

АЙЗЪК АЗИМОВ

КРАЯТ НА ВЕЧНОСТТА

Превод от английски: Невена Златарева-Чичкова, 1981

chitanka.info

На Хорейс Л. Голд

1. ТЕХНИК

Ендрю Харлан влезе в капсулата. Стените ѝ бяха идеално кръгли и тя прилепваше плътно до една вертикална ос, състояща се от пръти, разположени на голямо разстояние един от друг, които блещукаха в невидима омара шест фута над главата на Харлан. Той включи управляващите механизми и раздвижи плавно работещия стартов лост.

Капсулата не помръдна.

Харлан не се учуди. Това бе в реда на нещата.

Капсулата изобщо не се движеше: нито нагоре, нито надолу, нито наляво или надясно, нито напред или назад. И все пак разстоянията между прътите се бяха слели в една сива пелена, масивна, но въпреки това нематериална. А и в стомаха си той усещаше лекото раздвижване, слабото (може би психосоматично) замайване, което му подсказваше, че съдържанието на капсулата, заедно с него самия, се насочваше бързо към бъдещето през Вечността.

Той се беше качил на капсулата в 575-ия Век, оперативната база, която му бе определена преди две години. По онова време 575-ият беше най-отдалечената точка в бъдещето, до която бе пътувал. А сега се отправяше към 2456-ия Век.

При обикновени обстоятелства би могъл да се пообърка пред тази перспектива. Родното му място остана далече в миналото — а то бе 95-ият Век, ако искаме да бъдем точни. 95-ият бе консервативен Век, в който атомната енергия бе под възбрана, Век, малко недодялан, Век, който предпочиташе обикновеното дърво пред всички строителни материали. Столетието се славеше с производството на дестилирани напитки, някои от които се изнасяха в почти всички Столетия, а оттам се внасяше семе от детелина. Въпреки че Харлан не се беше връщал в 95-ия, откакто започна специално обучение и стана Ученик на петнайсетгодишна възраст, винаги при напускане на „дома“ го съпътствуваше чувството за загуба. В 2456-ия той щеше да бъде отделен близо двеста и четиридесет хилядолетия от мястото, където се

беше родил, а това е значително разстояние дори за един закален Вечен.

При обикновени обстоятелства всичко щеше да бъде така.

Но точно сега Харлан нямаше настроение да мисли за нищо друго освен за факта, че документите му натезаваха в джоба; и той бе напрегнат, леко смутен.

Ръцете му машинално спряха капсулата в желаното Столетие.

Странно, че един Техник можеше да се почувствува напрегнат или неспокоен за нещо. Той си припомни какво беше казал някога инструкторът му Яроу:

— Преди всичко Техникът трябва да бъде хладнокръвен. Промяната на Реалност, която той извършва, може да засегне живота на петдесет милиарда души. Един милион от тях или дори повече може да бъдат засегнати така силно, че да се наложи да се разглеждат като свършено нови индивиди. При тези условия един емоционален характер е несъмнено спънка.

Харлан се освободи от спомена за сухия глас на учителя си с едно почти свирепо тръсване на главата. В ония дни никога не си бе представял, че самият той щеше да придобие специфичния талант, необходим за този пост. Но все пак той се бе развълнувал. Не за петдесетте милиарда души. Какво го интересуваха петдесет милиарда обитатели на Времето?

За него съществуваше само един. Един единствен човек.

Той осъзна, че капсулата бе спряла, и като се забави само колкото да събере мислите си и отново да възприеме студеното, безстрастно настроение, задължително за всеки Техник, излезе навън. Капсулата, която остави, разбира се, не бе същата, в която се качи; т.е. вече не се състоеше от същите атоми. От това Харлан не се разтревожи повече от който и да е Вечен. Интересът към *тайнството* на Пътешествията във Времето, а не просто към самия факт, беше отличителна черта на Учениците и новодошлите във Вечността.

Той отново спря пред безкрайно тънката завеса на Темпоралното Поле, което не бе нито Пространство, нито Време, но което го разделяше както от Вечността, така и от обикновеното Време.

За Харлан това щеше да бъде съвсем нов Сектор от Вечността. Разбира се, той знаеше за него някои общи неща, които беше проверил в Справочника на Времето. Все пак не съществуваше заместител за

конкретното явление и той се подготви вътрешно да посрещне твърдо първоначалното сътресение на адаптирането.

Харлан нагласи управляващите механизми — проста работа при влизане във Вечността (но много сложна при прекосяване във Времето, вид преход, който беше съответно и по-рядък). Той влезе в завесата и усети, че примижава от ослепително яркия блясък. Инстинктивно вдигна ръка, за да заслони очите си.

Пред него стоеше само един човек. Отначало Харлан виждаше един размазан силует и нищо повече.

— Аз съм Социолог Кантор Вой — каза човекът. — Вероятно вие сте Техник Харлан.

Харлан кимна.

— Да ме порази времето! — възкликна той. — Винаги ли стои тази декорация?

— Имате предвид молекулярните филми? — запита Вой снизходително и се огледа.

— Разбира се — раздразнено потвърди Харлан. — В справочника те бяха споменати, но там не бе казано нищо за *такъв* неистов изблик на светлинно отражение.

Харлан знаеше, че раздразнението му е напълно основателно. 2456-ият Век бе, както повечето векове, материално ориентиран, така че той с право очакваше едно най-общо съответствие още от самото начало. То не трябваше да носи и следа от пълния безпорядък на енергийните вихрушки от 300-те (присъщо на всички, родени в материално ориентирани Столетия), нито полевата динамика на 600-те. В 2456-ия, за удобство на обикновения Вечен, за всичко — от стените до гвоздеите — се използваше материя.

Разбира се, има материя и материя. Член на едно енергетично Столетие би могъл и да не разбере това. Материята изобщо може да изглежда за него просто като незначителни варианти върху една груба, тромава и варварска тема. Но за Харлан, роден в материално Столетие, имаше дърво, метали (с подразделения — тежки и леки), пластмаси, силикати, стомана, кожа и т.н.

Но да попаднеш в един свят само от огледала! Това беше първото му впечатление от 2456-ия. Всяка повърхност блестеше и отразяваше светлина. Навсякъде се създаваше илюзия за свършена гладкост; резултат от молекулярен филм. И в непрекъснатото повтарящите се

отражения на него самия, на Социолог Вой, на всичко наоколо, части или цяло, из всички ъгли съществуваше безпорядък. Крещящ безпорядък и гадост!

— Съжالياвам — каза Вой, — но това е обичай на Столетието, а ние в нашия Сектор намираме целесъобразно привичното усвояване на обичаите, когато те са практични. След време ще свикнете.

Вой тръгна бързо върху краката на друг Вой, който се движеше с главата надолу по пода, и повтаряше точно всяко негово движение. Той се пресегна да придвижи един тънкожичен контактен индикатор по спиралата към нулата.

Отраженията изчезнаха; външната светлина избледня. Харлан се почувствува в по-привична обстановка.

— А сега, ако обичате, елате с мен — покани го Вой.

Харлан тръгна след него през празни коридори, които знаеше, че само преди миг са представлявали хаос от светлина и отражение нагоре по една балюстрада, през вестибюл до канцеларията на Вой.

През цялото си кратко пътешествие те не срещнаха нито един човек. Харлан бе дотолкова свикнал с това, че щеше да бъде учуден, почти шокиран, ако бе зърнал някоя бързо отминаваща човешка фигура. Без съмнение новината за пребиваването на Техник в Столетието се бе разпространила. Дори Вой вървеше на разстояние от него и когато случайно ръката на Харлан закачи ръкава на Социолога, последният се отдръпна с явна уплаха.

Харлан се поозадачи от зрънцето горчилка, което почувствува тогава. Той бе смятал, че черупката, с която е покрил душата си, е подебела и по-безупречно нечувствителна. Ако грешеше, ако черупката бе изтъняла, причината можеше да бъде само една.

Нойс!

Социолог Кантор Вой се наведе към Техника привидно доста приятелски, но Харлан несъзнателно констатира, че двамата седяха на противоположните страни на дълга ос пред една доста голяма маса.

— Поласкан съм, че Техник с вашата репутация се е заинтересувал от нашия малък проблем — каза Вой.

— Да — отвърна Харлан със студената безучастност, която се очакваше от него. — От определена теоретична точка той е интересен

за нас. (Дали бе достатъчно безпристрастен? Сигурно истинските му подбуди бяха очевидни, а вината му бе изписана върху челото с капки пот.)

Харлан извади от един вътрешен джоб рулото перфоленти за проектираната Промяна на Реалността. Това бе същият екземпляр, който преди месец бе изпратен в Съвета на Времето. Поради отношенията си със Старши Компютър Туисъл (*известния* Туисъл) Харлан лесно се добра до проекта.

Той се спря за миг, преди да развие лентата върху масата, като я остави да се олющи по повърхността там, където щеше да се придържа от слабо парамагнитно поле.

Молекулярният филм, който покриваше масата, бе „приглушен“, но все пак не нулев. Движението на ръката му неволно го накара да се взре в повърхността на масата и за миг отражението на собственото му лице като че му отвърна с мрачно втрещване. Той бе трийсет и две годишен, но изглеждаше по-възрастен и си го знаеше. Може би го дължеше отчасти на издълженото си лице и черни вежди над още по-черни очи, които му придаваха намръщено изражение, и отчасти — на студения, заплашителен поглед, неща, които в съзнанието на Вечните се свързваха с карикатурата на всеки Техник. А може би той просто до болка осъзнаваше обстоятелството, че е Техник.

След миг Харлан сложи бързо проекта на масата и се съсредоточи върху конкретния проблем.

— Аз не съм Социолог, сър.

Вой се усмихна.

— Звучи ужасно. Когато някой започва, изтъквайки некомпетентността си в дадена сфера, това обикновено означава, че почти мигновено ще последва категоричното му мнение в тази област.

— Не — процеди Харлан, — не мнение. Просто молба. Мисля си дали няма да е добре да хвърлите един поглед върху вашето заключение и да проверите дали някъде не сте допуснали грешчица.

Изведнъж Вой стана сериозен.

— Надявам се, не — промърмори той.

Харлан бе обгърнал с една ръка облегалката на стола си, а другата почиваше в скута му. Не бива да си позволи да забарабани нервно с пръсти. Не бива да си хапе устните. Не бива по никакъв начин да показва чувствата си.

От онзи миг цялата насока на живота му коренно се промени, той виждаше заключенията на прогнозираните Промени в Реалността да преминават през угнетителните административни механизми в Съвета на Времето. В качеството си на личен Техник на Старши Компютър Туисъл той успяваше да уреди това с цената на известно отклонение от професионалната етика. Особено напоследък, когато цялото внимание на Туисъл се погълна от собствения му поразителен проект. (Ноздрите на Харлан се разшириха. *Сега* той знаеше нещичко за същността на този проект.)

Харлан съвсем нямаше гаранция, че ще намери това, което търсеше, в рамките на времето, с което разполагаше. Когато за пръв път хвърли поглед върху проектирана Промяна на Реалност 2456–2781, сериен номер V-5, той почти бе склонен да повярва, че мисловните му способности са се деформирали вследствие на силното му желание. В продължение на един цял ден той проверява и препроверява уравнения и зависимости в колеблива несигурност, примесена с нарастващо вълнение и малко горчива благодарност, че поне са го научили на елементарна психоматематика.

Сега Вой преглеждаше същите тези перфоленти с полуозадачен, полуобезпокоен поглед.

— Струва ми се, наблягам, *струва ми се*, че всичко тук е напълно в ред — каза той.

— Насочвам вниманието ви по-специално към въпроса за характерните особености на ухажването в обществото на съществуващата в този Век Реалност — монотонно изрече Харлан. — Това е проблем на социологията и мисля, че именно вие сте пряко отговорен за него. Затова още с пристигането си уредих среща с вас.

Вой се намръщи. Той продължаваше да е любезен, но в гласа му вече се прокрадваше леден оттенък.

— Наблюдателите в нашия Сектор са високо компетентни — каза той. — Имам всички основания да вярвам, че хората, на които е възложен проектът, са дали точни данни. Имате ли доказателства за обратното?

— Никакви, Социолог Вой. Приемам техните сведения за меродавни. Поставям под въпрос само изводите. Няма ли да се промени флексорният комплекс в тази точка, ако данните за ухажването са точни?

Вой се втренчи в перфолентата, но след това облекчен поглед видимо разведри лицето му.

— Разбира се, Техник, разбира се, но уравнението в тази точка се свежда до тъждество. Съществува една разклонителна телеграфна или, ако щете, ж.п. линия с малки размери, която се включва в главната линия. Тя няма подразделения нито от едната, нито от другата страна. Надявам се, ще ми простите, че използвам образен език вместо точни математични изрази.

— Оценявам го, благодаря — каза сухо Харлан. — Не съм добър Компютър, отколкото Социолог.

— Много добре тогава. Периодичният флексорен комплекс, за който вие говорите, или разклонението на пътя, както ние бихме казали, е без значение. Разклоненията отново се съединяват в един единствен път. Дори изобщо нямаше нужда да го споменаваме в препоръките си.

— Щом считате, че е така, сър, за мен не остава нищо друго освен да се съглася с вас. И все пак въпросът за М.Н.П. остава нерешен.

При тези инициали Социологът трепна според очакванията на Харлан. М.Н.П. — Минимална Необходима Промяна. Тук господар бе Техникът. Един Социолог може да се счита неуязвим за критиката на по-низшестоящите във всяко нещо, свързано с математичния анализ на безкрайните възможни Реалности във Времето, но по въпросите на М.Н.П. Техникът стоеше над него.

Механичните изчисления сами в никой случай нямаше да свършат работа. Дори най-големият Кибернетичен мозък, управляван от най-умния и най-опитен Старши Компютър, не можеше да направи нещо повече от това да отбележи границите, в които М.Н.П. би могла да варира. Един добър Техник рядко грешеше. Един отличен Техник никога не грешеше.

Харлан никога не грешеше.

— Препоръчаната от вашия Сектор М.Н.П. — забеляза Харлан (говореше хладно, монотонно, като произнасяше ясно сричките на Единния Междувременен език) — обхваща индуциране на авария в пространството и мигновената и твърде ужасна смърт на една дузина или дори повече хора.

— Неизбежност — вдигна рамене Вой.

— Аз пък от своя страна — продължи Харлан, — предлагам М.Н.П. да се сведе само до преместването на една кутия от една полица на друга. — Дългият му пръст посочи: — Тук.

Белият, добре поддържан показалец направи съвсем слаб отличителен знак върху една серия от перфорации.

Вой мълчаливо размисляше върху въпросите с болезнено напрежение.

— Това не променя ли нещата относно разклонението, което вие не взимате предвид? — запита Харлан. — Не се ли използва предимството на по-малко вероятното разклонение, за да се промени почти в сигурност и в такъв случай не води ли това до...

— ... почти до М.О.Р. — пошепна Вой.

— *Именно* до Максимално Очакваната Реакция — заключи Харлан.

Вой вдигна очи; тъмното му лице изразяваше ту обезсърчение, ту гняв. Харлан мимоходом забеляза, че имаше известно разстояние между големите горни резци на Социолога, което му придаваше заешки вид, съвсем несъответстващ на сдържаната сила в думите му.

— Сигурно от Съвета на Времето ще ми пишат за грешката — каза Вой унило.

— Едва ли. Доколкото знам, Съветът на Времето не знае за нея. Във всеки случай вашият проект за Промяна на Реалността ми бе предаден без коментар. — Той не уточни значението на думата „предаден“ и Вой не го попита.

— В такъв случай, грешката сте открили лично вие?

— Да.

— И не я докладвахте в Съвета на Времето?

— Не, не го направих.

Най-напред лицето му се отпусна с облекчение, а след това замръзна в ледено изражение.

— Защо?

— Много малко хора биха могли да избегнат тази грешка. Реших, че мога да я поправя, преди да стане късно. Направих го. Защо да усложняваме излишно нещата?

— Е, благодаря ви, Техник Харлан. Вие сте постъпили като приятел. Грешката на Сектора ни, която, както сам казвате, е била

практически неизбежна, сигурно би изглеждала непростима в протокола на Съвета.

След кратка пауза продължи:

— Всъщност кардиналните промени, които трябва да се извършват с всички хора чрез настоящата Промяна на Реалността, са от такова голямо значение, че нелепата смърт на няколко души като встъпление към това огромно преобразование е почти нищо.

„Не изглежда истински благодарен — хладнокръвно прецени Харлан. — Вероятно се чувства обиден. Ако се позамисли малко, ще възнеговува още повече, защото ще осъзнае, че от понижението го спасява не друг, а някакъв си Техник. Ако бях Социолог, той щеше да се ръкува с мен, но с един Техник — едва ли. Той дори не би докоснал Техника, макар че сам, без всякакви скрупули, бе обрекъл една дузина хора на смърт чрез задушаване.“

И понеже всяко изчакване би дало възможност да се разрази негодуванието на Социолога, а това би било фатално, без да чака повече, Харлан каза:

— Надявам се, че в знак на благодарност Секторът ви ще ми направи една дребна услуга.

— Услуга?

— Нещо свързано с Прогнозирането на Съдбата. Имам необходимите данни в мен. Имам също и данните за една предложена Промяна на Реалността в 482-ия Век. Искам да знам как ще се отрази Промяната върху вероятния модел на една определена личност.

— Не съм съвсем сигурен — отвърна бавно Социологът, — че ви разбирам. Без съмнение във вашия Сектор вие също имате подходяща за целта апаратура.

— Да. И все пак това е лично изследване, което не бих желал да се появи в протоколите точно в този момент. Бих срещнал известни затруднения да го направя в собствения си Сектор без... — с жест той направи едно неопределено заключение на недовършеното изречение.

— Значи, *не* искате да мине през официалните канали? — запита Вой.

— Искам го поверително. Нужен ми е поверителен отговор.

— Хм, хм, това е съвсем нередно. Не мога да се съглася.

— Не е по-нередно от това, че не докладвах грешката ви в Съвета на Времето — намръщено каза Харлан. — За това не се

възпротивихте. Ако ще бъдем стриктно редовни в един случай, трябва да бъдем също така стриктни и редовни и в другия. Разбирате ме, надявам се?

Погледът на Вой бе красноречиво доказателство, че разбира. Той протегна ръка:

— Документите, ако обичате.

Харлан си поотдъхна. Главното препятствие бе преодоляно. Той с нетърпение наблюдаваше Социолога, когато се надвеси над перфолентите, които бе донесъл.

Само веднъж Социологът наруши мълчанието:

— Кълна се във Времето, та това е една малка Промяна в Реалността.

Харлан се възползва от благоприятния случай и импровизира:

— Така е. Според мен тя е почти незначителна. Това е именно проблемът. Промяната е под осезаемата разлика и аз съм избрал един конкретен индивид, за да докажа тезата си чрез него. Естествено, не би било дипломатично да ползвам апаратурата на нашия Сектор, преди да съм сигурен, че не греша.

Вой не отговори и Харлан също замълча. Нямаше смисъл да прехвърля границите на безопасното. Вой стана.

— Ще предам материала ви на един от проектантите си. Ще го запазим в тайна. Сам разбирате обаче, че това не бива да се приема като прецедент.

— Разбира се, не.

— И ако не възразявате, бих желал и аз да присъствувам при Промяната на Реалността. Надявам се, че ще ни направите честта сам да ръководите М.Н.П.

Харлан кимна:

— Поемам цялата отговорност върху себе си.

Когато влязоха в залата за наблюдение, два от екраните работеха. Инженерите вече ги бяха фокусирани в точните координати на Пространството и Времето и след това си бяха отишли. Харлан и Вой бяха сами в искрящата стая. (Молекулярният филм не само блещукаше, а и заслепяваше, но Харлан гледаше единствено екраните.) И двете изображения бяха неподвижни. Те биха могли да бъдат

изображения на мъртвите, тъй като отразяваха математически точни моменти от Времето.

Едното изображение бе с ярък, естествен цвят; машинното отделение, в което Харлан разпозна експериментален космически кораб. Някаква врата се затваряше и една блестяща обувка от червен, полупрозрачен материал запълваше останалото пространство на зрителното поле. Тя бе неподвижна. Всичко бе неподвижно. Ако изображението би могло да стане достатъчно ясно, за да отрази пращинките във въздуха, и *те* биха били неподвижни.

— Два часа и трийсет и шест минути след запечатания момент машинното отделение ще бъде празно — отбеляза Вой. — Разбира се, в настоящата Реалност.

— Знам — промърмори Харлан.

Той си слагаше ръкавиците, а проникателните му очи вече обгръщаха разположението на критичния контейнер върху полицата му, измерваха разстоянието до него в стъпки и преценяваха най-изгодната позиция, в която да бъде преместен. Харлан хвърли един бърз поглед върху другия екран.

Ако машинното отделение, което бе в обсега на описаното като „настояще“ по отношение на този Сектор на Вечността, в който се намираха сега, бе с определен и естествен цвят, то другото изображение, съсредоточено около два̀сет и пет Столетия напред в „бъдещето“, носеше синия отблясък, присъщ на всички представи за него.

Това бе едно космично пристанище. Тъмносиньо небе, синьо обагрене сгради от непокрит метал върху синьозелена почва. На преден план — някакъв странен модел син цилиндър с тумбесто дъно. На заден план — други два, подобни на него. И трите — с насочени разцепени отвори нагоре, като цепнатината се връзваше дълбоко в корпуса на всяка космична ракета.

Харлан се намръщи:

— Особени са.

— Електрогравитационни — сухо уточни Вой. — 2481-ият е единственият Век, разработил електрогравитационен междупланетен полет. Няма пропелери, няма атомна физика. Това е един естетически издържан механизъм. Жалко, че Промяната трябва да ни раздели с него. Много жалко.

Той впи поглед в Техника с ясно доловимо неодобрение.

Устните на Харлан се свиха. Неодобрение, разбира се. Защо се учудваше? Той беше Техник.

Без съмнение, някой Наблюдател бе донесъл подробни сведения за наркоманията. Някой Статистик бе доказал, че Промените в последно време са увеличили размерите на наркоманията и сега тя бе достигнала рекордни цифри в дадената Реалност. Някой Социолог, може би дори самият Вой, бе използвал данните, за да направи психохарактеристика на обществото. И накрая някой Компютър бе разработил Промяна на Реалността, необходима за ограничаване наркоманията до безопасни размери, и бе установил като допълнителен резултат, че от това трябва да пострада електрогравитационният междупланетен полет. Десетки, не, може би стотици хора, които заемаха най-различни постове във Вечността, бяха взели участие в този проект.

И тогава, най-накрая, един Техник като него трябваше да се намеси. Следвайки насоките, които всички те му бяха начертали, той трябваше да бъде онзи, който да извърши фактическата Промяна на Реалността. А след това същите тези хора щяха да го зяпат с високомерно обвинение. Техните облещени погледи щяха да казват: „Не ние, *ти* разруши тази красота.“

И заради това щяха да го осъждат и отбягват. Щяха да стоварват собствената си вина върху неговите плещи и да го презират за това.

— Ракетите са без значение — остро каза Харлан. — Интересуват ни онези неща.

„Нещата“ бяха хора, които изглеждаха нищожни в сравнение с ракетата, както винаги изглеждат нищожни Земята и хората върху нея в сравнение с физическите размери на космическия полет.

Те, тези хора, бяха малки скупчени марионетки. Техните мънички ръце и крака бяха вдигнати в пози, които изглеждаха изкуствени, уловени в замразения миг на Времето.

Вой вдигна рамене.

Харлан нагласяваше малкия полеви генератор около лявата си китка.

— Да свършим с тая работа.

— Една минута. Искам да се свържа с Проектанта на Съдбите, за да видя колко време ще му е нужно за вашата задача. Аз също искам да

се свърши работа.

Ръцете му заработиха ловко върху един малък подвижен контакт, като междувременно той напрегнато се вслушваше в щраканията, които идваха в отговор. („Друга характерна черта за този Сектор на Вечността — помисли Харлан — звукови кодове от щракания. Умно, но префърцунено, също като молекулярните филми.“)

— Той смята, че три часа ще му бъдат достатъчни — каза Вой накрая. — Между другото, казва, че се възхищава от името на въпросната личност — Нойс Ламбънт. Жена е, нали?

Харлан почувствува сухота в гърлото си:

— Да.

Устните на Вой се свиха презрително в бавна усмивка.

— Изглежда интересно. И аз бих желал да я зърна, гледка невиждана. От няколко месеца в нашия Сектор не са идвали никакви жени.

Харлан не посмя да отговори, защото гласът му можеше да го издаде. За миг той се втренчи в Социолога, а след това рязко се обърна.

Ако Вечността имаше въобще някакъв дефект, той бе липсата на жени. Харлан бе разбрал същността на този недостатък още едва ли не с първите си стъпки във Вечността, но той за пръв път го изпита върху себе си чак в онзи ден, когато срещна Нойс. От този миг пътят му бе предопределен и той го доведе дотам, че измени на клетвата на Вечните и на всичко, в което бе вярвал.

Защо?

Заради Нойс.

И той не се срамуваше. Именно това бе най-лошото. Не се срамуваше. Не чувствуваше вина за многобройните груби нарушения, които бе извършил, в сравнение с които последното допълнение — неетичното използване на секретното Прогнозиране на Съдбите — беше съвсем незначително прегрешение.

И добре, че бе така. Иначе сигурно би извършил още по-страшни престъпления.

За първи път една особена, но ясна мисъл прекоси съзнанието му. И въпреки че сега я отхвърли с ужас, той знаеше, че след като веднъж бе дошла, тя непременно щеше да се върне.

Мисълта бе съвсем проста; ако се наложеше, той би унищожил Вечността.

И най-ужасното бе, че той знаеше, че е в състояние да го направи.

2. НАБЛЮДАТЕЛ

Харлан стоеше на входа на Времето и размишлявайки, виждаше себе си в нова светлина. А всичко бе толкова просто някога. Тогава имаше такива неща като идеали или поне девизи, с които и за които си струваше да живееш. Всеки етап от живота на Вечния бе обществено обусловен. Той се опита да си припомни началото на „Основни принципи“:

„Животът на Вечния може да се раздели на четири фази...“

Всичко бе точно пресметнато и все пак за него то се промени, а веднъж счупено, то не би могло да бъде вече същото.

Въпреки това той съвсем лоялно бе преминал през всяка от тези четири фази в живота си на Вечен. Най-напред, в продължение на петнайсет години, той изобщо не бе Вечен, а просто Временен. Само човек, живял във Времето, един от Временните, можеше да стане Вечен; никой не можеше да се роди такъв.

На петнайсетгодишна възраст той бе избран чрез щателен подбор, по принципа на елиминирането и пресяването, от чиято същност навремето нямаше понятие. След едно последно сърцераздирателно сбогуване със семейството си той се озова зад завесата на Вечността. (Дори още тогава без всякакви увъртания му разясниха, че каквото и да се случеше, никога вече нямаше да се върне там. Истинската причина за това той щеше да узнае много по-късно.) Така завърши първият етап от живота на Харлан.

След като попадна във Вечността — стана Ученик и в продължение на десет години се учи в училище, след което завърши и навлезе в третия етап — вече като Наблюдател. И чак след това стана Специалист и истински Вечен — четвъртата и заключителна фаза в

биографията на Вечния. И така — четири периода: обитател на Времето, Ученик, Наблюдател и Специалист.

Той, Харлан, бе преминал акуратно през всичко това. Дори би могъл да каже: успешно.

Спомняше си съвсем ясно момента, когато завършиха училище и станаха пълноправни членове на Вечността, деня, в който макар и все още непрофилирани, вече можеха с право да се считат за истински „Вечни“.

Той си спомняше този ден. Край на Училището, край на Ученическите години — той стоеше с петимата свои съвипускници; с ръце, склучени на гърба, леко разкрячени крака, с поглед, устремен напред, превърнал се целият в слух.

Наставникът Яроу бе застанал зад някаква катедра и оттам им говореше. Харлан отлично помнеше Яроу: дребен, як човек, с безредна ръждива коса, луничави ръце и тъжен поглед. Този поглед бе нещо обикновено — тъга по родния дом и корените, непризнат и недопустим копнеж по единственото недостъпно Столетие.

Харлан, разбира се, не запомни точните думи на Яроу, но смисълът им ярко се запечата в съзнанието му.

По същество Яроу каза следното:

— От днес вие сте вече Наблюдатели. Тази работа не е от най-уважаваните. Специалистите гледат на нея като на детска игра, с пренебрежение. Може би и вие, Вечни (той нарочно направи пауза след тази дума, за да даде всекиму възможност да се изправи гордо и да засияе от щастие), мислите по същия начин? Ако е така, вие сте глупци и сте недостойни да станете Наблюдатели.

Та нали ако няма Наблюдател, Компютърът не би имал какво да изчислява, Проектантът на Съдби — чии Съдби да прогнозира, Социологът — какви общества да анализира; т.е. всички Специалисти биха останали без работа. Знаем, че всичко това сте чували и преди, но искам да ви вдъхна пълна вяра, която да стане ваше дълбоко вътрешно убеждение.

Именно вие, младежите, ще излизате извън пределите на Вечността и ще се отправяте във Времето при най-тежки условия, за да се върнете с необходимите факти. Разбирате ме, нали — студени, обективни факти, неочветени от вашите становища и предпочитания. Факти, достатъчно точни, за да могат да постъпят в изчислителни

машини. Факти, достатъчно определени, за да потвърдят социалните уравнения. Факти, достатъчно достоверни, за да послужат като основа за предстоящи Промени в Реалността.

Запомнете също и това. Времето, през което ще бъдете Наблюдатели, не е просто неизбежен етап, когато можете да си позволите да вършите работата си през куп за грош. Именно като Наблюдатели трябва да се наложите. От това как ще се представите като Наблюдатели, а не от успеха ви в училище зависи Специалността ви и перспективите ви за растеж в нея. Това ще бъде вашата следдипломна квалификация, Вечни, и затова при един провал, дори при най-малката проява на безотговорност, ще попаднете в Персонала по Поддържането, въпреки всичките си блестящи заложи. Това е, което имах да ви кажа.

Той се ръкува с всеки един от тях и Харлан, сериозен и изцяло предаден на тържествения миг, бе обхванат от дълбоко благоговение пред гордото си убеждение, че най-голямата привилегия на Вечния бе отговорността, която поемаш за съдбата и щастието на всички хора, населяващи Столетията на Вечността.

Първите задачи на Харлан бяха незначителни и строго се контролираха, но той изостри уменията си благодарение на опита си, натрупан в продължение на десетки Столетия, където се извършваха десетки Промени в Реалността.

На петата година го удостоиха със звание „Старши Наблюдател“ и го прикрепиха към 482-ия Век. За първи път щеше да работи съвсем самостоятелно. Осъзнаването на този факт отнемаше известна част от присъщото му чувство на самоувереност, когато за пръв път се яви на доклад при Компютъра, оглавяващ този Сектор — Асистент Компютър Хоби Финдж.

Финдж имаше подозрително стисната уста и сърдити очи, които изглеждаха абсурдни на лице като неговото. Носът му бе едно кръгло копче, а бузите му — две по-големи копчета. Липсваше само мъничко червена боя и дълга бяла брада, за да заприлича съвсем на картината, отразяваща праисторическия мит за Свети Николай (... Санта Клаус или Дядо Мраз). Харлан знаеше и трите имена, но не вярваше да се намери дори един на сто хиляди Вечни, който да е чувал поне едно от тях. Харлан изпитваше тайна гордост от необикновените си познания, но тенденциозно не ги манифестираше. Още от първите си дни в

училище той се пристрасти към праисторията и наставникът му Яроу го поощряваше в увлечението му. Харлан действително обикна тези странни и диви Столетия, предшествуващи не само основаването на Вечността през 27-ия Век, но дори и откриването на Темпоралното Поле през 24-ия. В проучванията си той бе ползвал стари книги и списания. Когато бе успявал да получи разрешение, той дори се бе отправял в далечното минало към първите Столетия на Вечността, за да направи справка с още по-достоверни източници. За петнайсетина години бе успял да събере значителна лична библиотека, която почти цялата се състоеше от напечатани на хартия книги. Там имаше един том от някой си Х. Д. Уелз, друг — от автор, носещ името Шекспир, и доста съдрани истории. Най-ценно от всичко обаче бе пълната колекция събрани томове от един ежеседмичник, издаван в Първобитното общество, която заемаше неимоверно голямо пространство, но просто от сантименталност Харлан не се решаваше да я замени с микрофилм.

От време на време той се потопяваше в един свят, в който животът бе живот, а смъртта — смърт; където човек вземаше решения веднъж завинаги; където не можеше да се предотврати злото, нито пък да се насърчава доброто и след като битката при Ватерлоо бе веднъж загубена, тя бе действително и завинаги загубена. Харлан особено се възхищаваше от един поетичен откъс, в който се казваше, че нищо, излязло изпод перото на човека, не може да се унищожи. А след това му бе трудно, потресаващо трудно да върне мислите си към Вечността и към един свят, където Реалността бе нещо подвижно и мимолетно, нещо, което хора като него можеха да държат в ръцете си и да му придават по-добра форма, когато пожелаят.

Илюзията за Дядо Мраз се разпръсна в момента, в който Хоби Финдж заговори рязко и повелително:

— Утре вече може да пристъпите към обичайното проучване на настоящата Реалност. Искам добросъвестно, изчерпателно и конкретно изследване. И да сме наясно — никакви кръшкания. Още сутринта ще получите първото си пространствено-хронологично указание. Разбрано?

— Да, Компютър — отвърна Харлан. Още тогава той реши, че те двамата с Асистент-Компютъра Хоби Финдж няма да могат да мелят брашно, за което особено съжеляваше.

На следващата сутрин Харлан получи инструкцията във вид на сложни перфорации върху лентата на функциониращия Кибермозък. Загрижен да не допусне дори най-минималната грешка още в самото начало, той използва джобен дешифратор, за да го преведе на Единен Междувременен Език. Всъщност отдавна бе свикнал да разчита перфолентата от прима виста.

В ръководството бе отбелязано по кое време и къде той можеше или не можеше да се появи в обществото на 482-ия Век: какво му се разрешаваше да прави и какво не; а също и това, което трябваше да избягва на всяка цена. Присъствието му бе допустимо само в такива места и часове, когато бе сигурно, че не може да представлява заплаха за Реалността.

Харлан не се чувствуваше добре в 482-ия Век. Той с нищо не приличаше на неговия суров и сдържан дом. Епоха, в която етиката и моралът имаха съдържание съвсем различно от това, с което Харлан бе привикнал. Едно грубо епикурейско-материалистично общество, с многобройни признаци на матриархат. Това бе единствената епоха (Харлан най-внимателно провери в летописите), в която ектогенните^[1] раждания ставаха все по-популярни и в кулминационната ѝ точка за 40% от жените раждането се състоеше само в приноса им с едно оплодено яйце от яйчниците. Хората се събираха и разделяха по взаимно съгласие, а бракът според закона бе въпрос само на лично споразумение без всякакви ангажименти. Разбира се, брачните съюзи, които се сключваха с цел да се създаде поколение, рязко се разграничаваха от социалните функции на брака и се уреждаха на чисто евгенични^[2] принципи.

Имаше стотици причини Харлан да смята това общество за нездраво и затова жадуваше за Промяна на Реалността. Неведнъж му бе хрумвало, че собственото му присъствие в Столетието можеше да предизвика „разклонението на пътя“ и да промени историята му, понеже той бе човек от друго Време. Ако обезпокоителното му присъствие можеше да стане достатъчно обезпокоително в някой критичен момент, би възникнал нов клон в развитието, който дотогава е бил нереализирана вероятност, и милиони жени, търсеци само плътски наслаждения, биха открили с удивление, че са станали верни съпруги и предани майки. А всъщност това би било нова Реалност, с

нови спомени и те не биха могли да кажат, да помислят или дори да сънуват, че някога всичко е било свършено различно.

За съжаление обаче една такава постъпка би означавала да излезе от рамките на пространствено-хронологическата инструкция, а това бе немислимо. Пък дори и Харлан да се реши на подобно безумие, всяко случайно въздействие би могло да промени Реалността по най-неочакван начин. Нищо чудно да стане и много по-лоша. Само щателен анализ и подробни изчисления можеха правилно и точно да определят характера на Промяната.

Независимо от възгледите си, Харлан оставаше Наблюдател, а идеалният Наблюдател бе просто една машина от сетивно-възприемчиви нервни клетки, свързана с отчетно-регистрационен механизъм. Между възприятието и отчета място за емоции нямаше.

В това отношение отчетите на Харлан бяха самото съвършенство.

След задължителния отчет в края на втората седмица Асистент-Компютър Финдж покани Харлан в кабинета си.

— Наблюдател, поздравявам ви за логическата стройност и яснота в отчетите ви — каза той сухо и студено. — Но какво всъщност мислите вие самият по тези въпроси?

Харлан потърси убежище в непроницаемото изражение, което придоби лицето му, изражение, сякаш с мъка издялано от дървото на родния му 95-и Век.

— Изобщо не мисля по тях — отсече той.

— Хайде, хайде. Вие сте от 95-ия, а и двамата отлично знаем какво означава това. Несъмнено нашето Столетие ви дразни.

— Нима нещо в отчетите ми ви е навело на подобна мисъл? — вдигна рамене Харлан.

Въпросът бе едва ли не безочлив и Финдж го посрещна с нервно барабанене на късите си пръсти върху бюрото.

— Моля отговорете на въпроса ми все пак! — настоя той.

— От гледна точка на Социологията това Столетие в много отношения достига до ексцесии — отвърна Харлан. — Трите последни Промени в Реалността поставиха ударение именно върху тези особености на Столетието. Предполагам, че все някога нередностите ще трябва да се отстранят. Крайностите никога не водят до нещо добро.

— Значи, вие сте си направили труда да изучите миналите Реалности на Столетието?

— Аз съм Наблюдател и съм длъжен да знам всички факти, които се отнасят до поверения ми обект.

Харлан лавираше. Разбира се, той действително имаше правото и дори задължението да се запознае с тези факти. Финдж вероятно знаеше това. Всяко Столетие периодически се разтърсваше от Промените в Реалността. Наблюденията, колкото и детайлни да бяха, не можеха да запазят значението си по-дълго време, а се нуждаеха от допълнителна проверка. Ето защо всички Столетия, принадлежащи към Вечността, непрекъснато бяха обект на Наблюдения. А за да наблюдаваш правилно, трябва да можеш да представиш не само фактите от текущата Реалност, но също така и да установиш тяхната връзка с фактите от предишни Реалности. И въпреки всичко за Харлан изглеждаше очевидно, че това проучване на съкровените му мисли не бе продиктувано само от личната неприязън на Финдж към него. Финдж изглеждаше някак твърде определено враждебен.

Друг път пък Финдж, нахълтал внезапно в малкия кабинет на Харлан, за да донесе новините, каза:

— Отчетите ви правят много добро впечатление в Съвета на Времето.

Харлан се поколеба, след това промърмори:

— Благодаря.

— В Съвета са единодушни, че вие проявявате необикновена проникателност.

— Правя всичко по силите си.

Изведнъж Финдж запита:

— Срещали ли сте се някога със Старши Компютър Туисъл?

— Компютър Туисъл? — очите на Харлан широко се разтвориха.
— Не, сър. Защо?

— Изглежда, че той особено много се интересува от вашите отчети.

Кръглите бузи на Финдж се спуснаха намусено и той промени темата.

— А на мен ми се струва, че вие сте си изработили собствена философия, свое виждане на историята.

Тези думи се оказаха голямо изкушение за Харлан. Тщеславие и предпазливост се пребориха и първото победи.

— Учил съм праистория, сър.

— *Праистория?* В училище?

— Не съвсем, Компютър. Сам. Това е мое... хоби. Сякаш гледам история неподвижно застинала, замразена. Тази история може да се изучи най-подробно за разлика от Столетията на Вечността, които непрекъснато се менят.

Харлан се поразпали от завладелите го мисли.

— Все едно че взимаш филмокнига и старателно разучаваш всеки кадър. Виждат се ред детайли, които неминуемо бихме пропуснали, ако филмът се прожектираше просто за забавление. Мисля, че това мое хоби много ми помага в конкретните ми задачи.

Финдж се вгледа в него с удивление, поразтвори малките си очи и без дума да отрони, излезе.

Оттогава той периодически захващаше разговор за праисторията, но неохотните коментари на Харлан изслушваше със съвършено безстрастно изражение на пълничкото си лице.

Харлан се чудеше дали да съжалява за това, че се изкуши да се похвали пред Финдж, или пък да го разглежда като възможност за едно по-бързо повишение.

Той се спря на първата алтернатива, когато един ден, като се разминаваше с него в коридор номер 1, Финдж рязко запита, така че всички околни да чуят:

— Велико Време, Харлан, *никога* ли не се усмихвате?

Откритието, че Финдж го мразеше, бе голям удар за Харлан. След този случай той сам започна да изпитва към Финдж нещо като отвращение.

Три месеца усилен труд в 482-ия Век бяха достатъчни, за да се изучат основно всичките му особености. Ето защо Харлан не се учуди, когато внезапно бе спешно извикан в кабинета на Финдж. Очакваше ново назначение. Окончателният му доклад бе готов от няколко дни. В 482-ия съществуваше стремеж за увеличаване износа на целулозни тъкани в обезлесените Столетия, например в 1174-ия Век, но съвсем не им се нравеха насрещните предложения за доставка на пушена риба. И

така, Харлан бе изработил дълъг списък от подобни старателно систематизирани и анализирани точки.

Като се отправя към кабинета на Финдж, Харлан взе проекта за доклада със себе си.

Но за 482-ия изобщо не стана дума. Вместо това Финдж го представи на един повехнал и сбръчкан човечец с оредяла бяла коса и лице на гном, на което през време на целия разговор бе лепната постоянна усмивка. Тя бе ту силно тревожна, ту неимоверно весела, но през цялото време не изчезна нито за миг от лицето му. Между два пожълтели от никотина пръста той държеше запалена цигара.

Това бе първата цигара, която Харлан виждаше през живота си, и затова обърна повече внимание на димящия цилиндър, а по-малко — на притежателя му и съвсем не бе подготвен за по-нататъшния развой на събитията.

— Старши Компютър Туисъл, представям ви Наблюдател Ендрю Харлан — сухо каза Финдж.

Поразен, Харлан премести погледа си от цигарата на човечеца към самия него.

— Здравейте! — каза Старши Компютър Туисъл с писклив глас. — Значи, вие сте младият човек, който пише такива прекрасни отчети?

Харлан сякаш онемя.

Лейбън Туисъл бе мит, жива легенда. Лейбън Туисъл бе човек, когото той, Харлан, трябваше да познае веднага. Той бе най-изтъкнатият Компютър на Вечността, или с други думи, най-бележитият от всички Вечни. Той бе председател на Съвета на Времето. Бе ръководил повече Промени в Реалността, отколкото всеки друг Компютър в цялата история на Вечността. Той бе... Направил е ...

Паметта на Харлан напълно му изневери. Като се усмихваше глуповато, той кимна утвърдително с глава но не обели и дума.

Туисъл поднесе цигарата към устните си и бързо всмукна няколко пъти.

— Оставете ни сами, Финдж — каза той. — Искам да поговоря с момчето насаме.

Финдж стана, промърмори нещо под носа си и излезе.

Туисъл се обърна към Харлан:

— Изглеждаш смутен, младежо. Успокой се, няма за какво да се притесняваш.

Но неочакваното запознанство с Туисъл подеждствува като шок на Харлан. Естествено е да се смутиш, когато считащ някого за гигант, а се окаже, че той не е висок дори пет фута и половина.

Възможно ли бе зад полегатото, съвършено плешиво чело да се крие мозък на гений? Дали в малките очи, които се притваряха в безбройни бръчки, светеше остър ум, или това бе само добро настроение?

Харлан съвсем се обърка. Цигарата като че замъгляваше всичките му мисли, които и без друго почти не бе в състояние да събере. Едно кълбенце дим достигна до него, Харлан трепна и се отдръпна.

Очите на Туисъл се присвиха, сякаш искаше да проникне в облака дим, и той заговори с ужасен акцент на езика на десетото хилядолетие:

— Бредпочитащ ли аз да говор на твоя сам език, кладежо?

Внезапно напушен от истеричен смях, Харлан отвърна прилежно:

— Говоря доста добре Единен Междувременен Език, сър.

Каза това на Междувременен Език, езика, който говореха всички Вечни и който той бе усвоил още първите месеци след озоваването си във Вечността.

— Глупости! — отвърна Туисъл с нетърпящ възражения тон. — Междувременният е напълно излишен. Владея съвършено езиците на десетото хилядолетие.

Харлан предположи, че навярно са изминали четирийсетина години, откакто на Туисъл му се бе налагало да ползва местните диалекти.

Доволен, че е направил нужното впечатление, Туисъл премина на Междувременен и съвсем забрави за „съвършеното си местно наречие“.

— Бих ти предложил цигара, младежо, но съм сигурен, че не пушиш. Едва ли някой някога в историята е одобрявал пушенето. Всъщност хубави цигари се произвеждат само в 72-ия и на мен ми ги доставят специално оттам. Казвам ти го за всеки случай, може някога да пропушиш. Но това е загубена работа. Миналата седмица ми се наложи да остана два дни в 123-ия. Пушенето — забранено! Искам да кажа, дори и в специално определения Сектор за Вечността. Вечните в

това Столетие са се приспособили към нравите на Времето. Ако бях запалил цигара, несъмнено щеше да им се стори, че небето се стоварва върху тях.

Понякога си мисля, че бих желал да изчисля една голяма Промяна в Реалността, с която да анулирам всякакви забрани на тютюнопушенето във всички Столетия. Подобна Промяна обаче би предизвикала войни в 58-ия или робовладелско общество в 1000-ия. Винаги има едно „обаче“.

Отначало Харлан се смути, а след това се разтревожи. Разбра, че зад това несвързано ломотене се таеше нещо.

Гърлото му се стегна и той едва събра глас да попита:

— Мога ли да узная, защо сте пожелали да се срещнете с мен, сър?

— Харесвам отчетите ти, момко.

В очите на Харлан проблесна скрита радост, но той не се усмихна.

— Благодаря, сър.

— В тях прозира нещо артистично. Имаш отлична интуиция. Усещаш нещата. Мисля, че съм ти намерил добро място във Вечността, съответстващо на способностите ти, и съм дошъл да ти го предложа.

„Просто не мога да повярвам“ — помисли си Харлан. Той се постара да обуздае буйната радост в гласа си.

— Това е голяма чест за мен, сър — каза Харлан почтително.

А междувременно Старши Компютър Туисъл бе привършил цигарата си и със сръчността на фокусник я замести веднага с друга, която неизвестно откъде се озова в лявата му ръка. В паузата между две всмуквания той каза:

— В името на Времето, млади човече, остави тези стереотипни фрази! „Голяма чест“, ба! Дрън, дрън. Глупости. Изрази чувствата си ясно и просто. Радваш ли се, а?

— Да, сър — предпазливо отвърна Харлан.

— Добре тогава. Не може и да бъде другояче. Искаш ли да станеш Техник?

— Техник! — извика Харлан и подскочи от мястото си.

— Седни. Седни. Ти като че се учуди?

— Компютър Туисъл, никога не съм и предполагал, че някога мога да стана Техник.

— Знам — сухо каза Туисъл, — странно, че никой никога не е допускар подобно поприще за себе си. Всичко друго, но не и това. А Техници трудно се намират и винаги са много търсени. Няма Сектор от Вечността, който да може да се похвали с достатъчно Техници.

— Едва ли точно аз съм подходящ за такава работа.

— Искаш да кажеш, че не ти подхожда работа, свързана с неприятности? Кълна се във Времето, ако си предан на Вечността, а аз смятам, че си — ще се издигнеш над тези неща. Е, да, глупаците ще странят от теб и ти ще се чувствуваш изолиран. Но повярвай, ще привикнеш с това. А в замяна винаги ще изпитваш удовлетворение от съзнанието, че си необходим, крайно необходим. Необходим за мен.

— За вас, сър? Лично за вас?

— Да, лично за мен. — Усмивката на стария човек се озари от проникателност. — Ти няма да бъдеш обикновен Техник. Ще станеш мой личен Техник. Ще имаш особено обществено положение. Е, какво ще кажеш за такова предложение?

— Не знам, сър — колебливо отвърна Харлан. — Може да се окаже, че не отговарям на условията.

Туисъл решително поклати глава:

— Необходим си ми. Необходим си ми именно ти. Отчетите ти ми дават пълна увереност, че имаш всички качества, които ме интересуват.

Той се почука бързо по челото с хребетовидния нокът на показалеца си.

— Имаш добра атестация от ученическите години. Секторите, в които си работил като Наблюдател, дадоха благоприятни отзиви за теб. И накрая, най-много работа свърши рапортът на Финдж.

Харлан остана искрено поразен:

— Рапортът на Компютър Финдж — най-много работа?...

— Не очакваше ли такова нещо?

— Аз... не знам.

— Е, виж, момко, не съм казал, че рапортът е бил благосклонен. Казах — „свърши най-много работа“. Впрочем отзивите на Финдж бяха неблагоприятни. Той препоръчваше да бъдеш освободен от всички задължения, свързани с Промените в Реалността. Загатваше, че

не е благоразумно да ти се поверява каквато и да е работа (освен Работник по Поддържането).

Харлан се изчерви:

— Какви бяха основанията му за подобно заключение, сър?

— Изглежда, моето момче, че ти имаш хоби. Влече те праисторията, а?

Туйсъл спокойно размахваше цигарата си, а Харлан, който в яростта си бе забравил дори да контролира дишането си, нагълта цял облак дим и безпомощно се закашля.

Туйсъл благосклонно изчака да свърши пристъпа на кашлицата му и запита:

— Така е, нали?

— Компютър Финдж не е имал право... — започна Харлан.

— Хайде, хайде. Споменах за рапорта му, защото има пряка връзка с целта, за която ти си ми особено необходим. А по принцип рапортът е нещо секретно и ти си длъжен да забравиш, че съм ти предал същността на изложението му. Длъжен си да забравиш завинаги това, млади човече.

— Но какво нередно има в увлечението по праисторията?

— Финдж смята, че това твое увлечение показва силно желание за „удържане на Времето“. Разбираш ли за какво става дума, момче?

Харлан разбираше. Беше изключено да живееш във Вечността, без да усвоиш психиатричната терминология. И особено тази фраза. Считаше се, че всеки Вечен изпитва силно желание, още по-силно поради обстоятелството, че е наложена възбрана върху всичките му проявления, да се завърне ако не към родното си Столетие, поне към някакво определено Време; че е по-добре да стане неразделна частица от него, отколкото да бъде чужденец навсякъде във Вечността. Разбира се, у повечето Вечни това желание бе потулено на сигурно място дълбоко в подсъзнанието.

— Мисля, че не е прав — каза Харлан.

— Аз също. Всъщност намирам твоето хоби за интересно и ценно. Както вече казах, затова си ми и необходим. Ще ти дам един Ученик. Искам да му предадеш всичко, което сам вече знаеш и което можеш да научиш за праисторията. Междувременно ще изпълняваш и службата на мой личен Техник. Ще започнеш след няколко дни. Съгласен ли си?

Дали е съгласен?! Да притежава официално разрешение да научи всичко възможно за епохата, предшествуваща Вечността? Да работи съвместно с най-изтъкнатия Вечен? При такива условия дори противното звание „Техник“ изглеждаше поносимо.

Чувството за предпазливост обаче не му изневери:

— Щом е за благо на Вечността, сър...

— За *благо* на Вечността? — внезапно развълнуван извика Компютърът-гном. Той с такава сила запокити угарката си, че тя се удари чак в отсрещната стена и рикошира в изобилие от искри. — Необходим си ми за *съществуването* на Вечността.

[1] Ектогенен — дължащ се на външни причини. Б.пр. ↑

[2] Евгеника — наука за подобряване на рода. Б.пр. ↑

3. УЧЕНИК

Харлан живя няколко седмици в 575-ия, преди да се запознае с Бринсли Шеридан Купър. Той имаше време да свикне с новото си жилище и със здравословната чистота на стъклото и порцелана. Научи се да носи емблемата на Техник само с умерена неохота и да се въздържа да утежнява положението си с безполезни опити да прикрие позорния знак с някакъв предмет, който му беше под ръка, или прилепил се глупаво до някоя стена.

Подобни жалки постъпки извикваха презрителна усмивка у другите и те ставаха още по-нелюбезни, като че подозираха стремеж за узурпиране на приятелското им чувство чрез измама.

Старши Компютър Туисъл всекидневно му донасяше нови задачи. Харлан ги изучаваше старателно, пишеше заключенията си с по четири чернови и с неохота предаваше дори последния вариант.

Туисъл ги преглеждаше, кимаше и казваше:

— Добре, добре.

След това студентите му сини очи бегло се спираха върху Харлан и усмивката му ставаше малко по-индиферентна. Следваше изявлението:

— Ще дам на Кибермозъка да провери тази догадка.

Той винаги наричаше заключенията „догадки“.

Никога не уведоми Харлан за резултата от проверката на Кибермозъка, а и Харлан не се реши да го попита. Той бе отчаян, че не му възлагаха да реализира поне едно от заключенията си. Значеше ли това, че Кибермозъкът откриваше грешки в изводите му, че той неправилно избираше координатите на предстоящите Промени в Реалността, че не притежаваше уменията да пресмята Минималната Необходима Промяна за определен интервал? (Едва доста по-късно той стана достатъчно изтънчен, за да произнася небрежно М.Н.П.)

Един ден Туисъл дойде при него, придружен от някакъв стеснителен индивид, който като че не се решаваше да вдигне очи, за да срещне погледа на Харлан.

Туисъл го представи:

— Техник Харлан, това е Ученикът Б. Ш. Купър.

— Здравейте! — механично каза Харлан, изгледа непознатия внимателно и външността му не му направи особено впечатление. Човекът беше нисичък, с тъмна коса, сресана на път в средата. Брадичката му бе тясна, очите — неопределено светлокафяви, ушите — възголеми, а ноктите на ръцете му — изгризани.

— Та той е момчето, на което ще преподаваш праистория — продължи Туисъл.

— Порази ме, Време! — възкликна Харлан с неочаквано съживен интерес към придружителя на Туисъл.

— Здравейте! — обърна се специално към него Харлан.

Техникът почти бе забравил обещанието на новия си началник.

— Харлан, съставете с момчето седмично разписание на заниманията, каквото ще бъде удобно за теб! — нареди Туисъл. — Мисля, че би било чудесно, ако можеш да му посветиш два следобеда седмично. Учи го по свой собствен метод. Това оставям на теб. Ако ти са нужни филмокниги или стари документи, обърни се към мен и ако те въобще могат да се намерят във Вечността или достижимото за нас Време, ще ги имаш. Е, момко, ще успеем ли?

Той измъкна, както винаги, от незнайно място запалена цигара и въздухът се изпълни с тютюнев дим. Харлан се закашля, а изкривилата се уста на Ученика бе неоспоримо доказателство, че и той би извършил същото, но не смееше.

След като Туисъл си отиде, Харлан каза:

— Ами... седнете... — той се поколеба за миг и решително добави — синко. Седни, синко. Кабинетът ми не е голям, но той е на твое разположение винаги, когато сме заедно.

Харлан изгаряше от желание да започне работа. Това бе негов периметър. Праисторията беше нещо, което изцяло му принадлежеше.

Ученикът вдигна поглед (всъщност за пръв път от началото на разговора) и несигурно каза:

— Значи вие сте Техник.

При тези думи една голяма част от трепетното вълнение и алтруизма, обхванали Харлан, се изпари.

— И какво от това?

— Нищо. Аз просто... — смотолеви Ученикът.

— Вие чухте, че Компютър Туисъл се обърна към мен, като ме назова „Техник“, нали?

— Да, сър.

— И помислихте, че това е грешка на езика. Нещо твърде ужасно, за да бъде вярно?

— Не, сър.

— Какъв дефект имате в говора? — жестоко запита Харлан, но веднага се засрами.

Купър болезнено се изчерви.

— Не владее много добре Единния Междувременен Език.

— Защо? От колко време сте Ученик?

— По-малко от година, сър.

— Една година? Че на колко сте години, Време Велико?

— На двавет и четири биогодини, сър.

Харлан се вгледа в него.

— Искате да кажете, че са ви взели във Вечността, когато сте бил на двавет и три години?

— Да, сър.

Харлан се отпусна на стола и потри неспокойно ръце. По принцип такова нещо не се практикуваше. Петнайсет до шестнайсет години — такава бе възрастта за постъпване във Вечността. Какво значи всичко това? Може би Туисъл го поставяше на ново изпитание?

— Седнете и да започваме — каза той. — Пълното име и номера на Века, в който живеете.

— Бринсли Шеридан Купър от 78-ия Век, сър — отвърна Ученикът със заекване.

Харлан поомекна. Значи, отблизо. Само седемнайсет Столетия по-рано от неговия собствен Век. Почти съсед във Времето.

— Интересува ли ви праисторията? — запита той.

— Не зная почти нищо за нея, но Компютър Туисъл ми нареди да се занимавам с тези въпроси.

— С какво друго се занимавате?

— Математика. Темпорална механика. Но за сега владее само най-основни неща. В 78-ия ремонтирах скоростни прахосмукачки.

Беше излишно да симулира интерес към понятието „скоростна прахосмукачка“. Все едно дали е обикновена прахосмукачка, сметачна машина или вид грим със спрей. Можеше да бъде всичко — това не го засягаше.

— Знаете ли нещо за историята изобщо? — запита Харлан.

— Учил съм история на Европа.

— Сигурно сте от тия места?

— Да, родих се в Европа. Разбира се, в училище се наблюдаваше най-вече на съвременната история. След революциите от 54 година; 7554, имам предвид.

— Добре. Като начало — изхвърлете това от главата си! То е лишено от всякакъв смисъл. Историята, която учат Временните, се променя с всяка Промяна на Реалността. Те, естествено, не осъзнават това. Всяка Реалност смята собствената си история за единствена. Съвсем различно стоят нещата с праисторията. Каквото и да правим, тя си остава неизменна. Колумб и Вашингтон, Мусолини и Хиърфорд — всички те съществуват.

Купър се поусмихна. Той прокара малкия си пръст по горната си устна и чак сега Харлан забеляза наболия върху нея мъх — сякаш Ученикът си пускаше мустаци.

— Вече доста време съм тук — каза Купър, — а още не мога напълно... да привикна с това.

— Да привикнете с какво по-точно?

— С това, че ме делят петстотин Столетия от родното ми място.

— И моето положение е подобно. Аз съм от 95-ия.

— Това е друго нещо. Вие сте по-възрастен от мен и все пак в друг смисъл аз съм Седемнайсет Столетия по-стар от вас. Бих могъл да бъда ваш пра-пра-пра и т.н. дядо.

— Да допуснем, че е така. Какво значение има?

— Е, нужно е известно време, за да се привикне с това положение. — В гласа на Купър се прокрадваха нотки на непокорство.

— Всички сме при еднакви условия — коравосърдечно отвърна Харлан и започна урока за Първобитното общество.

Три часа от занятието бяха изминали, а той все още обясняваше аргументирано и подробно защо преди 1-ви Век е имало и други

епохи. (— Нима 1-ви Век не е наистина пръв? — жално бе запитал Купър.)

В края на заниманието Харлан даде на Ученика една книга; не от най-добрите, наистина, но за начало щеше да свърши работа.

— По-нататък ще ви предложи нещо по-сериозно — обеща той.

Към края на седмицата наболите косъмчета върху горната устна на Купър се превърнаха в ясно забележими черни мустачки, които го правеха да изглежда десет години по-възрастен и подчертаваха тясната му брадичка. Харлан си помисли, че те нямаше да внесат кой знае каква положителна промяна във външността на Ученика.

— Прочетох книгата — каза Купър.

— Как я намираш?

— В известно отношение...

Последва дълга пауза, след което Купър започна нова мисъл:

— Последните Векове от Първобитното общество приличат доста на 78-ия. Те, знаете, ми напомниха за в къщи. Два пъти сънувах жена си.

— Жена ти? — избухна Харлан.

— Бях женен, преди да попадна тук.

— Да ме порази Времето! Нима доведоха тук и съпругата ти?

Купър поклати отрицателно глава.

— Дори не знам дали Промяната през последната година я е засегнала. Ако е така, предполагам, че всъщност сега тя не ми е жена.

Харлан се съвзе от първоначалния шок. Разбира се, щом Ученикът е бил двайсет и три годишен, когато са го взели във Вечността, напълно вероятно е да е бил вече семеен. Едно безпрецедентно явление влече след себе си и друго.

Какво ставаше на тая Земя? След като веднъж бяха допуснати изключения от правилата, нямаше да мине много време и във всичко щеше да настъпи пълен безпорядък. А Вечността бе така уредена, че едва ли щеше да извърши подобни изменения.

— Надявам се, не планираш разходка до 78-ия, за да провериш дали тя все още е твоя жена.

Жестокостта в думите на Харлан не бе преднамерена; тя се дължеше на силната му тревога за съдбата на Вечността.

Ученикът вдигна глава; в очите му се четеше твърдост и спокойствие:

— Не.

Харлан смутено се размърда на бюрото си.

— Виж, това е друго. Нямах вече семейство. Нямах никого. Ти си Вечен и най-добре забрави веднъж завинаги всички, които някога си познавал там, във Времето.

Купър стисна устни и бързо каза със силен акцент:

— Говорите като типичен Техник.

С две ръце, до болка силно, Харлан се вкопчи в облегалката на бюрото.

— Какво намекваш? — запита той с хриплив глас. — Че като съм Техник, аз съм този, който извършва Промените? Затова и ги защитавам и искам от теб да ръкопляскаш, нали? Виж, дете, ти не си живял тук дори година; не знаеш още езика; не си наясно с понятията Време и Вечност, а претендираш, че знаеш всичко за Техниците, включително и това как да ги уязвиш.

— Съжалявам много — бързо отвърна Купър, — не исках да ви засегна.

— Разбира се, не, че де се е чуло и видяло някой да обиди Техник? Ти просто непрекъснато чуваш какво говорят всички, нали? Казват: „Студено като сърцето на Техник“, така ли е? Казват: „За Техника съдбата на един милиард хора е равносилна на прозявката му.“ И други неща от този сорт. Какво ще кажеш ти за това, господин Купър? Как смяташ, дават ли ти тези приказки нужната житейска опитност, за да се присъединиш към общата маса? Може би така би се почувствувал велика личност? Важен лост във Вечността, а?

— Казах, че съжалявам.

— Добре. Просто искам да знаеш, че няма и месец, откак работя като Техник, и лично аз никога не съм извършвал Промяна в Реалността. А сега — на работа!

На следващия ден Старши Компютър Туисъл извика Харлан в кабинета си.

— Слушай, момчето ми, какво би казал за една екскурзия във Времето? Цел — реализиране на М.Н.П.

Предложението дойде във възможно най-подходящ момент. Цяла сутрин Харлан изпитваше угризения на съвестта, че страхливо отрече

някога лично да е извършвал работа на Техник; че по детски наивно извика: „Не ме обвинявайте, още нищо лошо не съм направил.“

А това бе равносилно на признание, че в работата на Техника наистина имаше нещо лошо и че той самият нямаше още вина само защото бе твърде нов в играта, за да бъде вече престъпник.

Ето защо Харлан се зарадва на възможността да унищожи това оправдание. Би било нещо като покаяние. Тогава щеше да каже на Купър:

— Да, аз извърших такава неща, което превърна тези милиони хора в съвършено нови личности, но това бе нужно и затова съм горд, че го направих именно аз.

И Харлан радостно изрече:

— Готов съм, сър.

— Хубаво. Хубаво. Вярвам, млади човече, ще ти бъде приятно да чуеш (Туисъл изпусна едно кълбо дим и цигарата му се разгоря ослепително), че заключенията, които си предал, до едно се потвърдиха и се оказаха с висока степен на точност.

— Благодаря, сър. („Сега вече са заключения, не догадки, както по-рано“ — помисли Харлан.)

— Талантлив си. Имаш майсторска ръка, момко. Очаквам от теб големи неща. Като начало да започнем с 223-ия. Твърдението ти, че при натискане амбриажа на космическия кораб би се осигурило необходимото „разклонение“ без нежелателни странични явления, е напълно вярно. Ще извършиш ли зацепването?

— Да, сър.

Така всъщност Харлан започна кариерата си на Техник. Оттогава той вече не беше просто човек с розово-червен отличителен знак. Бе държал Реалността в ръцете си. За няколко минути, откраднати от 223-ия, той се бе намесил в действието на машината, в резултат на което един млад човек не можа да осъществи намерението си да присъствува на лекцията по механика. Вследствие на това той така и никога не се залови със слънчевата техника и изобретяването на едно съвършено просто устройство се забави десет решителни години. А това от своя страна, колкото и неправдоподобно да звучи, доведе до предотвратяване на войната в 224-ия.

Нима не си заслужаваше? Какво от това, че някои личности претърпяха промени? Новите хора бяха също като другите — със

същото право на живот. И ако няколко човешки съдби се скъсиха, много повече се удължиха и станаха по-щастливи. Наистина, една грандиозна литературна творба, шедьовър на човешкия разум и чувство, не бе написана в новата Реалност, но нима няколко екземпляра от нея не се запазиха в библиотеката на Вечността? И нима в нея нямаше да се създадат други големи произведения на изкуството?

И все пак тази нощ Харлан часове наред прекара в мъчително будуване и когато накрая изтощен задряма, му се случи нещо, което не му се бе случвало от години.

Сънува майка си.

Въпреки проявената слабост в самото начало на кариерата му за една биогодина Харлан стана известен във Вечността като „Техника на Туисъл“, а също и с доста язвителните прозвища „Момчето-чудо“ и „Безпогрешния“.

Срещите му с Купър станаха почти приятни. Двамата никога не се сприятелиха напълно. (Дори ако Купър би се насилил да направи първата крачка към сближението, Харлан може би нямаше да знае как да реагира.) Независимо от това те работеха добре заедно и интересът на Купър към праисторията нарасна до такава степен, че почти съперничеше с този на Харлан.

— Виж какво, Купър, имаш ли нещо против да отложим днешното занимание за утре? — запита веднъж Харлан. — Тази седмица трябва да отскоча до 3000-ия, да уточня едно Наблюдение, а човекът, с който искам да се срещна, е свободен днес следобед.

Очите на Купър жадно заблестяха:

— Не може ли да дойда и аз?

— Да дойдеш с мен в 3000-ия?

— Разбира се. Никога не съм пътувал с капсула, освен когато ме докараха тук от 78-ия, а тогава не разбирах още нищо.

Харлан бе свикнал да ползва Канала С, който по неписана традиция се предоставяше на Техниците по цялото си безконечно протежение през Столетията. Купър, без всякакви признаци на смущение, последва Харлан. Той влезе в капсулата без колебание и седна върху кръглото канапенце, което изцяло опасваше стените ѝ.

Но след като Харлан активизира Полето и насочи капсулата към бъдещето, върху лицето на Купър се изписа едно почти комично изражение на удивление.

— Нищо не усещам — каза той. — Да не би нещо да не е в ред?

— Всичко е нормално. Не усещаш нищо, защото в буквалния смисъл на думата ние не се движим. Просто се изтегляме по Временното протежение на капсулата. Фактически — продължи Харлан с тон, който неусетно и за самия него бе станал назидателен — в момента ние с теб не сме материя, въпреки че това твърдение изглежда невероятно. Сто души могат да ползват същата капсула, за да се придвижват (ако бихме могли така да се изразим) с различна скорост по различни направления на Времето, като се движат един през друг и т.н. Универсалните физични закони просто не са в сила, що се отнася до Каналите на капсулите.

Устата на Купър едва забележимо се изви и Харлан с притеснение помисли: „Момчето се занимава с темпорална механика и по-добре от мен разбира това, което се опитвам да му обясня. Защо ли не млъкна и не престана да се правя на шут?“

Взел твърдо решение да не отрони повече нито дума, Харлан мрачно зараглежда Купър. Мустаците на младия човек от няколко месеца вече бяха напълно оформени. Те висяха покрай устата му по модата, известна във Вечността под названието „Малансонова“ само поради това, че единствената запазена снимка от изобретателя на Темпоралното Поле, за която със сигурност се знаеше, че е автентична (при това лоша и не на фокус), го представяше точно с такива мустаци. Затова и те бяха получили доста голяма популярност всред Вечните, въпреки че на малцина отиваха.

Очите на Купър бяха приковани от бързо сменящите се цифри, които отбелязваха номера на Столетията по пътя им.

— Кой е крайният предел в бъдещето, до който достига Каналът на капсулата? — внезапно попита той.

— Нима още не си минал този материал?

— За капсулите не знам почти нищо.

Харлан вдигна рамене.

— Вечността няма предел. Каналът продължава безкрайно.

— А лично вие до кой Век сте достигали?

— Този сега ще бъде най-отдалеченият. Но д-р Туисъл е бил даже и в 50000-ия.

— Велико Време! — прошепна Купър.

— Това е още нищо. Някои Вечни са били дори по-далече и от 150000-ия.

— Е, как е там?

— Ами... *никак* — мрачно отвърна Харлан. — Най-разнообразни форми на живот, но хора няма. Човечеството е изчезнало.

— Навярно са измрели? Или пък са унищожени?

— Едва ли някой би могъл да даде точен отговор на този въпрос.

— Не може ли да се направи нещо, за да се промени това положение?

— Е, виж какво, от 70000-ия нататък... — започна Харлан, но изведнъж сам се прекъсна. — О, Време, порази ни! Да говорим за нещо друго.

Съществуваше една тема, към която Вечните се отнасяха почти със суеверен страх и тя бе „Скритите Столетия“, т.е. периодът между 70000-ия и 150000-ия. По мълчаливо споразумение този въпрос почти не се повдигаше. Дори и незначителните познания на Харлан за тази ера се дължаха на тясното му сътрудничество с Туисъл. А това практически означаваше, че Вечните не можеха да проникнат във Времето на нито едно от хилядите такива Столетия в бъдещето.

Вратите между Вечността и Времето бяха непроницаеми. Защо? Това никой не знаеше.

От някои случайни забележки на Туисъл Харлан бе дошъл до заключението, че успешните опити за Промяна на Реалността обхваща Вековете до 70000-ия, но в по-далечно бъдеще не можеше да се направи почти нищо поради липсата на необходимите за целта Наблюдения.

Веднъж Туисъл се бе пошегувал:

— Ще проникнем и в тях някой ден. А междуременно 70000 Столетия на вниманието ни засега са напълно достатъчни.

Кой знае защо обаче думите му не прозвучаха съвсем убедително.

— Какво става с Вечността след 150000-ия? — продължи да разпитва Купър.

Харлан въздъхна. Ученикът явно нямаше намерение да се откаже от темата „табу“.

— Нищо — отвърна Харлан. — Секторите съществуват и след 70000-ия, но те не са заселени с Вечни; простират се на милиони Столетия в бъдещето, докато не изчезне всяка форма на живот, а също и по-нататък, докато слънцето прерасне в нова мъглявина и даже още по-далече. Вечността е безкрайна. Затова и се нарича Вечност.

— Значи слънцето, нашето слънце става *ново*?

— Разбира се. В противен случай Вечността не би съществувала. Именно това Ново Слънце е и нашият източник на енергия. Можеш ли да си представиш колко енергия е нужна за създаването на Темпорално Поле? Малансоновото поле, първо по рода си, е имало протежение само две секунди от единия до другия си край и е било толкова малко, че едва побирало главичката на една клечка кибрит, а необходимата за него атомна енергия се е равнявала на произведеното от една електроцентрала за цял ден. Трябвало да минат близо сто години, докато се моделира тънко като косъмче Темпорално Поле на достатъчно голямо разстояние в бъдещето, за да използва лъчевата енергия на Новото Слънце, което от своя страна отворило пътя за създаване на Поле с достатъчно големи размери, за да побере човек.

Купър въздъхна.

— Как ми се иска да престанат да ме тъпчат с уравнения и темпорална механика, а вместо тях да ме въведат в тази интересна материя. Ако например живееш по времето на Малансон...

— Именно тогава нищо нямаше да научиш. Той е живял през 24-ия, а Вечността се създава едва в края на 27-ия. Сам разбираш, че не е едно и също да се открие Темпоралното Поле и да се създаде Вечността. Хората от 24-ия дори не са имали понятие от значението на изобретеното от Малансон.

— Излиза, че той е изпреварил епохата си, нали?

— И то твърде много. Той не само е изобретил Темпоралното Поле, но е описал и основните закономерности, които обуславят съществуването на Вечността, и е предсказал почти всичките ѝ особености, с изключение на Промените в Реалността. При това с доста голяма точност... но като че вече пристигаме, Купър. Хайде, аз ще те последвам!

Те излязоха.

Никога преди този случай Харлан не бе виждал Старши Компютър Лейбън Туисъл гневен. За него се говореше, че не бил способен на никакви чувства, че бил бездушен инструмент на Вечността и дори че отдавна е забравил номера на родното си Столетие. Носеха се слухове, че още от ранна младост сърцето му се атрофирало и било заместено с малък ръчен анализатор, подобен на този, който винаги носеше със себе си в джоба на панталоните.

Туисъл никога не се опитваше да опровергае тези слухове. Мнозина дори бяха убедени, че той самият им вярваше.

Така че, дори когато Харлан се преви под силата на яростната експлозия, която се стовари върху него, с една частица от съзнанието си остана поразен от факта, че Туисъл бе способен да прояви така бурно възмущението си. Той се питаше дали малко по-късно, вече успокоен, Компютърът нямаше да почувствува огорчение, когато осъзнае, че ръчният анализатор-сърце му бе изменил и се бе оказал жалък орган от мускули и клапи, подвластен на всички човешки страсти.

Туисъл крещеше със старчески фалцет:

— Всемогъщо Време, откога, младежо, си се произвел член в Съвета на Времето? Ти ли си тоя, който се разпорежда тук? Искам да знам кой кого командува, ти — мен или аз — теб, а? И откога, моля, сам вземаш решения за движението на капсулите?

От време на време Туисъл прекъсваше упреците с гневни изблици като: „Отговаряй!“ — и не дочакал отговор, продължаваше да засипва Харлан с нови, саркастични въпроси.

— Ако само още веднъж си позволиш подобно своеволие, ще те пратя да ремонтираш канализацията и ще останеш на това място до края на живота си. Надявам се, че съм достатъчно ясен — каза той в заключение.

Харлан, блед от все по-голямото си смущение, едва прошепна:

— Никой никога не ми е споменавал, че не бива да взимам със себе си в капсулата Ученика Купър.

Това обяснение не смекчи Туисъл.

— Що за оправдание е това двойно отрицание, момко? Никой никога не ти е забранявал да го напиеш. Никой никога не ти е нареждал да не му обръснеш главата. И накрая, никой никога не ти е

поръчвал да не го набучиш на шиш, снабден с добре подострена кука. Всемогъщо Време, *какво* ти беше казано да правиш с него?

— Да го занимавам с праистория.

— Това се иска от теб. Нищо повече.

Туисъл хвърли цигарата си и я размаза яростно с крак, като че бе лицето на най-върлия му враг.

— Бих искал да спра вниманието ви, Компютър — осмели се да каже Харлан, — на обстоятелството, че много от Столетията в настоящата Реалност в някои отношения са твърде сходни с определени епохи от праисторията. Намерението ми беше да покажа на Ученика какво представлява едно пътуване в тези Времена, като, разбира се, стриктно се придържам към пространствено-хронологичното указание.

— Какво? Слушай, дебела главо, а нямаш ли намерение поне от време на време да ми искаш разрешение за *някои* неща? С въпроса за пътуванията във Времето ликвидирахме — категорично не. Ще го занимаваш само с праистория. Никаква практика. Никакви лабораторни експерименти. Ами че иначе утре може да ти хрумне да измениш Реалността само за да му покажеш каква е технологията.

Харлан облиза със сух език пресъхналите си устни, обидено промърмори нещо в знак на примирено съгласие и чак тогава получи разрешение да си върви.

Трябваше да минат няколко седмици, докато се излекуват наранените му чувства.

4. КОМПЮТЪР

Харлан бе набрал двегодишен стаж като Техник, когато за пръв път, откакто бе напуснал 482-ия заедно с Туисъл, отново се озова там. Едва го позна.

Но не Секторът, а той самият се бе променил.

Двете години работа като Техник бяха оказали многостранно въздействие върху него. В известен смисъл те засилиха чувството му за сигурност. Вече не му се налагаше да учи нов език, да привиква с нов стил облекло и нов начин на живот при всеки нов Наблюдателен обект. От друга страна, за тези две години той се затвори в себе си и почти забрави крепкото приятелство, което сплотяваше останалите Специалисти във Вечността.

Но най-голямата промяна, която бе внесла новата професия в живота на Харлан, бе, че тя разви у него чувството за власт. Техникът държеше в ръцете си съдбините на милиони и щом затова трябваше да бъде осъден на самота, той дори щеше да бъде горд с нея.

Ето защо Харлан изгледа студено Свързочника, който седеше на бюрото си пред входа на 482-ия, и се представи, като отчетливо изговаряше отделните срички:

— Техник Ендрю Харлан съобщава на Компютър Финдж, че е пристигнал в 482-ия по временно назначение и очаква нарежданията му.

Свързочникът, човек на средна възраст, рязко вдигна очи към новодошлия и веднага отмести погледа си, но Харлан не му обърна внимание.

Това бе разпространеният сред повечето Вечни „Рикошет за Техника“ — бърз, кос поглед към розовочервения отличителен знак на рамото, след това — огромно усилие да не го поглеждат повторно.

Харлан се взря в емблемата на човека от канцеларията. Не беше жълта като на Компютрите или зелена като на Проектантите, не бе и синя като на Социолозите, нито бяла като на Наблюдателите. Тя изобщо не беше емблема на Специалист — затова нямаше определен

цвет, — просто една синя резка на бял фон. Човекът бе Свързочник, кажи-речи, Работник по Поддържането. Разстоянието от него до Специалиста бе от земята до небето.

А дори и той го погледна с популярния „рикошет за Техника“.

— Е, успяхте ли? — запита Харлан доста унило.

— Опитвам се да се свържа с Компютър Финдж, сър — бързо отвърна Свързочникът.

Харлан бе запомнил 482-ия със стабилността и внушителността му, но сега му се виждаше почти мизерен.

Бе привикнал със стъклото и порцелана на 575-ия, с неговия култ към чистотата. Приспособил се беше към един свят на белота и ясни тонове, с редки проблясъци на нежно пастелни цветове.

Тежките гипсови завъртулки, крещящите цветове и боядисаните метални конструкции на 482-ия будеха отвращение у Харлан.

Дори Финдж му се струваше различен, по-нисък. Само преди две години за Наблюдателя Харлан всеки жест на Финдж бе изглеждал зловец и властен.

Сега, от недостижимия и самотен пиедестал на новото си положение, Харлан виждаше Финдж като жалка и загубена фигура. Техникът го наблюдаваше как разгръща перфоленти и се кани да вдигне глава с вид на човек, който е решил, че е накарал посетителя да изчака необходимото време и вече може да заговори с него, без да урони авторитета си.

Харлан бе узнал от Туисъл, че Финдж е роден в енергетичен Век — 600-ия; това обясняваше много неща. Резките пристъпи на избухливост у него можеха да бъдат естествен резултат от постоянното чувство за несигурност на един тежък човек, привикнал със стабилността на силовите полета, който се чувства нещастен, че трябва да борави само с крехка, чуплива материя. Безшумното му движение на пръсти (Харлан отлично си спомняше котешката му походка; често, вдигайки глава от масата, той виждаше Финдж, изникнал неизвестно откъде, да се взира в него) вече му се струваше не толкова лукаво и подло, колкото неохотно движение на човек, който живее в постоянен, макар и неосъзнат страх, че подът ще се продъни под тежестта му.

„Не е за тоя Сектор. Спасява го само едно ново назначение“ — помисли си Харлан със закачливо снизхождение.

— Здравейте, Техник Харлан — най-после се обърна Финдж към него.

— Здравейте, Компютър.

— Изглежда, че за тези две години... — започна Финдж.

— Две биогодини — поправи го Харлан.

Финдж учудено го погледна:

— Две биогодини, разбира се.

В обикновения смисъл на думата Времето не съществуваше в рамките на Вечността, но човешките тела остаряваха и това бе сигурна и неизбежна мярка за хода на Времето дори при липсата на отличителни физични явления. Биологичното Време течеше и за една биогодина във Вечността човек остаряваше колкото за една обикновена година във Времето.

При все това дори и най-педантичните Вечни твърде рядко си спомняха това разграничение. Беше твърде удобно да се каже: „Сбогом до утре“, „Липсваше ми вчера“ или „Ще се видим другата седмица“, също като че наистина съществуваха понятията „утре“, „вчера“ или „миналата седмица“ и в някакъв друг освен в биологичен смисъл. И естествените инстинкти на човечеството бяха задоволявани, като всички дейности във Вечността се пригодяваха към произволно избран двайсет и четири „биочасов“ ден, формално разделен на „ден“ и „нощ“, „днес“ и „утре“.

— Откакто вие заминахте преди две биогодини, 482-ият постепенно бе обхванат от криза. Твърде особена. Деликатна. Почти безпрецедентна. И именно сега, повече от всякога, се нуждаем от точни Наблюдения.

— Затова и сте ме повикали, нали?

— Да. Вярно е, че в известен смисъл Наблюдателската работа за един изявен Техник е просто пилеене на таланта му, но със своята яснота и интуитивност вашите предишни Наблюдения бяха безупречни. Точно това ни е нужно сега. Разрешете да ви опиша някои подробности...

Но на тази среща Харлан така и не можа да узнае какви бяха тези подробности. Финдж започна да говори, но вратата се отвори и Харлан вече не го чуваше.

Погледът му бе прикован от девойката, която влезе в стаята.

Не че Харлан никога преди това не бе виждал момиче във Вечността. „Никога“ бе твърде силна дума. „Рядко“ да, но не и „никога“.

Но *такава* девойка! И то — във *Вечността!*

В своите придвижвания през Времето Харлан бе видял много жени, но тогава за него те бяха кажи-речи неодушевени предмети — като стените и браздите, като количките и ръкавичките, като топките и котките. Просто факти, подлежащи на Наблюдение.

Във Вечността момичетата бяха съвсем друга работа. И изведнъж — *такава* девойка!

Беше облечена така, както се обличаха аристократките от 482-ия. Панталони от ефирна материя до коленете, които фино подчертаваха бедрените извивки, и прозрачна пелерина от талията нагоре — това бе всичко.

Косата ѝ бе тъмна, лъскава и достигаше до раменете ѝ, устните бяха очертани с червен молив — тънко отгоре и плътно отдолу, и ѝ придаваха прекомерно нацупено изражение. Горните клепачи и ушните ѝ миди бяха обагрени бледорозово, а младежкото ѝ, почти детинско лице бе ослепително млечнобяло.

От средата на рамото ѝ се спускаха скъпоценни висулки и дрънчаха ту от едната, ту от другата страна, като привличаха вниманието върху изящните ѝ гърди.

Тя седна на едно бюро в ъгъла на кабинета и само веднъж повдигна миглите си, за да плъзне поглед по лицето на Харлан.

Когато Техникът отново чу гласа на Финдж, Компютърът казваше:

— Ще изложите всичко в официален доклад, а междуременно може да ползвате стария си кабинет и жилище.

Харлан почти не си спомняше как точно се бе озовал извън кабинета. Вероятно просто си бе излязъл...

От обхваналите го многостранни чувства най-очевиден бе гневът. *Да го поразят Времето*, не би трябвало да се разрешава такова нещо на Финдж! Застрашаваше се моралът на обществото. Това бе подигравка с...

Тук той се спря, отпусна юмруци и престана да стиска челюстите си. Тази работа не може да се остави така! Той се отпрати с решителна

крачка към бюрото на Свързочника и стъпките му остро отекнаха в собствените му уши.

Свързочникът вдигна глава, като се стараеше да не среща погледа на Техника, и старателно произнесе:

— Слушам ви, сър.

— В кабинета на Финдж седи една жена. Тя... отскоро ли е тук?

Смяташе да зададе въпроса си просто между другото, с безразличие и дори с досада. Но той прозвуча като удари на цимбали.

Свързочникът сякаш се пробуди от тези думи. Погледът му заблестя при мисълта за сексапилната жена и той съучастнически погледна другия мъж пред себе си, като за миг дори забрави, че той бе Техник.

— За малката ли става дума? Уф! Не ви ли се струва, че тя е устроена като отходно място на силово поле?

Харлан се позапъна:

— Отговорете конкретно на въпроса ми.

Удивен от тона, с който Харлан веднага го постави на дистанция, Свързочникът широко отвори очи и част от въодушевлението му се изпари.

— Отскоро. Тя е от Временните — обясни той.

— Каква служба изпълнява?

По лицето на Свързочника бавно се разля усмивка, която прерасна в цинично хилене:

— Води се секретарка на шефа. Името ѝ е Нойс Ламбънт.

— Добре, достатъчно.

Харлан рязко се обърна и си тръгна.

Първото му Наблюдателско излизане в 482-ия стана на другия ден, но продължи само трийсет минути. Очевидно то бе само ориентационна обиколка, чиято цел бе да въведе Харлан в характера на заобикалящата го среда. Следващия ден пътешествието му във Времето продължи час и половина, а третия ден той остана свободен.

Запълваше времето си, като препрочиташе и си припомняше предишните си отчети, опресняваше знанията си по езика на Столетието и привикваше с местните костюми.

За тези две биогодини в 482-ия бе извършена Промяна на Реалността, но тя бе съвсем незначителна. Една политическа клика, която беше на власт, премина в опозиция, но други особени промени като че ли нямаше.

Без сам да разбира напълно защо, Харлан придоби навика да се рови из предишните си отчети, за да получи сведения за аристократите. Бе невъзможно да не е правил подобни Наблюдения.

Разбира се, че бе правил, но те бяха сухи, безлични. Фактите, които беше регистрирал, се отнасяха до класата, а не до отделни индивиди.

Естествено, пространствено-хронологичните му инструкции никога не бяха изисквали и дори не разрешаваха Наблюдения върху аристокрацията в собствената ѝ среда. Но защо — това Наблюдателят нямаше власт да узнае. Харлан негодуваше срещу себе си за любопитството, което проявяваше към този въпрос.

За трите първи дни от пребиваването си в 482-ия той бе зърнал Нойс Ламбънт четири пъти. При първата среща Харлан бе обърнал внимание само на дрехите и украшенията ѝ. Сега той забеляза, че девойката бе с половин глава по-ниска от него — пет фута и шест инча, но изглеждаше доста по-висока благодарение на стройната си фигура, изправена стойка и грациозна походка. Първото впечатление на Харлан за възрастта ѝ също се оказа погрешно; навярно приближаваше трийсетте, във всеки случай бе прехвърлила двайсет и пет.

Бе тиха и сдържана. Веднъж, като го срещна в коридора, тя му се усмихна, а след това сведе поглед. Харлан се отдръпна, да не би случайно да се докосне до нея, а след това ядосан продължи пътя си.

В края на третия ден Харлан започна да осъзнава, че дългът му на Вечен не му даваше право на избор. Безспорно положението на девойката бе удобно за нея самата. Несъмнено Финдж не бе нарушил буквата на закона. Но въпреки това недискретността на Компютъра и неговото лекомислие очевидно противоречаха на духа на правилата и затова трябваше да бъдат санкционирани по някакъв начин.

Харлан реши, че в края на краищата във Вечността нямаше друг човек, който да извика у него такова силно чувство на антипатия като Финдж. Оправданията, които само преди два дни снизходително бе намерил за Компютъра, изчезнаха безследно.

Сутринта на четвъртия ден Харлан поиска и получи разрешение да се срещне насаме с Финдж. Той влезе решително в кабинета и за свое собствено удивление без всякакви предисловия пристъпи към същността на въпроса.

— Компютър Финдж, съветвам ви да върнете госпожица Ламбънт в нейното Време.

Финдж присви очи. С кимване на глава той посочи стол на Харлан и като подпря меката си кръгла брадичка на юмруците си, се усмихна, разкривайки част от зъбите си.

— Че седнете де, седнете. Значи смятате, че госпожица Ламбънт е некомпетентна и неподходяща за поста, който заема?

— Дали е компетентна и подходяща — това не мога да кажа. Нямам представа какви са задълженията ѝ. Но трябва да разберете едно: девойката влияе гибелно върху нравите на вашия Сектор.

Финдж бе спрял разсеян поглед върху лицето на Харлан, сякаш целият му Компютърски мозък в момента бе зает с решение на абстрактни задачи, надхвърлящи възможностите на обикновения Вечен.

— В какво се изразява гибелното ѝ влияние, Техник?

— И още питате! — възкликна Харлан с накупяло възмущение. — Облеклото ѝ е предизвикателно. Нейното...

— Почакайте, почакайте. Но поспрете само за миг, Харлан. Вие сте бил Наблюдател в 482-ия и сам знаете, че тя е облечена в обичаен за своята епоха костюм.

— Не е съвсем същото. Там, във Времето, в нейната собствена среда може би това облекло е допустимо, въпреки че трябва да ви кажа, че то е прекалено екстравагантно дори за 482-ия. Позволете да имам вярна преценка за тези неща. Тук, във Вечността, няма място за такива като нея.

Няколко пъти Финдж кимна бавно с глава. Изглежда, че разговорът го забавляваше. Харлан настръхна.

— Тя е тук с определена цел — спокойно съобщи Финдж. — Има специална, крайно важна задача. Пребиваването ѝ в Сектора е само временно. Така че засега ще трябва да се примирите с присъствието ѝ.

Брадичката на Харлан потрепера. Финдж ловко се бе измъкнал, насочвайки упрека на Техника срещу него самия. По дяволите всяка предпазливост! Сега вече ще му каже всичко.

— Досещам се каква може да бъде „специалната, крайно важна задача“ на тази жена. Никой няма да ви разреши да живеете заедно така явно.

Той се обърна тромаво и се отправи към вратата. Гласът на Финдж го спря:

— Вижте, Техник, отношенията ви с Туисъл може би са ви дали погрешна представа за важността на собствената ви персона. Ще трябва да я коригирате! А между другото, кажете, Техник, имали ли сте някога (той се поколеба, търсейки най-подходящата дума) приятелка?

Все така с гръб към него Харлан с ревностна и оскърбителна точност цитира Устава:

— „За да се избегне излишното привързване към определена епоха, Вечните не могат да се женят. За да се избегне излишното привързване към семейната среда, Вечните не бива да имат деца.“

— Не ставаше дума за брак или деца — съвсем сериозно каза Компютърът.

Харлан продължи да цитира:

— „Краткотрайни съюзи с жени от Времето могат да се сключват само след одобрение от Централния Разчетен Комитет при Съвета на Времето, и то при благоприятна Прогноза за Съдбата на Временните. Оттам нататък съюзите протичат в строго съответствие с изискванията на определени пространствено-хронологични указания.“

— Точно така. А вие, Техник, обръщали ли сте се някога с такава молба към Комитета?

— Не, Компютър.

— Имате ли изобщо подобни намерения?

— Не, Компютър.

— А не би било зле. Това ще разшири кръгозора ви. Навярно тогава ще ви занимават по-малко детайлите в тоалета на жените и въображаемите им интимни отношения с тоя или оня Вечен.

Онемял от ярост, Харлан изхвъркна от кабинета.

С всеки изминат ден пътешествията в 482-ия ставаха за Харлан все по-трудни, въпреки че продължителността им никога не надвишаваше два часа.

Душевното му равновесие бе разстроено и той знаеше причината. Финдж. Финдж с неговите вулгарни съвети относно

съюзите с жени от Времето.

Съюзите съществуваха. Това бе всеизвестно. Открай време във Вечността се осъзнаваше необходимостта от компромиси с естествения нагон у човека (тази фраза винаги караше Харлан да потреперва от погнуса), но ограниченията, налагани при подбора на любовници, лишаваха тези компромиси както от свобода, така и от всякакво благородство. Дори за малцината избраници, удостоени с такова разрешение, бе препоръчително да избягват всякакви разговори по този въпрос както от съображения за приличие, така и за да не предизвикват завист у мнозинството.

Сред Вечните от низш ранг, особено сред Работниците по Поддържането, непрекъснато се носеха полуоблажаващи, полунегодуващи слухове за жени, довеждани от Времето по лесно обясними причини. Мълвата обикновено посочваше Компютри и Проектанти на Съдби като герои на тези похищения. Само те бяха в състояние да определят коя жена можеше да бъде изведена от Времето без риск това да предизвика сериозна Промяна в Реалността.

По-оскъдна храна за клюките представляваха не така сензационните истории за Временните надничарки, наемани от всеки Сектор (разбира се, когато пространствено-хронологичният анализ бе благоприятен) за извършване на досадните манипулации — готвене, чистене и тежък труд.

Но да се вземе жена от Времето, и то *такава* жена, за „секретарка“ — от страна на Финдж това бе просто оскверняване на идеалите, върху които бе основана и съществуваше Вечността.

Независимо от малките отстъпки, които Вечните, като практични хора, правеха на човешката природа, идеалът им оставаше човекът, който живееше единствено за да изпълни мисията си — да работи за подобрене на Реалността и увеличаване на човешкото щастие. На Харлан му се нравеше мисълта, че в това отношение Вечността прилича на средновековните манастири.

Тази нощ той сънува, че разказва всичко на Туисъл и че той, идеалният Вечен, напълно споделя ужаса му. Той сънува Финдж съкрушен и разжалван. Сънува и себе си как с жълтия отличителен знак на Компютър въдворява нов ред в 482-ия и от висотата на положението си назначава Финдж Работник по Поддържането. Присънваше му се, че до него седи Туисъл и с възхитена усмивка

следи как той съставя нова схема за организацията на Столетието — ясна, последователна, логична, а след това моли Нойс Ламбънт да разпространи копията.

Но в съня му Нойс Ламбънт се бе явила гола и Харлан се събуди треперещ и засрамен.

Един ден той срещна девойката в коридора и гледайки встрани, се отмести, за да ѝ направи път. Но тя не се помръдна от мястото си и не свали очи от него, докато погледите им не се срещнаха.

Харлан видя пред себе си момичето — жизнено и колоритно; долови уханието на лекия му парфюм.

— Вие сте Техник Харлан, нали? — запита тя.

Първият му импулс бе да я среже и да я отстрани от пътя си, но той реши, че в края на краищата тя нямаше вина. Освен това за да мине покрай нея, трябваше непременно да я докосне.

— Да — сухо кимна той вместо отговор.

— Слушала съм, че сте голям специалист по нашата епоха.

— Работил съм там.

— Много бих желала някога да поговорим за нея.

— Зает съм. Нямам никакво свободно време.

— Но, господин Харлан, някой ден вероятно ще *намерите* време.

Тя му се усмихна мило.

Изгубил всяка надежда, Харлан прошепна:

— Моля ви, минете. Или се отстранете да мина аз. Моля ви!

Тя спокойно мина покрай него, като плавно полюшваше бедрата си. Харлан така се смути, че кръвта нахлу към бузите му.

Яд го беше на нея, че го бе смутила, яд го бе на себе си, че се бе смутил, а най-вече, по някакви неясни причини, го беше яд на Финдж.

В края на втората седмица Финдж го извика в кабинета си. На бюрото му Харлан видя перфолента, от чиято дължина и сложност на комбинациите веднага разбра, че този път работата нямаше да се свърши с половинчасова разходка във Времето.

— Седнете, Харлан, и бъдете така добър да разчетете това нещо. Не, не визуално. Използвайте дешифратора.

Безразлично повдигнал вежди, Харлан внимателно постави лентата в отвора на машинката върху бюрото на Финдж. Тя бавно

премина навътре и скоро върху прозрачнобелия правоъгълен екран започнаха да се появяват думи, които дешифрираха модела на перфорациите.

Някъде по средата Харлан с рязко движение изключи апарата. Той изтегли перфолентата с такава сила, че въпреки здравината ѝ тя се разкъса на парченца.

— Имам запасен екземпляр — спокойно съобщи Финдж.

Но Харлан продължаваше да държи останките с два пръста, сякаш се боеше да не експлодират.

— Компютър Финдж, има някаква грешка. Едва ли се налага при пребиваването си във Времето да остана почти цяла седмица в дома на тази жена.

Компютърът стисна устни.

— Защо не, щом пространствено-хронологичната инструкция го изисква. Е, ако отношенията ви с госпожица Лам...

— Няма такива — прекъсна го с особена жар Харлан.

— Но все нещо по-специално има, нали? В така създалата се ситуация като изключение, разбира се, дори ще ви разясня някои моменти от Наблюдателската ви задача.

Харлан седеше неподвижно. Мислеше напрегнато и бързо. При обикновени обстоятелства професионалната чест не би му позволила да приеме никакви разяснения. Наблюдател или Техник — всеки си вършеше сам работата, без да задава въпроси. При обикновени обстоятелства естествено и на никой Компютър не би минало през ум да дава разяснения.

Но сега обстоятелствата съвсем не бяха обикновени. Харлан бе изразил недоволството си от присъствието на така наречената „секретарка“. Финдж се боеше, че жалбата може да стигне и по-горе. („Гузен негонен бяга“ — помисли си Харлан с мрачно удовлетворение и се опита да си спомни къде бе чел тази поговорка.)

И така, тактиката на Финдж бе съвсем прозрачна. Устройвайки Харлан в дома на жената, той щеше да бъде в състояние да излезе с контраобвинения срещу него, ако това се наложеше. Следователно Харлан щеше да бъде обезвреден като свидетел срещу него.

И, разбира се, Компютърът имаше готов благовиден предлог за постъпките си, който сега Харлан щеше да чуе. Той се приготви да слуша почти без да скрива презрението си.

— Както ви е известно — започна Финдж, — много Столетия са осведомени за съществуването на Вечността. Те знаят, че се занимаваме с Междувременна търговия, и смятат, че това е главната ни цел, което всъщност е изгодно за нас. Освен това те са подочули, че ние сме тези, които трябва да спасим човечеството от грозящата го катастрофа. Това, естествено, е повече суеверие, но доколкото то съответствува на истината, не е никак зле, че съществува. То дава представа на ред поколения за прародителите, както и известно чувство за сигурност. Разбирате ли всичко това?

„За Ученик ли ме взема тоя?“ — помисли си Харлан. Но все пак кимна с глава.

— Има обаче някои неща, които те не бива да знаят — продължи Финдж. — И на първо място — начинът, по който променяме Реалността, когато се наложи. Подобни познания биха ги лишили от увереността им в бъдещето, а това би се оказало особено вредно за тях. Затова се налага да се елиминират всички фактори от Реалността, които биха могли да събудят подозрение за истинската ни дейност, а в това отношение досега не сме имали неприятности. Но винаги има и други нежелателни поверия за Вечността, които от време на време се разпространяват в различните Столетия. По принцип опасните поверия се раждат най-вече сред управляващите кръгове на епохата, т.е. класите, чийто контакт с нас е най-голям и които в същото време оказват най-голямо влияние върху така нареченото обществено мнение.

Финдж направи кратка пауза, като че ли очакваше някакъв коментар или въпрос от Харлан, но той продължаваше да мълчи.

— Откакто преди около година... биогодина се извърши Промяна на Реалността 433–486, сериен номер Ф-2 — продължи Финдж, — се появиха признаци за възникването именно на такова нежелателно поверие. Аз достигнах до определени изводи относно естеството му и ги представих в Съвета на Времето. Съветът обаче се колебае да ги приеме, тъй като счита, че се базират на реализирането на една променлива величина с твърде малка вероятност в Изчисляващия Модел. Затова, преди да приведат в действие моите препоръки, те настояват изходните данни да бъдат потвърдени с преки Наблюдения. Това е твърде деликатна работа и основателна причина да ви изисквам от Компютър Туисъл, както и да получа съгласието му.

Следващата ми работа бе да открия някоя от тези аристократки, които биха приели работата във Вечността като вълнуващо приключение. Назначих я за своя секретарка, за да я държа под непрекъснато наблюдение и да установя дали е подходяща за нашата цел...

„Наистина, непрекъснато наблюдение!“ — помисли си Харлан.

Гневът му отново се насочи не толкова към жената, колкото към Финдж.

— Тя е подходяща по всички показатели — продължаваше Финдж. — Сега ще я върнем във Времето й. Като използвате жилището й за база, ще можете лесно да изучите живота на хората от нейния кръг. Разбирате ли вече защо девойката е тук и защо искам да останете няколко дни в дома й?

— Уверявам ви, че отлично разбирам всичко — отвърна Харлан с почти явна ирония.

— Значи, приемате задачата.

Харлан напусна кабинета войнствено настроен. Финдж нямаше да успее да го надхитри. Нямаше да му позволи да го прави на глупак.

И, разбира се, само това войнствено настроение и твърдата решимост да изиграе Финдж бяха причина за радостното възбуждение, почти въодушевление, с което Харлан мислеше за предстоящото си пребиваване в 482-ия.

Само тези две неща, нищо друго.

5. ВРЕМЕННАТА

Имението на Нойс Ламбънт бе доста изолирано и при все това — съвсем близо до един от най-големите градове на Столетието. Харлан добре познаваше това място; познаваше го по-добре от всеки негов жител. В изследователските си Наблюдения върху тази Реалност той бе посетил всеки негов квартал и всяко десетилетие в обсега на Сектора.

Той познаваше града както в Пространството, така и във Времето. Представяше си го като едно цяло, като жив и развиващ се организъм, с възхода и паденията му, с радостите и болките му. Сега той се бе установил в този град и щеше да остане в него една седмица — кратко мигновение на заглъхнало оживление в спокойното му съществуване от стомана и бетон.

Освен това този път той бе направил предварителните си щателни изследвания върху „периейците“, гражданите с най-голямо влияние и най-важна роля в града, които обаче живееха предимно в градските си имения извън него — живееха свободно и в относителна изолираност.

482-ият бе един от многото Векове, в които богатата не бяха равномерно разпределени. Социолозите обясняваха това явление със специално уравнение. (В предварителните си проучвания върху Столетието Харлан бе попаднал на него, но само смътно го бе разбрал.) За всеки Век то се свеждаше до три взаимозависимости и в това отношение 482-ият се намираше почти на границата на допустимото. Социолозите клатеха глава и Харлан ги бе чувал да казват, че ако новите Промени в Реалността не внесат подобрение в състоянието на нещата, неминуемо ще се наложат „щателни Наблюдения“.

Но въпреки неблагоприятните взаимозависимости в уравнението на разпределението на богатата Вечните имаха аргументи в полза на установения обществен ред. Той бе свързан с привлекателния живот на една блестяща привилегирована класа, която покровителствуваше културата и салонните маниери. И затова, докато бедните все още не

бяха съвсем зле, докато богатите, възползвайки се от привилегиите си, не забравяха напълно задълженията си, докато културата им очевидно не загинеше, във Вечността щеше да съществува тенденция на толериране отклоненията от модела за идеалното разпределение на богатата и издирване недостатъците в други, по-малко привлекателни периоди във Времето.

Против желанието си Харлан сам бе на път да се приобщи към така възприетите във Вечността възгледи по въпроса. При пребиваванията си във Времето той обикновено отсядаше в хотели на по-бедните квартали, където човек лесно можеше да мине инкогнито, където не обръщаха внимание на новодошлите и един човек повече или по-малко беше без всякакво значение, и следователно присъствието му там предизвикваше съвсем незначителни трептения в структурата на Реалността. Когато дори това не бе сигурно и имаше опасност трептенето да надхвърли критичната точка и да засегне къщичката от карти на Реалността, Харлан нощуваше в полето под някой жив плет. И затова още с пристигането си той по навик оглеждаше плетищата, за да си избере такъв, за който имаше най-малка вероятност да бъде навестен през нощта от фермери, скитници и дори бездомни кучета.

Но сега Харлан бе попаднал сред богатите, спеше в легло, чиято повърхност бе проникната от силово поле, особена сплав от материя и енергия, която можеха да си позволят само най-богатите. Във Времето подобна сплав се срещаше по-рядко, отколкото материя в чист вид, но по-често — от енергия в чист вид. Във всеки случай леглото бе изключително удобно: то приемаше формата на тялото и беше твърдо, докато лежиш неподвижно, но се огъваше при най-малкото помръдване или обръщане.

Макар и с нежелание, Харлан трябваше да си признае, че подобни неща имат доста голяма притегателна сила, и той възприе мъдростта, вследствие на която всички Сектори от Вечността предпочитаха да живеят по *средния*, а не най-високия стандарт на Столетието си. По такъв начин можеха да бъдат винаги в течение на проблемите и „пулса“ на Века, без да се подлагат на почти пълна идентификация нито с единия, нито с другия социален полюс.

„Лесно е да се живее с аристократите“ — мислеше си Харлан тази първа вечер.

Непосредствено преди да заспи, той си спомни за Нойс.

Сънува, че заседаваше в Съвета на Времето и с ръце, скръстени неумолимо пред него на масата, гледаше отвисоко как един малък, съвсем малък Финдж в ужас слушаше присъдата си, която го прокуждаше от Вечността и го обричаше на вечно Наблюдение в едно от най-далечните и непознати Столетия на бъдещето. Харлан сам четеше суровото наказание, а до него отдясно седеше Нойс Ламбънт.

В началото той не я беше забелязал, но сега все по-често погледът му се плъзваше вдясно и гласът му изгуби първоначалната си увереност.

Нима никой друг не я виждаше? Останалите членове на Съвета гледаха право пред себе си. Изключение правеше само Туисъл, който се обърна, за да се усмихне на Харлан, като гледаше през девойката, сякаш изобщо я нямаше там.

Харлан искаше да ѝ нареди да си върви, но думите застинаха на устата му. Той се опита да блъсне момичето, но ръката му само тромаво се размърда и Нойс остана на мястото си. Плътта ѝ бе хладна.

Финдж започна да се смее — все по-високо и по-високо...

... и изведнъж разбра, че всъщност се смееше Нойс Ламбънт.

Харлан отвори очи, когато слънцето заля стаята с ярката си светлина, и за миг се взря с ужас в девойката, преди да си спомни къде се намира и как се бе озовал на това място.

— Стенехте и удрахте възглавницата — каза Нойс. — Неприятен съм ли сънувахте?

Харлан не отговори.

— Банята ви е готова. И дрехите — също. Уредих и присъствието ви на вечеринката довечера. Беше ми малко странно да се върна към обикновения си начин на живот, след като бях живяла толкова време във Вечността.

Харлан силно се обезпокои от словоохотливостта ѝ.

— Надявам се, че не сте им казали кой съм.

— *Разбира се*, че не съм.

Разбира се, че не е! Финдж щеше да се погрижи за тази подробност и да ѝ направи внушение с минимална доза наркотик, ако бе сметнал за необходимо. Но сигурно беше преценил, че не се налага. В края на краищата той я бе държал под „непрекъснато наблюдение“. Тази мисъл му бе неприятна.

— Моля ви да ме безпокоите колкото е възможно по-малко — каза той раздразнено.

Миг-два тя го гледаше колебливо, след това излезе. Харлан унило изпълни сутрешния ритуал — изкъпа се и се облече. Не очакваше нищо особено от предстоящата вечер. Трябваше да приказва колкото е възможно по-малко, да не прави почти нищо и през цялото време да „подпира стената“. Всъщност функцията му щеше да бъде на чифт уши и чифт очи. Умът му свързваше усещанията на тези сетива в окончателния отчет, а това бе и единствената му роля в идеалния смисъл на думата.

Обикновено той не се замисляше над факта, че извършваше Наблюдения, без да знае каква цел се преследваше с тях. Още в училище бе научил, че Наблюдателят не бива предварително да има и най-малка представа защо е изпратен на даден обект и какви изводи се очакват от неговия отчет. Смяташе се, че всяка подобна информация неминуемо би стеснила кръгзора му и следователно би намалила обективността му, въпреки цялото му старание.

Но при така създадите се обстоятелства неведението го дразнеше. Харлан много допускаше, че всъщност нямаше нищо за Наблюдение и че по някакъв начин Финдж, преследвайки своя лична цел, го използваше като марионетка. Между него и Нойс... Той свирепо изгледа собствения си триизмерен образ, отразен в Рефлектора два фута пред него, и реши, че в тесните и ярки дрехи на 482-ия изглеждаше смешен.

Харлан току-що бе привършил уединената си закуска, която му донесе един робот, когато в стаята се втурна Нойс Ламбънт.

— Техник Харлан — каза тя, като едва си поемаше дъх, — сега е месец юни.

— Не се обръщайте по този начин към мен тук — строго я смъмри Харлан. — Какво като е месец юни?

— Но аз постъпих на работа... — тя се спря нерешително — в *това място* през февруари, а то бе само преди един месец.

Харлан се намръщи.

— Коя година е сега?

— О, в годината няма грешка.

— Сигурна ли сте?

— Напълно. Защо, да не е станала някаква грешка?

Тя имаше предизвикателния маниер да сяда съвсем близо до него, когато разговаряха, и лекото ѝ фъфлене (характерно по-скоро за Века, отколкото за нея самата) наподобяваше брътвежа на съвсем малко и безпомощно дете. Това обаче не заблуди Харлан. Той се отдръпна.

— Няма никаква грешка. Озовали сте се тук в този месец, защото така трябва. Фактически вие изобщо не сте напускали това място във Времето.

— Но как е възможно? — запита тя видимо още поизплашена. — Та аз не си спомням нищо. Нима мога да бъда на две места едновременно?

Тези въпроси ядосаха Харлан много повече, отколкото можеше да се очаква. Но как да ѝ обясни съществуването на микропромените, които се извършваха с всяко придвижване във Времето и можеха да преобърнат съдбата на отделни личности без съществени последствия за Века като цяло. Дори Вечните понякога забравяха разликата между микропромените (с малка буква) и Промените (с главна буква), които осезателно се отразяваха върху Реалността.

— Вечността знае какво прави. Не задавайте излишни въпроси — каза той с такава важност, сякаш сам бе Старши Компютър и лично той бе решил, че месец юни е най-подходящият месец в годината и микропромяната, предизвикана от прескачането на три месеца, не може да се развие в Промяна.

— Но в такъв случай аз съм изгубила три месеца от живота си — не се примиряваше Нойс.

Харлан въздъхна.

— Придвижването ви във Времето няма нищо общо с биологичната ви възраст.

— И така, загубила ли съм, или не съм?

— Какво да сте загубили?

— Три месеца от живота си.

— Кълна се във Времето, жена, казвам го просто и ясно. Не сте загубили нито миг от живота си. Това е невъзможно.

Последните думи той почти бе изкрещял и Нойс отстъпи уплашено, а след това внезапно се изкикоти:

— Какво смешно произношение имате. Особено когато се ядосате.

Тя си излезе. Харлан намръщено я проследи с поглед. Смешно произношение, защо пък смешно? Говореше езика на петдесетото хилядолетие не по-зле от всички в Сектора. Дори може би по-добре.

Глупаво момиче!

Изведнъж той забеляза, че пак стои пред Рефлектора и съзерцава отражението си, а то му отвърща по същия начин и челото му е прорязано от дълбоки вертикални бръчки между очите.

Харлан отпусна спокойно челото си, огледа се критично и помисли: „Не съм красавец. Очите ми са много малки, ушите ми стърчат, а брадичката ми е пък много голяма.“

Никога преди не се бе замислял по този въпрос, но сега съвсем внезапно му хрумна, че сигурно е приятно да бъдеш красив.

Късно през нощта Харлан допълваше разговорите, които бе записал със собствени коментари, докато всичко все още бе свежо в паметта му. Както обикновено в подобни случаи, той работеше с молекулярен фонограф, производство на 55-ия Век. Формата му бе като на най-обикновен тънък цилиндър с дължина около четири инча и диаметър половин инч. Цветът му бе неангажиращо тъмнокафяв. Можеше лесно да се скрие в маншета, джоба или подплатата, в зависимост от стила на облеклото, или пък да се остави да виси от колана, копчето или маншета.

Но където и както да го криеш, щом е с теб, фонографът може да запише около дващест милиона думи на всяко от трите си молекулярно-енергийни нива. С единия край на цилиндъра, свързан с транслитериращото устройство, което добре резонираше в слушалката и другия край, свързан посредством вълните на полето с микрофончето пред устата му, Харлан можеше да слуша и говори едновременно.

Като проучваше всеки звук, произнесен само преди няколко часа на вечеринката, Харлан диктуваше своите бележки и те се записваха на второто ниво, което бе свързано с първото — там бе регистриран ходът на вечеринката, — но се различаваше от него. На второто ниво Харлан описваше собствените си впечатления, даваше пояснения, коментираше. И накрая, когато щеше да се възползва от този

фонограф, за да запише окончателния си отчет на третото ниво, той щеше да има на разположение не просто една фонограма на фактите, но и съответните обяснения към тях.

Неочаквано Нойс Ламбънт влезе в стаята. Харлан с раздражение махна слушалките и микрофончето, постави ги в молекулярния фонограф, а него сложи в калъфа му и рязко го затвори.

— Защо присъствието ми ви дразни толкова много? — запита кокетно-наивно Нойс.

Ръцете и раменете ѝ бяха голи, а меката, лека материя, която обгръщаше дългите ѝ крака, леко блещукаше.

— Не се дразня. И въобще — вие сте ми безразлична.

В този момент той бе свършено искрен.

— Още ли работите? Навярно вече сте много уморен.

— Не мога да работя, докато вие сте тук — сърдито каза той.

— Пак се ядосахте... Да бяхте ми казали поне една думичка през цялата вечер.

— Избягвам разговорите изобщо. Не съм изпратен тук, за да говоря.

С цялото си поведение той недвусмислено показваше, че очаква девойката да си тръгне. Но тя каза:

— Донесох ви още една напитка. Забелязах, че на вечеринката изпихте с удоволствие питието си, но една доза не е достатъчна... Особено щом смятате да работите.

Тя се отдръпна и Харлан видя малкия робот, който плавно се плъзгаше по силовото поле към него с чашата върху поднос.

Вечерта Харлан яде умерено, но си взе от всички блюда, които му бяха познати от предишните Наблюдения. По-рано той се въздържахше от тях и се ограничаваше само с дегустирането на съвсем малки парченца, и то с изследователска цел. В интерес на истината той трябваше да си признае, че му бе харесала храната, беше му харесала и пенливата светлозелена напитка с аромат на мента (почти безалкохолна, но с някакво друго, по-особено въздействие), която бе много популярна сред гостите. Само преди две биогодини, до последната Промяна на Реалността тази напитка изобщо я нямаше в Столетието.

Той взе второто питие от робота и поблагодари на Нойс със студено кимване на глава.

Интересно все пак защо една Промяна на Реалността, която практически изобщо не се бе отразила върху живота на Века, бе донесла със себе си новата напитка? Всъщност той не бе Компютър и бе излишно да си задава подобен въпрос. Освен това дори и възможно най-подробните изчисления никога не можеха да бъдат абсолютно точни, както те не можеха и да елиминират всички възможни случайни въздействия. Защо иначе щяха да са нужни Наблюдатели?

Нойс и Харлан бяха сами в къщата.

Бяха минали вече две десетилетия, откак роботите в този Век бяха изместили живите слуги, и тяхната мода щеше да се запази още десетина години.

Разбира се, от гледна точка на Нойс и съвременниците ѝ нямаше нищо „неприлично“ в това, че те бяха сами под един покрив: жената в тази епоха бе икономически независима и при това, ако пожелаеше, можеше да стане майка, без да познае трудностите на бременността и раждането.

И все пак Харлан се чувствуваше неудобно.

Девојката се бе изтегнала на софата срещу него и се подпираше на лакътя си. Щампованата покривка на канапето се огъваше под нея, сякаш жадуваше да обгърне тялото ѝ. Прозрачните ѝ обувки бяха захвърлени на земята и под тънката материя пръстите на краката ѝ се свиваха и разпускаха като меките лапички на изящно коте.

Нойс разтърси глава и косата ѝ, захваната зад ушите в причудлив висок кок, изведнъж се освободи от това, което я задържаше. Тя се разпиля по врата ѝ и голите ѝ рамене се сториха на Харлан още по-бели и по-прекрасни от контраста с черната ѝ коса.

— На колко сте години? — почти пошепна тя.

За нищо на света не биваше да отговаря на този въпрос. Той бе личен и изобщо не я засягаше. Харлан бе длъжен да отвърне любезно, но твърдо: „Разрешете ми да продължа работата си.“ Вместо това той сам не разбра как отвърна:

— На трийсет и две години.

Имаше предвид биогодини, разбира се.

— Аз съм по-млада. Двайсет и седем годишна съм. Но сигурно скоро ще изглеждам по-възрастна от вас. Навярно вие ще си останете все същият, когато аз ще бъда вече бабичка. Какво ви накара да изберете именно тази възраст — трийсет и две години? А можете ли да

я промените, ако пожелаете? Не бихте ли искали например да сте малко по-млад?

— Но моля ви, за какво говорите?

Харлан потърка чело, за да се съвземе от изненадата.

— Вие никога няма да умрете — меко каза тя. — Вие сте Вечен.

Това въпрос ли бе, или твърдение?

— Вие сте луда — каза той. — И ние като всички останали остаряваме и умираме.

— Разкажете ми — помоли тя с тих, гальовен глас.

Езикът на петдесетото хилядолетие, който той винаги бе смятал за груб и неприятен, звучеше музикално в нейните уста. Кой знае, може би пълният стомах и напоеният с аромат въздух бяха притъпили слуха му?

— За вас няма недостъпно Време. Вие можете да посетите всички епохи. Така мечтаех да работя във Вечността! Чаках безкрайно дълго да ми разрешат... Надявах се, че може да ме направят и мен Вечна, но после разбрах, че Вечните са само мъже. Някои от тях дори не искаха да говорят с мен, защото съм жена. Например вие.

— Всички сме толкова заети — смутено промърмори Харлан, като напразно се опитваше да се съпротивлява на състоянието на задоволство и покой, които все повече го завладяваха, — просто няхах свободна минута.

— Но защо сред Вечните няма жени?

Харлан не беше дотолкова сигурен в себе си, че да дръзне да отговори на този въпрос. Пък и какво ли можеше да каже? Че членовете на Вечността се подбираха с особено старание, тъй като те трябваше да отговарят на две условия. Първо, да имат необходимите способности; и второ — извеждането им от Времето да не се отрази зле върху Реалността.

Реалност! Това бе думата, която трябваше на всяка цена да избягва в разговорите си с Временните. Той усети, че съзнанието му се замъглява още повече, и за миг притвори очи, за да дойде на себе си.

Колко отлични кандидатури останаха неудовлетворени във Времето само защото извеждането на съответните личности оттам щеше да означава, че някои деца нямаше да се родят, някои жени и мъже нямаше да умрат и някои венчавки нямаше да се състоят —

изобщо последствията щяха да бъдат толкова пагубни за Реалността, че Съветът на Времето не можеше да допусне това.

Беше ли редно да ѝ обясни тези неща? Разбира се, не. Нима можеше да ѝ каже, че жените почти никога не отговаряха на условията за приемане във Вечността, защото по някаква непонятна причина (възможно бе Компютрите да я разбираха, но не и той самият) при извеждането им от Времето вероятността за деформиране на Реалността бе от десет до сто пъти по-голяма, отколкото при мъжете.

(Мислите се смесваха в главата му; губеха се, кръжаха и пак се сливаха без определен ред в странни, почти гротескни, но не съвсем неприятни образи. Усмехнатото лице на Нойс бе твърде близо.)

Гласът ѝ достигаше до него като лек повей:

— О, вие, Вечни. Всички сте толкова тайнствени. Боите се да споделите и най-малкото нещо. Направи ме Вечна.

Сега думите ѝ се сливаха в мозъка му в един непрекъснат музикален акорд.

Той искаше, жадуваше да ѝ каже: „Няма забавления във Вечността, миледи. Ние работим! Работим, за да изучим и най-малките подробности на всички Времена от основаването на Вечността до последните дни на човечеството и се стараем да прогнозираме всички неосъществени възможности в безкрайното им многообразие и да открием най-добрия вариант сред тях, за да го превърнем в една по-добра Реалност, а след това търсим подходящ момент във Времето за една съвсем малка промяна, която да обърне по-добрата Реалност в нова възможност и така безспир, още от времето, когато в праисторическия 24-ти Век Викор Малансон открил Темпоралното Поле, след което станало възможно основаването на Вечността в 27-ия, да... тайнственият Малансон, който се появил най-неочаквано и практически основал Вечността... и нови възможности... и така безспир... вечно... отново и пак отново и...“

Той тръсна глава, но мислите му продължаваха все така да се носят вихрено във все по-странни и по-неравни паузи и скокове, докато изведнъж като светкавица дойде просветлението с ослепителен блясък, връза се в мозъка му и угасна.

След това Харлан се съвзе. Опитва се да улови мига, но той бе отлетял.

Дали не беше такова въздействието на ментовата напитка?

Сега Нойс бе вече така близо до него, че лицето ѝ му изглеждаше обвито в тънка мъгла. Той чувствуваше как косата ѝ докосва бузите му, усещаше топлотата на диханието ѝ. Би трябвало да се отдръпне, да избяга, но... странно, много странно, не му се щеше да постъпи така.

— Ако ме направиш Вечна... — шепнеше тя почти в ухото му, но той едва различаваше думите ѝ сред честите удари на сърцето си. Влажните ѝ устни бяха откряхнати. — Защо да не го сториш, а?

Той не знаеше какво има предвид тя, но изведнъж разбра, че това всъщност изобщо не го интересува. Сякаш целият бе обгърнат от пламъци. Той протегна ръце пипнешком, несръчно. Тя не се възпротиви, а се разтвори и сля с него.

Всичко се извърши като насън, сякаш се случи не с него, а с някой друг.

Съвсем не бе така противно, както си го бе представял. То дойде като внезапен удар за него, като откровение, че съвсем не бе противно.

Дори по-късно, когато тя се беше изтегнала до него и го гледаше с ласкава и нежна усмивка, той просто се задъхваше и трепереше от възторг и щастие, докато неумело галеше влажните ѝ коси.

Сега в очите на Харлан тя вече не бе предишната жена и изобщо отделна личност. Странно и неочаквано се беше превърнала в неразделна част от самия него.

Случилото се не бе предвидено в пространствено-хронологичната инструкция, но Харлан не се чувствуваше виновен. Единствено мисълта за Финдж пробуди в него силни емоции. Но това не бе чувство за вина. Съвсем не! Беше задоволство, дори нещо повече — триумф.

Харлан дълго не можа да заспи тази нощ. Замайването бе преминало, но оставаше необикновеният факт, че за пръв път в съзнателния си живот той лежеше в леглото с жена.

Чуваше тихото ѝ дишане и съвсем слабото проблясване на стените и тавана му позволяваше да различи единствено силуета ѝ до себе си.

Трябваше само да протегне ръка и щеше да усети топлината и нежността на плътта ѝ, но той не се решаваше да го направи, за да не прекъсне сънищата ѝ. Сякаш тя сънуваше някакъв общ сън, който се отнасяше до двамата, сънуваше себе си и него и всичко, което се случи между тях, и като че ли с пробуждането ѝ всичко щеше да изчезне.

Това бе странна мисъл, която се беше отделила от останалите причудливи и необикновени мисли, които преди миг кръжаха в главата му.

Те бяха наистина особени мисли, на границата на разума и безразсъдството. Харлан се опита да си ги припомни, но не успя. И изведнъж му се стори особено важно да улови тези мисли. Защото въпреки че не можеше да възстанови в паметта си всички подробности, той си спомняше, че макар и само за миг бе разбрал нещо много, много важно.

Харлан не можеше да каже със сигурност какво беше точно това нещо, но то носеше неземната яснота на полусънното състояние, когато пред човешкия поглед и съзнание се откриват перспективи, недостъпни наяве.

Тревогата му нарастна. Защо не можеше да си спомни? А имаше толкова много неща...

Дори мисълта за спящото до него момиче застана на втори план.

„Ако само успея да хвана нишката — размишляваше той. — Така... Мислех за Реалността и Вечността... да, за Малансон и за Ученика!“

Той спря внезапно. Защо си бе спомнил за Ученика? И защо точно за Купър? Изобщо не беше мислил за него.

Но ако действително бе така, защо тогава именно сега се сети за Бринсли Шеридан Купър?

Харлан се намръщи. Какво се криеше зад всичко това? Какво се опитваше да разбере той? И какво му даваше тази увереност, че наистина има нещо за разбиране?

Студени тръпки полазиха Харлан, защото тези въпроси озариха съзнанието му с един слаб отблясък от предишното прозрение и той почти си спомни.

Затаи дъх, изчакваше. Нека дойде само.

Нека дойде само.

И в тишината на тази нощ, една неповторима и изключително важна нощ в живота му, внезапно му хрумна едно невероятно обяснение на събитията, което в друг, по-малко безумен миг би отхвърлил без колебание.

Той даде възможност на тази мисъл да разцъфти и съзрее, остави я да се развива свободно, докато най-после чрез нея можа да си обясни

стотици неща, които иначе си оставаха просто странни.

Когато се завърнеше във Вечността, щеше да му се наложи да направи още много изследвания и проверки, но дълбоко в душата си той бе вече сигурен, че е узнал една ужасна тайна, без да има право на това.

Тайна, от която зависеше съществуването на Вечността.

6. ПРОЕКТАНТ НА СЪДБИ

От нощта, в която той бе осъзнал много неща, бе изминал един биомесец. А сега, пресметнато по обикновеното време, 2000 Столетия го отделяха от Нойс Ламбънт и той се опитваше чрез шантаж и ласкателство да узнае участието на девойката в новата Реалност.

Постъпката му бе лишена от всякаква професионална етика, но това не го интересуваше, защото в собствените си очи бе станал престъпник още предишния месец. Фактът бе очевиден и беше безсмислено да се опитва да замазва нещата. Новото престъпление не променяше нищо, но затова пък ако успееше, щеше да спечели много.

И така, в резултат на престъпните си машинации (той изобщо не се опита да намери някоя по-мека дума) Харлан стоеше пред завесата на Темпоралното Поле, отделящо Вечността от 2456-ия. За всеки Вечен излизанията във Времето бяха неизмеримо по-сложни, отколкото пътуванията от едно до друго Столетие на Вечността по Каналите на Времето. За целта бе необходимо да се установят с особено висока точност координатите на определен участък от земната повърхност, както и желаният момент от Времето. Но въпреки вътрешното напрежение Харлан боравеше с копчетата леко и уверено, като човек с голям опит и талант.

Той се озова в машинната зала, която за пръв път бе видял на екрана във Вечността. В този биомомент Вой, разбира се, стои пред този екран и в пълна безопасност наблюдава как Техникът ще извърши Задачата си.

Харлан не бързаше. През следващите 156 минути залата щеше да остане празна. Всъщност пространствено-хронологичната инструкция му предоставяше 110 минути за работа, а останалите 46 минути представляваха обичайния четирийсетпроцентен „лимит“. Лимитът се използваше само в случай на крайна необходимост, но не бе прието да се консумира докрай от Техниците. „Лимитопотребителите“ не се задържаха дълго като Специалисти.

А Харлан смяташе да остане във Времето само 2 от предоставените му 110 минути. Ръчният генератор на Полето, който носеше със себе си, го обгръщаше с облак от биовреме (еманация от Вечността, ако би могло образно да се изразим така) и го предпазваше от всички евентуални последствия на Промяната в Реалността. Само с една крачка той се озова до стената, сие от поличката някаква кутийка и я постави на предварително избрано място върху по-долната полица.

Завръщането му във Вечността след това бе за него толкова обикновено нещо, колкото да мине през коя да е врата. Ако някой от Временните го наблюдаваше, той би решил, че Харлан просто е изчезнал.

Сега кутийката лежеше, където той я бе поставил. Нищо не издаваше ролята, която щеше да изиграе в световната история. Няколко часа по-късно напразно щяха да я потърсят на обичайното ѝ място. След още половинчасово търсене щяха да я открият, но междуременно двигателят на космичния кораб ще се е повредил и капитанът му ще е изгубил самообладание. В пристъп на гняв той ще вземе едно решение, от което би се въздържал в предишната Реалност. Една среща няма да се състои; един човек, който трябва да умре, ще живее още цяла година при други обстоятелства; друг пък обратно — ще умре по-рано.

Концентричните кръгове, подобно на вълни, все повече се разпростираха и достигаха кулминационната си точка в 2481-ия, който се намираще дващсет и пет Столетия в бъдещето от мястото, където се извършваше Въздействието.

По-нататък интензивността му отслабваше. Теоретиците твърдяха, че едва в безкрайното бъдеще силата на Въздействието отслабва дотолкова, че не може да се измери и с най-точната апаратура. От практическа гледна точка това бе и крайната граница в обсега на Въздействието.

Разбира се, никой Временен не можеше да разбере, че се е извършила някаква Промяна на Реалността. Съзнанието се променяше заедно с материята; единствено Вечните можеха да останат незасегнати от всичко това и да наблюдават промяната отстрани.

Социолог Вой се взираше в синкавия екран на 2481-ия, където доскоро оживено функционираше космодрум. Той едва-едва вдигна очи при влизането на Харлан. Измърмори нещо, което би могло да мине за поздрав.

Някаква промяна наистина бе унищожила космодрума. Блясъкът му бе изчезнал; нямаше ги грандиозните постройки. Един изоставен космичен кораб бе хванал ръжда. Наоколо не се виждаше жива душа. Нямаше никакво движение.

По лицето на Харлан само за миг трепна лека усмивка и моментално изчезна. М.Ж.Р., много добре. Максимално Желаният Резултат. Бе станало светкавично. Промените не винаги се извършваха в момента на Въздействието, което упражняваше Техникът. Ако изчисленията, предшествуващи Въздействието, бяха небрежни, можеше да минат часове и дори дни (по биовремето, разбира се), преди Промяната да влезе в сила. Това ставаше едва когато всяка приблизителност се сведеше до минимум. Дори когато бе налице само математическа вероятност за известни колебания, Промяната *не* се осъществяваше.

За Харлан бе гордост, че когато *той* правеше изчисленията за М.Н.П. и собствената му ръка извършваше самото Въздействие, всяка приблизителност изчезваше на часа и Промяната се извършваше мигновено.

— Беше прекрасно — тихо каза Вой.

Формулировката не се понрави особено на Харлан, защото тя сякаш отнемаше нещо от собственоръчното му безупречно изпълнение.

— Не бих съжалявал — каза той, — ако тези пътувания в космоса изобщо се премахнеха.

— Така ли? — запита Вой.

— Ами да. Какъв смисъл има в тях? Това е увлечение, което не се задържа повече от едно-две хилядолетия. След това като че омръзва. Хората се връщат на Земята и колониите, които са основали на другите планети, западат, а след това изчезват. След още четири или пет хилядолетия, а може би дори четирийсет или петдесет, те отиват отново и пак нищо не излиза. Това е просто загуба на умствена и физическа енергия.

— Вие сте и философ — сухо каза Вой.

Харлан се изчерви. Беше безсмислено да говори с тях. Той рязко смени темата и попита сърдито:

— А какво става с Проектанта на Съдби?

— В какъв смисъл?

— Няма ли най-после да се свържете с него? Вероятно вече има някакви резултати.

По лицето на Социолога се плъзна гримаса на неодобрение, която сякаш осъждаше подобна нетърпеливост.

— Елате с мен. Ще проверим — гласно каза той.

Табелката на вратата пред кабинета гласеше: Нерон Ферук — име, което поразително напомни на Харлан за имената на двама владетели от средиземноморската област в предисторическата епоха. (Ежемесечните му занимания с Купър бяха изострили интереса му към историята на Първобитното общество почти болезнено.)

Доколкото обаче Харлан можеше да отсъди, Проектантът не приличаше нито на единия, нито на другия владетел. Той бе слаб като скелет, а носът му, с висока гърбица, бе покрит със силно опъната кожа. Пръстите му бяха дълги, китките — възлести. Като работеше с малкия си Анализатор, той приличаше на Смъртта, която претегля на везните човешките души.

Харлан усети как жадно бе впил очи в Анализатора. Тази машинка бе сърцето и кръвта на Прогнозирането на Съдбите, а също и кожата, костите, сухожилията, мускулите и всичко останало. Слагаш вътре само необходимите данни от биографията на интересуващия те индивид и уравненията на съответната Промяна на Реалността; правиш го и апаратурата започва да хихика в безсрамно веселие, което може да продължи най-различно — минута или цял ден, а след това започва да бълва дълга лента с описание на постъпките на въпросната личност в новата Реалност, като всяка постъпка е снабдена най-старателно с етикет, посочващ степента на вероятност.

Социолог Вой представи Харлан. Ферук се втренчи в емблемата на Техника с нескрито презрение и се ограничи само със сухо кимване на глава.

— Е, готова ли е вече Прогнозата за тази млада дама? — запита Харлан.

— Още не. Когато бъде готова, ще ви уведомя.

Ферук бе от тези хора, чието презрение към Техниците достигаше до открита грубост.

— Спокойно, Проектант, спокойно — каза Вой.

Веждите на Ферук бяха светли, почти незабележими, от което лицето му още повече наподобяваше череп. Очите му сякаш се въртяха в празни очни ями, докато задаваше въпроса:

— Унищожени ли са космическите кораби?

— Едно Столетие е зачеркнато — кимна Вой.

Ферук раздвижи устните си и беззвучно промълви нещо. Скръстил ръце на гърдите си, Харлан се взираше в Проектанта, който най-накрая не издържа и смутено отвърна погледа си. „Съзнава, че и той носи известна част от вината“ — помисли си Харлан.

— Чуйте — обърна се Ферук към Вой, — щом сте вече тук, обяснете ми какво да правя с молбите за противораковия серум. Той не се произвежда единствено в нашето Столетие. Защо всички молби се адресират именно до нас?

— Другите Столетия също са затрупани. Вие отлично го знаете.

— В такъв случай трябва изобщо да преустановят изпращането на такива молби.

— А как предлагате да ги заставим?

— Много лесно. Просто Съветът на Времето ще откаже да ги приема.

— Нямам влияние върху Съвета.

— Но затова пък имате влияние върху стареца.

Харлан слушаше разговора машинално, без особен интерес. Така съзнанието му поне се ангажираше и отвлечаше от хихиканията на Анализатора. Той разбра, че „старецът“ бе Компютърът, оглавяващ Сектора.

— Говорих със стареца — каза Социологът, — а той от своя страна е запитал Съвета.

— Ами! Просто е изпратил една обикновена докладна записка. Той трябва да воюва за това. То е въпрос на основна политика.

— Съветът на Времето в наши дни не е склонен да се занимава с промените в основната политика. Вие сам знаете какви слухове се носят.

— Естествено, естествено. Заели са се с „грандиозна“ задача. Винаги, когато искат да се измъкнат, плъзват слухове, че Съветът работи над някаква грандиозна задача.

Ако Харлан не бе така погълнат от личните си проблеми, сега непременно щеше да се усмихне.

Ферук размисля няколко секунди, а след това избухна:

— Повечето хора не разбират, че противораковият серум не е нещо като разсад за дръвчета или полеви двигател. Знам, че трябва непрекъснато да се следи всяко клонче смърч, да не би да окаже някакво отрицателно влияние върху Реалността, но от този серум зависи човешкият живот, а това е сто пъти по-комплицирано. Та помислете само! Помислете колко души годишно умират от рак във всяко Столетие, което не произвежда някакъв вид противораков серум. Можете да си представите, че на никой пациент не му се ще да мре. Затова правителствата на Временните във всяко Столетие ще продължават да изпращат молби до Вечността: „Молим ви, умоляваме ви, изпратете спешно седемдесет и пет хиляди ампули от серума за спасяване на живота на хората, които са незаменими в различните клонове на културата. Прилагаме биографични данни.“

— Знам всичко това — припряно кимаше Вой. — Знам го прекрасно.

Но язвителността в гласа на Ферук не изчезна:

— Четеш биографиите и излиза, че всички са герои. Всички са незаменими. Няма що, залавяш се за работа. Пресмяташ какво отражение върху Реалността би дало оцеляването на всеки отделен индивид и — Време, побери ги — на различните комбинации хора. Миналия месец например съм обработил 572 такива молби. Оказа се, че седемнайсет от тях, обърнете внимание, седемнайсет Прогнози на Съдби нямаше да предизвикат нежелателни Промени на Реалността. Забележете — нито една възможна желателна Промяна, но Съветът нарежда да се изпраща серумът и в тези неутрални случаи. Човечността го изисквала. Така че за един месец в различните Столетия могат да бъдат излекувани от рак седемнайсет души. И какво се получава? По-щастливи ли са Столетията? Ами! Излекуван — един, а цяла дузина в същото Време и в същата страна умират. Всички питат: „Защо именно този?“ А може би другите наистина са били по-добри хора, обичани от всички филантропи с розови блузи, а човекът, когото

спасяваме, бие невръстните си дечица и в малкото останали свободни минути рита престарялата си майка около жилищния блок. Те не знаят нищо за Промените на Реалността, а и ние не можем да им кажем. Просто сами ще си навлечем белята, Вой, освен ако Съветът на Времето не вземе решение той да пресява кандидатурите и да парафира само тези, които биха довели до желателна Промяна на Реалността. Това е цялата работа. Или спасяването на тези хора допринася нещо за благото на човечеството, или — не. Не бива да обръщаме внимание на тия, които казват: „Е щом няма да стане по-лошо...“

Социологът го изслуша с болезнено изражение и каза:

— Но представете си, че вие сам заболеехте от рак...

— Това е нелепа забележка, Вой. Редно ли е според вас тя да бъде достатъчно основание за вземане на решения? В такъв случай изобщо не би трябвало да се извършват Промени на Реалността. Винаги ще се намери някой неудачник, на когото няма да му провърви, нали? Ами ако вие сте този неудачник? И още нещо. Припомнете си само, че след всяко изменение на Реалността става все по-трудно да се открие друга благоприятна Промяна. С всяка биогодина се увеличава вероятността някоя случайна Промяна да доведе до нежелателни последствия. Това практически означава, че и числото на излекуваните непрекъснато ще се намалява все повече и повече. И ще дойде ден, когато в една биогодина ще можем да спасяваме само един човек, включително и неутралните случаи. Запомнете това.

Харлан загуби всякакъв интерес към разговора. Този човек говореше като всички от бранша. Психолозите и Социолозите в малкото си трудове, посветени на Вечността, го наричаха идентификация. Хората се идентифицираха със Столетието, в което работеха. Неговите проблеми и битки твърде често ставаха техни собствени. Вечността полагаше всички усилия да се пребори с този бяс на идентификацията. Затова никой нямаше право да работи в Сектор, отделен от родното му Столетие с по-малко от два Века. При това имаше предпочитание към Столетието, чийто уровень на живот коренно се различаваше от този, с който бяха привикнали в детството си. (Харлан неволно си спомни Финдж и 482-ия.) Нещо повече, при най-малките подозрителни признаци Вечните незабавно биваха

препращани в други Сектори. Харлан не би дал и пукнат грош от 50-ия Век, че Ферук щеше да се задържи на това място повече от година.

И въпреки това хората продължаваха нелепо да се стремят да намерят мястото си във Времето. Задържане на Времето — кой не бе чувал за това? По някаква необяснима причина епохите на космическите полети пораждаха особено силна привързаност към себе си. Това бе нещо, което трябваше да се изследва и щеше да бъде направено, ако не беше хроничното нежелание на Вечността да обръща поглед навътре към себе си.

Само преди месец Харлан може би би презирал Ферук като перчещ се сантименталист, сприхав полуидиот, който облекчава мъката си от загубата на електрогравитацията в една нова Реалност, като роптае срещу всички други Столетия, които се нуждаят от противораков серум.

Той можеше да докладва за него. Това дори би било негов дълг. Очевидно бе, че повече не можеше да се разчита на този човек.

Но сега Харлан не можеше да постъпи така. Той даже му съчувствуваше. Собственото му престъпление бе неизмеримо по-голямо.

И отново, колко лесно, мислите му се върнаха към Нойс.

Той дълго не можа да заспи тази нощ. Събуди се късно, когато ярката дневна светлина вече си бе пробила път през полупрозрачните стени, и му се стори, че се е събудил върху облак, плуващ по мъгливо утринно небе.

Нойс се бе надвесила над него и се смееше:

— Ей богу, не беше лесно да те събуди човек.

Първото спонтанно действие на Харлан бе да докопа някакво одеяло или чаршаф, с които да прикрие голотата си. Напразно, завивките ги нямаше. Той постепенно си припомни всичко и я погледна с празен поглед, а лицето му гореше от срам. Как да се държи сега?

Но миг след това му хрумна нещо друго и той моментално седна в леглото.

— Порази ме, Време! Още няма един часа, нали?

— Едва единайсет е. Закуската те очаква и след това имаш на разположение още доста време.

— Благодаря — смънка той.

— Погрижила съм се за душа ти. Дрехите ти за днес също са готови.

Какво можеше да се отвърне на това?

— Благодаря — отново измънка той.

Докато се хранеше, Харлан избягваше да среща погледа ѝ. Тя седеше срещу него, без да се храни, брадичката ѝ бе заровена в дланта ѝ, тъмната ѝ коса бе сресана на една страна, а миглите ѝ бяха неестествено дълги.

Тя следеше всяко негово движение, докато той, свел поглед, щателно изучаваше душата си, за да открие горчивия срам, който би трябвало да изпитва.

— Къде ще ходиш в един часа? — запита тя.

— На аеробол — промърмори той. — Успях да си намеря билет.

— Ах, да, днес е финалният мач. А аз, знаеш, пропуснах целия сезон поради този скок във Времето. Как мислиш, Ендрю, кой ли ще бие?

При това интимно обръщение „Ендрю“, той почувствува необяснима слабост да се разлива по цялото му тяло. Харлан тръсна рязко глава и се опита да придаде сурово изражение на лицето си. (А едва вчера това му се удаваше толкова лесно.)

— Но ти знаеш. Изучил си най-подробно целия този период, нали?

Редно бе да отвърне отрицателно, хладно и категорично, но той малодушно обясни:

— Изучаването на всеки период е свързано с необхватно много събития във Времето и Пространството. Така че такива незначителни подробности като резултатите от мачовете неминуемо се изплъзват от паметта на човек.

— Не ми се вярва. Просто не искаш да ми кажеш.

Харлан не отвърна нищо. Той набучи малкия сочен плод със златната виличка и го поднесе цял към устните си.

След съвсем кратка пауза Нойс запита:

— А успя ли да запомниш какви събития са станали тук при нас преди твоето идване?

— Недей навлиза в подробности, Н... Нойс. (Колко много му костваше да се обърне към нея по име.)

— Но нима не знаеше за нас двамата? Нима не знаеше, че... — запита тя с тих и нежен глас.

— Не, не, не знаех. Не можех да видя себе си оттам — със заекване я прекъсна Харлан. — Нали аз самият не принадлежа към тази Реал... мм... нямаше ме тук, преди да дойда. Не мога да го обясня.

Той беше объркан. От една страна — от това, че тя изобщо бе започнала този разговор. От друга — че той едва не се хвана в капана и не изтърва думата „Реалност“ — най-забранената от всички думи в разговорите с Временните.

Тя повдигна веждите си и очите ѝ станаха кръгли и малко удивени.

— Да не би да се срамуваш?

— Това, което направихме, не беше редно.

— Но защо? — От гледна точка на 482-ия въпросът ѝ бе напълно невинен. — Нима на Вечните не е разрешено?

В думите ѝ имаше почти шеговит нюанс, като че питаше дали на Вечните не е разрешено да се хранят.

— Не употребявай тази дума — помоли Харлан. — А щом толкова искаш да знаеш, като правило — не е.

— Ами не им казвай тогава. И аз няма да кажа.

Тя заобиколи масата и седна в скута му, като с плавно полюшване на бедрото си отблъсна масичката, която ги делеше един от друг.

За миг той се вцепени с протегнати напред ръце, сякаш искаше да я спре. Напразно.

Тя се наведе и го целуна по устните и вече нищо не изглеждаше срамно. Нищо, което бе свързано с Нойс и него.

Харлан не можеше да си спомни кога всъщност за първи път наруши професионалната етика на Наблюдателя. Простъпката му се състоеше в това, че той започна да размишлява върху същността на проблема в съществуващата Реалност и върху предстоящата Промяна, която щеше да се извърши с нея.

Очевидно бе, че нито свободните нрави на Столетието, нито ектогенезисът, нито матриархатът бяха причина за безпокойството на

Вечността. Всичко това бе съществувало и в предишната Реалност и тогава Съветът на Времето бе гледал на тия неща с абсолютна невъзмутимост. Финдж му бе казал, че въпросът е от много деликатно естество.

В такъв случай и Промяната щеше да бъде едва доловима и щеше да обхваща хората от неговия обсег на Наблюдение. Поне това изглеждаше очевидно.

Тя щеше да обхваща аристокрацията, богатите, висшата класа, благодетелствуваните от системата.

Това, което обаче го тревожеше, бе, че тя неминуемо щеше да обхване и Нойс.

Трите дни, които Инструкцията му определяше да остане още в 482-ия, Харлан прекара във все по-мрачни мисли, които се трупаха в главата му подобно на сгъстяващ се облак и стопяваха радостта му дори от компанията на Нойс.

— Но какво се промени? — питаше тя с безпокойство. — За известно време ти сякаш съвсем не бе като във Вечн... като в онова място. Нямаше и следа от сковаността ти. Сега изглеждаш угрижен. Дали причината е в това, че скоро трябва да си тръгваш?

— Отчасти да — отвърна Харлан.

— А наложително ли е да се върнеш?

— Да.

— Ясно, но кого ще го е грижа, ако закъснееш?

При този въпрос Харлан почти незабележимо се усмихна.

— Не би им се понарявало моето закъснение — каза той, но с копнеж си помисли същото за двудневния резервен интервал, предвиден от Инструкцията.

Нойс включи някакъв малък музикален инструмент, чието комплицирано математическо устройство съчетаваше случайните комбинации на звуци в нежни и сложни мелодии, които галеха слуха. Те не се повтаряха по-често от снежинките, които зиме се стелеха по земята, и не бяха по-малко прекрасни от тях.

Завладян от магията на звуците, Харлан не можеше да свали поглед от Нойс и мислите му се виеха плътно около нея. Каква ли щеше да бъде тя при новото разпределение? Съпруга на рибар, фабрична работничка, дебела, грозна, вечно болна майка на шест деца? Но каквато и да станеше, нямаше да си спомня за Харлан. В една нова

Реалност той нямаше да е част от живота ѝ. И която и да станеше тя, нямаше да бъде Нойс.

Той не беше само влюбен. (Странно, за пръв път в живота си той мислено произнесе думата „любов“, но го направи без всякакво колебание, като нещо съвсем естествено, и изобщо не се удиви от това.) Той обичаше всичко в нея: начина на обличане, походката, маниера на изразяване, дори малките ѝ кокетни трикове. Всичко това бе изработено в продължение на четвъртвековен житейски опит в определена Реалност. Само преди една биогодина в предишната Реалност тя не е била неговата Нойс. Нямаше да бъде Нойс и в следващата Реалност.

Може би новата Нойс щеше да бъде по-добра в някои отношения, но той съвсем сигурно знаеше едно. Нужна му бе именно тази Нойс, тази, която сега виждаше пред себе си, тази, която принадлежеше към настоящата Реалност. Ако изобщо имаше недостатъци, нужни му бяха и те.

Какво да прави?

Хрумнаха му няколко различни плана, но всички бяха противозаконни. Един от тях бе да узнае характера на Промяната и да разбере как точно тя би засегнала Нойс. В края на краищата човек не можеше да бъде съвсем сигурен, че...

Мъртва тишина изтръгна Харлан от унеса му. Той отново бе в кабинета на Проектанта на Съдби. Социолог Вой го наблюдаваше с крайчеца на окото си. Ферук бе надвесил над Харлан главата си на мъртвец.

А тишината просто пронизваше. На Техника му бе нужен само миг, за да разбере в какво се състоеше работата. Само един единствен миг. Анализаторът бе замлъкнал.

Харлан подскочи.

— Получихте отговора, нали, Проектант?

Ферук се вгледа в лентите, които държеше в ръката си.

— Да... Разбира се. Доста странен е.

— Може ли да го видя?

Харлан протегна ръка; тя трепереше забележимо.

— Няма нищо за виждане. Това именно е странното.

— Как така — нищо?

Харлан се втренчи във Ферук, очите внезапно го засмъдяха и всичко се размаза пред него в едно високо, неясно очертание, където бе застанал Ферук.

— Дамичката не съществува в новата Реалност. — достигаше някъде отдалеч сухият глас на Проектанта. — Никакво изменение на личността, нищо. Просто я няма — това е. Изчезнала е. Изследвах всички възможни варианти на превъплъщение с точност до 0,0001. Никъде я няма. Всъщност... — той потърка бузата си с дългите си мършави пръсти — с тази комбинация на данни, която ми дадохте, не виждам как е могла да се вмести и в старата Реалност.

Харлан едва го чуваше.

— Но... но нали Промяната е съвсем незначителна?

— Зная. Странна комбинация от данни... Ето, искате ли лентите?

Харлан почти несъзнателно ги взе. Нойс изчезнала? Нойс несъществуваща? Нима е възможно?

Той почувствува нечия ръка върху рамото си.

— Зле ли ви е, Техник? — бръмна в ухото му гласът на Вой.

Ръката се отдръпна, като че вече бе съжалила за лекомисления си допир с тялото на Техника.

Харлан преглътна и с голямо усилие на волята придаде спокойно изражение на лицето си.

— Нищо ми няма. Бихте ли ме изпратили до капсулата?

Не бива да показва чувствата си. Трябва да се държи така, сякаш ставаше въпрос за нещо, за каквото сам го бе представил — чисто академично изследване. Трябва да прикрие факта, че изчезването на Нойс от новата Реалност го изпълваше с огромна, непоносима радост и че той почти осезаемо почувствува да го залива вълна от чисто въодушевление.

7. ПРЕЛЮДИЯ КЪМ ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО

Като се качи на капсулата в 2456-ия, Харлан погледна назад, за да се увери, че завесата, която разделяше Канала на Времето от Вечността, наистина бе непроницаема и че Социолог Вой не го наблюдаваше през нея. В последните няколко седмици той привикна почти механично да се извърща рязко и да хвърля бърз поглед през рамото си, за да види дали някой не го следи в Каналите на Времето.

След това, въпреки че вече бе в 2456-ия, изпрати капсулата още по-далече в бъдещето. Той следеше със специален хронометър как се покачваха цифрите, маркиращи Столетията, през които минаваше капсулата. При все че числата се сменяха с шеметна бързина, оставаше и много време за размисъл.

Колко много промени нещата разкритието на Ферук! Как се промени и самият характер на престъплението му!

И всичко се въртеше около Финдж.

Фразата, с нелепата си вътрешна рима и тромав ритъм, кръжеше главозамайващо в мислите му: въртеше се около Финдж, въртеше се около Финдж...

Завърнал се във Вечността след дните, прекарани с Нойс в 482-ия, Харлан бе избягвал всякакъв личен контакт с Финдж. Още с влизането му във Вечността го обхванаха и угризения на съвестта. Престъпването на служебната клетва, което не беше нищо в 482-ия, във Вечността бе огромно нарушение.

Той бе изпратил доклада си по безличната вакуумна поща и се бе уединил в квартирата си. Трябваше да осмисли всичко, да спечели време, за да привикне към новата ориентация на живота си.

Но Финдж не му позволи да изпълни намерението си. Не бе изминал и час от изпращането на доклада по направлението му и Компютърът се свърза с него по видеофона.

От екрана физиономията на Финдж се вирише в него.

— Очаквах да сте в кабинета си — чу се гласът му.

— Изпратих доклада, сър — отвърна Харлан. — Мисля, че е без значение къде ще изчакам новата си задача.

— Така ли мислите?

Финдж се вгледа в рулото лента, което държеше в ръката си, приближи го до лицето си и примижавайки, хвърли поглед върху модела на перфорациите.

— Трудно може да мине за завършен отчет — продължи той. — Ще ми разрешите ли да дойда при вас?

Харлан се поколеба един миг. Но Финдж бе негов началник и въпреки че се беше самопоканил, отказът да го приеме в този момент би могъл да се сметне едва ли не за неподчинение. Той сякаш би подчертал вината му, а болезнено-гузната му съвест не можеше да допусне това.

— Заповядайте, Компютър, ще ми е приятно да ви видя — принудено-любезно го покани той.

Сред аскетичната обстановка в дома на Харлан загладеното, отпуснато тяло на Финдж внасяше дразнещ елемент на епикурейство. В родното място на Харлан — 95-ия — имаше тенденция към спартански стил в мебелировката и той никога не изгуби напълно вкуса си към семплотата. Столовете, направени от металически тръби, бяха облицовани с фурнир в убит цвят, който макар и по не особено сполучлив начин, имитираше дърво. В единия ъгъл на стаята имаше някаква неголяма мебел, която представляваше още по-голямо отклонение от възприетия в Сектора стил.

Финдж почти веднага я забеляза.

Компютърът допря топчестия си пръст до нея, като че да провери от какво е направена.

— Що за материал е това?

— Дърво, сър — отвърна Харлан.

— Истинско? Естествено дърво? Удивително! Навярно се използва в родното ви Столетие?

— Да.

— Ясно. Всъщност правилата не забраняват това, Техник... — Той потърка пръста, с който бе докоснал предмета, в страничния шев на крачола си, — но ми се струва, че не е препоръчително да се

създават предпоставки културата от родното Столетие да оказва каквото и да било влияние върху живота на Вечния. Истинският Вечен възприема културата на Сектора, в който попадне. Аз например за пет години едва ли съм ял повече от два пъти от енергетични кухненски съдове.

Той въздъхна.

— И все пак винаги ми се е струвало ужасно нечисто това съприкосновение на храната с материята. Но аз не се предавам. Не се предавам.

Погледът му отново се спря върху дървения предмет и като скри ръце зад гърба си, той запита:

— Какво е това? Какво е предназначението му?

— Библиотека — отвърна Харлан.

Той почувствува спонтанно желание да запита Финдж как понася този „нечист“ допир на ръцете си до собствения си гръб. И нямаше ли да му изглежда по-чисто, ако дрехите и самото му тяло бяха от чисти и благородни силови полета.

— Библиотека? — Финдж учудено повдигна вежди. — В такъв случай всички неща върху поличките са книги. Така ли?

— Да, сър.

— Оригинални екземпляри?

— Само оригинали, Компютър. Открих ги в 24-ия. Например тези тук са издадени в 20-ия Век. Ако... ако решите да им хвърлите един поглед, много ще ви моля да бъдете внимателен. Макар че страниците са били възстановени и направени непромокаеми, все пак те не са като лентата. Трябва много предпазливо да се разгръщат.

— Няма да реша, бъдете спокоен. Няма и да ги докосна. Представям си — оригинали, пълни с оригинален прах от 20-ия Век. Истински книги! — засмя се той нервно. — Навярно искате да кажете, че и страниците са от целулоза?

— Да — кимна утвърдително Харлан. — Целулоза, която за по-голяма трайност е направена непромокаема.

Той отвори уста, за да си поеме дълбоко въздух, като едва успяваше да запази спокойствие. Беше нелепо от негова страна да се отъждествява с тези книги и да чувствува пренебрежението към тях като пренебрежение към самия себе си.

— Смя да твърдя — упорито продължаваше Финдж на същата тема, — че цялото съдържание на тези книги може да се преснима върху двуметрова лента и да се побере върху един нокът. Какви са всъщност те?

— Това са подвързаните томове на едно списание за новини, което се печата в 20-ия Век.

— И вие ги четете?

— Това са само няколко тома от пълната колекция, която притежавам — гордо отвърна Харлан. — Нито една библиотека във Вечността не може да ѝ съперничи.

— Ах, да, вашето хоби. Сега си спомням, че веднъж ми споменахте за влечението си към праисторията. Удивен съм, че вашият Наставник изобщо ви е разрешил да се интересувате от такава глупост. Тотално разхищение на енергия.

Харлан стисна устни. Той реши, че Финдж явно се стараеше да го нервира до такава степен, че да го лиши от способността да разсъждава трезво. Не биваше да допуска това в никой случай!

— Вероятно сте дошли да поговорим по отчета ми — каза Харлан с равен глас.

— Да, именно.

Компютърът се огледа, избра си един стол и предпазливо седна.

— Вече ви загатнах по видеофона, че отчетът ви не е пълен — каза той.

— В какво отношение, сър? (Спокойно! Спокойно!)

Устните на Финдж се изкривиха в нервна усмивка.

— Какво друго ви се случи, което сте пропуснали да споменете в отчета си? — запита той.

— Нищо, сър — отвърна той с твърд глас, но видът му беше гузен.

— Хайде, Техник, недейте така! Известна част от времето си вие сте прекарвали в обществото на младата дама. Или поне е трябвало да го направите, ако сте се придържали към пространствено-хронологичното указание. Надявам се, че не сте дръзнали да го нарушите, нали?

Гузната съвест на Харлан го бе съкрушила до такава степен, че той дори не беше вече в състояние да се отбранява от предумишлено изразеното съмнение в професионалната му компетентност.

— Стриктно следвах указанияето — това бяха единствените думи, които той можа да отрони в отговор.

— И какво се случи? В отчета си не сте включили нищо от разговорите си с жената.

— Просто... не се случи нищо, което би представлявало някакъв интерес — отвърна Харлан с пресъхнали устни.

— Но това е просто абсурдно, Техник. На вашата възраст и с вашия опит, струва ми се, не е нужно да ви напомням, че не Наблюдателят е този, който ще прецени кое би представлявало интерес и кое — не.

Финдж не откъсваше очи от Харлан. Сега те бяха станали по-сурови и по-нетърпеливи и не съответствуваха на мекия тон, с който той водеше разпита.

Харлан отлично забеляза това и ласкавият глас на Финдж не го заблуди, но все пак привичното чувство за дълг го зовеше. Наблюдателят е длъжен да съобщи *всичко*. Наблюдателят бе само един свръхчувствителен реактив, когото Вечността хвърляше във Времето, когато се наложеше. След като набавеше необходимите проби от съответното Столетие, отново го изтегляха обратно. При изпълнение на служебния си дълг Наблюдателят нямаше собствена индивидуалност; всъщност той изобщо не бе човек.

Почти механично Харлан започна разказа си за събитията, които не беше включил в доклада си. С професионалния тренинг на Наблюдател той възстановяваше разговорите дума по дума, като имитираше тона на гласа и изражението на лицето. Правеше го прекрасно — така се вживяваше в разказа си, че почти забрави, че щателният разпит на Финдж и собственото му болезнено чувство за дълг го водеха към признание на вината му.

Само когато достигна до крайния резултат на този пръв дълъг разговор, той се запъна и черупката на безпристрастен Наблюдател, в която бе скрил собствените си чувства, се пропука.

Финдж му спести останалите подробности, като внезапно вдигна ръка и каза с рязък, нервен глас:

— Благодаря. Достатъчно. Канехте се да кажете, че сте се любили с тази жена.

Харлан се разгневи. Финдж бе казал буквалната истина, но тонът му беше такъв, че тя прозвуча пошло, грубо и нещо по-лошо —

банално. А това, което се случи между двамата, бе всичко друго, но не и банално.

Харлан имаше свое обяснение за отношението на Финдж, за настойчивия му кръстосан разпит и внезапното прекъсване на устния отчет в кулминационната точка на събитията. Финдж ревнуваше! Харлан би могъл да се закълне, че поне това бе очевидно. Той беше успял да му отнеме момичето, към което Финдж бе имал аспирации.

Сега Харлан тържествуваше и откри, че вкусът на победата му беше особено сладък. За първи път в живота си той имаше цел, която бе по-голяма, отколкото студеното служене на Вечността. Финдж щеше да ревнува и в бъдеще, защото Нойс Ламбънт завинаги щеше да остане негова, на Харлан.

Доведен до състояние на такава внезапна екзалтация, той пристъпи към молбата, която първоначално смяташе да представи след изчакване на благоразумния срок от четири-пет дни.

— Смятам да поискам разрешение за сключване на съюз с жена от Времето, сър — каза той.

Тези думи като че изтръгнаха Финдж от унеса му:

— С Нойс Ламбънт, вероятно.

— Да, Компютър. Тъй като вие оглавявате Сектора, молбата ми и без това трябва да мине през вас.

Всъщност Харлан искаше молбата му да мине през Финдж. Да го накара да страда. Ако сам той желаше девойката, трябваше да го признае открито и тогава Харлан можеше да настоява да се даде на Нойс право на избор. А това щеше да бъде и окончателният му триумф.

Разбира се, по принцип един Техник не можеше да се надява на успех в подобно начинание пряко волята на Компютъра, но Харлан бе сигурен, че може да разчита на подкрепата на Туисъл, а Финдж не би и помислил да се противопостави на неговата воля.

Но Компютърът изглеждаше спокоен.

— Струва ми се — каза той, — че вече и без това сте установили незаконна връзка с момичето.

Харлан се изчерви и започна неубедително да се оправдава.

— В пространствено-хронологичната инструкция се наблягаше, че трябва да останем сами известно време. Тъй като нищо от това, което се случи, не бе изрично забранено, не чувствавам никаква вина.

Харлан лъжеше и изражението на Финдж недвусмислено показваше, че той знае това и се забавлява със ситуацията.

— Скоро ще се извърши Промяна на Реалността — каза той.

— В такъв случай молбата ми за съюз с мис Ламбънт се отнася за новата Реалност — спонтанно реагира Харлан.

— Това едва ли е особено благоразумно. Как може да решавате така безотговорно, като не знаете нищо положително за резултатите от предстоящата Промяна? Нали в новата Реалност тя може да е омъжена или пък обезобразена по някакъв начин? А от мен да го знаете: в новата Реалност тя *няма* да има нужда от вас. Да, да, няма дори да си спомни за вас.

При тези думи Харлан потръпна.

— Това не е въпрос от вашата компетентност — отвърна той не съвсем уверено.

— Тъй ли мислите? Вероятно сте убеден, че тази ваша велика любов почива върху абсолютна духовна хармония и ще устои на всякакви външни промени? Може би там, във Времето, сте прочели някое и друго мелодраматично романче?

Това вече преля чашата. Харлан изостави всякакво благоразумие.

— Първо на първо, не ви вярвам...

— Какво казахте? — с леден глас запита Финдж.

— Лъжете — сега вече Харлан не подбираше думите си. — Ревнувате. Това е цялата работа. Ревнувате. Вие сам желаете Нойс, но тя предпочете мен.

— Давате ли си сметка... — започна Финдж.

— Давам си сметка за много неща. Не съм глупак. Вярно, че не съм Компютър, но не съм и невежа. Казвате, че тя нямало да има нужда от мен в новата Реалност. А откъде знаете? Та вие още изобщо не знаете нищо за тази нова Реалност. Току-що получихте отчета ми. Той трябва да се анализира щателно, преди да се пристъпи към изчисленията, да не говорим за това, че след това пък трябва да се внесе в Съвета за парафиране. Така че, като се представяте за много осведомен относно характера на Промяната, вие просто лъжете.

Финдж имаше много възможности да отвърне на Харлан. Разгорещеното въображение на Техника рисуваше картина след картина със светкавична бързина и той дори не се опитваше да реши за себе си коя от тях му се виждаше най-приемлива. Финдж би могъл

просто да напусне стаята разярен, но с чувство на надменно превъзходство; би могъл да извика някого от Охраната и да арестува Харлан за неподчинение; би могъл да му изкрещи също тъй гневно, както бе направил и Харлан; би могъл веднага да извика Туисъл, като внесе формално оплакване; би могъл... би могъл...

Но Финдж не направи нищо подобно.

— Седнете, Харлан — каза той с мек глас. — Да поговорим за това.

И тъй като Харлан съвсем не бе подготвен за подобна реакция, долната му челюст увисна и той приседна смутен. Решителността му се разколеба. Това пък какво беше?

— Не може да не си спомняте — каза Финдж, — че бях споделил с вас някои от проблемите на 482-ия във връзка с нежелателното отношение на Временните към Вечността. Не сте забравили, нали?

Той говореше с меката настойчивост на педагог, който се стреми да обясни нещо на изоставащ ученик, но на Харлан му се стори, че открива суров блясък в очите му.

— Разбира се — отвърна Техникът.

— В такъв случай си спомняте и това, че ви казах, че Съветът на Времето не желаше да приеме моите препоръки за Промяна в Реалността, преди докладът ми да бъде потвърден по пътя на преки Наблюдения. А това вече не ви ли навежда на мисълта, че още тогава съм имал налице необходимите изчисления за предстоящата Промяна?

— Но моите собствени Наблюдения представляват това потвърждение, нали?

— Да, именно.

— А за анализирането им ще е нужен определен срок.

— Нищо подобно. Вашият доклад няма никаква стойност. Потвърждението е това, което току-що ми разказахте.

— Не ви разбирам.

— Слушайте, Харлан, ще ви кажа какъв е всъщност проблемът на 482-ия. Сред висшите слоеве на обществото, особено сред жените е добила популярност фикс-идеята, че Вечните са наистина Вечни в буквалния смисъл на думата; че са безсмъртни... Велико Време, опомнете се, човече, та нали Нойс Ламбънт ви е казала същото? Вие само преди двацет минути повторихте тук пред мен нейните думи.

Харлан се вгледа с блуждаещ поглед във Финдж. Той си припомняше нежния ѝ, гальовен глас, когато тя се навеждаше над него, и прекрасните ѝ, тъмни очи срещаша неговите: „*Tu si безсмъртен. Tu si вечен.*“

— Подобно убеждение е нежелателно, но само по себе си не е чак толкова страшно — продължаваше Финдж. — То може да доведе до определени неудобства, да увеличи затрудненията в Сектора, но изчисленията показват, че Промяната би засегнала много малка група хора. И все пак, щом такава Промяна е желателна, не ви ли се струва очевидно, че тя преди всичко ще промени тези, които са заразени от това суеверие? С други думи, аристокрацията, и то жените. Нойс.

— Възможно е, но аз все пак ще си опитам късмета — не се предаваше Харлан.

— Вие изобщо нямате никакъв шанс. Нима си въобразявате, че личното ви обаяние и чар са накарали изтънчената аристократка да се хвърли в ръцете на незначителния Техник? Хайде, Харлан, бъдете реалист.

Харлан упорито стисна устни и замълча.

— Не можете ли да се досетите, че към предразсъдъка си относно безсмъртието на Вечните те са прибавили и друг подобен? Велико Време, Харлан, елате на себе си! Повечето жени вярват, че интимността им с някой Вечен би направила тях, простосмъртните (те смятат себе си за такива) безсмъртни.

Едва сега Харлан обърна внимание на думите му. Той ясно си спомни гласа на Нойс: "Ако можеше да ме направиш Вечна...", а след това и целувките ѝ.

— Трудно бе да се повярва, че такъв предразсъдък може да съществува наред с една твърде висока култура — продължи Финдж. — Това бе нещо безпрецедентно. Подобна вероятност бе толкова малка, че се вместише в рамките на случайните грешки, така че щателното претърсване на данните, на които се базираха изчисленията за предишната Промяна, не ни даде никаква определена информация. Съветът на Времето поиска стабилно доказателство, пряко потвърждение. Избрах мис Ламбънт като типична представителка на своята класа. А другият обект реших да бъдете вие...

Харлан с мъка се надигна от мястото си.

— Аз съм послужил за *обект* на експериментите ви?

— Съжалявам — отвърна Финдж студено, — но беше необходимо. Вие бяхте много подходящ обект.

Безмълвен, Харлан впи в него поглед, дотолкова красноречив, че Финдж се стъписа:

— Но нима не виждате сам? Не, все още не разбирате. Чуйте, Харлан, вие сте продукт на Вечността с рибя кръв във вените си. Презирате жените. Считате тях и всичко свързано с тях... неетично. Не, това не е точната дума, има по-подходяща — *греховно*. Тези ваши убеждения се отразяват в цялото ви поведение и затова сексапилността ви за всяка жена е колкото на една умряла преди месец скумрия. Тук става дума не за каква да е жена, а за красив, разглезен продукт на една бохемска култура, който пламенно ви съблазнява още първата вечер, когато оставате насаме, като буквално се навира в ръцете ви. Не разбирате ли, че това е нелепо, невъзможно, освен ако... да, ако именно то се явява потвърждение на моите изводи.

— Искате да кажете, че тя се е продала... — Харлан се запъна.

— Твърде силно казано! В това Столетие сексуалната близост не е нещо срамно. Единственото необяснимо нещо е, че тя е избрала за партньор именно вас; но тя го е направила в името на голяма цел — безсмъртието си — и това я оправдава пред самата нея. Всичко е ясно.

При тези думи Харлан се хвърли върху Финдж с вдигнати ръце и разперени пръсти, завладян от една единствена мисъл — да го удуши.

Финдж бързо отстъпи няколко крачки и макар че ръката му трепереше, със светкавична бързина извади оръжие.

— Не ме докосвайте! Назад!

Като събра жалките трохи от останалия си здрав разум, Харлан успя да се овладее. Косата му се бе сплъстила. Ризата му бе мокра от пот. Дъхът му свистеше в присвитите му преbledнели ноздри.

— Както виждате, познавам ви отлично и очаквах такава необузdana реакция — каза Финдж с треперещ глас. — Така че, ако се наложи, от вас няма да остане и помен.

— Напуснете! — изхриптя Харлан.

— Ще го направя и без това. Но първо ще ме изслушате. За нападение на Компютър може да бъдете разжалван, но ние ще забравим за случилото се. Вие ще разберете, че не съм ви излъгал. В новата Реалност Нойс Ламбънт може да претърпи най-различни превъплъщения, но едно е сигурно: тя няма да е вече жертва на своя

смешен предразсъдък. А без него, Харлан — почти изръмжа той, — за какво бихте притрябвали на жена като Нойс?

Дундестият Компютър заднишком се отправи към вратата на дома на Харлан, с все още насочено към Техника оръжие. На прага той се спря и каза с мрачна радост:

— Разбира се, ако сега тя бе тук, Харлан, ако сега тя бе тук, можехте да се позабавлявате с нея. Можехте да продължите вашата връзка и дори да я узаконите. Но — сега, само сега, преди Промяната. А тя ще настъпи скоро, Харлан, и това ще бъде краят на вашия роман. Колко жалко, че мигът не може да се задържи дори и във Вечността, а, Харлан?

Но Харлан не гледаше вече към него. В края на краищата Финдж бе излязъл победител и той напускаше полесражението със злорада ирония. Харлан се вгледа в пръстите на краката си с невиждащ поглед, а когато вдигна очи, Финдж бе вече излязъл — дали преди пет секунди, или преди петнайсет минути — Харлан не би могъл да каже.

Бяха изминали няколко кошмарни часа за Харлан, в които той се чувствуваше като попаднал в капана на собственото си съзнание. Всичко, което Финдж бе казал, очевидно беше истина. Услужливата памет на Наблюдателя възстановяваше всяка подробност от връзката му с Нойс — кратка и необикновена — и сега той я виждаше в съвсем различна светлина.

Тяното не беше любов от пръв поглед. Как бе могъл да ѝ повярва? Любов към човек като него?

Невъзможно, разбира се. Сълзи пареха очите му и той се чувствуваше посрамен. Колко пределно ясно бе, че ставаше въпрос за хладна пресметливост. Девойката имаше известни неоспорими физически качества и никакви етични принципи не я възпираха да ги използва. Така и бе направила и това нямаше нищо общо с личността на Ендрю Харлан. Той просто олицетворяваше нейната изопачена представа за Вечността и същността ѝ.

Дългите пръсти на Харлан механично погалиха томчетата върху малката полица за книги. Той извади едно от тях и наслуки го разтвори.

Шрифът се размазваше пред очите му. Избледнелите цветове на илюстрациите му изглеждаха грозни, безформени петна.

Но защо Финдж си бе дал труда да му каже всичко това? Строго погледнато, той дори нямаше право да го направи. Един Наблюдател или всеки, който изпълняваше такива задачи, никога не биваше да знае до какви резултати са довели Наблюденията му. В противен случай той би лишил Вечността от бездушната си обективност, а това бе нежелателно.

Разбира се, Финдж го бе направил, за да го сломи; ревността му го бе подтикнала да си отмъсти по долен начин.

Харлан поглаждаше отворената страница на списанието. Изведнъж той осъзна, че се взира в някаква картинка, на която в яркочервен цвят бе изобразено земно превозно средство, подобно на тези от 45-ия, 182-ия, 590-ия и 984-ия Векове, а също така — и на последните Столетия от Първобитното общество. В него нямаше нищо особено, двигател с вътрешно горене. В ерата на Първобитното общество продуктите от природния газ се използват за източник на енергия, а колелата се покриват с естествена гума. Разбира се, подобно нещо бе невъзможно да се види в някое от по-късните Столетия.

Харлан подробно бе говорил на Купър за това и сега в подсъзнателния си стремеж да отвлече вниманието си от нерадостното настояще той се опита да възстанови в паметта си детайлите на лекцията, която бе изнесъл пред Ученика. Не го постигна лесно, защото в болното му подсъзнание непрекъснато се намесваха някакви ярки, странични образи.

— От тези реклами — бе казал той — научаваме повече неща за Първобитното общество, отколкото от така наречената хроника в същото списание. Тя информира лаконично за най-важните събития в своя обсег, без да разяснява термините, които използва. Какво означава например това нещо „гольф“?

Купър веднага бе признал невежеството си.

Харлан беше продължил с назидателния тон, който рядко изоставяше по време на уроците:

— От случайни коментари би могло да се заключи, че това е вид малка топка. Знаем, че тя се използва в някаква игра, само защото е спомената в рубриката „Спорт“. От други подобни забележки можем

дори да разберем, че целта на играта е да се вкара топката в някаква дупка в земята. Но защо е нужно да се обременяваме с размишления и умозаклучения? Разгледай тази реклама! Нейното единствено предназначение е да убеди читателите да си купят топчицата; но за нас тя представлява просто една отблизо направена снимка на интересувания ни обект, при това с изобразено напречно сечение, което дава пълна представа за устройството му.

Купър, роден в епоха, където рекламата съвсем не бе така популярна, както в последните Столетия на Първобитното общество, трудно можеше да разбере това, което Харлан се опитваше да му обясни.

— Но начинът, по който тези хора сами си правят реклама, е просто противен — бе казал той. — Та кой глупак ще повярва на човек, който сам хвали собствената си стока? И нима той би признал дефектите ѝ? А има ли вероятност да не преувеличи качествата ѝ?

Харлан, в чието родно Столетие рекламата бе умерено разпространен търговски прием, беше повдигнал примирително вежди и спокойно бе отвърнал:

— Ще трябва да се примириш с това. То е просто техен начин на живот, а ние никога не се намесваме в ничии въпроси от подобен характер, освен ако те не принасят сериозна вреда на цялото човечество.

Но сега, като се вглеждаше в безсрамно кресливите реклами в списанието, мислите на Харлан отново се върнаха към настоящето. Внезапно го обхвана вълнение. Дали наистина всичко това бе случайно? Или той мъчително търсеше брод от безизходицата, за да се върне към Нойс?

Реклама! Способ за привличане на вниманието и разпръсване на съмненията. Какво значение имаше за производителя на земни превозни средства дали купателят действително имаше нужда от неговия автомобил, или под въздействие на рекламата бе изпитал спонтанно желание да го притежава? Ако предполагаемият клиент (да, да, това бе думата, която използваша) можеше да бъде убеден или съблазнен по изкуствен начин да почувствува такова спонтанно желание и под негово въздействие да извърши покупката, нима не беше все едно, че предварително я бе обмислил?

Какво значение имаше дали Нойс се беше влюбила, ръководена от страст или от сметка? Нека само да бъдат заедно достатъчно време и тя щеше да го обикне истински. Той щеше да *извоюва* любовта ѝ, а в края на краищата, щом съществуваше любов, не бе ли все едно как точно се беше породила тя? Сега Харлан съжали, че не бе чел някои от тези романи на Временните, които Финдж беше споменал с такова презрение.

И изведнъж в съзнанието му проблесна друга мисъл. Щом Нойс бе потърсила безсмъртие от *него*, Харлан, това означаваше, че дотогава тя не беше получила този дар. Следователно до този момент тя не е била любовница на никой Вечен. А това пък значеше, че отношенията ѝ с Финдж са били само служебни — отношения на секретарка и работодател. В противен случай за какво би ѝ притрябвал Харлан?

И все пак Финдж сигурно се бе опитвал... сигурно бе правил опити... (Харлан дори не посмя да довърши мисълта си.) Финдж би могъл лично да докаже съществуването на този предразсъдък. Беше почти невероятно при ежедневния му контакт с Нойс да не му е минавала през ума тази мисъл. В такъв случай Нойс вероятно му бе отказала.

Наложило се беше да използва Харлан и Харлан *бе успял*. Ето защо в завистта си Финдж се беше помъчил да си отмъсти на Техника, като го убеди, че девойката е действувала от чисто материални подбуди и че той никога не би могъл да я притежава.

Но Нойс бе отхвърлила Финдж въпреки мечтите си за безсмъртие и бе избрала Харлан. Така че очевидно не само сметка бе ръководила избора ѝ. Известна роля бе играло и чувството.

Мислите на Харлан бяха неспокойни и объркани и всеки момент възбуждението му нарастваше.

Те трябваше да бъдат заедно, и то още сега. Преди да бъде извършена каквато и да е Промяна в Реалността. Той си припомни какво бе казал насмешливо Финдж: „*Не можеш да задържиш мига дори във Вечността.*“

Но така ли бе в действителност? А може би все пак беше възможно?

Харлан вече знаеше какво точно трябваше да направи. Гневните подигравки на Финдж го бяха довели до такова състояние, че той бе готов да извърши престъпление, а последният сарказъм на Финдж бе

подказал на Харлан какъв характер трябваше да има престъплението му. След това той не изгуби нито миг. Напусна стаята си едва ли не бегом, с вълнение и дори с радост, за да извърши углавно престъпление срещу Вечността.

8. ПРЕСТЪПЛЕНИЕ

Никой не го бе запитал къде отива. Никой не го беше спрял.

Това поне бе преимуществото в социалната изолация на Техника. Като мина през Каналите за капсулите, Харлан се насочи към вратата на Времето, седна в машината и я запали. Разбира се, имаше вероятност някому да се наложи да се възползва от същия изход със законно основание и той несъмнено щеше да се учуди, че вратата е отворена. Харлан се поколеба за миг, но запечатата изхода с личния си печат. Никой нямаше да обърне внимание на една запечатана врата. Но незапечатана врата с работещи устройства можеше да предизвика сензация.

А нищо чудно и самият Финдж да се озове на това място. Трябваше да рискува.

Нойс все още стоеше, където я бе оставил. След напускането на 482-ия Харлан бе прекарал няколко мъчителни самотни часа (биочаса) във Вечността, но за Нойс той се появи едва ли не секунди след изчезването си. Дори косъмче не бе трепнало върху главата ѝ.

— Забрави ли нещо, Ендрю? — запита тя стреснато.

Харлан жадно я изгледа, но не се реши да я докосне, за да не събуди отвращението ѝ към себе си. Той помнеше думите на Финдж.

— Трябва да правиш каквото ти наредя, Нойс — каза той с хриплив глас.

— Но случило ли се е нещо неприятно? Та ти току-що изчезна. Просто преди миг.

— Не се безпокой — каза Харлан.

Той едва обузда желанието си да хване ръката ѝ, да се опита ласкаво да я успокои. Вместо това ѝ заговори със суров глас. Като че някакъв демон го тласкаше непрекъснато по грешен път. Защо се бе върнал в първия възможен момент? Така само я бе изплашил с внезапното си появяване миг след изчезването си.

Всъщност дълбоко в себе си той съзнаваше защо бе постъпил така. Пространствено-хронологичната инструкция даваше два запасни

дни. Колкото по-малко използваше това време, толкова по-големи бяха шансовете за успех и толкова по-малка бе вероятността да бъде разкрит. Той бе свикнал да насочва капсулата към възможно най-отдалеченото минало. Смешно глупав риск... Харлан много лесно би могъл да сбърка в изчисленията и да влезе във Времето преди момента, в който се бе разделил с Нойс. Какво щеше да стане тогава? Едно от първите правила, които бе научил като Наблюдател, гласеше: човек, който влиза два пъти в един и същ отрязък от Времето на една и съща Реалност, рискува да срещне там самия себе си.

А това някак си не беше желателно. Защо? Харлан не би могъл да отговори на този въпрос, но знаеше със сигурност, че не искаше да се среща очи в очи с друг предишен (или бъдещ) Харлан. Освен това то би било парадокс. Техникът си припомни фразата, която Туисъл обичаше да повтаря: „Във Времето няма парадокси само защото самото Време всячески ги избягва.“

Докато в главата на Харлан с шеметна бързина се носеха тези мисли, Нойс го гледаше с големи, блестящи очи.

След това тя се приближи до него и като постави прохладните си ръце върху горящите му бузи, тихо каза:

— Имаш неприятности, нали?

Стори му се, че погледът ѝ е нежен, любящ. Но беше ли възможно това? Тя вече бе постигнала целта си. Какво искаше повече? Той сграбчи китките на ръцете ѝ и каза с дрезгав глас:

— Ще дойдеш ли с мен? Сега, веднага. Без да задаваш въпроси? Ще направиш ли всичко, което ти кажа?

— Необходимо ли е? — запита тя.

— Необходимо е, Нойс. Много е важно.

— Тогава идвам — каза тя просто, като че всеки ден се бяха обръщали към нея с подобни молби и тя винаги се бе съгласявала.

Пред входа на капсулата Нойс се поколеба за миг и влезе.

— Отиваме нагоре, Нойс — каза Харлан.

— Значи в бъдещето, нали?

Когато девойката стъпи в капсулата, там вече се раздаваше тихо бръмчене от включена апаратура. Харлан незабележимо натисна с лакът стартовия контакт.

В началото, при това неопишуемо чувство на „движение“ през Времето, изобщо не й се зави свят, както се беше опасявал Харлан.

Тя седеше тихо, бе така красива и спокойна, че на Харлан му прималяваше, като я гледаше, и той не даваше пет пари, че като вкарва човек от Времето във Вечността, нарушава законите.

— Този циферблат отчита номера на годините, нали, Ендрю? — запита тя.

— Не, на Вековете.

— Искаш да кажеш, че ние сме отскочили хиляди години в бъдещето? Вече?

— Именно.

— Просто не усетих нищо.

— Знам.

— Но как се движим?

Тя се огледа наоколо.

— Не зная, Нойс.

— *Не знаеш?*

— Във Вечността има много трудноразбираеми неща.

Числата върху циферблата нарастваха все по-бързо и по-бързо, докато накрая се сляха в мъгливо петно. С лакътя си Харлан бе превключил капсулата на максималната скорост. Повишеният разход на енергия би могъл да бъде забелязан в енергийните подстанции, но Харлан вярваше, че това няма да събуди подозрения. Наистина, никой не го чакаше на входа на Вечността, когато се завърна там с Нойс, и с това девет десети от битката бе спечелена. Сега му оставаше само да я скрие на някакво безопасно място. Харлан отново я погледна.

— Вечните не знаят всичко — каза той.

— А аз дори не съм и Вечна — промърмори тя. — Зная толкова малко.

Пулсът на Харлан се ускори. *Все още* не е Вечна? Но Финдж бе казал...

„Остави сега тази работа — увещаваеше той сам себе си. — Тя идва с теб. Тя се усмихва на теб. Какво искаш повече?“

И все пак той запита:

— Ти смяташ, че Вечните са безсмъртни, нали?

— Просто те се наричат Вечни и затова всички смятат, че наистина са такива — усмихна му се ведро тя. — Но всъщност не е

така, нали?

— Значи ти не мислиш като тях?

— След като поживях във Вечността, престанах да вярвам в безсмъртието на обитателите ѝ. Хората съвсем не разговаряха така, сякаш щяха да живеят вечно, а освен това имаше и старци.

— И все пак онази нощ ти ми каза, че ще бъда безсмъртен.

Все така усмихната, тя се премести по-близо до него.

— Просто си помислих: кой знае?

Въпреки старанието си Харлан не успя напълно да прикрие напрежението в гласа си, когато запита:

— А как постъпват Временните, за да станат Вечни?

Усмивката ѝ мигновено изчезна. Дали само му се стори, или тя действително леко се изчерви?

— Защо питаш?

— Интересно ми е.

— Глупаво е — отвърна тя. — Предпочитам да не говоря за това.

Нойс се зае да разглежда ноктите на изящните си пръсти, които блещукаха матово в слабо осветената капсула. Харлан разсеяно мислеше и без всякаква връзка му хрумна, че на някоя вечеринка, където осветлението на стените има мек ултравиолетов нюанс, тези нокти щяха да проблясват с нежно ябълковозелен или замислено-пурпурен оттенък в зависимост от ъгъла, под който тя държеше ръцете си. Някое умно момиче, такова като Нойс, би могло да получи от тях шест различни отсенки и да използва цветовете за разнообразните настроения, които иска да покаже пред хората. Синьо — за невинност, яркожълто — за смях, виолетово — за тъга и яркочервено — за страст.

— Защо ми се отдаде? — запита той внезапно.

Тя отметна дългите си коси назад, пребледня и го погледна съвсем сериозно.

— Щом това е от такова значение за теб, добре; една от причините бе разпространеното у нас схващане, че по този начин обикновените момичета от Времето могат да станат Вечни. Не ми се ще да умирам.

— Но не каза ли преди малко, че не вярваш в безсмъртието на Вечните?

— Не вярвам, но на никое момиче не коства нищо да опита. Особено щом...

Той бе вперил строго очи в нея и от висотата на нравствеността в родното си място търсеше убежище от болката и разочарованието в ледения неодобрителен поглед, който бе спрял върху Нойс.

— Слушам те?...

— Особено щом самата аз и без това го желяех.

— Желаяеше да ми се отдадеш?

— Да.

— Но защо точно на мен?

— Защото ми се хареса. Защото ми се стори такъв смешен.

— *Смешен!*

— Добре, странен, ако това ти се нрави повече. Ти винаги с всички сили се стараяеше да не ме погледнеш и все пак в края на краищата винаги ме поглеждаше. Опитваше се да ме мразиш, а аз чувствувах, че ме желяеш. Мисля, че ми беше малко жал за тебе.

— За какво ти беше жал?

Харлан почувствува бузите си да горят.

— За това, че ти превръщаше увлечението си по мен едва ли не в трагедия. А всичко е толкова просто. Трябва само да попиташ момичето. Толкова е лесно да бъдеш приветлив, да се сприятелиш. Защо е нужно тук страдание?

Харлан кимна. Нямаше какво да се чуди, такъв бе моралът на 482-ия Век.

— Само да попиташ момичето — промърмори той. — Толкова просто. Нищо друго не е нужно.

— Разбира се, трябва и да се харесаш на момичето. Това е нещо съвсем лесно, освен ако сърцето ѝ не е свободно. И защо не? Толкова е просто.

Сега бе ред на Харлан да сведе поглед. Разбира се, всичко беше просто. И в него нямаше нищо пошло. Поне в 482-ия. А кой Вечен би могъл да знае това по-добре от него самия? Той би бил глупак, кръгъл и неописуем глупак, да започне да я разпитва за предишните ѝ увлечения. Би било равносилно да запита някое момиче от родното си Столетие дали някога се бе хранило в присъствието на мъж и как бе дръзнало да го направи.

Вместо това той каза смирено:

— А какво мислиш за мен сега?

— Че си много мил — отговори тя нежно — и че ако някога би могъл да се отпуснеш... Няма ли да се усмихнеш, а?

— Просто няма причина, Нойс.

— *Моля те.* Искам да видя дали бузите ти могат да се прегъват.

Тя постави палците си в ъглите на устните му и леко ги натисна назад. Той конвулсивно отдръпна глава в почуда и не можа да се въздържи да не се усмихне.

— Видя ли! Бузите ти дори не изпукаха. Та ти си почти красив. Ако упорито репетираш пред огледалото усмивката и блясъка в очите си — мога да се басирам, че ти би станал съвсем красив.

Но усмивката, и без това едва забележима, внезапно изчезна.

— Грози ни някаква беда, нали? — запита Нойс.

— Да, Нойс. Голяма беда.

— Заради това, което се случи между нас двамата? Онази вечер?

— Не съвсем.

— Но нали знаеш, че аз съм виновна за всичко. Ако искаш, ще им го кажа и на тях.

— Никога — отвърна енергично Харлан. — Да не си посмяла да поемеш вината върху себе си. Ти си *съвсем* невинна. Но не в това е работата.

Нойс неспокойно погледна циферблата.

— Къде сме? Дори не мога да видя числата.

— *Кога* сме? — машинално я поправи Харлан.

Той намали скоростта дотолкова, че да стане възможно отчитането броя на Столетията.

Красивите ѝ очи се разшириха и клепките ѝ изпъкнаха на фона на бледостта ѝ.

— Нима това е възможно?

Харлан равнодушно погледна индикатора. Той показваше 72000.

— Не се съмнявам.

— Но докъде ще отидем?

— *Докога* ще отидем — отново я поправи той мрачно. — Далече, далече в бъдещето. Там, където никога няма да те намерят.

И те мълчаливо загледаха как цифрите нарастваха. В тишината Харлан мислено отново и отново си повтаряше, че Финдж преднамерено бе оклеветил момичето. Тя откровено бе признала, че в

обвинението на Харлан имаше доза истина, но също така искрено му беше казала, че той съвсем не ѝ е бил безразличен.

Харлан вдигна поглед, когато усети, че Нойс се размърда. Тя се беше приближила до него и с решително движение спря капсулата с възможно най-рязкото темпорално намаление на скоростта.

Харлан с мъка преглътна и притвори очи, докато му мине световъртежът.

— Какво има? — попита той.

Цветът на лицето ѝ бе пепеляв и няколко секунди тя не можа да отвърне нищо.

— Не искам да отивам по-далече. Числата са толкова големи.

Индикаторът показваше 111394.

— Достатъчно е — каза той. — Ела, Нойс — той ѝ подаде ръка с мрачна тържественост. — Тук ще бъде твоят дом за известно време.

Хванати за ръка като деца, те бродеха из пустите, слабо осветени коридори. Трябваше само да прекрачиш прага и тъмните стаи се озаряваха от ярка светлина. Макар да не се усещаше определено въздушно течение, въздухът бе свеж и раздвижен, което свидетелствуваше за добра вентилация.

— Никой ли няма тук? — пошепна Нойс.

— Никой — отвърна Харлан.

С високия си и решителен отговор той се опита да разсее страха си пред Скрытите Столетия, но в края на краищата се получи само шепот.

Те бяха толкова далече в бъдещето, че той дори не знаеше как да нарича това Време. Да казва „сто и единайсет хиляди триста деветдесет и четвъртия“ бе просто смешно. За този период би трябвало да се говори лаконично и неопределено — „Стохилядните Векове“.

Беше глупаво, че именно сега го занимаваше този проблем, но след като възбудата от полета през Времето бе утихнала, Харлан изведнъж осъзна, че е сам в една област на Вечността, където никога не е стъпвал човешки крак, и това го разтревожи. Той се срамуваше и срамът му бе двойно по-голям, защото Нойс бе станала свидетелка на факта, че студентите тръпки, които го побиха отвътре, не бяха нищо друго освен уплаха.

— Толкова е чисто. Няма никакъв прах — каза Нойс.

— Почистването е автоматично — отвърна Харлан с тих глас, но с такова усилие, че му се стори, че едва ли не ще разкъса гласните си струни от крясък. — Но тук няма жива душа на хиляди и хиляди Столетия в бъдещето и в миналото.

Това обаче явно не тревожеше Нойс особено.

— Нима навсякъде всичко е така уредено като тук? — запита тя. — Обърна ли внимание — минахме покрай складове, заредени с продоволствия, а библиотеката бе пълна с филмокниги?

— Естествено. Оборудването е пълно. Тук, както и във всеки друг Сектор.

— Но защо, щом никой никога не идва тук?

— Проста логика — отвърна Харлан.

Като говореше по този въпрос, сякаш се стопяваше част от тайнствеността, която го плашеше. Гласното изразяване на това, което вълнува мислите ни, уточнява проблема за самите нас и той започва да изглежда обикновен и прост.

— Още в първите години след възникването на Вечността — каза Харлан — в някои от Вековете на 300-те бил изобретен дубликатор за големи количества. Знаеш ли какво означава това? С помощта на резонантно поле енергията може да се превърне във вещество, чиито атоми ще заемат същите положения — като се вземе под внимание и принципът на неопределеност, — каквито са имали в изходния модел. В резултат на това се получава идеално точно копие.

Вечността е приспособила дубликатора за собствените си нужди. По онова време са били построени само шест или седемстотин Сектора. Разбира се, пред Вечността са стояли големи задачи за разширение. „По десет нови Сектора всяка биогодина“ — гласял един от популярните лозунги тогава. Дубликаторът направил всички тези усилия ненужни. Вечните построили още един нов Сектор, оборудвали го пълно с хранителни продукти, енергия, вода и всички най-съвършени автоматични устройства; включили дубликатора и във всяко Столетие на Вечността изникнал Сектор. Дори не зная точно докъде в бъдещето са се разпрострели — навярно милиони Столетия.

— И всички са като този?

— Съвсем същите. С разширяване на Вечността ние просто запълваме поредния Сектор и го преобразуваме по модата на съответното Столетие. Затруднения възникват само в енергетичните

Векове. Ние... ние още не сме достигнали до този Сектор. (Нямаше смисъл да ѝ казва, че Вечните не можеха да проникнат тук, в „Скритите Столетия“.)

Той забеляза, че нещо не ѝ беше ясно, и бързо добави:

— Не мисли, че учредяването на Секторите е неразумно разхищение. Необходима е само енергия, нищо повече, а нея ние си набавяме от новооткритите звезди...

— Не — прекъсна го тя. — Просто не си спомням.

— Не си спомняш — какво?

— Ти каза, че Дубликаторът е бил изобретен някъде във Вековете около 300-те. А ние в 482-ия нямаме такова нещо. Не си спомням и да се е споменавало за него в историческите филмокниги, които съм чела.

Харлан се замисли. Въпреки че тя бе само два инча по-ниска от него, той изведнъж се почувствува гигант в сравнение с нея. Та тя бе дете, пеленаче, а той — полубог на Вечността, който трябваше да ѝ отвори очите, да я научи на безброй неща и внимателно да я насочи към истината.

— Нойс, мила моя — обърна се Харлан нежно към нея, — да седнем някъде; искам да ти обясня някои неща.

Представата за променлива Реалност, Реалност, която не е нещо установено, вечно и нерушимо, не беше от лесно смилаемите за човека от Времето.

В мъртвата тишина на безсънните си нощи Харлан и досега си припомняше понякога първите си Ученически дни и мъчителните си опити да се изтръгне от влиянието на Времето и да скъса връзката си с родното Столетие.

За около шест месеца Учениците научаваха цялата истина, разбираха, че никога (в буквалния смисъл на думата) нямаше да могат да се върнат у дома. И пречката не бяха само суровите закони на Вечността, които изрично забраняваха това, а и неумолимият факт, че онзи дом, който те са познавали, можеше вече и да не съществува, че в известен смисъл той изобщо не е съществувал.

Учениците възприемаха всичко това по различен начин. Харлан си спомняше как пребледня и посивя лицето на неговия съвипусник

Бонки Латурет в деня, когато Инструкторът Яроу разсея и последните им съмнения по този въпрос.

Онази вечер никой от Учениците не сложи и зальк в устата си. Те се сгушиха един до друг, сякаш в близостта на телата си търсеха някаква духовна топлина. Там бяха всички с изключение на Латурет, който бе изчезнал. Имаше много смях и шеги, но смехът бе фалшив, шегите — жалко несполучливи.

Някой каза с треперлив и несигурен глас:

— Излиза, че никога не съм имал майка. Ако се върна в 95-ия, навярно ще ми кажат: „Кой си ти? Не те познаваме. Нямаме никакви документи, че си наш син. Изобщо не съществуващ.“

Те се усмихваха нерешително и кимаха с глава — самотни момчета, на които не им бе останало нищо освен Вечността.

А когато дойде време за лягане, откриха Латурет в леглото. Той спеше дълбоко и дишаше учестено. Мястото в свивката на левия му лакът бе леко зачервено от забиването на инжекция и за щастие това също се забелязваше.

Извикаха Яроу и за известно време изглеждаше, че класът щеше да загуби един от Учениците, но накрая всичко се размина. След една седмица Латурет отново седеше на чина си. Харлан обаче знаеше, че раната от онази страшна вечер така и не зарасна никога в душата му.

А сега пред Харлан стоеше задачата да обясни на Нойс Ламбънт, момиче не много по-голямо от онези Ученици, как всъщност стои въпросът с Реалността, и то да го обясни така, че тя да го разбере веднъж завинаги. Бе длъжен да го направи. Друг избор нямаше. Тя трябваше да узнае точно какво ги заплашваше и точно какво трябваше да прави тя.

И той й каза всичко. Седяха в залата за конференции пред маса, предназначена за дванайсет човека, ядяха консерви и замразени плодове и пиеха студено мляко, а той разказваше.

Стремеше се да бъде възможно най-внимателен, но това едва ли бе нужно. Тя веднага схващаше всяко ново понятие и още преди да стигне до средата, за свое голямо удивление Харлан откри, че реакцията й съвсем не бе лоша. Тя не се уплаши. Не показва никакви признаци на отчаяние. Изглеждаше само ядосана.

Лицето й леко порозовя от гнева и от това тъмните й очи сякаш станаха някак по-тъмни.

— Но това е престъпно! — възкликна Нойс. — Кои са Вечните, че си позволяват такова нещо?

— Всичко се прави за благо на човечеството — търпеливо обясни Харлан.

Разбира се, тя не можеше да разбере това. Стана му дори малко жал за ограниченото мислене на Временните.

— За благо на човечеството, така ли? Навярно затова сте унищожили и дубликатора — възмутено каза Нойс.

— Не се тревожи за това. Имаме други, съвсем същите. Запазили сме си.

— Запазили сте си за вас! Но какво ще кажеш за нас, за 482-ия? Би могло да има дубликатори и у нас, нали?

Тя развълнувано размахваше двете си свити юмручета.

— Нямахте да ви донесе нищо добро. Мила моя, не се вълнувай и ме изслушай докрай.

С почти конвулсивно движение (за в бъдеще трябваше да се научи как да я докосва естествено, без да изпитва глупавия страх, че ще прочете отвращение на лицето ѝ) той взе ръцете ѝ в своите и ги стисна здраво.

Няколко секунди тя се опитваше да се освободи, след това се отпусна. Дори се позасмя.

— Хайде, глупчо, продължавай и не гледай толкова мрачно. Та аз не обвинявам теб!

— Не бива да обвиняваш никого. Няма виновни. Правим това, което трябва. Случаят с дубликатора е един от класическите примери. Учил съм за него още в училище. Като удвояваш предмети, можеш също така да удвояваш и хора. Във връзка с това възникват много сложни проблеми.

— Но нима самото общество не е в състояние да реши собствените си проблеми?

— По принцип да, но ние изучихме подробно цялата епоха и се убедихме, че обществото не е намерило задоволително решение на този въпрос. Не забравяй, че техният неуспех засяга не само самите тях, но и всичките им потомци. Всъщност проблемът за дубликатора изобщо не може да има задоволително решение. Той е просто едно от онези престъпни явления като атомните войни и халюцинациите,

породени от наркотици, които не бива да бъдат допускани. Всички изследвания в тази насока дават незадоволителни резултати.

— А откъде сте толкова сигурни в правотата си?

— Но ние разполагаме със свършени изчислителни машини, Нойс; Кибермозък, който превъзхожда всичко, създадено от човешка ръка в тази област. Той калкулира всички възможни Реалности и градира вариантите на всяка от тях според това доколко са желателни, като взема под внимание хилядите и хиляди променливи величини.

— Машини! — презрително каза Нойс.

Харлан се намръщи, но бързо омекна.

— Хайде, мила, не говори така. Естествено, неприятно ти е да узнаеш, че животът съвсем не е така солиден, както винаги си смятала. Само преди година ти и целият твой свят може да сте били една сянка на вероятност, но какво значение има това сега? Ти имаш свои спомени; спомняш си детството, родителите си, нали?

— Разбира се.

— В такъв случай ти просто като че действително си изживяла всичко това, нали? Разбираш ли ме, Нойс? Искам да кажа, че е все едно дали всъщност е било така или не.

— Не зная. Ще трябва да помисля по тези неща. Ами ако утрешният ден е просто един сън или сянка, или каквото там го наричат?

— В такъв случай ще има нова Реалност и ти ще бъдеш нова, с нови спомени. Всичко ще изглежда така, като че нищо не се е случило, с единствената разлика, че общата сума на човешкото щастие ще се е увеличила отново.

— Това някак си не ме удовлетворява.

— Освен това — бързо добави Харлан — сега нищо не те заплашва. Нова Реалност *ще* има, но ти се намиращ във Вечността и Промяната няма да те засегне.

— Но нали каза, че просто няма значение? — запита Нойс мрачно. — Тогава защо ти бяха всички тези неприятности?

— Защото си ми нужна такава, каквата си — с неочакван плам отвърна Харлан. — Точно такава. Не искам да се промениш с нищичко.

Той бе на косъм да изтърве истината; че лишена от предразсъдъка за Вечните и тяхното безсмъртие, тя никога нямаше изобщо да го забележи.

— Значи ли това, че ще трябва да остана тук завинаги? — запита тя, като се огледа наоколо и се понамръщи. — Би било... самотно.

— О, не. Не се безпокой — почти извика той като обезумял и улови ръцете ѝ с такава сила, че тя потрепера от болка. — Аз ще разбера каква трябва да бъдеш в новата Реалност на 482-ия и ти ще се върнеш там, така да се каже, предрешена. Аз ще се погрижа за теб. Ще поискам разрешение да сключим официален съюз и ще внимавам да не те засегнат и следващите Промени. Аз съм Техник и при това — от добрите, така че разбирам от Промени. А също и от някои други неща — добави той мрачно и рязко се прекъсна сам.

— Всичко това разрешено ли е? — запита Нойс. — Искам да кажа, имате ли право да въвеждате хора във Вечността и да ги предпазвате от влиянието на Промените? Според това, което току-що ми разказа, излиза, че някак си не е редно.

В огромната пустота на хилядите Столетия, които го заобикаляха отвсякъде — в бъдещето и миналото, — Харлан за миг се почувствува смален и усети студ. За миг сякаш го откъснаха дори от Вечността, която бе единственият му дом и единствената му вяра, и на Харлан му се стори, че той вече не принадлежи нито на Времето, нито на Вечността; че до него бе останала само жената, за която бе пожертвувал всичко.

— Не, това е престъпление — каза той с дълбоко убеждение, че наистина е така. — Това е много голямо престъпление и аз се срамувам до болка от него. Но ако би се наложило, бих го извършил отново и отново.

— Заради мен ли, Ендрю? Заради мен?

Харлан бе свел поглед.

— Не, Нойс. Заради себе си. Не мога да си представя да те загубя.

— А ако ни хванат?... — запита тя предпазливо.

Харлан отдавна знаеше отговора на този въпрос. Знаеше го още в онзи миг на просветление, в паметната нощ на 482-ия, когато Нойс спокойно спеше до него в леглото. Но дори и тогава той не се осмели да признае голата истина пред себе си.

— Не се боя от никого — каза той. — Знам как да се защитя. Те дори не подозират колко много неща са ми известни.

9. ИНТЕРМЕДИЯ

По-късно Харлан си припомняше последвалия период като истинска идилия. Стотици събития се случиха през тези биоседмици и те така се смесиха в съзнанието му, че след време, когато се опитваше да си ги припомни, те като че просто надхвърляха рамките на дните, в които бяха станали. Разбира се, единственото идилично нещо бяха часовете, прекарани с Нойс, и те хвърляха блясък върху всичките му спомени.

Епизод първи: Завърнал се в 482-ия, той спокойно опаковаше личните си вещи: дрехите, филмите и преди всичко томовете на праисторическите списания, които Харлан разгръщаше винаги с любов и особено внимание. Той с нетърпение очакваше да ги види отново в постоянното си седалище в 575-ия.

Хамалите едва пренесоха и последния том в товарната капсула и се появи Финдж.

— Както виждам, напускате ни — каза той, като избираше възможно най-баналните думи.

Усмивката му бе широка, но той старателно държеше устата си затворена, така че от зъбите му не се виждаше почти нищо. Ръцете му бяха кръстосани зад гърба и той пристъпяше, полюшвайки пълното си тяло върху краката си, които приличаха на две топки.

Харлан и не погледна началника си.

— Да, сър — измърмори монотонно той.

— В своя доклад до Старши Компютър Туисъл ще отбележа, че сте изпълнили Наблюдателските си задачи в 482-ия особено съвестно.

Харлан не можеше да се насили да отрони дори и една сърдита дума на благодарност. Той мълчеше. Финдж продължи, внезапно снишавайки глас:

— Засега няма да донеса за опита ви за насилие върху мен.

И въпреки че усмивката не изчезна от лицето му, а погледът му остана мек, цялото му държане издаваше някакво злорадо задоволство.

Харлан рязко вдигна очи към него и отсечено отвърна:

— Както искате, Компютър.

Епизод втори: Той отново се установи в 575-ия. Почти веднага след пристигането си срещна Туисъл. Почувствува се щастлив, когато отново видя дребното тяло и набръчканото му лице на гном. Дори удобно закрепеният между двата пожълтели от тютюна пръста бял димящ цилиндър, който Туисъл бързо поднасяше към устните си, бе приятен за Харлан.

— Компютър! — обади му се Техникът.

В този момент Туисъл излизаше от кабинета си. Няколко секунди той гледа към Харлан с празен поглед, без да го познае. Умората му бе изписана по измършавялото лице, а очите му просто се притваряха от безсъние.

— А, Техник Харлан! — каза той. — Приключихте задачите си в 482-ия, а?

— Да, сър.

Поведението на Туисъл се стори странно на Харлан. Компютърът погледна часовника си, който, както всички часовници във Вечността, показваше биовремето и датата, и каза:

— Работите се развиват чудесно, момчето ми. Чудесно. Сега вече е близко, съвсем близко.

Харлан почувствува как сърцето му подскочи. Само при миналата си среща с Туисъл той не би разбрал скритото значение на тази забележка. Сега обаче смяташе, че го разбира. Туисъл бе явно уморен, иначе едва ли би направил толкова прозрачен намек. А може би Компютърът смяташе, че думите му са толкова неразгадаеми, че се чувствуваше съвсем спокоен зад тях.

— Как е моят Ученик? — запита Харлан, като се стараеше да придаде на гласа си възможно най-непринуден тон, за да не се забележи, че въпросът му има някаква връзка с коментара на Туисъл.

— Отлично, отлично — отвърна последният почти механично, а мислите му очевидно не бяха вече там.

Той припряно всмукна от догарящата цигара, леко кимна за сбогом и забърза по пътя си.

Епизод трети: Ученикът.

Той изглеждаше възмъжал. Начинът, по който подаде ръката си, дори думите му издаваха зрелост.

— Радвам се, че се върнахте, Харлан.

А може би просто Харлан бе свикнал да вижда в лицето на Купър само своя Ученик, а сега вече го гледаше с други очи и му се струваше, че неговият възпитаник е и гигантски инструмент в ръцете на Вечните. И естествено, това не можеше да не го издигне в очите на Харлан.

Но в никой случай не биваше да се издава. Те седяха в стаята на Техника, където заобикалящите го млечно-бели порцеланови повърхности сгряваха душата му и той се чувствуваше щастлив далеч от натруфената пищност на 482-ия. Колкото и да се опитваше да свърже в съзнанието си необуздания бароков стил със спомените си за Нойс, паметта му го асоциираше само с Финдж. А Нойс той свързваше с атлазен розов сумрак и колкото и странно да е — с аскетичната строгост на Скрытите Векове.

Харлан заговори припряно, като че бързаше да скрие опасните си мисли дори от самия себе си:

— Е, Купър, с какво ти дадоха да се занимаваш в мое отсъствие?

Купър се засмя, поглади стеснително увисналите си мустаци с един пръст и каза:

— С повече математика. Само математика!

— Така ли? Но навярно вече висша математика?

— Да, най-висша.

— Как върви, а?

— Засега сносно. Знаете ли, просто ми се удава. Въобще математиката ми е приятна. Но те вече прекаляват и превръщат удоволствието едва ли не в бреме.

Харлан кимна и изпита известно задоволство.

— Матрици на Темпоралните Полета и тем подобни, нали?

Но Купър, като се изчерви леко, се обърна към томовете, натрупани върху рафтовете, и отклони въпроса.

— Хайде да се върнем към праисторическата епоха — каза той.
— Имам няколко въпроса към вас.

— Слушам те.

— Градският живот в 23-ти Век. И особено — в Лос Анджелос.

— Защо именно там?

— Интересен град е. Не сте ли на това мнение?

— Защо не? Интересен е. Но в такъв случай трябва да се върнем в 21-ви Век, защото тогава е бил най-големият му разцвет.

— О, моля ви, нека бъде 23-ти Век. Да опитаме.

— Добре, защо не? — съгласи се Харлан.

Лицето му остана непроницаемо, но ако имаше начин да се олющи този слой непроницаемост, всеки веднага би забелязал, че то е станало злоещо. Грандиозната му интуитивна догадка вече не бе само догадка. Всичко я потвърждаваше.

Епизод четвърти: издирване. По-точно — двойно издирване.

Първо, това, което пряко го засягаше — Нойс и съдбата ѝ. Всеки ден с жадни очи той изчиташе докладите, струпани върху бюрото на Туисъл. Те се отнасяха до различните предполагаеми или запланирани Промени на Реалностите. Копия от всички проекти автоматически минаваха през Туисъл като член на Съвета на Времето и Харлан бе сигурен, че от вниманието му няма да убегне нищо. Първо, той поиска да се запознае с предложенията за предстоящата Промяна в 482-ия. След това започна да търси проекти за други Промени, Промени от какъвто и да било характер, които да имат някакъв дефект, недостатък, минимално отклонение от съвършенството, неща, забележими само за неговото тренирано око на талантлив Техник.

Строго казано, той нямаше право да се рови из тези доклади, но през последните дни Туисъл рядко стъпваше в кабинета си, а никой друг не се осмеляваше да се меси в действията на личния Техник на Старши Компютъра.

Това бе една част от издирването. Другата се извърши в библиотечния филиал, разположен в 575-ия Век.

За първи път той се осмели да излезе извън рамките на тези отдели от библиотеката, които винаги досега всецяло бяха поглъщали вниманието му. В миналото той често бе наобикалял отдела, свързан с праисторията, който бе много беден, и затова Харлан си набавяше по-голяма част от източниците и справочниците от далечното минало на 3-тото хилядолетие, което, разбира се, бе съвсем естествено. Той беше претършувал още по-щателно полиците, предназначени за трудове

върху Промените в Реалността; теория, техника и история; отлична колекция, която, благодарение на Туисъл, бе най-богатата във Вечността (разбира се, извън централната библиотека) и която Харлан бе изучил най-старателно.

Сега той с любопитство бродеше сред рафтовете, където бяха наредени друг вид филмокниги. За първи път той се зае с изучаването на произведенията, които описваха самия 575-ти Век; географията, която почти не се менеше от една до друга Реалност, историята, която се различаваше малко повече, и социологията, която претърпяваше най-големи промени. Това не бяха книги или доклади върху Столетието, писани от Вечните — Наблюдатели или Компютри (с тях той бе запознат), а трудове, създадени от самите обитатели на времето.

Сред тях бяха художествените произведения на 575-ия и те му напомниха бурните дискусии за влиянието на Промените върху произведенията на изкуството. Щеше ли да се промени даден шедьовър, или не? И ако се променеше, как точно? А какво влияние са оказвали предишните Промени върху художествените творби?

Апропо, възможно ли е изобщо несубективно виждане в изкуството? И може ли то да се сведе до количествени показатели, подаващи се на обработка от изчислителните машини?

Главният опонент на Туисъл по тези въпроси бе Компютър Август Сеннър. Ожесточените нападки на Старши Компютъра по адрес на неговия колега и възгледите му бяха събудили любопитството на Харлан; той бе прочел някои от трудовете на Сеннър и бе останал поразен.

За голямо удивление на Техника Сеннър открито задаваше въпроса, дали не би могло в новата Реалност да се появи личност, аналогична на човека, взет от предишната Реалност във Вечността. След това той анализираше възможността Вечният да срещне своя Аналог във Времето, като се спираше поотделно на случаите, когато Вечният знае и когато не знае за това, и разсъждаваше върху резултатите във всеки отделен случай. (Тук той твърде много се доближаваше до онова, което за всеки Вечен бе предмет на най-големи страхове; Харлан потръпна неспокойно и прескочи няколко пасажа.) И, разбира се, той обстойно разглеждаше въпроса за съдбата на литературата и изкуството при различните класификации и видове Промени.

Но Туисъл не приемаше тези аргументи.

— Щом ценностите на изкуството не могат да се сведат до количествени показатели, за да се пресметнат от изчислителните машини — крещеше той на Харлан, — какъв е смисълът на цялата тази дискусия?

И Харлан знаеше, че възгледите на Туисъл се споделяха от болшинството членове на Съвета на Времето.

И все пак, сега той стоеше пред полиците, заети от романите на Ерик Линколлю, за когото обикновено се говореше като за най-изтъкнатия писател на 575-ия Век, и мислеше по този въпрос с известно смущение. Той преброи петнайсет тома „Пълни събрани съчинения“, без съмнение взети от различните Реалности. Харлан бе сигурен, че всеки от тях се различаваше с нещо от останалите. Единият например бе забележимо по-малък от другите. Той си помисли, че навярно най-малко сто Социолози са получили званията си, като са анализирали разликите в различните томовете на „Пълни събрани съчинения“ от гледна точка на социологичната структура на всяка Реалност.

Харлан премина в другото крило на библиотеката, където бе уредена сбирка на приборите и инструментите от различните Реалности на 575-ия. Той знаеше, че много от тях бяха изхвърлени от употреба във Времето и че можеха да се видят само в музеите на Вечността, където се съхраняваха като образци на човешката находчивост. Вечните се чувствуваха призвани да предпазват човека от последиците на прекалено изобретателното му техническо въображение. Непрестанният възход на науката и техниката създаваше най-много грижи на Вечните. Не минаваше биогодина, без някъде във Времето ядрената технология да се доближи твърде много до критичната точка и да изисква незабавна намеса от страна на Вечността.

Харлан се върна при книгите и сега се спря пред полиците, където бяха подредени учебници по математика и историята на развитието ѝ. Пръстите му се плъзгаха по различните заглавия и след известен размисъл той извади от рафтовете половин дузина книги и се разписа за тях.

Епизод пети: Нойс.

Това бе най-важната част от интермедията, единствената ѝ идилична част.

В свободното си време, след като Купър си отидеше, когато му се разрешаваше да яде в самота, да чете в самота, да спи в самота, да очаква настъпването на следващия ден пак в самота — той се отправяше към капсулата.

Сега Харлан се радваше от цялото си сърце на преимуществото, което му осигуряваше общественото положение на Техник. Той беше така благодарен на всички, че го избягваха, както не беше и мечтал, че някога би могъл да бъде.

Никой не оспорваше правата му да влиза в капсулата по всяко време, нито пък се интересуваха дали Техникът я насочваше към бъдещето или към миналото. Не го сподиряха любопитни погледи, ничия доброжелателна ръка не предлагаше помощта си, не му досаждаха с празни приказки словоохотливи уста.

Той беше свободен да отиде навсякъде и по всяко време.

— Променил си се, Ендрю — каза Нойс. — О, небеса, ако знаеш само колко си се променил!

Той я гледаше и се усмихваше.

— В какво отношение, Нойс?

— Та ти се усмихваш. Това например е една от промените. Но наистина ли никога не си виждал в огледалото усмивката си?

— Просто се боя. Непрекъснато си мисля: „Не е възможно толкова щастие. Болен съм. Бълнувам. Затворен съм в някаква лудница, живея в един непрекъснат сън, без да го съзнавам.“

Нойс се наведе над него и го ощипа.

— Усети ли нещо? — запита тя игриво.

Той привлече главата ѝ до себе си и като че потъна в меката ѝ черна коса.

Когато накрая се отделиха един от друг, тя каза задъхано:

— И в това отношение също си се променил. Научил си се.

— Имам добра учителка... — започна Харлан и рязко спря, боейки се да не би Нойс да почувствува в думите му някакъв неприятен намек за многобройните му предшественици, които вероятно я бяха направили такава превъзходна учителка.

Но ведрият ѝ смях съвсем не изглеждаше обезпокоен от подобна мисъл. Те току-що се бяха нахранили и облечена в копринените дрехи, които той ѝ бе донесъл, тя излъчваше спокойствие и топла нежност.

Нойс проследи погледа му и с леко движение оправи полата на тънката си дреха, плътно и нежно обгърнала бедрото ѝ.

— По-добре да не го беше правил, Ендрю — каза тя. — Наистина щеше да е по-добре.

— Няма опасност — безгрижно отвърна той.

— Опасност има. Не ставай дете. Вярно, аз мога да мина с това, което има тук, докато... докато уредиш другото.

— Но защо да не носиш собствените си дрехи и украшения?

— Защото не си заслужава само за тях да отиваш до дома ми във Времето и да се оставиш да бъдеш заловен. А представи си, че извършат Промяната точно докато ти си там, какво ще стане тогава?

Той смутено избягна отговора.

— Няма да ме засегне... — започна Харлан малко колебливо, но само след миг гласът му доби увереност. — Освен това ръчният ми генератор винаги ме държи в биовремето, така че, както сама виждаш, Промяната не би могла да ме докосне.

— Нищо не виждам — с въздишка отвърна Нойс — и ми се струва, че никога няма да разбере всичко това.

— Съвсем не е сложно.

И Харлан отново обясняваше разпалено, надълго и нашироко, а Нойс слушаше и очите ѝ блестяха, но оставаше неясно дали от истински интерес, просто от забавление, или може би и от двете по малко.

Всичко това бе нещо ново в живота на Харлан. До себе си той имаше човек, на когото да говори, с когото да споделя делата, мислите и постъпките си. Тя сякаш бе станала неразделна част от самия него, но все пак беше запазила достатъчна самостоятелност, така че, за да контактува с нея, Харлан трябваше да използва жива реч, а не само мисъл. Това негово второ „аз“ имаше самостоятелен ход на мислите, неочаквани отговори и постъпки. „Странно... — мислеше си Харлан. — Как е възможно човек да наблюдава толкова пъти такова социално явление като брака, а винаги да му се изплъзва нещо така важно? Как би могъл да предвиди например, че по-късно той щеше да свързва идилията на този период най-малко със страстните интермедии?“

Нойс се сгуши до него и запита с нежен глас:

— Как върви математиката?

— Искаш ли да надзърнеш в нея? — предложи веднага Харлан.

— Да не би винаги да я носиш със себе си?

— Пътуванията с капсулите отнемат доста време. Защо да не го използвам рационално?

Като освободи внимателно ръката си, Харлан извади от джоба си малък филмоскоп, постави филма в него и с влюбена усмивка погледна как тя поднасяше уреда към очите си.

— Никога не съм виждала толкова завъртулки — тръсна Нойс глава и му подаде филмоскопа. — Така бих искала да разбирам вашия Единен Междувременен Език.

— Всъщност — отвърна Харлан — повечето от тези „завъртулки“ не са букви в Междувременния, а просто математически уравнения.

— Но ти разбираш всичко, нали?

На Харлан му беше много неприятно да направи нещо, което би разпръснало искреното възхищение в очите ѝ, но бе принуден да признае:

— За съжаление, не всичко, което бих желал. И все пак понаучих достатъчно математика, за да схвана това, което искам. Не е нужно да знаеш всичко, за да видиш една дупка в стената, през която можеш да провереш товарна капсула.

Той подхвърли филмоскопа във въздуха, хвана го с бързо движение на ръката си и го постави върху една малка масичка.

Нойс го проследи с жаден поглед и изведнъж една мисъл проблесна в съзнанието на Харлан.

— О, поразите ме, Време! — възкликна той. — Та ти не можеш да четеш Междувременен!

— Не. Разбира се, че не мога.

— Значи, не можеш да ползваш и библиотеката на Сектора. Това изобщо не ми беше дошло наум. Необходими са ти собствените филми от 482-ия.

— Не, не ми са нужни — бързо отвърна Нойс. — Глупаво е да се рискува...

— Ще ги имаш! — решително каза той.

Харлан за последен път стоеше на нематериалната граница, която отделяше Вечността от дома на Нойс в 482-ия. Той бе смятал миналото му идване тук да бъде последно. Сега Промяната всеки момент можеше да настъпи. Уважението, което Харлан би трябвало да изпитва към чувствата на всеки и най-вече към тези на своята любима, го бяха накарали да скрие от нея този факт.

И все пак той съвсем лесно се реши на това непредвидено пътуване. Отчасти постъпката му бе продиктувана от стремежа да блесне пред очите на Нойс, да ѝ донесе филмокнигите от самата уста на лъва; отчасти — от горещото желание (каква беше фразата, която използваша в Първобитното общество?) „да опърли брадата на испанския крал“, ако, естествено, той би могъл да отнесе тази поговорка към гладко избръснатия Финдж.

Освен това той щеше да има възможността още веднъж да вкуси от тайнствено-притегателната атмосфера на един обречен дом.

Харлан вече бе изпитвал това усещане, когато внимателно бе влизал вътре през запасното време, предвиждано в пространствено-хронологичните указания. Беше го почувствувал, докато бе бродил из стаите, събирайки дрехи, малки objets d'art^[1] странни кутийки и инструментчета от тоалетната масичка на Нойс.

Там цареше зловещата тишина на една обречена Реалност, която съвсем не се изразяваше само във физическо отсъствие на всякакви шумове. Харлан не можеше да предскаже какво щеше да се извърши с този дом в една нова Реалност. Би могъл да се превърне в къщичка извън града или в апартамент на някоя оживена улица в столицата. Можеше изобщо да изчезне, а прекрасният парк, който сега го опасваше, да се смени с буен шубрак. А нищо чудно и да си остане почти същият. И... (неспокойна мисъл прекоси съзнанието на Харлан) в него би могла да живее нова Нойс. Аналогът на сегашната. Разбира се, мястото ѝ можеше да бъде заето и от някой друг.

За Харлан този дом бе вече сянка, един преждевременно появил се призрак, който беше започнал скитанията си преди действителната си кончина. И понеже къщата, именно такава, каквато бе сега, беше особено скъпа за него, Харлан чувствуваше, че му е мъчно да се раздели с нея, и я оплакваше като жив човек. Пет пъти ходи той в този дом, но само веднъж някакъв звук наруши тишината по време на

обиколката му. Тогава той беше в килера и се радваше, че благодарение на усъвършенствуваната техника в дадената Реалност и Столетие слугите не бяха на мода и че поради това имаше един проблем помалко. По-късно той си спомняше, че това се случи тъкмо когато бе вече престанал да се рови из консервите и бе решил, че са достатъчно за един път и че Нойс щеше да бъде доволна да разнообрази обилната, но безвкусна храна в пустия Сектор със своите любими ястия. Той дори гласно се бе изсмял при мисълта, че доскоро бе смятал тези нейни блюда за декадентски.

И изведнъж, още докато се смееше, Харлан чу отчетлив, рязък шум. Вкамени се.

Звукът бе дошъл някъде откъм гърба му и докато стоеше попарен, като не се решаваше да помръдне, първо му мина през ума, че може да е крадец, но след това му хрумна, че имаше вероятност опасността да е много по-голяма — може би беше някой Вечен, изпратен на разследвания.

Абсурдно бе да е крадец. Целият период, определен от пространствено-хронологичното указание, включително и запасното време, което то предвиждаше, беше най-старателно проверен и избран всред други подобни интервали във Времето, точно защото при него липсваха всякакви усложняващи обстоятелства. От друга страна, той сам бе извършил една микропромяна (а може би даже и нещо повече), като бе отвлякъл Нойс.

Чувствайки, че сърцето му ще изскочи от гърдите, той се насили да се обърне. Стори му се, че вратата току-що се е затворила зад гърба му и че той бе погледнал натам, когато ѝ оставаше само един милиметър, за да се слее със стената.

Харлан подтисна импулса си да отвори тази врата и да претърси дома. Като събра деликатесите на Нойс, той моментално се завърна във Вечността и цели два дни изчаква евентуалните последствия, преди да се осмели отново да се отправи към далечното бъдеще. Не последва нищо и накрая той съвсем забрави за инцидента.

Но сега, когато за последен път насочи капсулата във Времето, Харлан отново си припомни произшествието. А може би мисълта за предстоящата Промяна не му даваше покой. Когато по-късно си припомняше този момент, струваше му се, че едно от тези две обстоятелства е станало причина за грешката, която допусна при

определяне точните координати в Пространството и Времето. Не можеше да намери друго обяснение.

Грешката не стана очевидна веднага. Според предвижданията си Харлан се озова право в библиотеката на Нойс.

Сега той самият бе проникнат от дух на упадък, така че съвсем не изпита отвращение от причудливата изработка на касетките, където стояха филмокнигите. Буквите на заглавията се сливаха в заплетени фигури, които привличаха окото, но затова пък много трудно можеха да бъдат разчетени. Триумф на естетиката над практичността и удобството.

Харлан взе напосоки няколко касетки от полиците и се учуди. Заглавието на една от тях бе „СОЦИАЛНА И ИКОНОМИЧЕСКА ИСТОРИЯ НА НАШИТЕ ВРЕМЕНА“.

Кой знае защо, Харлан никога не беше обръщал внимание на тази страна от същността на Нойс. Тя безспорно не беше глупава и все пак никога не би му хрумнало, че биха могли да я интересуват толкова сериозни проблеми. Той изпита спонтанното желание да хвърли поглед върху „СОЦИАЛНА И ИКОНОМИЧЕСКА ИСТОРИЯ“, но се въздържа. Винаги, когато пожелаеше, можеше да намери този труд в библиотеката на 482-ия Сектор. Несъмнено Финдж още преди месеци бе извадил всичко ценно от библиотеките на тази Реалност за летописите на Вечността.

Харлан постави филма настрана, прокара пръст по другите заглавия и избра няколко романчета и леки четива. Взе и два джобни филмоскопа и внимателно постави всичко в раницата си. Точно в този момент той още веднъж чу някакъв шум в къщата. Този път беше сигурен, че не се заблуждава. Това, което чу, не беше кратък звук с неопределен характер. Беше смях, човешки смях. В къщата имаше друг човек.

Харлан даже и не забеляза кога изпусна раницата. Първата му зашеметяваща мисъл бе, че е попаднал в капан!

[1] Objets d'art (фр.) — предмети на изкуството. Бел.прев. ↑

10. В КАПАН!

Изведнъж положението се оказа безизходно. Това бе най-суровата драматична ирония. Той бе дошъл във Времето за последен път и както в онази прастара поговорка, бе дръпнал носа на Финдж за сбогом; образно казано, той бе донесъл за последно стомната на извора. И точно сега трябваше да го хванат!

Чий бе този смях? На Финдж ли?

Кой друг би го проследил, би му устроил засада и би тържествувал в съседната стая?

Значеше ли това, че всичко е загубено? И тъй като в този миг на униние той бе сигурен, че всичко е провалено, изобщо не му мина през ум отново да се изплъзне или още веднъж да се опита да избяга във Вечността. Бе решил да се срещне лице с лице с Финдж.

И ако се наложеше, щеше да го убие.

Харлан се прокрадна с тихи, нерешителни стъпки на истински убиец към вратата. Той изключи автоматичния й сигнал и я откряна с ръка. Два инча. Три. Тя се отваряше съвършено безшумно.

В съседната стая, с гръб към него, стоеше човек. Непознатият бе твърде висок, за да е Финдж, и това обстоятелство навреме проникна в хаоса, който бе настъпил в съзнанието на Харлан, и го предпази от понататъшни агресивни действия.

След това, с отпусчане на вцепенението, което сякаш бе обхванало и двамата, онзи, вторият, започна бавно, инч по инч, да се обръща.

Харлан не го дочака да се обърне напълно. Той не успя да разгледа както трябва дори профила му и като едва удържа един внезапен прилив на панически ужас, с последни сили изхвъркна от вратата. Автоматическият механизъм беззвучно я затвори зад него.

Без да вижда нищо, Харлан падна назад. Дишаше много тежко; поемаше въздух, сякаш се бореше с някого и го изтласкваше навън с трудност, а сърцето му биеше лудо, като че щеше да изскочи от тялото му.

Финдж, Туисъл и целият Съвет, взети заедно, не можеха да го разстроят повече. Не страхът от нещо реално му бе отнел мъжеството. Това бе по-скоро някакво инстинктивно отвращение от характера на произшествието, което го бе сполетяло.

Той събра купчината филмокниги и неловко притиснал безформения блок към себе си, след два безуспешни опита най-после успя да отвори вратата към Вечността. Краката му сами го носеха. Той се добра някак си до 575-ия, а след това и до дома си. Званието му Техник, чиято стойност той едва напоследък оцени, го спаси още веднъж. Малкото хора, които срещна на пътя си, механично се обръщаха на друга страна и му правеха път, като съсредоточено гледаха нещо над главата му.

Това бе щастливо стечение на обстоятелствата, защото той не бе в състояние да прикрие изражението на ужас, застинало върху мъртвешки бледото му лице, и нямаше сила, която да върне кръвта на мястото ѝ. Но никой дори не погледна към него и Харлан поблагодари за това и на Времето, и на Вечността, и на онази сляпа сила, която движеше човешката съдба.

Той не беше успял да разгледа напълно онзи човек в къщата на Нойс, но знаеше с ужасяваща сигурност кой можеше да бъде.

Първия път, когато Харлан бе чул шум в къщата, той бе чул собствения си смях, а шумът, прекъснал го, бе от падане на нещо тежко в съседната стая. Втория път някой се бе изсмял и той, Харлан, бе изпуснал раницата с филмокнигите. Първия път Харлан се бе обърнал и бе видял да се затваря една врата. Втория път Харлан бе затворил вратата в момента, когато непознатият се бе обърнал.

Той бе срещнал самия себе си!

В същото Време и почти на същото място той почти бе застанал лице с лице с друг Харлан, който бе по-млад от него с няколко биодни. Той бе допуснал грешка при настройката на капсулата и я бе насочил към едно мигновение във Времето, което вече бе използвал, и той, Харлан, бе срещнал него, Харлан.

Дни наред след това произшествие споменът за преживения кошмар го преследваше и му пречеше да работи. Той се проклинаше за страха си, но напразно.

Всъщност отгук нататък нещата тръгнаха сякаш по нанадолнище. Той съвършено точно можеше да определи Големия Водораздел на съдбата, откъдето започна всичко. Ключовият момент бе мигът, когато той насочи за последен път капсулата към 482-ия, но кой знае как допусна грешка при настройката ѝ. Оттогава всичко тръгна от зле по-зле.

Промяната в Реалността на 482-ия се извърши именно през този период и засили безизходицата, в която се намираше Харлан. През изтеклите две седмици той бе намерил три предложения за Промени в Реалността, които имаха минимални дефекти, и сега избираше измежду тях, но не беше в състояние да се реши на активни действия.

Харлан се спря на Промяната на Реалността 2456–2781, V-5 по ред причини. От трите тя бе най-отдалечена в бъдещето. Грешката бе минимална, но фатална за живота на няколко души. Оставаше му само да прескочи до 2456-ия и чрез малък шантаж да си изясни какво щеше да представлява Аналогът на Нойс в новата Реалност.

Но неотдавнашното произшествие го бе лишило от мъжеството му и той се колебаеше. Тънко замислената операция вече не му изглеждаше проста работа. А дори ако успееше да разбере какъв щеше да бъде характерът на Аналога на Нойс — какво следваше по-нататък? Да върне девойката на мястото ѝ в ролята на чистачка, шивачка, работничка или нещо от този род? Разбира се. Но тогава какво трябваше да се направи със самия Аналог? С евентуалния ѝ съпруг? Със семейството? С децата?

По-рано не беше мислил за тези неща. Просто бе избягвал да спира вниманието си на тях. „Там ще се изясни всичко...“ — бе си казал той.

Но сега не можеше да мисли за нищо друго.

И така, той се излежаваше и търсеше непрекъснато оправдания за пасивността си и се ненавиждаше за това, когато Туисъл го повика по видефона и го запита с уморения си глас малко озадачено:

— Харлан, да не си болен? Купър ми каза, че сте пропуснали няколко занимания.

Харлан се опита да придаде спокойно изражение на лицето си.

— Не, Компютър Туисъл. Просто съм малко уморен.

— Е, да, да, момчето ми, това е простимо.

Може би за първи път, откакто се познаваха, усмивката почти напълно изчезна от лицето на Туисъл.

— Чу ли вече за Промяната в 482-ия?

— Да — кратко отвърна Харлан.

— Обади ми се Финдж — преднамерено спокойно каза Компютърът — и помоли да ти предадем, че Промяната е преминала напълно успешно.

Харлан вдигна рамене, но изведнъж осъзна, че от екрана Туисъл следеше реакцията му особено внимателно и сякаш не съвсем доброжелателно. Той стана неспокоен и запита:

— Може би имате да ми кажете още нещо, Компютър?

— Не, нищо — отвърна Туисъл и гласът му прозвуча необяснимо тъжно; вероятно от наметалото на солидната му възраст, която натежаваше върху плещите му, — Мислех, че на теб ти се иска да поговорим.

— Не — сухо каза Харлан. — Така ви се е сторило.

— Добре тогава, ще се видим утре сутрин при отварянето на изчислителната зала. Аз пък имам да ти кажа много неща.

— Да, сър — каза Харлан и дълго след като изгасна екранът, продължаваше да се взира натам.

Думите на Туисъл бяха прозвучали почти като заплаха. Значи Финдж бе говорил с него. Какво ли му бе казал, което Туисъл сега бе премълчал?

Но сега Харлан имаше нужда именно от тази външна опасност. Да се бориш със собствената си депресия бе толкова трудно, колкото и да се сражаваш с плаващи пясъци, когато се намираш сред тях, въоръжен само с един прът. Но борбата с Финдж бе нещо съвсем различно. За първи път от много дни насам Харлан си припомни какво оръжие притежаваше той и почувствува, че част от самоувереността му се възвръща.

Сякаш там, където се бе затворила една врата, се бе отворила друга. Униинето на Харлан се смени с трескава активност. Той отпътува в 2456-ия и изненада Социолог Вой, както и предполагаше.

Направи го безпогрешно. Узна всичко, което му бе нужно.

И по-точно, дори повече, отколкото очакваше. Много повече.

Увереността щедро се възнаграждава. Една поговорка от родното му Столетие гласеше: „Хвани здраво копривата и тя ще се превърне в

пръчка, с която ще можеш да наложиш врага си.“

Накратко казано, Нойс нямаше свой Аналог в новата Реалност. Изобщо не съществуваше какъвто и да е неин Аналог. Така че тя незабелязано можеше да заеме мястото си в новото общество по възможно най-удобния начин или пък да остане във Вечността. Нямаше никакви причини да му откажат съюз с нея освен строго теоретичния факт, че бе нарушил закона — а той знаеше как да се защити от това обвинение.

И сега Харлан летеше към бъдещето, изгарящ от желание да съобщи на Нойс голямата новина, да се наслаждават заедно на успеха, на който не се бяха надявали и в най-смелите си мечти през ужасните дни на пълна безизходица.

И в този миг капсулата спря.

Тя не намали скоростта си; просто спря.

Ако движението се извършваше по което и да е от трите измерения на пространството, едно такова внезапно спиране би разбило капсулата и би претопило метала в тъмночервена нажежена маса, а Харлан би превърнало в безформена купчина от счупени кости и окървавена, разкъсана плът.

Но при сегашните обстоятелства рязкото спиране накара Харлан да се превие, усетил неудържимо да му се повдига, и той почувствува остра болка, като че нещо в него се разпука.

Когато се посъвзе, той се примъкна до уреда, който отчиташе номера на Вековете, и се вгледа в него с все още премрежен поглед. Циферблатът показваше 100000.

Кой знае защо, това го уплаши. Твърде кръгло бе числото.

Той трескаво погледна управляващите лостове. Какво беше станало?

Техникът се разтревожи още повече, защото не можа да забележи нищо, което да не беше в ред. Пусковият лост бе освободен и оставаше в положение, което съответствуваше на движението в бъдещето с голяма темпорална скорост. Нямаше никакви признаци за късо съединение. Нито една от стрелките върху циферблата не беше надхвърлила черната ограничителна черта. Енергозахранването бе в пълна исправност. Тънката игличка, която отразяваше непрекъснатото изразходване на милиони мегавата енергия, спокойно настояваше, че

нищо не бе нарушило ритъма в процеса на потреблението на енергията.

Каква бе тогава причината за спирането на капсулата?

Бавно, с голямо внимание Харлан докосна стартовия лост и го обви с ръка. Приведе го в неутрално положение и стрелката на енергометъра слезе до нулата.

Той отново извъртя лоста в другото положение. Стрелката пак се покачи и този път циферблатът, който отразяваше номера на Вековете, започна да отчита Столетията в обратно направление.

Назад... назад... 99983... 99972... 99959...

Харлан отново превключи лоста. Насочи капсулата пак към бъдещето. Този път бавно, много бавно...

99985... 99993... 99997... 99998... 99999... 100000...

Тряс! Стрелката се закова на 100000. Енергията от Новото Слънце безшумно се консумираше в невъобразимо големи количества, но без всякакъв резултат.

Той пак изпрати капсулата назад, още по-назад. След това се устреми напред с пределна скорост. Тряс!

Зъбите му бяха стиснати, устните му — разтеглени, а диханието му — хриптящо. Харлан се чувствуваше като затворник, който в пристъп на безсилен гняв се блъскаше окървавен в решетките на килията си.

Когато капсулата пак спря след десетина неуспешни опита, стрелката отново показваше 100000. 100000 и нищо повече.

Трябваше да смени капсулата! Но дълбоко в себе си той вече знаеше, че това едва ли щеше да помогне.

В мъртвата тишина на 100000-ия Век Ендрю Харлан слезе от капсулата и напосоки избра друг Канал на Времето.

Само след минутка, стиснал задвижващия лост, той се взираше в показанията — 100000 — и разбра, че и този път няма да успее.

Обхвана го безумна ярост. Защо трябваше това да се случи сега, именно сега! Откъде дойде тази беда точно когато всичко неочаквано се бе развило така благоприятно за него? Проклятието на фаталната грешка, която допусна, като насочи капсулата към 482-ия, още тегнеше над него.

Той ожесточено издърпа лоста и изпрати капсулата с пълна скорост назад в миналото. Сега бе свободен поне в едно отношение —

бе свободен да направи всичко, което пожелаеше. Нойс — отделена от него с бариера, Нойс — недостижима, какво повече можеха да му отнемат? Нямаше вече от какво да се бои.

Той се насочи към 575-ия и изскочи от капсулата, обхванат от безразсъдна незаинтересованост към всичко заобикалящо го, чувство, непознато му до този момент. Харлан се отправи към библиотеката на Сектора, без да заговори някого, без да обърне внимание на никого. Той взе това, което му трябваше, и дори не се огледа дали не го следят. Какво го интересуваше?

Отново — в капсулата и отново — в миналото! Той вече знаеше точно какво щеше да направи. По пътя той погледна големия стенен часовник, който показваше Единно Биовреме, деня, датата и номера на една от трите работни смени, на които бе разбито денонощието.

Сега Финдж вероятно се намираше в квартирата си и това бе добре дошло.

Когато Харлан пристигна в 482-ия, той гореше цял като в треска. Устата му беше пресъхнала, като че бе пълна с памук. Гърдите го боляха. Но под ризата си той бе скрил твърдото оръжие, което притискаше с лакът към тялото си, и това бе единственото усещане, с което си струваше да се съобразява.

Асистент Компютър Хоби Финдж погледна към Харлан и удивлението в погледа му бавно отстъпи място на безпокойство.

Известно време Харлан го наблюдаваше мълчаливо в очакване тревогата му да нарасне и да се превърне в страх. Без да бърза и като че случайно той се озова между Финдж и видеофона.

Финдж бе разсъблечен, гол до кръста. Гърдите му бяха слабо окосмени, отпуснати, почти женствени. Тлъстият му корем изхвъркваше от пояса му.

„Изглежда жалък — помисли си Харлан със задоволство, — жалък и противен. Толкова по-добре.“

С дясната си ръка той здраво стисна дръжката на оръжието под ризата си.

— Излишно е да поглеждате към вратата, Финдж — започна той. — Никой не ме видя да влизам тук. Така че никой няма да ви се

притече на помощ. Трябва да разберете добре, Финдж, че имате работа с Техник. Ясно ли ви е какво означава това?

Гласът на Харлан звучеше глухо. Той почувствува гняв, че не забеляза страх в очите на Финдж, само безпокойство. Компютърът дори спокойно се протегна да вземе ризата си и започна да я облича мълчаливо.

— Знаете ли каква е привилегията на Техника, Финдж? — продължи Харлан. — Вие никога не сте бил такъв и затова не бихте могли да знаете. Но аз ще ви обясня: това означава, че никой не те забелязва къде отиваш и какво правиш. Когато срещнат Техник, всички отвръщат поглед от него и така усърдно се стремят да не го забележат, че в края на краищата наистина успяват. Така например, Финдж, аз мога да отида в библиотеката на Сектора и да взема оттам каквото ми се иска, докато библиотекарят с особено усърдие се рови в своите книжа и просто „не забелязва“ нищо около себе си. Мога спокойно да се разхождам из многолюдните коридори на 482-ия и всички минувачи ще се отдръпват от пътя ми, а миг след това с чиста съвест ще могат да се закълнат, че не са видели никого. Навикът да не се забелязват Техниците е станал втора природа на Вечните. Така че, както виждате, мога да правя каквото искам и да ходя, където пожелаая. Мога да вляза в частното жилище на Асистент Компютъра, оглавяващ някой Сектор, и с оръжие, опряно в гърдите му, да го принудя да признае цялата истина — никой няма да ме спре.

Едва сега Финдж проговори:

— Какво държите там?

— Оръжие — отвърна Харлан и извади ръката си изпод ризата. — Познавате ли го?

Дулото му леко блестеше и завършваше с гладка металическа изпъкналост.

— Ако само ме убиете... — започна Финдж.

— Не се бойте. Няма да ви убия — отвърна Харлан. — При една неотдавнашна наша среща вие имахте пистолет. Това тук не е пистолет. Този предмет е изобретение на една от миналите Реалности на 575-ия. Може би не сте чували за него. Зачеркнаха го от Реалността. Ужасно отвратителна работа. Той може да убива хора, но при малка мощност въздейства върху болковите центрове на нервната система и предизвиква паралич. Нарича се или по-точно наричаше се невронен

бич. Та тази вещ, която държа в момента, има именно такива свойства и е в пълна изправност. Повярвайте, зареден е. Сам го опитах върху пръста си — той вдигна лявата си ръка и показа вдървеното си кутре.

— Беше много неприятно.

Финдж неспокойно се размърда.

— Съхрани ме, Време, за какво всъщност става дума?

— Само за тази дреболия, че между Каналите на Времето в 100000-ия Век е поставена бариера. Искам да я вдигнете.

— Бариера на Времето?

— Излишно е да се преструвате на удивен. Вчера говорихте с Туисъл. Днес вече е поставена бариерата. Искам да знам какво точно е било и какво ще бъде направено. Да ме порази Времето, Компютър, ако не ми кажете истината, ще приведа в действие този „бич“. Опитайте, ако не вярвате.

— Тогава слушайте... — каза Финдж с леко заекване и едва сега в гласа му прозвучаха нотки на уплаха, а също и на някаква безсилна ярост. — Щом искате да знаете истината — ще я имате. Известно ни е всичко за вас и за Нойс.

Очите на Харлан нервно затрепераха.

— Нима смятахте, че действията ви ще останат незабелязани? — заговори Финдж, без да сваля поглед от неврозния бич, и челото му заблестя от пот. — О, Време, как можахте да предположите, че ще ви изпусна от погледа си след всичко, което извършихте, докато изпълнявахте служебния си дълг на Наблюдател в 482-ия и особено след бурната ви реакция при завръщането си оттам? Та аз не бих бил достоен за поста, който заемам, ако бях направил този голям пропуск. Ние знаем, че сте взели Нойс във Вечността. Знаехме го от самото начало. Искате да чуete истината. Сега вече я знаете.

В онзи миг Харлан дълбоко се презираше за глупостта си.

— Знаели сте?

— Да. Знаехме, че сте я завели някъде в Скритите Столетия. Знаехме за всяко ваше идване в 482-ия и за това, че по такъв начин доставяхте необходимия лукс на разглезената аристократка; жалък глупак, който напълно бе изменил на клетвата на Вечните заради някаква си фуста.

— И защо тогава не ме спряхте? — Харлан бе решил да изпие горчивата чаша на собственото си унижение до дъно.

— Значи това ви беше малко? — рязко отвърна Финдж с въпрос и като че смелостта му нарастваше пропорционално на отчаянието, което все повече обземаше Харлан.

— Говорете.

— Добре тогава. Ще ви кажа, че още от самото начало не ви смятах достоен за званието Вечен. Може би — не лош Наблюдател, а също и Техник, който се занимава с проверки на различните движения, но не и Вечен. Когато ви изисках тук за онази последна задача, целта ми беше да докажа на Гуисъл, който кой знае защо ви цени особено, че в лицето на девойката Нойс аз не изпробвах само предразсъдъците на аристократичното общество. Това бе преди всичко проверка за вас самия и вие не я издържахте, както и предполагах от самото начало. А сега скрийте това оръжие, този бич, или както там го наричате, и си обирайте крушите отгук.

Харлан едва си поемаше дъх и с отчаяни усилия се опитваше да запази жалките останки от достойнството си, но усещаше как то му се изплъзва, като че съзнанието и духът му бяха станали така неподвижни и безчувствени като кутрето на лявата му ръка, парализирано от неврозния бич.

— И вие дойдохте тогава в собствената ми стая, за да ме подтикнете към престъплението, което извърших?

— Да, разбира се. По-точно, аз ви изкушавах. Казах ви самата истина, че можете да задържите Нойс само в тогавашната Реалност. Вие предпочетохте да действувате не като Вечен, а като сополанко. Впрочем нищо друго и не очаквах от вас.

— И сега пак бих постъпил така — каза Харлан с хриплив глас — и тъй като всичко вече ви е известно, както сами разбирате, нямам какво да губя.

Той насочи неврозния бич към тлъстия корем на Финдж и процеди през зъби:

— Какво сте направили с Нойс?

— Нямам представа.

— Не се опитвайте да ме излъжете. Какво сте направили с Нойс?

— Казах ви вече, че не знам.

Харлан стисна с всичка сила неврозния бич; устните му бяха бледи, гласът му звучеше съвсем глухо.

— Да започнем с крака. Ще ви боли много.

— Послушайте, съхрани ме, Време, почакайте...

— Добре. Какво сте направили с нея?

— Не, изслушайте ме. Досега вашите постъпки бяха просто нарушаване на дисциплината. Реалността не пострада от тях. Аз проверих това специално. Единственото наказание, което ви очаква, е разжалване от чин. Но ако ме убиете или ми нанесете телесна повреда, очаква ви смъртна присъда за покушение срещу старшия по звание.

Тази жалка заплаха извика презрителна усмивка по лицето на Харлан. След всичко, което се бе случило, смъртта щеше да бъде за него най-простото и безболезнено разрешение на нещата.

Но Финдж очевидно не разбра значението на тази усмивка.

— Не смятайте, че във Вечността няма смъртно наказание, понеже никога не сте чували за него — бързо добави той. — Ние, Компютрите, знаем за такива инциденти. Нещо повече, извършвани са били и екзекуции. Съвсем проста процедура. Във всяка Реалност стават катастрофи, след които не намират трупове. Ракети се взривяват във въздуха, аеролайнери потъват в океана или се разбиват на прах в планините. Осъденият може просто да бъде качен на един такъв кораб минути или секунди преди катастрофата. Сега вярвате ли ми?

Харлан се раздвижи нетърпеливо и каза:

— Ако с това усукване целите да отървете кожата си — напразно е. По-добре чуйте какво ще ви кажа: Не се боя от наказание. Освен това възнамерявам да се събера с Нойс. Тя ми е нужна сега. В текущата Реалност Нойс няма свой Аналог. Няма причини, поради които да не ми разрешат сключване на законен съюз.

— Но това е против всякакви правила. Съюз с Техник...

— Ще оставим това да реши Съветът на Времето — каза Харлан и най-после гордостта му се събуди. — Аз не се боя от евентуален отказ, така както не се боя и да ви застрелям. Аз не съм обикновен Техник.

— Искате да кажете, че вие сте личният Техник на Гуисъл? — запита Финдж с малко стъписан глас и върху кръглото му, изпотено лице се появи странно изражение, което би могло да се изтълкува и като ненавист, и като тържество, и като двете заедно.

— Не, причините са много по-важни. А сега...

С мрачна решителност Харлан сложи показалеца си върху спусъка на оръжието.

Финдж нададе неистов крясък.

— Тогава идете в Съвета. В Съвета на Времето; *те* знаят Всичко. Щом сте толкова необходим... — изрече с мъка той, като едва си поемаше дъх.

За миг пръстът на Харлан затрептя в нерешителност.

— Какво казахте?

— Нима смятате, че в подобен случай бих могъл да действувам на своя глава? Докладвах всичко в Съвета веднага след Промяната в Реалността. Ето копията от моето донесение.

— Нито крачка!

Но Финдж не обърна внимание на тази заповед. Със светкавична скорост, сякаш пришпорван от някакъв зъл дух, който се беше вселил в него, той се метна към папките си. Като намери кодовия номер на нужния отчет, с другата ръка той бързо го набра и някъде от масата като сребристо езиче пропълзя лента, на която с просто око можеше да се различи моделът на точките.

— Искате ли да я прослушате? — запита Финдж и без да дочака отговор, постави лентата в озвучителя.

Харлан слушаше окаменял. Всичко беше свършено ясно. Финдж не беше пропуснал нищо в доноса си. Доколкото Харлан можеше да си припомни, всяко негово излизане във Времето бе описано с пълни подробности.

— А сега вървете в Съвета! — изкрещя той, когато лентата свърши. — Аз не съм поставял никаква бариера на Времето. Дори не знаех, че е възможно такова нещо. И не мислете, че постъпката ви едва ли не им е направила какво впечатление. Вярно е, че вчера говорих с Туисъл. Но не аз, а той бе този, който ме потърси. Така че — вървете при него. Обяснете му що за важна персона сте. А ако толкова много ви се иска все пак да ме застреляте преди това, стреляйте и Времето да ви погълне.

Гласът на Компютъра прозвуча истински екзалтирано. В този миг той очевидно се чувствуваше победител и вярваше, че дори и един неврозен бич не би могъл да накърни тържеството му.

Защо? Толкова ли силно желаше сриването на Харлан? Нима ревността му бе такава всеобхватна страст?

Харлан просто формулира въпросите в съзнанието си, но не успя да си отговори на тях, защото внезапно и Финдж, и всичко, свързано с

него, изгуби всякакво значение.

Той пхна оръжието в джоба си, рязко се обърна към вратата и се отправи към най-близкия Канал на Времето.

Сега му предстоеше среща със Съвета или поне с Туисъл. Той не се боеше от тях — нито поотделно, нито взети заедно.

В последния невероятен месец, с всеки изминат ден в него крепнеше увереността, че е незаменим. Съветът, да, дори самият Съвет на Времето, щеше да бъде принуден да приеме условията му, щом момичето беше цената на съществуването на Вечността.

11. ЗАТВОРЕН КРЪГ

Когато изскочи от капсулата в 575-ия, Техник Ендрю Харлан забеляза с известно удивление, че бе попаднал на нощната смяна. Неусетно бяха изминали няколко биочаса в безумни мятания от един Канал на Времето в друг. Той се загледа с празен поглед в слабо осветените коридори, които свидетелствуваха за това, че във всеки Сектор бодърствува само неголям дежурен екип.

Но подтикван от нестихващия си гняв, Харлан не остана дълго в безцелно съзерцание. Той се отправи към жилището на Туисъл. Щеше лесно да намери Компютъра, както бе открил и Финдж, и както и тогава Харлан не се боеше, че може да го забележат или спрат.

Той все така притискаше с лакът към тялото си неврозния бич, когато се озова пред входа на Туисъл. (Намери го по табелката с ясен и строг шрифт.)

Харлан стремително приведе звуковата сигнализация на вратата на максимална мощност. Той натисна бутона с влажна длан, за да се получи непрекъснат звук в жилището. Дори самият Харлан го чуваше, макар и слабо, през вратата.

До слуха му достигнаха леки стъпки, които идваха някъде иззад гърба му, но той не им обърна внимание, дълбоко уверен, че и този минувач, който и да беше той, щеше да се постарее да не го забележи. (О, благословена розова емблема на Техника!)

Но звукът от стъпките замря и Харлан чу, че зад гърба му някой въпросително произнесе:

— Техник Харлан?

Харлан рязко се обърна. Пред него стоеше някакъв Младши Компютър, сравнително нов в Сектора. Харлан просто побесня, но успя да прикрие чувствата си. Вярно, в 575-ия не беше съвсем като в 482-ия. Тук той не бе просто Техник, а личният Техник на Туисъл, и младите Компютри в стремежа си да се харесат на великия Туисъл проявяваха елементарна вежливост дори и към неговия Техник.

— Сигурно искате да се видите със Старши Компютър Туисъл?
— запита го младият човек.

— Да, сър — отвърна Харлан доста троснато. (Ама че глупак! За какво друго можеше да стои пред вратата и да натиска бутона на сигнализацията? За да извика капсулата ли?)

— Боя се, че това е невъзможно — каза Компютърът.

— Става въпрос за нещо много важно. Наложително е да го събудя — обясни Харлан с досада.

— Не споря — отвърна другият, — но в момента го няма в 575-ия. В друго Време е.

— В кое по-точно? — нетърпеливо запита Харлан.

Компютърът го изгледа с високомерност.

— Това не ми е известно.

— Но аз имам уговорена важна среща с него рано утре сутринта.

— Важна среща — каза Компютърът и Харлан просто не знаеше как да си обясни, че тази мисъл очевидно особено забавляваше натрапника.

— Като че малко сте подранил — продължи Компютърът и дори се усмихна.

— Но аз трябва да го видя сега.

— Сигурен съм, че утре сутрин той ще си е тук. — Усмивката на Компютъра стана още по-широка.

— Но...

Младият Специалист мина покрай Харлан, като се стараяше да не докосне дори дрехите на Техника, и продължи пътя си. Харлан безпомощно гледеше след него, като стискаше и разпускаше пестници. После, тъй като не му оставаше нищо друго, той бавно и без да избира пътя, се отправи към своя дом.

Харлан спа на пресекулки. Той сам се убеждаваше, че има нужда от сън. Опита се да си наложи да се отпусне и, разбира се, не успя. Прекара почти цялата нощ в безплодни размишления.

Преди всичко — за Нойс.

Той трескаво мислеше, че те нямаше да дръзнат да посегнат върху нея. Не можеха да я изпратят обратно във Времето, без предварително да изчислят как би повлияло това върху Реалността, а това би отнело дни, може би и седмици. Но те бяха в състояние да направят с нея това, с което Финдж бе заплашил него — да я поставят

в някоя ракета, обречена на безследно изчезване, няколко минути преди катастрофата.

Харлан обаче не се замисли сериозно над подобна алтернатива. Съветът нямаше основания да приложи такава драстична мярка. Те едва ли щяха да рискуват да предизвикат недоволството на Харлан. (В тишината на затъмнената спалня и в онази фаза на полусънно състояние, когато нещата често изглеждат причудливо несъразмерни в съзнанието ни, Харлан не намираше нищо нелепо в увереността си, че Съветът на Времето не би поел риска да предизвика недоволството на един Техник.)

Естествено можеха да се случат много неща с една пленничка. Особено когато тя е красива жена от бохемска Реалност...

Харлан решително отхвърляше тази мисъл всеки път, когато му идваше наум. Тя беше едновременно по-вероятна и по-ужасна от смърт и затова му беше страшно дори и за миг да си представи подобно нещо.

Той започна да мисли за Туисъл.

Старика го нямаше в 575-ия. Къде ли беше през тези часове, когато трябваше да спи в леглото си?

Възрастните хора имат нужда от сън. Харлан смяташе, че знае отговора със сигурност. Съветът заседаваше. Как да постъпят с Харлан? Какво да правят с Нойс? Какви действия да предприемат срещу незаменимия Техник, когото никой не се осмелява да помръдне? Харлан стисна устни. Дори Финдж да е успял вече да докладва за тазвечершното нападение на Харлан, това нямаше да промени нищо. Новото престъпление едва ли може да утежни вината му и естествено то с нищо не намалява незаменимостта му.

А Харлан съвсем не беше сигурен, че Финдж *ще* донесе за него. Признанието, че е бил принуден да пълзи от страх пред един Техник, би поставило един Асистент Компютър в смешно положение и той може би би предпочел да премълчи.

Тази мисъл го наведе на размишления за Техниците като социална група, нещо, което рядко му се беше случвало в последно време. Неговото малко особено положение — личен Техник на Туисъл и Наставник на Купър — го бе изолирало твърде много от колегите му, които упражняваха същата професия. Но по принцип между Техниците не съществуваше солидарност. А защо ли?

Защо и в 575-ия, и в 482-ия той толкова рядко се виждаше или разговаряше с други Техници? Защо трябваше дори и помежду си да се избягват? И беше ли нужно да се държат така, като че споделяха предразсъдъците на Вечните даже в отношенията им един към друг?

В мечтите си той бе принудил Съвета да капитулира по всички въпроси, които се отнасяха до Нойс, и сега вече предявяваше нови искания. Техниците трябваше да получат право на собствена организация и редовни събрания, на по-тесни контакти помежду си и на по-добро отношение от обкръжаващите ги.

Непосредствено преди най-последно да заспи спокойно, той видя себе си като героичен социалреволюционер, а наред с него бе застанала Нойс...

Събуди го звуковата сигнализация на вратата, която хрипливо му шушнеше нещо с нетърпение. Той събра мислите си, хвърли поглед към малкия часовник зад кревата и вътрешно простена.

Да го порази Времето! Всичко свърши с това, че се успя.

Без да става от леглото си, той се пресегна, натисна съответното копче и квадратното прозорче високо във вратата стана прозрачно. Той не можа да разпознае лицето на човека, но то определено излъчваше властност.

Харлан отвори вратата и в стаята влезе човек с оранжевата емблема на Администрацията.

— Техник Ендрю Харлан?

— Да, Администратор. Имате нещо да ми предадете?

Но Администраторът като че съвсем не се смути от рязката войнственост, с която бе зададен въпросът.

— Имате назначена среща със Старши Компютър Туисъл.

— Е?

— Изпратен съм да ви съобщя, че закъснявате.

Харлан го погледна удивено.

— Но какво се е случило? Вие не сте от 575-ия, нали?

— Работя в 222-ия — ледено отвърна човекът. — Помощник-Администратор Арбът Лем. Отговарям за организацията на мероприятията и за избягване на нежелателни вълнения, предпочитам да не предавам официалните съобщения по видеофона.

— Какви мероприятия? Какви вълнения? Изобщо какво значи всичко това? Вижте какво, аз съм имал безброй срещи с Туисъл. Той е моят пряк началник. За никакви вълнения не може да става дума.

За миг безкрайно удивление смени безстрастната маска върху лицето на Администратора.

— Нима нищо не знаете?

— За какво?

— Как, не знаете? Сега в 575-ия заседава Специален Комитет на Съвета на Времето. От няколко часа насам всички говорят само за това.

— И те искат да ме видят, така ли?

Едва изрекъл въпроса, Харлан си помисли: „Разбира се, че искат да ме видят. За какво друго, ако не за мен би могло да бъде това заседание?“

Сега той разбра какво е било така забавно за Младши Компютъра предишната вечер, когато го беше срещнал пред жилището на Туисъл. Компютърът е знаел за предстоящото заседание на Комитета и му е била смешна дори мисълта, че един Техник се надява да се види с Туисъл в такъв момент. „Страшно смешно“ — горчиво помисли Харлан.

— Изпълнявам само поръчението си — каза Администраторът.
— Нищо повече не знам.

Но веднага след това все така удивено запита:

— Наистина ли нищо не сте чул?

— Техниците водят затворен живот — отвърна саркастично Харлан.

Петима, без да брой Туисъл. И всички — Старши Компютри с поне трийсет и пет годишен стаж във Вечността.

Само преди шест седмици Харлан би бил зашеметен от честта да закусва на една маса с такива хора, а мисълта за комбинацията от властта и могъществото, която олицетворяваха, би сковала езика му. Те биха му изглеждали като великани, излезли от някоя приказка.

Но сега те бяха негови противници, нещо по-лошо дори — негови врагове. Той нямаше време да ги разглежда, изпълнен със страхопочитание. Трябваше срочно да обмисли как да постъпи по-нататък.

Те може би не знаеха, че той бе уведомен за Нойс. Нямаше откъде да научат, освен ако Финдж не им бе разказал за последната си среща с Харлан. През деня, на светло, в него обаче окончателно укрепна увереността, че Финдж не е човекът, който щеше да тръби на всеослушание, че е бил шантажиран и оскърбен от един Техник.

В такъв случай изглеждаше препоръчително засега поне Харлан да запази това евентуално преимущество и да ги остави *те* да направят първата крачка и да произнесат първата фраза, която щеше да ознаменува началото на истинските стълкновения.

Но членовете на Съвета сякаш съвсем не бързаха. Седнали пред скромната закуска, те разглеждаха Харлан спокойно, като че бе интересен експонат, изложен в някоя музейна витрина на слаби антигравитатори. С мъжествено отчаяние Харлан също започна да разглежда сътрапезниците си един по един.

Той познаваше всички присъстващи и по име, и по обемните им изображения, които винаги намираха място в ежебиомесечните ориентационни стереофилми.

Тези филми даваха информация за постиженията в различните Сектори на Вечността и Вечните от всякакъв ранг, от Наблюдател нагоре, бяха задължени да присъствуват на прожекциите.

Разбира се, вниманието му привлече първо Август Сенър — съвършено плешив човек, лишен дори от вежди и клепки. Преди всичко защото отблизо на фона на лисите му вежди и чело странното изражение на тъмните му втренчени очи изглеждаше още по-странно, отколкото на стереоекрана. Освен това Харлан беше слушал много за големите разногласия между Сенър и Туисъл. И накрая защото Сенър не се задоволяваше само да разглежда Харлан. Той просто го засипваше с въпроси, които задаваше с пронизителен глас.

В по-голямата си част тези въпроси бяха реторически, като например: „Кажете, млади човече, как се зароди интересът ви към праисторията?“ или „Какво ви даде това ваше увлечение?“

Най-после той като че се настани по-удобно в креслото. Избута небрежно чинията си до казана за употребяваните съдове и леко преплете пълните си пръсти пред себе си върху масата. (Харлан забеляза, че и ръцете му не бяха окосмени.)

— Отдавна ме интересува един въпрос — каза Сенър. — Може би вие ще ми помогнете.

„Това е, започна“ — помисли си Харлан.

— Стига да мога, сър — каза той гласно.

— Някои от нас, Вечните... не бих казал всички или дори болшинството — тук той хвърли един поглед към умореното лице на Туисъл, а останалите членове на Съвета се приближиха към него и се приготвиха да слушат внимателно, — но все пак някои от нас се интересуват от философските въпроси на Времето. Може би се досещате какво имам предвид.

— Предполагам, че става дума за парадоксите на пътешествията във Времето, сър.

— Да, щом ви се нрави повече тази мелодраматична фраза. Но, разбира се, това съвсем не е всичко. Интересуват ни въпросите за истинската същност на Реалността, защо при Промените остава в сила законът за съхранение на количеството енергия и т.н. За нас, Вечните, пътешествията във Времето са нещо обикновено и ние знаем всички подробности, свързани с тях. Това естествено дава отражение върху възгледите ни за Времето изобщо. Но вашите същества от предисторическата ера са нямали понятие от подобни пътешествия във Времето. Какви са били *техните* схващания по въпроса?

От противоположния край на масата се разнесе високият шепот на Туисъл:

— Фантасмагории!

Но Сенър не обърна никакво внимание на нападката.

— Слушам ви, Техник — каза той.

— Хората в Първобитното общество изобщо не са се замисляли над въпросите, свързани с пътешествията във Времето, Компютър — отвърна той.

— Не са смятали, че подобно нещо е възможно, а?

— Мисля, че е така.

— И дори не са фантазирали на тази тема?

— Що се касае до това — неуверено каза Харлан, — струва ми се, че подобни фантазии са се срещали в някои видове ескейпистка литература^[1]. Не съм много добре запознат с нея, но мисля, че една от често срещаните теми е била връщането на човека назад във Времето, за да убие там собствения си дядо, който тогава е бил още дете.

Сенър просто бе във възторг.

— Великолепно! Великолепно! В края на краищата именно това е израз на основния парадокс на пътешествията във Времето, ако приемем, че Реалността е неизменна, нали? Смея да твърдя, че на вашите любимци от Първобитното общество никога не им е минавало през ум, че Реалността *може* да бъде променена. Не съм ли прав?

Харлан позабави отговора си. Той не можеше да разбере накъде клони разговорът и какво всъщност преследваше с него Сенър, а това го обезсърчаваше.

— Знанията ми са недостатъчни, за да ви отговоря нещо определено, сър — каза той. — Предполагам, че може да са съществували хипотези за взаимоизключващи се пътища на развитие или различни плоскости на битието. Не зная точно.

Сенър издаде долната си устна.

— Сигурен съм, че се лъжете. Може би са ви заблудили някои неясни места, на които сте се натъкнали в тези книги, и вие сте започнали да им приписвате собствените си мисли. Не, не е по силите на човешкия мозък да обхване цялата философска сложност на понятието Реалност, преди на практика да опознае характера на пътуванията във Времето. Защо например Реалността има инерция? Всички знаем, че това е така. За да се извърши Промяна, истинска Промяна, всяко въздействие трябва да достигне определена величина. И дори тогава Реалността се стреми да се върне към изходното си положение.

Да предположим например, че сме извършили Промяна тук, в 575-ия. Реалността ще се изменя прогресивно някъде до към 600-ия Век. След това интензивността на изменението ще започне да намалява, но ще може да се проследи, да кажем, някъде до към 650-ия. Оттам нататък Реалността ще остане неизменна. Всички сме убедени, че това е така, но кой може да обясни защо е именно така? Ако не го знаехме от практиката, бихме помислили, че с отдалечаване от Столетието, където е била извършена Промяната, въздействието ѝ ще се изменя в непрекъснато растяща прогресия, и бихме сгреслили.

Да вземем друг пример. Чувал съм, че Техник Харлан безпогрешно определя необходимата Минимална Промяна във всяка възможна ситуация. Мога да се басирам, че той не може да обясни как точно постига това съвършенство.

А сега помислете само колко безпомощни трябва да са били хората в предисторическата ера. Тях ги е вълнувал въпросът, дали е възможно човек да убие собствения си дядо, защото не знаят какво всъщност представлява Реалността. Да си представим една вероятна и по-лека за анализиране ситуация: пътешествувайки из Времето, човек среща самия себе си...

— „Човек среща самия себе си“, така ли? И какво? — рязко реагира Харлан.

Обстоятелството, че Техникът прекъсна Компютъра, бе само по себе си голямо нарушение на етикета. А тонът, с който бяха произнесени думите му, направи неучтивостта едва ли не скандална и погледите на всички присъстващи се насочиха с укор към Харлан.

За миг Сенър онемя, но веднага продължи с обиграния тон на човек, твърдо решил да остане учтив въпреки почти непреодолимите трудности. Той завърши мисълта си, която Харлан си бе позволил да прекъсне, и по такъв начин избягна необходимостта да даде пряк отговор на нетактичния въпрос, отправен към него.

— ... и да разгледаме четирите възможности в тази ситуация. Да назовем по-младия в биологическото време индивид А, а по-стария — Б. Случай първи: А и Б не се виждат и действията на единия не засягат другия. Тогава може да се счита, че практически те не са се срещали, и затова трябва да изоставим този случай като тривиален.

Случай втори: Б, по-късната личност, вижда А, но А не вижда Б. Тук също не бива да се очакват никакви сериозни последствия. Б вижда А в положение, в което той самият е бил, да извършва някаква работа, която Б вече много добре знае. Всъщност и в този случай няма нищо принципиално ново.

Третата и четвъртата възможност са А да вижда Б, но Б да не вижда А и А и Б да се виждат. Във всяка една от тези вероятности същественото е това, че А е видял Б. Човекът, намиращ се на по-ранен етап в своето биологическо битие, вижда себе си на друг, по-късен етап. Обърнете внимание, че по такъв начин той узнава, че ще доживее до възрастта на Б. Той вижда как Б извършва определено действие и разбира, че му предстои да извърши това действие в бъдещето. Но човек, който знае какво го очаква, и то с най-големи подробности, може да използва по някакъв начин тази си информация и с това да промени бъдещето си. Оттук следва, че Реалността би трябвало да се

измени така, че срещата на А и Б да стане невъзможна или поне да не се допуска А да види Б. По-нататък, тъй като не съществуват начини да се открие каквото и да било в една Реалност, която е престанала да бъде Реална, А никога не е срещал Б. Аналогично, във всеки явен парадокс, свързан с преместването във Времето, Реалността винаги се променя по такъв начин, че не допуска парадокса, и ние стигаме до извода, че парадокси, свързани с пътешествията във Времето, няма и не може да има.

Сенър изглеждаше много доволен от себе си и речта си, но още докато той обгръщаше всички с тържествуващ поглед, Туисъл се надигна от мястото си.

— Моля да ме извините, господа, но времето не чака — нетърпеливо каза той.

И съвсем неочаквано за Харлан закуската завърши.

Петимата члена на Комитета кимнаха за сбогом на Харлан и напускаха стаята един по един с вид на хора, чието любопитство, и без това съвсем умерено, е било задоволено. Единствено Сенър се ръкува с него и придружи кимването с няколко думи, произнесени с дрезгав глас:

— Довиждане, млади човече.

Харлан гледеше със смесени чувства как те напускаха стаята. Каква ли беше всъщност целта на тази закуска? И защо трябваше да стане дума точно за човека, който среща себе си във Времето? Не бяха споменали нищо за Нойс. Значеше ли това, че те се бяха събрали само за да го огледат? Да го изследват от главата до петите и да предоставят на Туисъл окончателното решение?

Туисъл се върна на масата, от която вече бяха изчезнали храната и приборите. Сега двамата с Харлан останаха насаме и като че за да подчертае това обстоятелство, Туисъл извади нова цигара и тя се озова на обичайното си място — между пръстите му.

— А сега — на работа, Харлан! — каза той. — Предстои ни голям ден.

Но Харлан не искаше и не можеше да чака повече.

— Преди да започваме каквото и да било, трябва да си поговорим с вас — каза той с категоричен тон.

Туисъл като че се учуди. Кожата на лицето му се набръчка около обезцветените му очи и той замислено изтръска пепелта от цигарата

си.

— Разбира се, ще поговорим, щом искаш — каза той, — но първо седни, не стой прав, моето момче.

Техник Ендрю Харлан не седна. Той просто кипеше и афектиран крачеше напред-назад покрай масата, като изстрелваше изреченията си с все по-голяма скорост и се стараеше с всички сили в яростта си да не започне да ръмжи нечленоразделно. Старши Компютър Лейбан Туисъл непрекъснато трябваше да върти главата си, която напомняше презряла ябълка, за да следи нервните му движения.

— Вече няколко седмици — казваше Харлан — изучавам филмите върху историята на математиката. Това са филмокниги от няколко Реалности на 575-ия. Всъщност Реалностите нямат особено голямо значение. Математиката си е същата. Нито последователността на развитието, нито характерът ѝ се променят. Променят се само имената; едни и същи открития в различните Реалности са рожба на различни хора, но крайните резултати... и т.н. и т.н. Както и да е, аз добре запомних тази интересна закономерност. Учудвате ли се?

— Странно занимание за един Техник — каза Туисъл, като се намръщи.

— Но аз не съм обикновен Техник — възрази Харлан. — И вие отлично знаете това.

— Продължавай — каза Туисъл и погледна часовника си.

С необичайна нервност той започна да върти цигарата между пръстите си.

— Далече в праисторическото минало, в 24-ия Век, живял човек на име Викор Малансон — говореше Харлан. — Преди всичко той е известен с това, че е първият, който е успял да създаде Темпорално Поле. Оттук естествено следва, че той е основал Вечността, тъй като Вечността е едно обширно Темпорално Поле, в което обикновеното Време прави късо съединение и върху което не се разпростират физичните закони на обикновеното Време.

— Но това се учи още в училище, момчето ми.

— Да, но там не се учи, че Викор Малансон в никакъв случай не е могъл да получи Темпоралното Поле в 24-ия Век. И никой друг не би могъл. Тогава още не е съществувала необходимата математическа база за това. Фундаменталните уравнения на Лефевър не са

съществували; те са могли да бъдат изведени едва след появата на трудовете на Жан Вердир в 27-ия Век.

За Старши Компютър Туисъл съществуваше само един начин да изрази крайното си удивление — да изпусне цигарата си, което и направи сега. Дори усмивката изчезна от лицето му.

— Нима някой ти е обяснил уравненията на Лефевър, момче? — запита той.

— Не. И аз не твърдя, че ги разбирам. Но за мен е съвсем ясно, че без тях не е могло да бъде създадено Темпорално Поле. И освен това, те не са могли да бъдат открити до 27-ия. Това също зная твърдо.

Туисъл се наведе да си вземе цигарата и замислено я погледна.

— А ако все пак Малансон случайно е получил Темпоралното Поле, без да има представа от сложната математическа обосновка? Ако това е било едно чисто емпирическо откритие? Историята познава много такива случаи.

— Мислил съм и за това. Но след като Полето е било изобретено, нужни са били почти триста години, за да се разработи съответстваща теория и за целия този период първоначалната постановка на Малансон не претърпяла никакви изменения или усъвършенствувания. Това вече не би могло да бъде съвпадение. Съществуват безброй доказателства, че Малансон е използвал уравненията на Лефевър за своя проект. Ако Малансон е знаел за тях или пък ги е извел самостоятелно, нещо невъзможно без изследователската работа на Вердир, защо тогава никъде не говори за това?

— Ти упорито си се заел да разсъждаваш като математик — каза Туисъл. — Кой те информира за всичко това?

— Чел съм такива филмокниги.

— Нищо повече?

— И съм размишлявал.

— Без специална математическа подготовка? Знаеш ли, моето момче, че от години те наблюдавам най-внимателно, но дори и през ум не ми беше минавало, че притежаваш по-особен талант в тази област. Продължавай.

— Първо: Вечността не би могла да възникне, ако Малансон не беше открил Темпоралното Поле. А Малансон никога не би могъл да

постигне това, без да познава онези висши раздели в математиката, които са били разработени едва доста по-късно.

И второ: сега тук, във Вечността, има един Ученик, който е бил приет в разрез с всички съществуващи правила за подбор на Вечни, тъй като бил надхвърлил обичайната възраст и отгоре на това — женен. И вие сте се заели с неговото обучение по математика и социология на Първобитното общество.

— Е, и какво от това?

— Убеден съм, че възнамерявате по някакъв начин да го изпратите в миналото, зад долната граница на Вечността — в 24-ия. Вашата цел е този Ученик, Купър, да покаже на Малансон уравненията на Лефевър. Следователно вие сам разбирате — прибави Харлан в изблик на възбуда, — че специалното ми положение като специалист по праистория и като човек, който отлично разбира за какво именно трябва да послужат тези негови познания, ми позволяват да разчитам на специално отношение към мен. На *съвсем* специално отношение.

— Пресвято Време! — избоботи Туисъл.

— Така е, нали? Само *с моя помощ* ще можете да затворите кръга. Иначе... — той преднамерено не довърши изречението.

— Съвсем близо си до истината — каза Туисъл. — И все пак аз бих могъл да се закълна, че нищо не издаваше...

Той потъна в размисъл, в който, както изглеждаше, нито обкръжаващият го свят, нито Харлан играеха някаква роля.

— Само „съвсем близо до истината“ ли? — бързо реагира Харлан. — Не, това е цялата истина.

Той дори сам не можеше да обясни защо бе толкова сигурен във верността на всичко, което каза, макар че се стараеше да се абстрахира напълно от факта, че отчаяно му се искаше наистина да е така.

— Не, не, не е пълната истина — каза Туисъл. — Ученикът Купър няма да замине в 24-ия да обяснява каквото и да било на Малансон.

— Не ви вярвам.

— Но трябва да ми повярваш. Трябва да схванеш колко важно е това. За успешното завършване на проекта ми е нужна твоята помощ. Виждаш ли, Харлан, всъщност ситуацията е много по-сложна и кръгът е много по-затворен, отколкото на тебе ти се струва. Ученикът Шеридан Купър е Викор Малансон.

[1] Литература, чиято основна тема е бягството от действителността. ↑

12. НАЧАЛОТО НА ВЕЧНОСТТА

В този миг Харлан бе така уверен в правотата на изводите си, че не можеше да си представи, че Туисъл все още беше в състояние да му каже нещо, което да го учуди. Лъжеше се.

— Малансон. Той?... — объркано заекна Харлан.

Туисъл спокойно довърши цигарата си, извади друга и продължи:

— Да, Малансон. Искаш ли накратко да ти разкажа биографията му? Слушай. Роден в 78-ия, прекарал известно време във Вечността и починал в 24-ия.

С малката си ръка Туисъл леко стисна лакътя на Харлан и сбръчканото му лице на гном се разтегна в неизменната му усмивка.

— Но стига за това, момче. Биовремето лети дори за нас и днес ние не принадлежим само на себе си. А сега, ако нямаш нищо против, да отидем в кабинета ми.

Той тръгна напред, а Харлан, все още не успял да дойде на себе си, го следваше, без да забелязва по пътя си нито вратите, които автоматически се отваряха при приближаването им, нито ескалаторите, с които се придвижваха от един етаж на друг.

Той трескаво размисляше как да преустрои плана си на действие, като го приспособи към допълнителното обстоятелство, което сега бе узнал. След като премина първият миг на объркване от внезапния шок, решителността му се възвърна. В края на краищата това с нищо не променяше нещата и дори увеличаваше ролята му в съдбата на Вечността, като го превръщаше в решителна фигура. Следователно сега съществуваше още по-голяма вероятност да удовлетворят всичките му искания и да бъдат принудени да му върнат Нойс.

Нойс!

Да го поразят Времето, само да посмеят да я докоснат. Та тя бе смисълът на живота му, единственото, което му бе останало. Цялата Вечност бе само една ефимерна фантасмагория и съвсем не си заслужаваше всички жертви.

Когато изведнъж забеляза, че се намира в кабинета на Туисъл, Харлан не можа ясно да си припомни как от трапезарията се бе озовал тук. Той се оглежда наоколо няколко секунди, като напразно се опитваше да спре погледа си върху някакъв определен предмет, за да почувствува твърда почва под краката си, но все още всичко му изглеждаше като част от един безкрайно дълъг и нелеп сън.

Кабинетът на Туисъл представляваше чиста, дълга стая с ослепително бели порцеланови плоскости, които придаваха болничен вид на обстановката. Едната от дългите стени на кабинета от пода до тавана бе препълнена с блокове изчислителни машини, които, взети заедно, представляваха най-големият Кибермозък за индивидуално ползване и един от най-значителните във Вечността изобщо. Отсрещната стена бе натъпкана с филмокниги със справочна литература. Между тези две стени оставаше свободен само един коридор, който се разнообразяваше от бюро, два стола, записваща и излъчваща апаратура. Имаше и някакъв странен предмет, какъвто Харлан не беше виждал досега и чието предназначение се изясни едва когато Туисъл хвърли фаса си в него.

Той безшумно проблесна и... Туисъл, с обичайната си фокусническа ловкост, вече държеше друга цигара между пръстите си.

„А сега — на целта!“ — помисли си Харлан.

Той заговори може би малко по-високо и по-агресивно, отколкото би трябвало:

— В 482-ия има едно момиче...

Туисъл се намръщи и махна бързо с ръка, като че да отклони някаква неприятна тема.

— Знам, знам. Нищо няма да й направят. На тебе — също. Всичко ще се оправи. Аз ще се погрижа за това.

— Искате да кажете...

— Вече казах — всичко ми е известно. Ако този въпрос те е вълнувал, можеш вече да бъдеш съвсем спокоен.

Харлан изумено погледна стареца. Нима това бе всичко? Въпреки че той многократно бе виждал в мечтите си огромната власт, която щеше да получи един ден, все пак не се бе надявал на толкова неоспорими доказателства.

Но Туисъл заговори пак:

— Позволи ми да ти разкажа една история — започна той с тон, с който би се обърнал към някой новопостъпил във Вечността Ученик. — Никога не съм и помислял, че ще се наложи да ти я разкажа. Може би и сега това не е особено необходимо, но ти заслужи моя разказ със своите изследвания и проникателност.

Той изгледа Харлан изпитателно и каза:

— Знаеш ли, все още не ми се вярва, че ти си дошъл до тези изводи съвсем самостоятелно.

Той помълча малко и продължи:

— Човекът, когото болшинството Вечни познават под името Викор Малансон, е оставил след смъртта си автентичен документ за живота си. Този документ трудно би могъл да се нарече дневник или автобиография. По-скоро той е нещо като ръководство, адресирано до Вечността, която Малансон е знаел, че все някой ден ще бъде основана. Това своеобразно завещание е било поставено в специален сейф, непроницаем за Времето, чиято тайна била известна само на Компютрите от Вечността и следователно то останало неприкосновено три Столетия след смъртта на Малансон до основаването на Вечността, когато Старши Компютър Хенри Уодсмън — първият от плеядата велики деятели на Вечността — го отворил. Оттогава този ръкопис като най-секретен документ се е предавал през много поколения само от Старши Компютъра на неговия приемник и така той достигна и до мен. Този документ е известен всред просветените като „Мемоарът на Малансон“.

В него се разказва за живота на един човек на име Бринсли Шеридан Купър, роден в 78-ия и взет за Ученик във Вечността на двайсет и три годишна възраст, след като е бил женен малко повече от година, но до този момент още не е имал дете.

Попаднал във Вечността, Купър е бил обучаван по математика от Компютър на име Лейбан Гуисъл, а по социология на праобществото — от Техник на име Ендрю Харлан. След като получил солидна подготовка по двете дисциплини, а също и по някои други въпроси, като например темпорално инженерство, го изпратили в далечното минало, чак в 24-ия Век на Първобитното общество, за да покаже някои необходими математически действия на един от видните им учени на име Викор Малансон.

Озовал се в 24-ия, той дълго се приспособявал към обкръжаващата го среда. В тази нелесна задача за него били особено ценни познанията, получени под ръководството на Техник Харлан, както и подробните съвети на Компютър Туисъл, който вероятно е имал изключителна интуиция, за да предвиди много от трудностите, с които Ученикът трябвало да се сблъска.

След две години Купър открил някой си Викор Малансон, ексцентричен отшелник в затътените гори на Калифорния — човек без роднини и приятели, но надарен с дързък и оригинален ум. Купър постепенно се сблизил с него и успял съвсем внимателно да му внуши мисълта, че е срещнал личност от бъдещето, след което се заел да му разяснява необходимите раздели от висшата математика.

С течение на времето Купър възприел привичките на Малансон. Тъй като живеели в пуста местност, за да се снабдят с провизии, се налагало да използват тромав електрогенератор с дизелово гориво. Електроуредите им пък били с металически проводници, което ги правело независими от излъчваната енергия.

Но обучението вървяло трудно и Купър разбрал, че съвсем не се оказал блестящ педагог. Малансон станал мрачен и необщителен и един ден съвсем неочаквано се случило непоправимото — той паднал в една пропаст на дивата планинска местност, в която живеели. Купър прекарал няколко седмици в пълно отчаяние. Струвало му се, че всичко, на което бил отдал живота си, е рухнало и че всички Вечни го гледат с упрек. Ето защо се решил на безумно смела постъпка. Скрил смъртта на Малансон, а сам се заел да получи Темпорално Поле от подръчни материали.

Подробностите са без значение. След безкрайно дълъг, упорит труд и много импровизации той все пак успял и занесъл генератора в Калифорнийския институт по технология точно както още преди години си бе представял, че щеше да направи Малансон.

По-нататъшният развой на събитията ти е известен още от училище. Навярно си спомняш, че първоначално е срещнал само недоверие и насмешки и е бил под наблюдение в психиатрия, откъдето избягал и едва не изгубил своя генератор. Сигурно не си забравил, че му е помогнал един собственик на подкрепителна лавка, чието име той никога не узнал, но който сега е един от героите на Вечността. Не може да не ти е направило впечатление в Ученическите години как

Малансон е успял да убеди професор Зимбалист да направи един единствен експеримент с бяла мишка, която се придвижвала напред и назад във Времето. Няма да ти досаждам повече с тези общоизвестни подробности.

По време на всички тези събития Купър живял под името Викор Малансон, защото се боял да не събуди подозрения относно автентичността на произхода си. Трупът на истинския Малансон така и не бил намерен.

Останалата част от живота си той посветил на своя генератор и сътрудничил с учените в института, в резултат на което били построени и други такива генератори. Но не се осмелил да направи нищо повече. Не би могъл да им покаже уравненията на Лефевър, без да очертае цялостното развитие, което математиката трябвало да претърпи през следващите три Столетия. Той не можел, не се осмелявал да намекне откъде всъщност бил дошъл. Не дръзнал да направи нещо повече от това, което, доколкото му било известно, бе направил в своето време истинският Викор Малансон.

Учените, които работели с него, били сразени, че виждат пред себе си човек, който постигал такива фантастични резултати, а не можел да обясни защо именно постъпва по този или онзи начин. И той самият бил сразен, защото нямал право да скъси дългия път, който знаел, че трябвало да бъде изминат крачка по крачка, за да се стигне до класическите експерименти на Жан Вердир, които пък щели да станат базата, за фундаменталните уравнения на Реалността, изведени от великия Антоан Лефевър; и чак след това щяла да бъде основана Вечността.

Едва в залеза на своя дълъг живот една привечер, когато наблюдавал как слънцето потъва в Тихия Океан (този епизод е доста подробно описан в мемоара), Купър стигнал до великото прозрение, че той самият е Викор Малансон; значи не е бил заместител, а действителната личност. Само името е друго, но човекът, известен в историята като Малансон, е всъщност Бринсли Шеридан Купър.

Въодушевен от тази мисъл и всичко, което тя означавала, обхванат от силно желание да ускори, опрости и направи по-безопасен процеса на създаване на Вечността, Купър написал своя мемоар и го поставил в един недостъпен за времето сейф в стаята си.

Така кръгът бил затворен. Разбира се, ние не можем и няма да се съобразяваме с намеренията, които са ръководели Купър-Малансон при написването на мемоара. Купър трябва да изживее дните си точно така, както ги е изживял той. Реалността на праисторическата ера не допуска никакви изменения. В настоящия момент от биовремето този Купър, когото вие познавате, не знае какво го очаква. Той смята, че ще трябва само да даде насоки на Малансон и след това да се завърне. Той ще продължи да мисли така дълги години, докато един ден най-после разбере грешката си и се заеме с написването на своя мемоар.

Целта на затворения кръг е да разкрие на хората тайната на пътешествията във Времето и характера на Реалността, да съдействува за основаване на Вечността преди естественият ход на научното развитие да позволи това. Оставено само на себе си, човечеството нямаше да научи истинската природа на Времето, докато развитието на техниката в други направления неминуемо щеше да го доведе до самоунищожение.

Харлан цял бе слух; въображението му бе потресено от монументалното платно на грандиозния кръг на Времето, който минава през Вечността и се затваря в нея. В този момент той почти бе забравил за Нойс — доколкото изобщо вече това бе възможно.

— Значи вие от самото начало сте знаели всичко, което вие трябва да направите, и всичко, което аз трябва да направя, както и всичко, което вече *съм извършил*? — запита Харлан поразен.

Туйсъл, вгълбен в собствения си разказ, целият забулен в облак синкав дим, всред който можеха да се различат само очите му, бавно се върна към действителността. Старите му, мъдри очи се спряха с упрек върху Харлан.

— О, не, естествено, че не. Между пребиваването на Купър във Вечността и създаването на мемоара са изминали десетки години по биовремето. Следователно той е могъл да си спомни само някои събития, и то на които той самият действително е бил очевидец. Мислех, че ти е станало ясно.

Туйсъл въздъхна, изпусна тънка струйка дим и прокара възлестия си пръст през нея, като я разби на малки бурни водовъртежи.

— Всичко вървеше като по ноти. Първоначално намерили мен и ме взели във Вечността. Когато след определеното биовреме станах Старши Компютър, мемоарът ми бе връчен и аз оглавих проекта. След

още известно биовреме, при една от Промените на Реалността, се появи ти (ние внимателно следяхме твоите Аналози в предишните Реалности), а след това — и Купър.

Аз попълних подробностите, които липсваха в мемоара, като ползвах услугите на Кибермозъка и най-вече — собствения си здрав разум. Да знаеш само с каква предпазливост и старание инструктирах Наставника ти Яроу, без да мога да му доверя великата тайна. Той от своя страна също трябваше да прояви голяма тактичност и изобретателност, за да поощрява твоето увлечение в праисторията.

С какво усърдие се налагаше да следим да не би Купър да получи някакви излишни сведения, с каквито, съдейки от мемоара, не е разполагал преди.

Туисъл се усмихна тъжно.

— Сенър се забавлява с тези работи. Той нарича това „обратимост на причината и следствието“, което ще рече, че щом знаем следствието, лесно можем да пригледим към него и причината. За щастие аз не съм такъв дървен философ като Сенър.

Много се зарадвах, момчето ми, когато ти се оказа отличен Наблюдател и Техник. В мемоара това не е упоменато, тъй като Купър не е могъл лично да види твоята работа или да съди за нея. Тези твои дарби бяха добре дошли за мен. Благодарение на тях аз можах да ти възложа една по-обикновена задача, която да послужи за параван на основната ти, изключително важна функция в съдбините на Вечността. Дори неотдавнашният ти престой при Финдж в 482-ия, и той се нагоди в мемоара. Купър споменава за твоето по-продължително отсъствие, когато занятията му по математика били така форсирани, че той копнеел за завръщането ти. Но веднъж ти здравата ме изплаши.

— Когато взех Купър с мен в капсулата, нали? — веднага се досети Харлан.

— Как отгатна? — поиска да узнае Туисъл.

— Това бе единственият случай, когато вие ми се разсърдихте истински. Сега разбирам, че постъпката ми навярно е противоречала на мемоара на Малансон.

— Не съвсем. Просто в мемоара не се споменава нищо за капсулите. Аз реших, че за да не отбележи един толкова важен аспект от Вечността, той вероятно не е имал и най-елементарни познания в тази област. Затова и се стремях да го държа колкото е възможно по-

далече от капсулите. Фактът, че ти го беше взел при полета си в бъдещето, ме обезпокои силно, но нищо страшно не последва. Всичко вървеше както трябва, така че нямаме основания за тревога.

Старият Компютър бавно потриваше ръце, като се взираше в Харлан с любопитство и удивление.

— А ти си успял да отгатнеш почти всичко съвсем сам. Това просто ми се струва изумително. Бих могъл да се закълна, че дори един добре подготвен Компютър не е в състояние да стигне до правилни изводи, базирани само на оскъдната информация, която ти си имал на разположение. А един Техник да получи такива резултати — това е пък съвсем удивително

Туйсъл се наклони към Харлан и ласкаво потупа коляното му.

— Разбира се, в мемоара на Малансон не се споменава нищо за твоя живот след заминаването на Купър.

— Разбирам, сър — каза Харлан.

— Тогава, така да се каже, ще бъдем свободни да правим с него просто каквото ни хрумне. Ти имаш изключителни дарби, които не трябва да се похабяват. Мисля, че няма дълго да останеш Техник. Не искам да обещавам нищо преждевременно, но вярвам сам разбираш, че званието Компютър е една съвсем реална възможност за теб.

За Харлан не представляваше никаква трудност да запази невъзмутимото изражение върху тъмното си лице. Зад гърба си той вече имаше немалък стаж в това отношение.

„Допълнителен подкуп“ — помисли си Харлан.

Но не биваше да се задоволява само с предположения. Догадките му, безумни и безпочвени в началото, породени от внезапно озарило го прозрение в онази необикновена и вдъхновена нощ, в резултат на упоритата му изследователска работа в библиотеката се бяха превърнали в разумна хипотеза. Разказът на Туйсъл я бе потвърдил. И все пак, поне в едно отношение имаше разлика. Купър се бе оказал Малансон.

Това само бе стабилизирило още повече положението му, но щом бе допуснал една грешка, можеше да допусне и втора. Следователно не биваше да разчита на случая. Хайде, говори! Увери се сам!

— Сега, когато зная цялата истина, отговорността ми особено много нараства — каза той спокойно и почти небрежно.

— Да?

— Искам да знам какви евентуални опасности грозят проекта. Какво би станало например, ако някакво непредвидено обстоятелство би ме възпрепятствувало да дам важна информация на Купър?

— Не те разбирам.

Дали само така се стори на Харлан, или действително в уморените очи на стареца проблесна безпокойство?

— Въпросът ми е: възможно ли е кръгът да бъде разтворен? Или, с други думи — ако неочакван удар по главата ме извади от строя в момент, когато в мемоара изрично е упоменато, че съм здрав и работоспособен, ще се провали ли целият проект? Или пък, да кажем, по някаква причина аз умишлено реша да не спазя указанията в мемоара. Какво би станало тогава?

— Това пък откъде ти щукна?

— Елементарна логика. От това, което току-що чух от вас, следва, че с всяко свое невнимателно или зложелателно действие аз бих могъл да разчупя затворения кръг. Е, и какво тогава? Ще унищожа Вечността? Така излиза. А ако наистина е така — продължи спокойно Харлан, — би трябвало да ме предупредите да внимавам да не извърша нещо нередно. Но мисля, че само някакво много необичайно обстоятелство би ме тласнало към подобна стъпка.

Туисъл се изсмя, но Харлан долови фалш и кухота в смеха му.

— Всичко това е чиста теория, момчето ми. Нищо подобно няма да се случи, защото не се е случило. Кръгът ще остане затворен.

— Възможно е — каза Харлан. — Момчето от 482-ия...

— ... е в пълна безопасност — прекъсна го Туисъл и нетърпеливо стана от стола си. — Тези разговори нямат край, а пък и стигат ми силогизмите, които трябва да изслушвам от колегите си в Комитета, натоварен с проекта. Между другото, все още не съм ти казал за какво всъщност те бях извикал тук, а биовремето не чака. Ако нямаш нищо против, да вървим.

Положението беше ясно и Харлан бе удовлетворен. В него не остана никакво съмнение в собственото му могъщество. Туисъл вече знаеше, че неговият Техник всеки момент можеше да каже: „Не желая да имам повече нищо общо с Купър.“ Туисъл бе сигурен, че Харлан можеше да унищожи Вечността, като уведоми Купър за характера на този мемоар.

Харлан бе вече осведомен достатъчно, за да стори това предишния ден. Ако Туисъл беше разчитал да го зашемети с важността на ролята, която му предстоеше да изпълни, и по такъв начин да го принуди към сляпо подчинение, той жестоко се лъжеше.

Харлан недвусмислено бе свързал заплахата си да унищожи Вечността със съдбата и сигурността на Нойс и изражението на Туисъл, когато бе излял „... е в безопасност“, показваше, че той отлично бе разбрал цялата сериозност на заплахата.

Харлан стана и последва Туисъл.

Харлан никога не беше подозирал за съществуването на стаята, в която влязоха. Тя беше толкова голяма, че човек можеше да си помисли, че много стени са били събаряни, за да стане тя такава. За да се доберат до нея, те минаха през тесен коридор, преграден с бариера от силово поле, която не се отключи в продължение на няколко секунди, докато автоматичното устройство изучаваше лицето на Туисъл.

По-голямата част от стаята бе заета от едно кълбо, което се извисяваше почти до тавана. През отворената врата се виждаха четири малки стълбички, които водеха до яркоосветена площадка.

Отвътре се чуваха гласове и още докато Харлан се оглеждаше, в отворието се появиха два крака и един човек слезе по стъпалата. Това бе членът на Съвета на Времето — Сенър. Непосредствено след него се появи друг Компютър, който също бе присъствувал на закуската.

Туисъл явно не беше трогнат от това, че ги виждаше тук. Гласът му обаче прозвуча сдържано:

— Още ли са тук членовете на Комитета?

— Само ние двамата — небрежно отвърна Сенър, — Райс и аз. Каква великолепна машина! Напомня ми космически кораб.

Райс имаше голямо шкембе и вечно учуденото изражение на човек, който е уверен, че е прав, но кой знае защо при всички спорове търпи поражение.

— Космическите пътешествия са новото увлечение на Сенър — каза той и потърка топчестия си нос.

Голата глава на Сенър блестеше на светлината.

— Вълнува ме един интересен въпрос, Туисъл — каза той. — Как мислите вие, дали космическите полети се явяват положителни или отрицателни фактори при изчисленията, които обуславят появата на различните Реалности?

— Безсмислен въпрос — каза Туисъл нетърпеливо. — Какъв тип космични пътешествия? В какво общество? При какви обстоятелства?

— Не ставайте формалист, Туисъл. Сигурно все има какво да се каже за космическото пътешествие въобще, абстрактно?

— Само това, че то се самоограничава, че се самоизчерпва с времето и не след дълго отмира.

— Значи е безполезно — с удовлетворение каза Сенър — и следователно е отрицателен фактор. Точно такава е и моето становище.

— А сега, ако обичате... — подкани го Туисъл. — Купър ще бъде тук всеки момент. Не трябва да присъствуват никакви външни лица.

— Разбира се.

Сенър хвана Райс под ръка и го изведе. Дори и от коридора силният му глас още дълго достигаше до тях.

— Мой мили Райс, периодически всички усилия на човечеството се съсредоточават върху космическите полети, които поради самата си същност са обречени. Аз бих могъл да приведа доказателства по този въпрос в матрична форма, но съм сигурен, че и така всичко е ясно за теб. Когато умовете са заети с космоса, всички земни неща остават на втори план. В момента работя над един труд, който смятам да представя на Съвета. В него препоръчвам да се извърши такава Промяна в Реалността, че да се елиминират всички възможности за космични пътешествия.

— О, това биха били твърде крути мерки — прозвуча дискантът на Райс. — В някои цивилизации космичният полет служи като предпазен клапан. Да вземем например Реалност номер 54 от 290-ия, която случайно ми идва наум. Та там...

Гласовете заглъхнаха.

— Странен е този Сенър — каза Туисъл. — Като интелект той струва два пъти колкото всеки член на Съвета, но бедата му е там, че разпилява таланта си в безброй краткотрайни увлечения.

— Мислите ли, че може да е прав? — запита Харлан. — Относно космичните пътешествия.

— Едва ли. Но ние бихме могли да съдим за това по-добре, ако Сенър действително представеше пред Съвета труда, за който спомена. Това обаче няма да стане. Преди да е завършил тезата си, някой нов проблем ще прикове вниманието му и той ще изостави стария. Но както и да е...

Туисъл тупна с длан кълбото и звукът отекна в залата, а миг след това със същата ръка той извади догарящия фас от устата си.

— Е, Техник, можеш ли да се досетиш това какво е? — запита той с игриви нотки в гласа си.

— Прилича на гигантска капсула с покрив — каза Харлан.

— Браво. Отгатна. Наистина е капсула. Но да влезем вътре.

Харлан последва Туисъл в кълбото. То спокойно можеше да побере четири-пет души, но вътрешността му бе съвсем празна. Подът бе гладък, а върху вдлъбнатите стени имаше два прозореца. Това беше всичко.

— А няма ли управляващ механизъм? — запита Харлан.

— Управлението се осъществява дистанционно — отвърна Туисъл, като поглади с ръка гладката стена. — Стените са двойни. Пространството между тях е запълнено със самостоятелно Темпорално Поле. Това е капсула, която може да се придвижва във Времето, неограничена от Каналите му; с нея може да се отлети и отвъд долната граница на Вечността. В мемоара на Малансон открихме много ценни съвети, които ни позволиха да конструираме и построим капсулата. Но да вървим по-нататък.

Пултът за управление се намираше в един отдалечен ъгъл на залата, ограден с масивна преградка. Харлан влезе вътре и мрачно се вгледа в прозорците, затворени с решетки.

— Чуваш ли ме, моето момче? — запита Туисъл.

Харлан трепна и се огледа наоколо. Той не беше забелязал, че Туисъл не го бе последвал вътре. Машинално се отправи към прозореца и видя, че отвън Туисъл му махаше с ръка.

— Чувам ви, сър — отвърна Харлан. — Искате да дойда при вас ли?

— Съвсем не. Ти си заключен.

Харлан се хвърли към вратата и почувствува, че стомахът му се превръща в многобройни студени, влажни възли. Туисъл бе казал самата истина. Да го порази Времето, какво ставаше тук?

— Надявам се, че ще ти е приятно да узнаеш, моето момче — продължи Туисъл, — че тук твоята отговорна мисия свършва. Мисълта за това голямо задължение явно не ти даваше покой; ти задаваше изпитателни въпроси все около него и аз смятам, че знам какво точно имаше предвид. Това не би трябвало да бъде твоя грижа. Аз отговарям за всичко. За съжаление трябва да постоиш малко заключен в стаята с пулта, понеже в мемоара на Малансон е казано, че в момента на излитането на капсулата ти си бил зад пулта и си дал старт. Купър ще те види през прозореца и това ще е достатъчно.

При това ще те помоля в необходимия момент да натиснеш пусковия лост според инструкциите, които сега ще ти дам. Ако и тази отговорност ти се стори твърде голяма, не се вълнувай. Има и друг пулт на управление, паралелен на твоя, зад който седи друг човек. Ако по някаква причина ти не натиснеш лоста, то това ще направи той. И освен това сега аз ще изключа радиовръзката в твоята стая. Ти ще можеш да ни чуваш, но ще бъдеш лишен от възможността да разговаряш с нас. Следователно няма защо да се боиш, че някое твое неволно възклицание би разчупило кръга.

Харлан безпомощно гледаше от прозореца.

— Купър всеки момент ще бъде тук — продължи Туисъл — и след два биочаса капсулата му ще излети към предисторическата ера. А след това, моето момче, проектът ще бъде завършен и ние двамата с теб ще бъдем свободни.

Харлан сякаш потъваше във водовъртежа на някакъв кошмар наяве. Измамил ли го беше Туисъл? Нима от самото начало той бе преследвал единствената цел без излишен шум да го заключи в стаята с пулта за управление? Дали пък когато бе разбрал, че Харлан знае цената си, той с дяволска хитрост не бе измислил този коварен план, като го беше залисал с разговор и омаял с думи, бе го водил тук и там, докато бе узрял моментът да го заключи в тази стая?

Каква бърза и лесна капитулация по отношение на Нойс! „Няма да й направят нищо лошо — бе обещавал Туисъл. — Всичко ще се оправи.“

Как можа да повярва! Ако те наистина нямаха намерение да й навредят по някакъв начин, защо тогава бе нужно да блокират Каналите до 100000-ия Век? Само този факт бе достатъчен, за да излезе наяве плитко скроената лъжа на Туисъл.

Но понеже (глупакът му с глупак!) толкова много му се искаше да повярва, през последните няколко биочаса той се остави да бъде воден за носа, докато накрая се озова заключен в една стая, където вече не се нуждаеха от него, дори и само за да натисне стартовия лост.

Един единствен удар го бе лишил от всичко. Чрез ловък ход козовете в ръцете му се превърнаха в прости двойки и Нойс бе завинаги загубена за него. Наказанието, което го очакваше, не го интересуваше. Той мислеше само за това, че я бе загубил безвъзвратно.

Дори не му беше минало и през ум, че проектът бе така близо до своя край. И, разбира се, това бе причината за неговото поражение.

— Изключвам те, моето момче — глухо прозвуча гласът на Туисъл.

Харлан остана сам, безпомощен, никому ненужен.

13. ОТВЪД ДОЛНАТА ГРАНИЦА

Влезе Бринсли Купър. От възбуждение слабото му личице бе порозовяло и изглеждаше почти юношеско въпреки гъстите малансоновски мустаци, които се спускаха от горната му устна.

(Харлан можеше да го види през прозореца, да чува ясно гласа му по радиовръзката. Помисли си горчиво: „Малансоновски мустаци! Разбира се!“)

Купър се устреми към Туисъл.

— Не искаха да ме пуснат тук по-рано, Компютър.

— Съвсем правилно — каза Туисъл. — Бяха им дадени специални инструкции.

— Но вече е време да тръгвам, нали?

— Почти.

— И ще се върна обратно? Ще видя отново Вечността?

Въпреки всички старания на Купър да си придаде бодър вид, в гласа му се чувствуваше несигурност.

(От стаята с контролния пулт Харлан отчаяно стисна юмруци пред армираното стъкло на прозореца с безумен копнеж да проникне някак през него и да изкрещи: „Спрете! Приемете условията ми или...“ Каква полза?)

Купър огледа стаята и очевидно не забеляза, че Туисъл се бе въздържал да отговори на въпроса му. Погледът му се спря върху прозореца на контролния пулт, където бе застанал Харлан.

Той възбудено му махна с ръка.

— Техник Харлан! Излезте за малко. Искам да стисна ръката ви на тръгване.

— Не сега, моето момче, не сега — намеси се Туисъл. — Харлан е зает, настройва апаратурата.

— О, така ли? Знаете ли, струва ми се, че нещо не му е добре.

— Току-що му съобщих истинската цел на проекта — каза Туисъл. — Боя се, че от това на всеки може да му стане зле.

— Да ме порази Времето, разбира се! — възкликна Купър. — Вече няколко седмици, откак узнах това, и още не мога да свикна с тази мисъл.

В смеха му можеха да се доловят нервни, почти истерични нотки:

— С дебелията си глава все още не мога да осъзная, че в този спектакъл аз съм избран да изпълня главната роля. Аз... се страхувам малко.

— Не мога да те обвинявам за това.

— Знаете ли, този мой стомах... Той е най-жалката част от организма ми.

— Не се притеснявай — каза Туисъл. — Това е нещо съвсем естествено и скоро ще премине. А между другото, часът на отлитането ти по Единното Междувременно Време приближава, а все още не си получил последни инструкции. Например ти всъщност още не си видял капсулата, която ще те отнесе в миналото.

В продължение на два последователни часа Харлан чуваше всяка тяхна дума, независимо от това дали ги виждаше, или не. Той разбираше защо Туисъл наставляваше Купър със странно надут фрази. Причината бе, че в момента Купър узнаваше само тези подробности, които по-късно трябваше да спомене в мемоара на Малансон.

(Затворен кръг. Затворен кръг. И Харлан не можеше да го разкъса и разруши, както бе постъпил библейският Самсон — с един отчаян и безумно смел удар да стовари покрива на храма върху главите на враговете си; кръгът се затваря отново и отново; затваря се и нищо не е в състояние да възпре този стремителен процес.)

— Обикновените капсули — чуваше той гласа на Туисъл — се изтласкват и притеглят, ако можем да употребим тези термини за силите, действащи в Темпоралното Поле. При това енергия, необходима за придвижване на капсулата от Столетие А до Столетие Б, има както в изходната, така и в крайната точка.

Но капсулата, която виждаш пред себе си, може да получи необходимата енергия само в изходната си позиция, понеже трябва да излезе от пределите на Вечността, т.е. тя може само да бъде изтласкана, но не и притеглена. Затова в този случай потреблението на енергията е от много по-висок порядък, отколкото при обикновените

капсули. Наложило се е да бъдат поставени специални енергопроводи по протежението на Каналите на Времето, за да източват достатъчно енергия от Слънцето, което в определена концентрация става Ново.

Тази капсула е необикновена, а пултът на управление и енергозахранването ѝ имат особено сложно устройство. Десетки биогодини ние преравахме миналите Реалности в търсене на нужните сплави и технологии. Най-голямата ни находка бе 13-а Реалност на 222-ия. Там бе създаден Темпоралният тласкател, без който тази капсула не би могла да бъде построена. 13-а Реалност на 222-ия Век.

Последните думи Туисъл произнесе особено отчетливо.

(„Запомни това, Купър! — помисли си Харлан. — 13-а Реалност на 222-ия. Запомни го, за да го отразиш в мемоара на Малансон, та да узнаят Вечните къде да насочат издирванията си и да могат пак да ти го кажат, за да го отразиш... Отново и отново се затваря кръгът...“)

— Разбира се, ние не сме изпращали капсулата зад долната граница на Вечността, но тя е многократно изпробвана и затова сме сигурни, че няма опасност от неудачи — продължаваше Туисъл.

— Не може да има, нали? — запита Купър. — Т.е. исках да кажа, че моят Аналог несъмнено е попаднал там, иначе Малансон не би могъл да създаде Полето, а знаем, че той го е направил.

— Точно така — отвърна Туисъл. — Ти ще се озовеш в една безопасна и изолирана точка в слабо заселен югозападен район на Съединените Щати на Амелика...

— Америка — поправи го Купър.

— Добре, да бъде Америка. Ще бъде 24-ият Век, или с точност до стотните — 23,17-ият. Предполагам, че можем да наречем това Време дори 2317 година, ако така ни се харесва повече. Капсулата, както сам се убеди, е голяма, много по-голяма, отколкото е нужно, за да те побере. Сега я зареждат с продоволствия, вода, средства за защита и необходимите принадлежности за построяване на убежище. Ще имаш най-подробни инструкции, разбираеми само за самия теб. Сега искам да подчертая, че първата ти задача там ще бъде да вземеш всички предохранителни мерки да не бъдеш разкрит от местните жители, преди да си подготвен за срещата си с тях. В капсулата има специални мощни екскаватори, с помощта на които ще можеш да си изровиш дълбока землянка някъде в планината. Ще трябва колкото се може по-бързо да разтовариш капсулата. Всичко там ще бъде така

поставено, че да улесни задачата ти. („Повтаряйте! Повтаряйте! — мислеше Харлан. — Всичко това му е казано много пъти, но е необходимо да чуе още веднъж всичко, което трябва да намери място в мемоара. Отново и отново по кръга...“)

— За разтоварване ти се дават петнайсет минути — каза Туисъл. — След това капсулата автоматически ще се върне в изходната точка заедно с всички инструменти и прибори, непознати в 24-ия Век. На тръгване ще получиш точен списък на тези вещи. След като капсулата отлети, ти ще бъдеш предоставен сам на себе си.

— А необходимо ли е тя да отлети толкова спешно? — запита Купър.

— Бързото завръщане увеличава шансовете за успех.

(„Капсулата *трябва* да се върне след петнайсет минути — мислеше си Харлан, — защото миналия път тя се е върнала след петнайсет минути. Отново и пак кръгът...“)

— Не искахме да рискуваме, като фалшифицираме средствата за размяна, които се използват в 24-ия Век — продължи Туисъл вече с известна припряност. — Затова ще ти дадем злато, парчета самородно злато. А когато разучиш подробната инструкция, ще знаеш как трябва да обясняваш факта, че са попаднали в теб. Ще бъдеш облечен като туземците или най-малкото — дрехите ти ще могат да минат за местни.

— Чудесно — каза Купър.

— А сега запомни. Не прибързвай. Изчакай цели седмици, ако е необходимо. Приспособявай се духовно към епохата. Указанията на Техник Харлан са добра основа, но съвсем не са достатъчни. Ще имаш безжичен приемник, изготвен върху принципите на 24-ия, който ще те държи в течение на всички текущи събития, и нещо, което е още по-важно — ще ти даде възможност да усвоиш правилното произношение и интонация на местния език. Изпълнявай всичко съвсем съвестно. Уверен съм, че Техник Харлан перфектно владее английски език, но нищо не е в състояние да замени изучаването на туземното произношение непосредствено на мястото.

— А какво ще стане, ако не попадна там, където е необходимо? — запита Купър. — Искам да кажа, ако не се озова в 23,17-ия?

— Разбира се, ще трябва да провериш това съвсем старателно. Но всичко ще бъде в ред. Всичко ще свърши добре.

(„Всичко ще свърши добре — мислеше Харлан, — защото веднъж е свършило добре. Кръгът се затваря...“)

По лицето на Купър вероятно бе останала сянка на съмнение, защото Туисъл добави:

— Точността на настройката е разработена с най-голямо внимание. Имах намерение да ти обясня принципа, залегнал в основата ѝ — сега е моментът да го направя. Тъкмо това ще помогне и на Харлан да разбере по-добре системата на управление.

(Изведнъж Харлан се обърна с гръб към прозорците и съсредоточи погледа си към контролния пулт. Едно ъгълче от завесата на отчаянието се повдигна. А какво би станало, ако...)

Туисъл продължаваше да наставлява Купър с умишлено педантичен тон на учител и с една част от съзнанието си Харлан все още се вслушваше в думите му.

— Очевидно е — казваше Туисъл, — че един сериозен проблем за нас бе да определим колко далече в Първобитното общество може да изпратим материално тяло, като му дадем определен енергетичен тласък. Най-лесно би било да се прати в миналото капсулата с човек в нея, като за измерването на потребеното количество енергия се използват щателно градуирани енергетични нива. Този човек би могъл винаги да определи в кое Столетие е попаднал, и то с точност до стотните, с помощта на астрономически наблюдения или като си набавя необходимата информация от радиопредаванията. И в двата случая обаче е необходим доста продължителен период от време. Този метод би бил бавен, а и опасен, тъй като би съществувала реална възможност местните жители да разкрият човека, а това вероятно би довело нашия проект до катастрофални последици.

Затова и постъпихме по следния начин:

Вместо човек в миналото изпратихме определена маса радиоактивен изотоп — ниобий-94, който, като изпуска бета-частици, се превръща в молибден-94. Процесът на полуразпадане на ниобия е почти винаги 500 Столетия.

Първоначалната интензивност на радиоактивното излъчване на дадената маса ни е известна. Съгласно простата взаимозависимост в елементарната кинетика с времето намалява и интензивността и тя естествено може да бъде измерена с голяма точност.

Когато капсулата достигне назначението си в предисторическата епоха, ампулата с изотопа се изстрелва в планините, след което капсулата се връща във Вечността. В същия момент на биовремето, когато се извършва изстрелът, ампулата се появява едновременно във всички Столетия на бъдещето все по-стара и по-стара. В 575-ия Век един Техник излиза от Вечността във Времето, намира скритата ампула по излъчването ѝ и я извлича оттам.

Щом веднъж е измерена интензивността на радиацията, лесно може да се определи времето, в което ампулата е останала по склоновете на планината, и следователно да се узнае с точност до два десетични знака в кое Столетие е попаднала капсулата. Изпратихме в миналото десетки ампули с различна енергия на тласъка и построихме калибрирана крива. Тя бе проверена чрез изстрелването на ампули вече не в предисторическата епоха, а в ранните Столетия на Вечността, където бяха възможни преки наблюдения.

Естествено имаше и неудачи. Първите няколко ампули се загубиха, тъй като не бяхме се съобразили с не особено големите геологически изменения между последните Столетия на Първобитния строй и 575-ия Век. Следващите три ампули също не можах да бъдат намерени в 575-ия. Вероятно имаше някаква авария в катапултното устройство и то ги бе заровило дълбоко в недрата на планината. Преустановихме експериментите, когато нивото на радиацията се повиши дотолкова, че се уплашихме да не би някой от туземците да забележи излъчването и да се заинтересува по какъв начин са попаднали там радиоактивни отпадъци. Но ние успяхме да проведем ред успешни експерименти, които ни дават основание да вярваме, че можем да изпратим човек във всяко от праисторическите Столетия, с точност до стотните.

Слушаш ме внимателно, нали, Купър?

— Отлично разбрах всичко, Компютър Туисъл — отвърна Купър.
— Виждал съм тази калибрирана крива и по-рано, без да разбирам значението ѝ, но сега всичко ми е ясно.

Харлан слушаше този разговор с все по-нарастващ интерес. Той се вгледа в скалата, която отчиташе Столетията. Светещата порцеланова дъга върху метала с тънки чертички бе разделена на Столетия, Децистолетия и Сантистолетия. Сребристият метал проблясваше между прозиращите порцеланови деления и на фона му

те се открояваха още по-ярко. Цифрите бяха дребни, с изящна изработка, но като се надвеси над прибора, Харлан забеляза, че на скалата са нанесени всички Векове от 17-ия до 27-ия. Тънката като косъм стрелка бе закована на чертичката, отбелязваща 23,17-ия Век.

Харлан бе виждал подобни векоизмервателни уреди и затова натисна пусковия лост почти механически, но той не се помръдна. Стрелката остана на мястото си.

Харлан почти подскочи, когато внезапно чу Туисъл да се обръща към него.

— Техник Харлан!

— Да, Компютър! — извика той в отговор, но веднага се сети, че Туисъл не можеше да го чуе. Той се приближи до прозореца и кимна.

Туисъл заговори, като че бе прочел мислите на Харлан:

— Векометърът е нагласен за изпращане на капсулата в далечното минало, и то точно в 23,17-ия Век. Никакво допълнително регулиране не е нужно. Единствената ти задача е в съответния момент на биовремето да дадеш необходимия Темпорален тласък. Отдясно на Векометъра се намира хронометър. Кимни, щом го откриеш.

Харлан кимна.

— Отчитайки биосекундите, които остават до старта на капсулата, хронометърът ще достигне нулата. Когато застане на делението минус петнайсет секунди, включваш контакта. Това е проста работа. Разбра ли как?

Харлан отново кимна.

— Не се изисква абсолютен синхрон — продължи Туисъл. — Можеш да го включиш в минус четиринайсет, тринайсет или дори минус пет секунди, но все пак за по-сигурно постарай се, моля ти се, да не е по-късно от минус десет секунди. Достатъчно е да включиш контакта и автоматите ще довършат останалото, като точно в нулевия момент ще дадат необходимия Темпорален тласък. Разбрано?

Харлан още веднъж кимна. Бе разбрал дори повече, отколкото бе казал Туисъл. Ако не включеше контакта в минус десет секунди, то това щеше да бъде направено без него.

„Ще минем и без чужда помощ“ — мрачно помисли Харлан.

— Имаме на разположение трийсет биоминути — каза Туисъл. — Ние с Купър ще отидем да проверим снаряжението му.

Те излязоха. Вратата се затвори след тях и Харлан остана сам с пулта, времето (стрелката на хронометъра вече бавно се придвижваше назад към нулата)... и твърдата решимост да осъществи това, което бе замислил.

Харлан се отдалечи от прозореца. Той бръкна в джоба си и почти издърпа неврозния бич, който все още си стоеше там. Ръката му леко потреперваше.

Отново се промъкна мисълта: „Самсонов удар върху храма — и край!“

С едно ъгълче от съзнанието си той си помисли с неприязън: „Колко Вечни изобщо са чували за Самсон? Колко души знаят как е загинал?“

Оставаха само двацет и пет минути. Той не знаеше със сигурност колко време щеше да е необходимо за операцията, която бе замислил. Всъщност дори не беше уверен, че непременно ще успее.

Но какъв избор имаше? Влажните му пръсти едва не изпуснаха оръжието, докато сваляха приклада.

Устремен към целта, той действуваше бързо и в пълна забрава. Най-малко от всички възможни варианти го безпокоеше мисълта, че сам той можеше да премине в небитието.

В минус една минута Харлан стоеше в пълна готовност пред пулта.

Съвсем безпристрастно си помисли: „Може би последната минута от живота...“

Той не виждаше нищо друго в стаята освен червената тънка като косъмче стрелка, която отчиташе секундите.

Минус трийсет секунди.

Помисли си: „Няма да боли. Това не е смърт.“

Опита се да мисли само за Нойс.

Минус петнайсет секунди.

Нойс!

Лявата ръка на Харлан задвижи превключвателя към един контакт. Не прибързвай!

Минус двацет секунди.

Контакт!

Сега щяха да заработят автоматите. Стартът ще бъде даден в нулевия момент. Харлан трябваше да извърши само още една манипулация. Ударът на Самсон!

Дясната му ръка се раздвижи. Той не гледаше в нея.

Минус пет секунди.

Дясната му ръка пак се повдиг... НУЛА... на и той, без да гледа в нея, с конвулсивно движение издърпа стартовия лост.

Нима това беше вече небитието?

Не, още не. Все още беше жив.

Харлан втренчи поглед в прозореца, без да помръдне от мястото си. Времето бе спряло своя ход за него.

Залата беше пуста. Мястото на гигантската капсула, която запълваше почти цялото пространство, бе празно. Масивните и мощни опорни метални блокове се извисяваха самотно във въздуха.

В огромното помещение, притихнало като необитаема пещера, единствено Туисъл, подобен на мъничък гном, бродеше нервно насам-натам.

Няколко секунди Харлан го наблюдаваше, след това отвърна поглед от него.

Внезапно и съвършено безшумно капсулата отново се появи на мястото си. Тя бе преминала тънката черта, отделяща минало от настояще, без да раздвижи и пращинка във въздуха.

Корпусът на капсулата закри Туисъл от очите на Харлан, но след миг Компютърът я заобиколи и Техникът го видя да се насочва бегом към пулта.

Със стремително движение на ръката си той включи механизма, с който се отваряше вратата, и се втурна вътре, като крещеше едва ли не с възторжено вълнение:

— Свърши се! Свърши се! Затворихме кръга!

Искаше да каже още нещо, но не му достигна дъх. Харлан мълчеше.

Туисъл се доближи до прозореца, опря длани в стъклото и се загледа с празен поглед навън. Харлан забеляза, че ръцете му трепереха; направиха му впечатление и старческите възелчета по тях. Мозъкът му като че ли вече бе изгубил способността или желанието да

отделя основното от второстепенното и възприемаше от обкръжаващата го среда отделни подробности, без изобщо да ги осмисля по някакъв начин.

„Какво значение има всичко това? — уморено си помисли той. — И съществува ли въобще нещо, което вече има някакво значение?“

Туисъл заговори, но думите му едва достигаха до съзнанието на Харлан, сякаш идваха много отдалече:

— Сега вече мога да ти призная, че страшно се вълнувах, макар да не го показвах. Едно време Сенър твърдеше, че всичко това е невъзможно. Той настояваше, че непременно трябва да се случи нещо непредвидено и — край. Но какво има?

Компютърът се бе обърнал рязко при странното сумтене, което последните му думи изтръгнаха от Техника.

Харлан поклати отрицателно глава и едва успя задавено да изхрипти:

— Нищо...

Туисъл не се зае да го разпитва и отново се обърна с гръб към него. Човек дори можеше да се усъмни дали действително се обръщаше към Харлан, или говореше сам на себе си. Изливайки в думи вълненията и тревогите, които бе подтискал години наред в себе си, той сякаш се разтоварваше от тях.

— Сенър бе скептикът — казваше той. — Да знаеш само колко сме спорили с него, как ли не сме го убеждавали! Привеждахме му математически доказателства и се позовавахме на резултатите, получени от ред поколения изследователи за цялото биовреме от основаването на Вечността. Но Сенър поставяше всичко това на една страна, а той застъпваше друга теза, базирайки се на парадокса за човека, който среща самия себе си. Ти сам го чу да разсъждава за това. То е любимата му тема.

„Не бива да знаем бъдещето“ — казваше Сенър. Например аз, Туисъл, знаех от мемоара, че макар и много стар, ще доживея момента, когато Купър ще се отправи отвъд долната граница на Вечността. Знаех и други подробности от бъдещето си, знаех какво ми предстои да извърша.

„Невъзможно — настояваше той. — Фактът, че знаете съдбата си, неминуемо ще промени Реалността по някакъв начин, та дори ако

това означава, че кръгът никога няма да се затвори и Вечността не ще бъде създадена.“

Нямам представа какво го караше да твърди това. Може би той искрено вярваше в думите си, може би това беше за него нещо от рода на интелектуалната игра, а може би — просто желание да шокира останалите с едно особено становище. Във всеки случай проектът се придвижваше напред и предсказанията в мемоара се сбъдваха едно след друго. Така например ние открихме Купър в Столетието и Реалността, които мемоарът посочваше. Дори само това бе достатъчно, за да обори теорията на Сенър, но и то не го убеди. По това време у него вече се бе зародил интерес към нещо ново.

— И все пак, и все пак... (Туисъл тихо се засмя с известно смущение и не забеляза, че цигарата му бе догоряла и всеки момент можеше да опърли пръстите му)... знаеш ли, през всички тези години аз нито миг не бях съвсем спокоен. Действително *би могло* да се случи нещо. Реалността, в която е била основана Вечността, *би могла* да се промени по някакъв начин, така че да не допусне това, което Сенър наричаше „парадокс“. И в тази нова Реалност нямаше да съществува повече Вечността. Понякога в безсънните си нощи изведнъж започвах да си мисля, че наистина можеше да стане така... но сега, когато всичко завърши благополучно, аз мога спокойно да се посмея над себе си, защото съм бил просто един изкуфял глупак, че съм могъл да се усъмня в нещо, което е пределно ясно.

— Компютър Сенър е бил прав — тихо каза Харлан.

— Какво? — хвърли се към него Туисъл.

— Проектът се провали. Кръгът не е затворен.

На Харлан му се стори, че съзнанието му започна да се избистря, но защо и в какво — това Техникът не можеше точно да определи.

— Какво искаш да кажеш? — старческите ръце на Туисъл с неочаквана сила се впиха в раменете на Харлан. — Ти си болен, моето момче. От преумората е.

— Не, не съм болен. Опротивяло ми е всичко. Вие. Аз. Но не съм болен. Погледнете сам. Тук, във Векометъра.

— Векометъра?

Тънката стрелка беше застанала на 27-ия Век.

— Но какво се е случило?

Радостта изчезна от лицето на Туисъл и на нейно място се появи ужас.

Харлан напълно се върна към действителността.

— Разтопих предохранителния механизъм и освободих лоста на управлението — каза той със съвсем прозаичен тон.

— Но как си успял...

— Имах в себе си невронен бич. Демонтирах го и използвах енергията от микрореактора му, която подобно на факла избухна само веднъж, но... Това е всичко, което остана от него.

Харлан подритна една малка купчинка метални отпадъци, които се валяха в един ъгъл. Туисъл още не искаше да повярва.

— В 27-ия? Искаш да кажеш, че Купър е попаднал в 27-ия...

— Не зная къде е попаднал — вяло отвърна Харлан. — Отначало аз преместих лоста надолу, далече зад 24-ия. Не знам точно къде. Не погледнах. След това го върнах, но и тогава не погледнах къде.

Туисъл бе втренчил поглед в него, лицето му бе бледо, с болезнено жълтеникав оттенък, а долната му устна трепереше.

— Нямам представа къде може да бъде сега Купър — продължи Харлан. — Изгубил се е някъде в Първобитното общество. Кръгът е разчупен. Първоначално смятах, че всичко ще свърши веднага щом извърших операцията, в нулевия момент. Но това е глупаво. Ще трябва да се чака. Ще настъпи едно мигновение по биовремето, когато Купър ще разбере, че е попаднал в друго Столетие, когато ще направи нещо, което ще противоречи на мемоара, когато той...

Харлан не довърши изречението и избухна в принуден и хриплив смях.

— Но не е ли все едно? Всичко това е само отсрочка, докато Купър окончателно не разчупи кръга. Не съществува начин за предотвратяване на катастрофата. Минуты, часове, дни. Не е ли все едно? Когато отсрочката изтече, Вечността ще престане да съществува. Чувате ли ме? Това ще бъде краят на Вечността.

14. ПО-СТАРОТО ПРЕСТЪПЛЕНИЕ

— Но защo го направи? Защо?

Туисъл безпомощно премести погледа си от скалата към Техника; очите му като огледало отразяваха недоумението и безсилието, които бяха прозвучали в гласа му.

Харлан вдигна глава.

— Нойс! — лаконично отвърна той.

— Жената, която скри във Вечността? — запита Туисъл.

Харлан горчиво се усмихна и не каза нищо в отговор.

— Но какво общо има тя с всичко това? — все още не можеше да схване Туисъл. — Велико Време, наистина не мога да те разбера, моето момче.

— Какво има тук за разбиране? — избухна Харлан, изгарящ от мъка. — Защо се преструвате, че не знаете? Притежавах една жена. Бях щастлив; щастлива бе и тя. Никому не пречехме. В новата Реалност нея дори я няма. Кому можем да причиним нещо лошо?

Туисъл напразно се опита да го прекъсне.

— Но Вечността има свои закони, нали? — крещеше Харлан. — Знам ги наизуст. За съюзите е нужно специално разрешение; за съюзите са необходими предварителни прогнози; съюзите изискват определено обществено положение; съюзите са нещо рисковано. Какво смятахте да направите с Нойс след завършването на проекта? Да я поставите в някоя ракета, която знаете, че ще катастрофира? Или може би щяхте да й предложите нещо още по-удобно — да бъде обща любовница на достойни Компютри? Сега вече, мисля, няма да се затормозявате с каквито и да е планове.

Той завърши някак отчаяно и Туисъл бързо се приближи до видеофона. Очевидно предавателят бе включен отново. Компютърът повтори сигнала за повикване няколко пъти, докато получи отговор.

— Говори Туисъл — каза той. — Да не се допуска никой тук. Никой. Абсолютно никой. Ясно ли е?... Тогава изпълнявайте. Отнася се и за членовете на Съвета на Времето. Най-вече — за тях.

Той отново се обърна към Харлан и каза замислено:

— Те ще изпълнят заповедта ми, защото съм най-старият член на Съвета и още защото ме смятат за чудат и налудничав. Подчиняват ми се, защото съм чудат и налудничав.

Той помълча един миг, като размисляше нещо.

— И *ти* ли мислиш, че съм налудничав? — запита той и внезапно спря погледа си върху Харлан. В този момент той приличаше в лице на сбръчкана маймуна.

„Велико Време, та той е обезумял — помисли си Харлан. — Внезапният удар го е лишил от разум.“

Той несъзнателно се вцепени от страх при мисълта, че е затворен с един умопомрачен, и отстъпи крачка назад. Но веднага се съвзе. Умопомрачен или не, човекът едва се държеше на краката си и неминуемо скоро щеше да настъпи краят на всичко, дори и на безумието му.

Скоро? Но защо не веднага? Какво още забавяше кончината на Вечността?

— Ти не отговори на въпроса ми — продължи Туисъл с тих, но настойчив глас. (Сега той не държеше цигара между пръстите си, но сякаш не забелязваше това.) — И ти ли смяташ, че не съм в ред? Сигурно. Изглеждам ти твърде странен, за да се отпуснеш да си поприказваш откровено с мен. Ако ме считаше за приятел, а не за капризен старик, чудат и своенравен, ти без всякакви заобикалки щеше да споделиш съмненията си с мен. И тогава нямаше да прибегнеш до тази стъпка.

Харлан се намръщи. Туисъл явно смяташе, че обезумелият е той, Харлан.

— Бях принуден да постъпя така — сърдито каза Техникът. — И умът ми си е съвсем на място.

— Но нали ти казах, че девойката е в безопасност.

— Бях глупак, че ви повярвах дори и за миг. Само един глупак може да помисли, че Съветът ще прояви справедливост към един Техник.

— А кой ти каза, че Съветът изобщо е уведомен за тази работа?

— Финдж знаеше всичко и той е изпратил донесение по моя въпрос в Съвета.

— А ти откъде имаш сведения за това?

— Изтръгнах признание от самия Финдж, като опрях в гърдите му невронен бич. Той му помогна да забрави разликата в нашите звания.

— И това ли извърши със същия невронен бич?

Туисъл посочи скалата на Векометъра с неговата топчица разтопен метал, която му придаваше сходство с изкривено в гримаса лице.

— Да.

— Много работа е свършил този бич — с горчив сарказъм каза Туисъл.

След това с рязък тон той запита:

— Знаеш ли защо Финдж не се е занимал сам с въпроса, а е изпратил донесение в Съвета?

— Защото ме мразеше и искаше на всяка цена да бъда лишен от звание. Нужна му бе Нойс.

— Колко си наивен! — възкликна Туисъл. — Ако наистина това бе причината, той лесно можеше да си уреди съюз с нея. Един Техник нямаше да е в състояние да му попречи. Този човек ненавиждаше *мен*, моето момче. (В ръцете му все още не се бе появила цигара и без нея той изглеждаше малко необичайно, а оцветеният от тютюна пръст, който постави на гърдите си, изговаряйки последното местоимение, изглеждаше гол до неприличие.)

— Вас?

— Съществува такова нещо като политика на Вечността, моето момче. Не всеки Компютър може да стане член на Съвета. Финдж искаше да получи този пост. Той е амбициозен и държеше на всяка цена да постигне целта си. Но аз му попречих, тъй като го смятах за емоционално неуравновесен. Да ме съхрани Времето, чак сега разбирам колко прав съм бил... Слушай, моето момче. Той знаеше, че си мое протеже. Бе свидетел, че от обикновен Наблюдател аз те издигнах в първокласен Техник. Известно му бе, че ти постоянно работиш с мен. Какъв по-удачен начин да си отмъсти и да унищожи авторитета ми? Ако успееше да докаже, че моят любимец е извършил страшно престъпление спрямо Вечността, това незабавно щеше да се отрази и върху мен. То би могло да ме принуди да подам оставката си в Съвета и как мислиш, кой би заел тогава моето място?

Той доближи ръка до устните си и като не откри там цигарата, погледна с озадачен поглед празното място между палеца и показалеца си.

„Не е така спокоен, както се опитва да се покаже — помисли си Харлан. — Не е възможно да не се вълнува в такъв момент. Но защо приказва всички тези глупости именно *сега*? Сега, когато настъпва краят на Вечността?“

И отново изгаряща болка прониза сърцето му:

„Но защо, защо не *свършва* всичко? Хайде!“

— Когато последния път те пуснах да отидеш при Финдж — продължи Туисъл, — просто предчувствах някаква беда, но в мемоара на Малансон *се твърдеше*, че не си бил тук през последния месец, а друга причина за отсъствието ти не се появяваше. За щастие обаче Финдж се престара.

— В какво отношение? — уморено запита Харлан.

Всъщност това изобщо не го интересуваше, но Туисъл не млъкваше и бе по-лесно да взима някакво участие в разговора, отколкото да се опита да се изключи.

— Финдж бе озаглавил доноса си: „За непрофесионалното поведение на Техник Ендрю Харлан“ — възбудено говореше Туисъл. — Видите ли, това е той, Финдж — всеотдайният Вечен; хладнокръвен, безпристрастен, невъзмутим. Той оставяше членовете на Съвета да се нахвърлят върху мен в спонтанен пристъп на негодувание. Но за свое нещастие той не знаеше колко важна бе всъщност твоята роля. Не можеше да допусне, че всяко донесение, отнасящо се до теб, незабавно ще бъде предадено лично на мен, за да не би по някакъв начин да бъде разгадана тайната на първостепенното му значение.

— И вие не сте ми казали нищо?

— А как бих могъл? Боях се да направя каквото и да било, което можеше да те разстрои точно преди решителния момент на проекта. Дадох ти безброй възможности да споделиш затрудненията си с мен.

Безброй възможности? Харлан недоверчиво изкриви уста, но веднага си припомни умореното лице на Туисъл върху екрана на видеофона, припомни си, че Компютърът го бе попитал дали нямаше нещо да му казва. Това беше вчера. Само вчера.

Харлан поклати глава, но отвърна поглед встрани.

— Веднага разбрах — продължи Туисъл с мек глас, — че той умишлено те бе тласнал към тази необмислена постъпка.

Харлан вдигна глава.

— Вие знаете?

— Учудваш ли се? Знаех, че Финдж ме дебне. Знаех го много отдавна. Аз съм стар човек, моето момче. Разбирам ги тези неща. Има си начини за проследяване на по-съмнителните Компютри. Съществуват предохранителни устройства, заимствувани от Времето, които не могат да се намерят дори в нашите музеи. Някои от тях са известни само на Съвета.

Харлан горчиво си помисли за бариерата на Времето в 100000-ия Век.

— От донесението на Финдж и от информацията, която бях получил от други източници, не беше трудно да се възстанови истината.

— Но сигурно Финдж е подозирал, че го следите.

— Възможно е. Това не би ме учудило.

Харлан си припомни своите първи стъпки при Финдж, когато Туисъл внезапно бе проявил специален интерес към младия Наблюдател. Финдж не знаеше нищо за Малансоновия проект и затова особеното внимание на Старши Компютъра към Харлан го мобилизира. „Срещали ли сте се някога преди със Старши Компютър Туисъл?“ — бе го попитал той веднъж. Като се връщаше мислено в миналото, Харлан си припомни настоящия тон на остро безпокойство, с който бе зададен този въпрос. Може би още тогава у Финдж се бяха зародили известни съмнения, че Харлан вероятно е изпратен от Туисъл специално за да го шпионира. Това бе източникът на враждата и ненавистта му.

— Така че, ако беше дошъл при мен... — продължаваше Туисъл.

— Да дойда при вас? — извика Харлан. — А Съветът?

— Единствен аз от целия Съвет зная за станалото.

— И вие не сте им казали нищо? — опита се да бъде саркастичен Харлан.

— Нищо.

Харлан почувствува, че го тресе. Дрехите му го задушаваша. Нима този кошмар нямаше да има край?

Глупаво, безсмислено бърборене. *Защо? В името на какво?*

Защо не изчезна Вечността? Защо не настъпваше покоят на небитието? *Велико време, а може би той се бе излъгал?*

— Не ми ли вярваш? — запита Туисъл.

— А защо трябва да ви вярвам? — отново избухна Харлан. — Та те се бяха събрали, за да ме видят, нали? Днес сутринта — на закуската? Защо биха го направили, ако не заради донесението? Те дойдоха да зърнат странния субект, който бе нарушил законите на Вечността, но който не можеше да бъде докоснат, преди да е изтекъл следващият ден. Само още двайсет и четири часа — и проектът щеше да бъде завършен. Те дойдоха да злорадстват в очакване на утрешния ден.

— Дълбоко се лъжеш, моето момче. Те искаха да те видят от чисто човешко любопитство. Членовете на Съвета също са хора. Те не можеха да присъствуват при отлитането на капсулата, защото в мемоара на Малансон не е записано, че са били там. Те не можеха да поговорят с Купър, тъй като в мемоара не се споменава нищо и за това. И все пак те искаха да получат нещо. Да ме съхрани Времето, наистина ли не разбираш, моето момче, че бе съвсем естествено да полюбопитствуват поне малко? И понеже за тях ти си най-достъпната част на проекта, те те извикаха, за да те разгледат отблизо.

— Не ви вярвам.

— Но това е самата истина.

— Така ли? — запита Харлан с недоверие, но все пак малко поразколебано. — А защо през време на закуската членът на Съвета Сенър разсъждаваше за човека, който среща себе си. Той очевидно знаеше за противозаконните ми пътувания до 482-ия и за това, че аз едва не срещнах там самия себе си. Той ми се подиграваше и изтънчено се забавляваше за моя сметка.

— Сенър? — учуди се Туисъл. — Думите на Сенър са те обезпокоили? Ако само знаеше каква жалка фигура е той! Родното му място е 803-ия Век, една от малкото цивилизации, където, съобразно с особените естетически критерии на епохата, човешкото тяло умишлено се обезобразява, като още в юношеска възраст се обезкосмява.

А знаеш ли какво означава това за продължението на рода? Не може да не знаеш. Уродството разделя хората от техните предшественици и потомци. Сред Вечните почти няма да срещнеш

човек, чието родно място е 803-ия; те твърде много се различават от нас, останалите. Затова избраниците сред тях са единици. От създаването на Вечността до днес Сенър единствен е получил място в Съвета.

Не виждаш ли, че това се е отразило върху психиката му? А ти знаеш какво нещо е нестабилността. Минавало ли ти е някога през ум, че някой член на Съвета може да се чувствава несигурен? Сенър е принуден да изслушва многократно обсъжданията на въпроса за изкореняването на собствената му Реалност поради съществуващите там обичаи, в резултат на които той така рязко се откроява между нас. А това би означавало, че той ще остане едва ли не единственият такъв урод в цялото поколение. Така и ще стане някой ден.

Сенър намира утеха във философията. В стремежа си да компенсира своеобразната си малоценност, той винаги приказва най-много от всички и умишлено застъпва непопулярни или невъзприети становища. Парадоксът за човека, който среща сам себе си, е любимата му тема. Вече ти казах, че той я привеждаше като доказателство, с което предричаше провала на проекта и днес сутринта той се опитваше да дразни нас, останалите членове на Съвета, а не теб. Тирадата му нямаше нищо общо с теб. Нищо!

Туисъл се бе разгорещил. Увлечен в своя монолог, той като че забрави къде се намира, забрави за надвисналата катастрофа и отново се превърна в добре познатото на Харлан гномче с бързи жестикулации и неспокойни движения. Той дори извади цигара от кесията в ръкава си, но така и не я запали.

Туисъл внезапно замълча, обърна се рязко към Харлан и внимателно го изгледа отново, като че след всичко, което беше казал сам той, едва сега до съзнанието му бе проникнал смисълът на последните думи на Техника.

— Какво искаш да кажеш с това, че едва не си срещнал себе си?
— остро запита Туисъл.

Харлан му разказа накратко какво му се бе случило.

— Нима вие не знаехте това? — запита той удивено.

— Не.

Последвалата няколкосекундна пауза бе така необходима за изгарящия в треска Харлан, както глътката вода — за умиращия от жажда.

— И какво от това, ако действително *си* срещнал сам себе си? — запита Туисъл.

— Не беше така.

— Случайни отклонения винаги са възможни — продължи Туисъл, без да обръща внимание на възражението му. — Като се вземе предвид, че числото на допустимите Реалности е безгранично, не може да става и дума за някакъв детерминизъм. Да предположим, че в Реалността на Малансон, в предшестващия цикъл...

— Но нима циклите се повтарят безконечно? — запита Харлан спонтанно, все още запазил малка част от способността си да се удивлява.

— А ти какво смяташе, само два пъти ли? Може би мислиш, че двойката е някакво магическо число? Става въпрос за неограничен брой цикли, които могат да се осъществят в определен промеждутък от биовреме. Също както например може безброй пъти да се завърти моливът по една и съща окръжност, но площта, която тя затваря, остава винаги определена. В предшестващите цикли ти не си се срещнал със себе си. Но точно този път, по силата на статистическата неопределеност на нещата, това е станало възможно. Наложило се е Реалността да бъде променена, за да се предотврати тази среща, и в новата, вече променена Реалност ти изпрати Купър не в 24-ия, а...

— Но защо са всички тези думи? — изкрещя Харлан извън себе си. — Какво целите? Всичко е свършено. Всичко. Сега ме оставете сам със себе си. *Оставете ме сам!*

— Искан да осъзнаеш, че си сгрешил. Искан да разбереш, че не си постъпил правилно.

— Не е вярно. А дори и така да е, връщане *няма*.

— Лъжеш се, *има*. Чуй още какво ще ти кажа — продължи да го увещава Туисъл, като почти припяваше, гърчейки се от любезност. — Ще ти върнат момичето. Обещах ти и пак потвърждавам думата си. Няма да ѝ се случи нищо лошо — нито на нея, нито на теб. Аз лично ти обещавам това и съм готов да ти дам всякакви гаранции.

Харлан го погледна с широко разтворени очи.

— Но вече е твърде късно. Излишно е.

— *Не* е твърде късно, не. Нещата *не* са непоправими. С твоя помощ ние все още можем да успеем. Трябва да ми помогнеш. Трябва

да осъзнаеш своята грешка — това се опитвам да ти обясня. Нужно е сам да пожелаеш да „върнеш“ всичко, което си направил.

Харлан облиза пресъхналите си устни със сух език и си помисли: „Побъркал се е. Съзнанието му не може да се примири с действителността... или няма Съветът наистина знае нещо повече?

Знаеше ли? Наистина ли знаеше? Възможно ли бе това да е някакво средство, с което да се анулира присъдата за Промените? Възможно ли беше да се спре Времето, или да се върне назад неговият ход?“

— Заклучихте ме в стаята с пулта — каза той, — където смятахте, че ме оставяте безпомощен, докато всичко свърши.

— Ти каза, че се опасяваш да не би да не можеш да издържиш напрежението; да не би да не можеш да изпълниш докрай своята роля.

— Та това бе заплаха.

— Аз го приех буквално. Прости ми. Но сега трябва да ми помогнеш.

И така, пак се върнаха там, откъдето бяха започнали. Необходима бе помощта на Харлан. Луд ли бе Туисъл? Или лудият бе той, Харлан? Имаше ли някакъв смисъл в безумието? Или изобщо — в нещо?

Съветът се нуждаеше от неговата помощ. И какво ли нямаше да му обещаат те сега? Нойс. Звание Компютър. Щяха да му обещаат каквото пожелаеше. Но какво щеше да получи, когато направеше това, което се искаше от него? Не, нямаше да позволи да го излъжат втори път.

— Не! — решително каза той.

— Ще ти върнат Нойс.

— Искате да кажете, че членовете на Съвета ще се съгласят да нарушат законите на Вечността, след като опасността отшуми? Не го вярвам.

„Но възможно ли бе да има начин за избягване на опасността? — питаше едно трезвомислещо кътче от съзнанието му. — За какво бе нужно всичко това?“

— Съветът няма да узнае нищо.

— А вие, ще искате ли *вие* да нарушите наредбите? Вие сте идеалният Вечен. Щом опасността отmine и вие ще се подчините на законите. Не бихте могъл да постъпите другояче.

В горната си част скулите на Туисъл се покриха с червени петна. Мъдростта и властността се изпариха от старческото му лице. Остана само необяснима печал.

— Ще изпълня обещанието си и ще наруша закона поради причина, която не може да ти мине и през ум — каза той замислено. — Не зная колко време остава до края на Вечността. Може би часове; може би месеци. Но аз загубих толкова време в безплодни усилия да те вразумя, че си струва да довърша разказа си. Искам само да ме изслушаш — умолявам те.

Харлан се поколеба. След това, решил, че е безсмислено да спори, уморено каза:

— Говорете.

— Неведнъж и до мен са достигали слухове — започна разказа си Туисъл, — че съм се родил старец, че съм набрал мъдрост от един Микрокибермозък, че дори в съня си не се разделям с анализатора си, който поставям в специален джоб на пижамата си, че мозъкът ми е от малки силови релета, образувани от безброй паралелни съединения, и че всяка частица от кръвта ми е микроскопична пространствено-хронологична инструкция, която плава в смазочно масло за сметачни машини.

Всички тези слухове достигат в крайна сметка до мен и, откровено казано, аз дори малко се гордея с тях. Може би дори дълбоко в себе си и аз сам започвам да им вярвам. Глупаво е човек на такава зряла възраст да мисли, че в подобни измишльотини може да има известна доза истина, но какво да правиш, това улеснява живота, поне малко.

Учудваш се? Учудваш се, че аз се стремя да облекча живота си? Аз, Старши Компютър Туисъл, старейшината в Съвета на Времето?

Замислял ли си се някога защо пуша? Може би именно за това. Във всеки случай все трябва да има някаква причина, нали. Вечните не пушат, а и болшинството от Временните също. Често разсъждавам по този въпрос. Понякога ми се струва, че това е просто жалък бунт срещу Вечността, безсилно отмъщение за провала на един голям бунт...

Не, не, с мен всичко е наред. Някоя и друга сълза няма с нищо да ми навредят. Не се преструвам, вярвай ми. Само отдавна не съм си припомнял тези неща. Не ми е приятно да се сещам за тях.

Както и при теб, всичко започна с една жена. Това не е просто съвпадение. Ако се позамислиш малко повече, ще разбереш, че е почти неизбежно. Всички ние, Вечните, които заменяме естествените човешки удоволствия на семейния живот с едно ролце перфолента, сме податливи на тази зараза. Това е една от причините Вечността да вземе такива строги предохранителни мерки. И очевидно именно затова Вечните са понякога така изобретателни в преодоляването на всички препятствия по пътя към забранената цел.

Не съм забравил тази жена. Може би е глупаво от моя страна, може би. Не помня нищо друго от това биовреме. Бившите ми колеги са вече само имена в архивите на Вечността; Промените, които ръководех — всички, с изключение на една, — са само точки в бобините на паметта на Кибермозъка. Но нея си спомням много добре. Впрочем ти сигурно можеш да разбереш това. Дълги години чаках да ми разрешат съюз, но молбата ми бе удовлетворена едва когато получих звание Младши Компютър. Момичето бе от същия век, от 575-ия. До получаване на разрешението аз, както беше редно, не бях видял и очите ѝ. Тя бе интелигентна и мила. Не бе красива, нито дори хубавичка, но и аз даже като млад (а аз съм бил млад, независимо от всички измислици) не се отличавах с особено приятна външност. Ние си допадахме по темперамент и ако не бях Вечен, щях да бъда горд да я назова своя съпруга. Колко пъти ѝ повтарях тези думи. Мисля, че това ѝ бе приятно. Освен това беше и самата истина. Малцина Вечни, които се срещат с жените си само в строго съответствие със старателно изчислените Прогнози, случват като мен.

В тази Реалност ѝ било писано да умре млада, а естествено никой от нейните Аналози не бе подходящ за съюз. В началото гледах на това философски. В края на краищата именно краткостта на живота ѝ правеше съюза ни възможен, без той да окаже някакво отрицателно въздействие върху Реалността.

Сега със срам си спомням, че на времето се радвах, че ѝ е съдено да живее малко. Това бе само в началото. В самото начало.

Прекарвах с нея всичкото време, което ми се отпускате от пространствено-хронологичната инструкция. Използвах всяка минута;

забравях за храна и сън, когато се наложеше, безсрамно пренебрегнах задълженията си, щом можех. Даже в най-смелите си мечти не бях си представял, че е възможно една жена да бъде толкова мила и чаровна. Влюбих се в нея. Казвам го без заобикалки. Опитът ми в любовта е много малък, а познанията, които придобиваш от Наблюдения във Времето, нямат голяма стойност. Но доколкото все пак разбирах от тези неща, мисля, че действително бях влюбен.

От просто удовлетворение на чувствените и физиологични желаниа нашата връзка прерасна в нещо по-голямо и всеобхватно. Неизбежната ѝ смърт престана да бъде удобство и се превърна в надвиснала над главата ми катастрофа. Направих Прогноза за съдбата ѝ. Не се обърнах към Проектантите в съответните специализирани отдели. Пресметнах всичко сам. Сигурно това те учудва. То бе наказуема простъпка, но не беше нищо в сравнение с престъпленията, които извърших след това.

Да, да, аз, Лейбан Туисъл, Старши Компютър, многократно престъпих законите на Вечността.

Три пъти идваше и отминаваше моментът в биовремето, когато и най-малката намеса от моя страна би могла да измени личната ѝ съдба. Естествено аз знаех, че нито една Промяна, извикана от съображения с чисто интимен характер, не можеше да бъде одобрена за смъртта ѝ. Това до голяма степен бе и причината за понататъшните ми действия.

Тя забременя. Трябваше да предприема нещо, но отново не го направих. Аз сам бях изготвил Прогнозата за съдбата ѝ, като взех под внимание нашата връзка, и знаех, че вероятността за забременяване е много голяма. Може би ти е известно, а може би не, че жените от Времето понякога забременяват от Вечни. Всичко се случва. Но тъй като Вечните не бива да имат деца, нежелателните последствия се ликвидират безболезнено и безопасно. Има много начини за това.

Според моята Прогноза тя щеше да почине, преди да роди; затова и не взех необходимите мерки. Тя бе щастлива, че ще стане майка, и аз не исках да я разочаровам. Когато ми разказваше с умиление, че усеща в себе си трепета на новия живот, аз само я гледах и се опитвах да се усмихна.

Но след това се случи нещо неочаквано. Тя роди преждевременно...

Не се учудвам, че ме гледаш така. Аз имах дете, истинско дете, мое собствено. Едва ли някой от Вечните може да каже подобно нещо за себе си. Това бе повече от обикновена простъпка. То беше сериозно престъпление, но все още не бе нищо.

Не очаквах подобно събитие. Раждането на дете и всички проблеми, свързани с това, бяха нещо, в което жизненият ми опит бе съвсем незначителен.

В ужас се хвърлих към Прогнозата за съдбата ѝ и открих, че не бях отчел едно малко вероятно разклонение — роденото дете. Професионален Плановик на Съдби веднага би го забелязал, но аз се бях надценил и грешката бе фатална.

Какво можех да направя?

Невъзможно беше да убия детето. Оставах две седмици до смъртта на майка му. Реших: нека то живее с нея, докато изтече този срок. Две седмици подарено щастие не е твърде голяма отсрочка.

Прогнозата излезе вярна. Майката наистина умря. Времето и причината за смъртта ѝ бяха добре известни. Стоях с нея в стаята ѝ през цялото време, което ми разрешаваше пространствено-хронологичното указание, и мъката ми бе още по-дълбока, защото от година и повече знаех, че този трагичен момент неминуемо щеше да настъпи, а бях останал невъзмутим до самия край. На ръце държех нашия син, мой и неин.

Запазих живота му. Защо извика така? Нима ще ме заклея миш?

Ти не знаеш какво означава да държиш в ръцете си един малък атом от собствения си живот. Може вместо нерви да имам Кибермозък и вместо кръв — перфоленти, но това поне аз знам.

Да, запазих живота му, с което извърших още едно престъпление. Дадох детето във възпитателен дом и при всяка възможност го навестявах (в строга хронологична последователност през определени промеждутъци от биовреме), плащах необходимите такси и следях как растеше момчето.

Така изминаха две години. Аз често проверявах Прогнозата за Съдбата на своя син (това нарушение бе станало вече навик за мен) и всеки път с удоволствие се убеждавах, че с точност до 0,00001 не съществуваше вероятност от някакви вредни въздействия върху текущата Реалност. Момченцето проходи и дори вече неясно изговаряше няколко думи. Никой не го научи да ме нарича „татко“.

Нямам представа какви догадки може да са си правели хората от Времето, завеждащи този дом. Те взимаха парите ми и нищо не разпитваха.

След като изтекоха тези две години, в Съвета на Времето бе внесен проект за Промяна на Реалността, който засягаше и една малка част от 575-ия. По това време аз току-що бях получил званието Асистент Компютър и на мен възложиха да оглавявам детайлната разработка на проекта. Това бе всъщност и първата Промяна, която ми се предоставяше да изготвя самостоятелно.

Аз, разбира се, се гордеех с оказаното доверие, но и се страхувах. В настоящата Реалност моят син бе неканен гост. В новата — той едва ли щеше да има Аналози. Мисълта за това, че му предстои да премине в небитието, ме огорчаваше дълбоко.

Разработих проекта за Промяната и дори самонадеяно повярвах, че е безупречен. Първата ми по-голяма изява. Но аз се поддадох на изкушението. Направих го, без много да му мисля, защото вече имах доста практика в това отношение. Бях станал закоравял престъпник, най-редовен закононарушител. Предварително уверен в резултата, направих нова Прогноза за Съдбата на сина си.

А следващите двама и четири часа прекарах в своя кабинет, надвесен над резултатите, без храна и сън, с отчаяна надежда да открия някаква грешка.

Грешка обаче нямаше.

На другата сутрин трябваше да внеса в Съвета предложенията си за Промяната. Не го направих. Като използвах съвсем приблизителни методи (в края на краищата Реалността нямаше да просъществува още кой знае колко), аз изработих пространствено-хронологично указание за себе си и влязох в една точка на Времето, отделена от момента на раждането на детето с повече от трийсет години.

Той бе трийсет и четири годишен; на възрастта, която бях самият аз по онова време. Представих се за далечен негов роднина по майчина линия. Той не знаеше нищо за баща си, не можеше да си спомни, че в детството му го бях посещавал често.

По професия бе авиационен инженер. В 575-ия съществуваха шест разновидности на въздушните съобщения (и в сегашната Реалност е все още така) и моят син бе уважаван и преуспяващ член на своето общество. Той беше женен за едно момиче, предано влюбено в

него, но бяха бездетни. В новата Реалност, където моят син не трябваше да съществува, Аналогът на това момиче никога нямаше да се омъжи. Всичко това аз знаех отдавна. Бях сигурен, че Реалността няма да пострада. В противен случай едва ли бих дръзнал да оставя момчето между живите. Все още не бях *завършен* негодник.

Прекарах целия ден със сина си. Говорихме общи неща, аз се усмихвах любезно и когато изтече времето, което указанието ми отпускаше, сухо се сбогувах. Но под маската на равнодушието аз жадно попивах всяко негово действие, всяка негова дума и се стараех да ги запазя завинаги в паметта си. Искях да прекарам поне двайсет и четири часа в една Реалност, която на следващия ден (по биовремето) вече нямаше да съществува.

Как копнеех да посетя и моята съпруга още един последен път в този отрязък от Столетието, когато още е била жива, но вече бях използвал и последната секунда, която ми отпускаше указанието. Дори не се осмелих да я зърна отдалече.

Завърнах се във Вечността и там прекарах още една мъчителна нощ в страшна душевна борба — не исках, не можех да се примиря с горчивата истина. На следващата сутрин аз предадох на Съвета изчисленията, заедно с препоръките ми за Промяната.

Гласът на Туисъл бе преминал в шепот и сега съвсем замлъкна. Той седеше сгърбен, загледан в една точка на пода между коленете си, и само преплетените пръсти на ръцете му бавно се свиваха и разпускаха.

Без да дочака продължението, Харлан се поизкашля. Беше му станало жал за стареца, въпреки многобройните престъпления, които последният бе извършил.

— Това ли е всичко? — запита Техникът.

— Не, най-лошото... най-ужасното... — прошепна Туисъл. — Оказа се, че в новата Реалност моят син имаше свой Аналог. На четиригодишна възраст той се бе парализирал. Четирийсет и две години прикован на легло при обстоятелства, непозволяващи да се приложи към неговия случай нервнорегенерационната апаратура, открита в 900-ия Век. Бях безсилен да сложа край на мъките му по един безболезнен начин.

Тази нова Реалност още съществува. Моят син все още си е там, в същия отрязък на Столетието. Аз му причиних всичко това. Сам бях разработил проекта за Промяната, ползвайки собствения си Кибермозък, сам бях дал заповед за извършването ѝ. Много пъти нарушавах закона заради него или заради майка му, но винаги ще ми се струва, че оставайки верен на клетвата си към Вечността, аз бях извършил най-голямото и всъщност може би *единствено* престъпление.

Нямаше място за коментар и Харлан мълчеше.

— Сега поне разбираш защо ти съчувствувам искрено и искам да ти върнат момичето — продължи Туисъл. — Това не би навредило на Вечността и в известен смисъл би се явило като изкупление за моето престъпление.

И Харлан повярва. Изведнъж повярва!

Той падна на колене и притисна слепоочията си с юмруци. Сведе глава и бавно започна да полюшва тялото си в такт с разкъсващото отчаяние, което пулсираше във всички фибри на тялото му.

Подобно на библейския Самсон с един удар той бе погубил Вечността и се беше лишил от Нойс. А можеше да спаси всички Вечни и да запази любимата.

15. ИЗДИРВАНИЯ В ПРАИСТОРИЯТА

Туйсъл бе хванал Харлан за раменете и го разтърсваше.

— Харлан! Харлан! — настойчиво повтаряше името му старецът.
— В името на Вечността, бъди мъж!

Харлан постепенно се освободи от унинието.

— Какво да правим сега?

— Само да не падаме духом. Да не се отчайваме. Като начало, изслушай ме. Забрави, че си Техник, и се постарай да видиш Вечността с очите на Компютър. Тази гледна точка е доста по-сложна. Когато измениш нещо във Времето и с това предизвикаш Промяна в Реалността, то тази Промяна може да настъпи веднага. Защо?

— Може би защото изменението, което сме извършили, е направило Промяната неизбежна — каза Харлан със слаб глас.

— Неизбежна?! Но ти можеш да се върнеш назад и да заличиш всички следи от това изменение, нали?

— Сигурно. Но никога не ми се е налагало да постъпвам така. Даже не съм и чувал за подобен случай.

— Това е вярно. Тъй като ние не се отказваме от намерението си да извършим изменението, то протича съгласно плановете ни. Но тук става дума за нещо друго. Неволно изменение. Ти не изпрати Купър в определеното Столетие и сега аз смятам на всяка цена да поправим грешката и да го върнем обратно.

— Да ни съхрани Времето, но как?

— Още не знам, но *трябва* да има някакъв начин. Иначе изменението би било необратимо. Промяната би се извършила веднага. Но Промяна все още не е настъпила. Още се намираме в Реалността на мемоара на Малансон. Това означава, че изменението е обратимо и то *ще* бъде върнато.

— Какво?!

На Харлан му се стори, че отново се потапя в бурния, все по-мрачен и по-всеобхватен водовъртеж на безумния си кошмар.

— Несъмнено има някакъв начин отново да се затвори кръгът във Времето и вероятността да открием този начин очевидно е доста голяма. Докато все още съществува нашата Реалност, можем да бъдем уверени, че възможността да намерим изход от положението е все така голяма. Ако в даден момент ти или аз вземем неправилно решение, ако шансът да се затвори кръгът спадне под една определена критична величина, Вечността ще изчезне. Разбираш ли?

Харлан не беше сигурен, че му е ясно. Но и не се стараеше особено да схване нещата. Той бавно се надигна, едва се довлече до един стол и безсилно се отпусна на него.

— Смятате, че можем да върнем Купър обратно...

— ... и да го изпратим в необходимото Време. Точно така. Ще го хванем в момента, когато слиза от капсулата, и той ще се озове в мястото на предназначението, 24-ия Век, само с няколко биочаса или в най-лошия случай няколко биодни по-възрастен. Това, естествено, също ще бъде изменение, но безспорно незначително. Реалността ще се разлюлее, моето момче, но тя няма да изчезне.

— А как ще го намерим?

— Знаем, че това е възможно, иначе Вечността нямаше още да съществува. Но как точно да постъпим, именно тук ми е необходим твоят съвет; затова и положих толкова усилия да те привлека на своя страна. Ти си специалистът по предисторическите Времена. Ти трябва да отговориш на този въпрос.

— Не мога — простена Харлан.

— Можеш — настояваше Туисъл.

Изведнъж гласът на стареца зазвуча бодро — годините му сякаш се бяха стопили, от умората нямаше и следа. Очите му заблестяха с огъня на борбата и той размаха запалената цигара като копие. Дори за Харлан, чиито сетива бяха притъпени от преживяното сътресение, беше очевидно, че сега, когато битката бе започнала, Туисъл ликуваше, опиваше се от хазарта на играта.

— Да опитаме да възстановим събитието — развълнувано каза Компютърът. — Можем да го направим. Пред теб е пултът. Ти стоиш до него и очакваш сигнала. Той идва. Включваш контакта и същевременно придвижваш лоста няколко Столетия по посока към миналото. Колко?

— Казах ви, че не знам. Не знам.

— Ти може би не знаеш, но мускулите ти сигурно помнят. Застани при пулта. Постави ръката си на контакта. Стегни се. Хвани с ръце, моето момче. Сега очакваш сигнала. Ненавиждаш мен. Ненавиждаш Съвета. Ненавиждаш Вечността. Сърцето ти се къса от мъка по Нойс. Върни се мислено към този момент. Опитай се да го изживееш още веднъж. Сега отново ще пусна секундомера. Давам ти една минута да си припомниш какви чувства са те вълнували тогава и да се вживееш в ролята си.

При приближаването на нулевия момент хвани с дясната си ръка лоста точно така, както го беше хванал и тогава. След това прибери ръката си! Не връщай лоста отново назад. Готов ли си?

— Не вярвам да успея.

— Не вярваш... Пресвято Време, та ти нямаш друг избор. Има ли изобщо начин да си върнеш момичето?

Нямаше. С усилие на волята Харлан си наложи да застане пред пулта. И в същия момент го завладяха чувствата, които го бяха обхванали тогава, когато реши да изпрати Вечността в небитието. Той не бе принуден да ги предизвиква по изкуствен начин. Повторението на физическите движения се бе явило като условен сигнал за тях. Тънката червена стрелка започна да се движи по циферблата.

„Може би последната минута от живота...“ — безпристрастно помисли той.

Минус трийсет секунди.

„Няма да боли. Това не е смърт.“

Той се опита да мисли само за Нойс.

Минус петнайсет секунди.

Нойс!

Лявата ръка на Харлан придърпа прекъсвача към един контакт.

Минус двайсет секунди.

Контакт!

Дясната му ръка се раздвижи.

Минус пет секунди. Нойс!

Дясната му ръка се придви... НУЛА... жи конвулсивно.

Харлан запъхтян отскочи настрана.

Туисъл доближи прибора и се надвеси над скалата.

— Двайсети Век — съобщи той. — По-точно, деветнайсет цяло, трийсет и осем стотни.

— Не знам — сподавено изрече Харлан. — Опитах се възможно най-точно да възпроизведа усещанията си, но беше различно. Знаех какво правя и в това бе цялата разлика.

— Разбирам, разбирам — каза Туисъл. — Напълно възможно е да се заблудиш. Ще считаме този опит за първо приближение.

Той замълча един миг, като мислено пресмяташе нещо. После започна да вади един джобен анализатор от калъфа му, но размисли и го пъхна обратно вътре, без изобщо да го ползва.

— Да ги поразя Времето всички тези десетични знаци! Приемаме, че вероятността да си го изпратил във втората четвъртина на 20-ия Век е 0,99. Да кажем някъде между 19,25 и 19,50. Така добре ли е?

— Не знам.

— Е, слушай ме сега внимателно. Ако аз взема твърдо решение да съсредоточа издирванията си само в този отрязък на Времето, като изключа всички други възможности, и ако се окаже, че съм се заблудил, ще загубим последния шанс да затворим кръга във Времето и Вечността ще изчезне. Решението, само по себе си, се явява критичната точка, Минималната Необходима Промяна, М.Н.П., която е достатъчна, за да извика Промяната. Сега аз взимам решението. Решавам твърдо...

Харлан предпазливо се огледа наоколо, като че Реалността бе станала толкова неустойчива, че би могла да рухне при едно рязко обръщане на главата.

— Абсолютно съм уверен в съществуването на Вечността — каза той.

(Със своето спокойствие Туисъл го бе заразил дотолкова, че гласът, с който Харлан изрече тези думи, прозвуча твърдо дори и в собствените му уши.)

— Значи Вечността още съществува — сухо и делово продължи Туисъл — и следователно ние сме взели правилно решение. Засега нямаме повече работа тук. Предлагам да преминем в моя кабинет, а мястото ни да заемат членовете на Специалния Комитет към Съвета. Нека се скитат из залата, ако това им доставя удоволствие. Те смятат, че проектът е завършил благополучно. Ако претърпим неуспех, те никога няма да узнаят това. И ние — също.

Туисъл внимателно разгледа цигарата си от всички страни и каза:

— Въпросът, който сега стои пред нас, е следният: какво ще предприеме Купър, когато открие, че се е озовал в друго Столетие?

— Не знам.

— Едно нещо е ясно. Той е умен момък, интелигентен, с въображение, нали?

— Естествено, та той е Малансон.

— Именно. И той също се беше замислял над възможността да не попадне в определеното Столетие.

Един от последните му въпроси бе: „Какво би станало, ако не попадна в необходимото Време?“ Спомняш ли си?

— Е, и какво от това?

Харлан нямаше представа накъде клони Туисъл.

— Следователно вътрешно той е подготвен за такава възможност. Ще предприеме нещо. Ще се опита да се свърже с нас, да улесни по някакъв начин работата ни по издирването. Не забравяй, че част от живота си той е бил Вечен. Това е много важно.

Туисъл изпусна едно кълбенце дим, разби го с пръст и внимателно проследи как струйките се свиваха и изчезваха.

— За Купър няма нищо странно в идеята да се изпрати съобщение през стотици Столетия — продължи Туисъл. — Той едва ли ще се примири с мисълта, че е безвъзвратно загубен във Времето. Та Купър знае, че ще го търсим.

— Но как би могъл той да ни съобщи нещо, когато в 20-ия Век няма капсули, а до създаването на Вечността има да изтече още много вода? — запита Харлан.

— Говори в единствено число! Не на „нас“, а на *теб*, Техник, на *теб*. Ти си нашият специалист по предисторическата епоха. Естествено е Купър да стигне до извода, че само ти ще можеш да откриеш следите му.

— Какви следи, Компютър?

Туисъл се вгледа в Харлан и проникателното му старческо лице се сбърчи.

— В самото начало смятахме да оставим Купър в предисторическата епоха. Той не е съоръжен със защитна обвивка във вид на поле от биовреме. Целият му живот като че е вплетен в тъканта на Времето и той ще остане в това положение, докато ние с теб не обърнем изменението. Също така вплетени в тази тъкан са и всякакви

предмети, знаци или съобщения, които той би могъл да остави за нас. Когато сте изучавали 20-ия Век, несъмнено сте ползвали някакви специални източници. Документи, архивни материали, филми, старинни предмети, справочници, с една дума — автентични материали от самата епоха.

— Естествено.

— И той ги е изучавал заедно с вас?

— Да.

— А нямаше ли сред тези материали някои, които ти специално предпочиташе; такива, които Купър би могъл да разчита, че познаваш най-детайлно, така че можеш лесно да откриеш в тях и минимално сведение, отнасящо се до него?

— Сега чак разбирам накъде клоните — каза Харлан и се замисли.

— Е! — нетърпеливо запита Туисъл.

— Това може да бъде само моят ежеседмичник; почти съм сигурен. Ежеседмичните списания са се ползвали с голяма популярност в началото на 20-ия. Аз имам почти всички броеве на един от тях, който води началото си от първите години на 20-ия и достига почти до края на 22-ия Век.

— Това е добре. А мислиш ли, че съществува някакъв начин Купър да помести своето съобщение в този ежеседмичник? Имай предвид, че той знае, че четеш това списание и го познаваш на пръсти.

— Едва ли — поклати глава Харлан. — Тези списания са имали маниерен стил. Не може да се каже, че са обхващали много сфери от живота, нито пък че са се отличавали с особена обективност; по-скоро те са носели случаен характер. Би било трудно или почти невъзможно да разчиташ, че ще ти поместят определено съобщение, и то в желанието от теб вид. Така че известието от Купър може да се появи в списанието съвсем изопачено. Дори ако той успее да получи място в някоя редакция, което е доста невероятно, пак не може да бъде сигурен, че дописката му ще мине през многобройните редактори без каквито и да било съкращения или изменения.

— Заклевам те във Вечността, помисли добре! — възбудено настояваше Туисъл. — Съсредоточи цялото си внимание върху този ежеседмичник. Представи си, че ти сам си Купър, с неговото образование и възпитание, и се намиращ в 20-ия. Ти си този, който си

обучавал момчето, Харлан. Ти си формирал мисловната му нагласа. И така, какво ще предприеме той? Как ще постъпи, за да застави списанието да помести съобщението му, без да промени и една дума в него?

Харлан широко разтвори очи.

— Реклама!

— Какво? Какво?

— Реклама. Платено обявление, което се помещава в същия вид, в който е било предадено. Ние с Купър няколко пъти обсъждахме въпросите, свързани с рекламата.

— Ах, да, да. Нещо подобно имаше и в 186-ия — каза Туисъл.

— Не е същото. През 20-ия Век е разцветът на рекламата. Нивото на културата...

— Да се върнем към конкретното рекламно обявление — припряно го прекъсна Туисъл. — Какво може да бъде то?

— И аз бих желал да знам това.

Туисъл се загледа в горящия край на цигарата си, като че очакваше някакво вдъхновение от нея.

— Той не може да действа открито. Не може да напише: „Купър от 78-ия Век е захвърлен в 20-ия и вика Вечността...“

— А защо си така уверен в това?

— Съвършено невъзможно е. Подобно съобщение, публикувано в 20-ия Век, още по-сигурно би разкъсало Малансоновия кръг, отколкото някое погрешно действие от наша страна. Но ние сме още тук — следователно през целия си живот в текущата Реалност на 20-ия Купър не е допуснал нито една подобна грешка.

— А освен това — продължи Харлан, като се отказа от цялата тази кръгова казуистика, която като че ли съвсем не смущаваше Туисъл — никоя редакция не би се съгласила да помести обявление, което би й се видяло безумно или безсмислено. Те биха заподозрени мошеничество или друго незаконно деяние и няма да искат да се обвързват. Така че Купър не би могъл да напише обявлението си на Единен Междувременен Език.

— Да, трябва да е нещо много хитро и прикрито — каза Туисъл. — Ще му се наложи да използва някакъв вид алегория. Обявлението му ще трябва да изглежда напълно обичайно за всички хора от праисторическото общество. Напълно нормално! И в същото време то

трябва да съдържа нещо очевидно за нас, които определено знаем какво търсим. Нещо съвсем очевидно; някакъв детайл, който от пръв поглед се хвърля в очи, защото обявлението ще се издирва всред безброй подобни реклами. Колко *голямо* смяташ, че може да бъде то, Харлан? Скъпи ли са тези обявления?

— Мисля, че са доста скъпи.

— И Купър сигурно ще трябва да спестява дълго, за да събере необходимата сума. Пък и без това съобщението трябва да е малко, за да не привлече излишни подозрения. Помисли, Харлан. Какъв размер може да има то?

— Половин колонка — показа с ръце Харлан.

— Колонка?

— Вижте, тези списания са се печатали на хартия. Текстът се е разполагал в колонки.

— Да, да. В съзнанието ми литературата винаги някак се асоциира само с филмите... Ето, вече получихме още едно първо приближение от друг характер. Трябва да търсим рекламno обявление от половин колонка, което още на пръв поглед ще ни докаже, че го е поместил човек от друго Столетие (по-късно във Времето, естествено) и което при все това е толкова обичайно за хората от 20-ия Век, че никой не би могъл да забележи нещо странно или подозрително в него.

— А ако не го намеря? — запита Харлан.

— Ще го намериш. Вечността съществува, нали? Докато тя съществува, ние сме на верен път. Апропо, можеш ли да си спомниш при заниманията си с Купър да си попадал на някое подобно рекламno обявление? Не ти ли е направило впечатление, дори и само за секунда, нещо особено, необикновено, някакво неуловимо вътрешно несъответствие?

— Не.

— Не е нужно да отговаряш веднага. Поразмисли пет минути.

— Няма смисъл. Когато разглеждахме тези списания с Купър, той още не се намираше в 20-ия Век.

— Ех, моето момче, за какво ти е тази глава? Опомни се, моля те. Като си изпратил Купър в 20-ия, ти си извършил изменение. Това още не е Промяна; не е и необратимо изменение. Но съществуват промени с малко „п“, или микропромени, както ги наричат Компютрите. В момента, в който Купър е бил изпратен в 20-ия, съобщението се е

появило в съответния брой на списанието. Твоята собствена Реалност е претърпяла микропромяна в такъв смисъл, че сега съществува много по-голяма вероятност да спреш погледа си върху страницата с рекламно обявление, отколкото е съществувала в предишната Реалност. Разбираш ли?

Главата на Харлан отново се замая от лекотата, с която Туисъл се провираше както през джунглата на темпоралната логика, така и през „парадоксите на Времето“. Той поклати разстроено глава.

— Не си спомням нищо подобно.

— Добре тогава. Да оставим това настрана. Къде съхраняваш архива с тези списания?

— Възползвах се от особеното положение на Купър и построих специална библиотека с Две Секции.

— Чудесно — каза Туисъл, — да отидем там. *Незабавно!*

Туисъл дълго и удивено разглеждаше старите подвързани томове в библиотеката на Харлан и след това свали от полицата един от тях. Те бяха толкова стари, че се бе наложило изтънялата хартия да се съхранява по специални начини и въпреки това прозрачните страници скърцаха под недостатъчно ловките ръце на Туисъл.

Харлан потръпна като от болка. В друго време той би заповядал на Туисъл да се отдръпне от полиците; какво от това, че беше Старши Компютър?

Старецът напрегнато прелистваше скърцащите страници и беззвучно изговаряше архаичните думи.

— Това е английският, за който толкова говорят езиковедите, нали? — запита той, като почука с пръст една страница.

— Да. Английски — промърмори Харлан.

Туисъл върна тома на мястото му.

— Тежко и неудобно.

Харлан вдигна рамене. Разбира се, в повечето Столетия на Вечността филмокнигите се ползваха с популярност. А някъде дори, там, където техниката бе особено усъвършенствувана, записките се извършваха на молекулярно равнище. И все пак печатът и хартията не бяха нещо нечувано.

— Книгопечатането е по-евтино, отколкото филмите — отвърна той.

Туисъл потърка брадичката си.

— Възможно е. Но да пристъпим към работа, а?

Той свали друг том от полицата, разтвори го напосоки и се зае да съзерцава страницата със странна настойчивост.

„Нима разчита, че щастието ще му се усмихне веднага?“ — помисли си Харлан.

Очевидно догадката му бе вярна, защото Туисъл, срещнал удивения му поглед, почервения от смущение и върна книгата на мястото ѝ.

Харлан извади първия том от 25-ото Сантистолетие на 20-ия Век и започна методично да прелиства страниците му. Движеха се само очите и дясната му ръка. Цялото тяло на Техника бе застинало в напрегната съсредоточеност.

През дълги промеждутъци от биовреме, които се сториха безконечни на Харлан, той ставаше и като си мърмореше нещо под носа, се пресягаше да вземе друг том. В тези кратки паузи пред него обикновено се озоваваше чаша кафе или сандвич.

— Вашето присъствие тук е безполезно — унило каза Харлан.

— Преча ли ти? — запита направо Туисъл.

— Не.

— Тогава ще остана — промърмори Компютърът.

Той ставаше, отиваше до полиците с книгите, взираше се безпомощно в подвързиите им, обхождаше стаята от единия ѝ край до другия и се връщаше на мястото си. Една след друга догаряха многобройните му цигари, като понякога опърляха пръстите му, но той не забелязваше това.

Биоденят беше към своя край.

Сънят бе недостатъчен и неспокоен. На сутринта, в паузата между два тома, помайвайки се над последната си глътка кафе, Туисъл замислено продума:

— Понякога се чудя защо не се отказах от званието Компютър след случая с моето... разбираш какво искам да кажа.

Харлан кимна.

— Мислех да го направя — продължи старецът. — Много ми се искаше да го направя. Цели биомесеци аз отчаяно се надявах, че вече няма да ми се наложи да имам работа с никакви Промени. У мен се появи болезнено отвращение към тях. Започнах дори да се замислям дали имахме право да извършим тези Промени. Забавно, докъде могат да доведат човека емоциите! *Ти* познаваш праисторията, Харлан. Знаеш какво е представлявала тя сама по себе си. Реалността тогава се е развивала сякаш по линията на най-голямата вероятност. Ако тази максимална вероятност е означавала някаква епидемия или десет Столетия робство, упадък на културата или дори... да потърсим нещо действително ужасно — или дори атомна война, стига подобно събитие да беше възможно в предисторическата епоха, то, да ме поразят Времето, всичко това *се е случвало*. Нищо не е било в състояние да го възпре.

Но възникването на Вечността постави край на тези неща. От 28-ия Век нататък подобни случаи не се срещат в историята. Пресвято Време, та ние издигнахме нашата Реалност на ниво на благоденствие, далеч надхвърлящо всичко, което хората в Първобитното общество са могли да си представят; ако не беше намесата на Вечността, вероятността човечеството да достигне това ниво би била нищожно малка.

„Накъде ли клони? — засрамено си помисли Харлан. — Може би иска да ме застави да работя още по-усилено? Та аз и без това правя всичко, което съм в състояние.“

— Ако сега изпуснем тази възможност — продължаваше Туисъл, — Вечността ще изчезне, и най-вероятно — безвъзвратно. Чрез една грандиозна Промяна Реалността ще се измени по посока на максималната вероятност и аз съм сигурен, че това ще означава атомна война и гибелта на цялото човечество.

— Мисля, че е време да се заема със следващия том — каза Харлан.

— Колко много има още! — безпомощно възкликна Туисъл през следващата пауза. — Дали няма някакъв по-бърз начин?

— Кажете какъв. На мен лично ми се струва, че съм длъжен да прегледам всяка страница, и то от началото до края. Просто не е по силите ми да върша това по-бързо, отколкото го правя.

Той продължи да обръща методично страниците.

— За днес — толкоз! — каза Харлан. — Буквите започват да се размазват пред очите ми и това означава, че е време за сън.
Завършваше вторият биоден.

На третия биоден от издирването в десет часа и дваайсет и две минути по Единното Биовреме, Харлан изумено спря погледа си върху една страница и тихо каза:

— Ето го.

— Кое? — не разбра Туисъл.

Харлан вдигна глава: лицето му бе изкривено от удивление.

— Знаете ли, просто не вярвах в това. Да ме порази Времето, аз нито за минута не ви повярвах истински и дори това, което разправяхте за рекламните съобщения и списанията, ми се струваше „бабини деветини“.

Чак сега Туисъл разбра.

— *Tu si go намерил!*

Той се хвърли върху Харлан и конвулсивно се вкопчи с треперещи пръсти в дебелия том.

Харлан рязко издърпа книгата от ръцете му, затвори я с трясък и я скри зад гърба си.

— Един момент. И без това *вие* не можете да го намерите, дори и да ви покажа страницата.

— Какво правиш? — пронизително изпищя Туисъл. — Та ти отново го изгуби.

— Не съм го изгубил. Знам точно къде се намира. Но първо...

— Какво първо?

— Компютър Туисъл, остана ни да уредим една незначителна подробност. Вие ми казахте, че ще ми върнат Нойс. Върнете ми я още сега. Искам да я видя.

Туисъл удивено впери поглед в Харлан; изтънялата му бяла коса бе в пълен безпорядък.

— Шегуваш ли се? — запита той.

— Не — рязко отвърна Харлан. — Не ми е до шегата. Вие ме уверявахте, че ще уредите всичко... А може би *вие* се шегувате. Обещахте ми, че ще ми върнат Нойс.

— Да, обещах. Въпросът е решен.

— Тогава покажете ми я жива и невредима.

— Просто не мога да те разбера. Та аз не съм я скрил някъде тук. Нито аз, нито някой друг. Тя си стои в далечното бъдеще, в Сектора, който Финдж бе посочил в своето донесение. Никой и с пръст не я е докоснал. Пресвято Време, нали ти казах, че е в безопасност.

Харлан втренчи поглед в стареца и почувствува, че нервите му се обтягат като корабни въжета.

— Това е игра на думи — задавено каза той. — Добре, тя е в далечното бъдеще, в упоменатия в донесението на Финдж Сектор, но какво ме грее мен това? Свалете бариерата от Времето в 100000-ия.

— Да сваля какво?

— Бариерата. Капсулата не може да мине през нея.

— Но ти изобщо не си споменавал подобно нещо — буйно реагира Туисъл.

— Нима? — запита Харлан крайно удивен.

Наистина ли не бе казал нищо конкретно? Та той бе мислил само за това през всичките тези дни. Никога ли не беше отворил дума за него? Съвсем не можеше да си спомни. Отново се ожесточи.

— Добре — рязко изрече той. — Казвам ви го *сега*. Свалете я.

— Но това е невъзможно. Бариера, непроницаема за капсулата? Бариера на Времето?

— Искате да кажете, че не сте я поставили лично вие?

— Не съм. Кълна се във Времето.

Харлан почувствува, че пребледнява.

— Тогава... тогава... Значи това е работа на Съвета. Те са знаели всичко и са взели мерки от своя страна, независимо от вас и... и тогава — кълна се във Времето и Реалността! — ще има много да чакат обявлението, Купър, Малансон и всичко, свързано с Вечността. Няма да получат нищо. Нищичко.

— Чакай! Чакай! — Туисъл в отчаяние задърпа Харлан за лакътя. — Овладей се, моето момче. Размисли, размисли добре. Съветът не е поставял никаква бариера.

— Тя е там.

— Но те не биха могли да поставят такава блокировка. Никой не може да го направи. Теоретически е невъзможно.

— Значи има неща от теорията, които вие не знаете. Бариерата съществува.

— Аз знам повече от всички членове на Съвета и твърдя, че подобно нещо е изключено.

— Но фактът е налице.

— Ако наистина е така, то...

И Харлан изведнъж забеляза някакъв жалък страх в очите на Туисъл; страх, какъвто не беше видял у стареца дори когато той за пръв път чу, че Купър не е бил изпратен в определеното Столетие и че гибел заплашва Вечността.

16. СКРИТИТЕ СТОЛЕТИЯ

Ендрю Харлан разсеяно следеше как върви работата. Изпълнителите вежливо не го забелязваха, защото бе Техник. При обикновени обстоятелства той изобщо нямаше да погледне към тях, понеже те бяха Обслужващ Персонал. Но сега той ги наблюдаваше и се чувствуваше толкова нещастен, че изведнъж се улови, че изпитва чувство на завист към тях.

Сивокафявата униформа и черните нашивки с червена зигзагообразна стрела издаваха принадлежността им към Отдела на междувременния превоз.

С помощта на сложна апаратура те проверяваха Темпоралните двигатели на капсулата и степените свръхсвобода по временното протежение на Каналите. Харлан предполагаше, че теоретическите им познания по темпорално инженерство не са големи, но беше очевидно, че те владееха работата си до съвършенство.

В училище Харлан не беше научил почти нищо за Персонала по Поддържането. Или по-точно казано — не беше пожелал да узнае каквото и да било за него. Та там изпращаха само най-посредствените Ученици. „Професията на неспециалистите“, както деликатно я наричаха, бележеше всички, които я упражняваха, с клеймото на провала за цял живот и затова средният Ученик се стараеше дори да не мисли за подобна възможност.

Но сега, като наблюдаваше Работниците, Харлан дойде до извода, че техният труд е тих и спокоен и че те са по свой начин щастливи.

И защо не? Та те бяха десет пъти повече от Специалистите, „истинските Вечни“. Те имаха свое общество, свои квартали, свои развлечения. Техният работен ден не превишаваше определено число биочасове и никой не ги гледаше накриво, ако не посвещаваха свободното си време на своята професия. За разлика от Специалистите те имаха възможност да се занимават с литература и драматизации на стереокиното, подбрани от различни Реалности.

И в края на краищата, те бяха по-съвършените личности. Животът на Специалистите бе неспокоен и предвзет, някак изкуствен в сравнение с приятното и просто съществуване, което водеха Работниците по Обслужването.

Те, Работниците, бяха и фундаментът, върху който се крепеше Вечността. Странно как този очевиден факт не бе направил впечатление на Харлан още по-рано. Те ръководеха доставките на вода и продоволствия от Времето, унищожаваша отпадъците, обслужваха електроцентралите. Те обезпечаваха безотказната работа на сложния механизъм на Вечността. Дори ако в един ден бяха поразени на място всички Специалисти, Работниците биха могли и по-нататък да поддържат съществуването на Вечността. Но ако Работниците изчезнеха, Специалистите би трябвало или в някакви си няколко дни да избягат от Вечността, или да загинат най-безславно.

Как се отнасят Работниците към невъзможността да се върнат в родното Време, към забраната да имат съпруги и деца? Те не знаеха бедност и болест; не ги заплашваха Промените в Реалността; но беше ли това достатъчна компенсация в техните очи? Имаше ли изобщо някой, който да се интересува от мнението им, когато се обсъждаха важни въпроси? Харлан почувствува, че в него се разгаря пламъкът на бореца за социална справедливост.

Нишката на мислите му бе прекъсната от появата на Старши Компютър Туисъл. Те се разделиха преди час, когато Работниците вече бяха пристъпили към действие. Запъхтян, Туисъл подтичваше и видът му бе още по-измъчен, отколкото преди.

„Как ли издържа? — помисли си Харлан. — Та той е вече стар човек!“

Туисъл се огледа наоколо бързо като птичка. При появата му Работниците механически се изправиха почтително.

— Е, има ли някаква неизправност в Каналите на Времето? — запита той.

— Всичко е наред, сър — отвърна един от Работниците. — Пътят е чист, а интензивността на полето е нормална навсякъде.

— Всичко ли проверихте?

— Да, сър. Целия интервал, който се обслужва от нашия Отдел.

— Свободни сте — каза Туисъл.

Думите му прозвучаха като категорична заповед — незабавно да бъде опразнен теренът. Работниците се поклониха с уважение, обърнаха се и забързано излязоха.

Туисъл и Харлан останаха сами сред Каналите на Времето.

— Почакай ме тук — помоли Туисъл.

Харлан поклати глава в знак на несъгласие.

— Трябва да дойда с вас.

— Не може да не разбираш! — опитваше се да го склони Туисъл.
— Ако нещо се случи с мен, ти знаеш как да намериш Купър. Но ако нещо се случи с теб, какво мога да направя сам аз или който и да е Вечен, или дори всички Вечни, взети заедно?

Харлан отново поклати отрицателно глава.

Туисъл постави нова цигара в устата си.

— Сенър е подозрителен — каза той. — През последните два биодни той няколко пъти се свърза с мен по видефона. Искаше да узнае защо така изведнъж съм се уединил. Когато разбере, че по мое нареждане е проведена пълна проверка на цялото оборудване на Каналите... Трябва да тръгвам, Харлан. Не мога да отлагам.

— Не ви задържам. Аз съм готов.

— Значи настояваш на своето?

— Ако няма бариера, няма да има и опасност. А дори и да има, аз вече бях там и се върнах. Какво ви плаши, Компютър?

— Просто не желая да рискувам, без да е особено наложително.

— Тогава позовете се на собствената си логика, Компютър. Решете твърдо, че аз трябва да дойда с вас. Ако след това Вечността още не е изчезнала, значи, има надежда да се затвори кръгът. Следователно ще оцелеем. Ако този ход се окаже неправилен, Вечността ще премине в небитието, но съвсем същото ще се случи и ако аз не дойда, защото без Нойс — кълна се — няма да си помръдна и пръста да измъкна Купър от бедата.

— Ще ти я доведе — каза Туисъл.

— Щом всичко е толкова просто и безопасно, не виждам защо и аз да не дойда с вас.

Бе очевидно, че Туисъл се раздираше от съмнения. Накрая той каза хрипливо:

— Добре тогава, да тръгваме!

И Вечността оцеля.

Изплашеното изражение в очите на Туисъл не изчезна и след като влязоха в капсулата. Той не сваляше поглед от бързо сменящите се цифри на индикатора. Дори и по-грубият уред за измерване на Килостолетията, монтиран специално за това пътуване, почукваше на минутни интервали.

— Не биваше да идваш — каза той.

— Защо? — повдигна рамене Харлан.

— Просто лошо предчувствие. Няма основателна причина. Наречи го, ако щещ, и суеверие. Страшно съм неспокоен, не мога място да си намеря.

Туисъл кръстоса ръце и пръстите му здраво се преплетоха.

— Не ви разбирам — каза Харлан.

Компютърът сякаш чакаше именно тази покана. Той изгаряше от желание да говори, за да заглуши гласа на демона в себе си, който му навяваше най-черни мисли.

— Чуй тогава. Сигурно сега ще ти стане ясно — каза Туисъл. — Ти си специалистът по праистория. Колко време е съществувал човекът в предисторическата епоха?

— Десет хиляди Столетия — отвърна Харлан. — Максимум петнайсет хиляди.

— Така. И за това време той се е превърнал от човекоподобна маймуна в Хомо сапиенс. Нали?

— Да. Това го знае всеки.

— В такъв случай всеки знае колко голяма е била скоростта на еволюцията. Само петнайсет хиляди Столетия делят човекоподобната маймуна от Хомо сапиенс.

— Е, и какво от това?

— Ами това, че аз например съм се родил в 30000-ия...

Харлан потрепера. Нито той, нито кой да е от хората, с които му се налагаше да контактува, знаеше откъде е родом Туисъл.

— Роден съм в 30000-ия — повтори Компютърът, а ти — в 95-ия. Дели ни интервал два пъти по-голям от цялото време на съществуването на човека в праисторическата епоха, а с какво се отличаваме един от друг? Родил съм се само с четири зъба по-малко от твоите и без апендикс. И това изчерпва анатомическите различия

между моите съвременници и теб. Обмяната на веществата ни протича почти еднакво. Най-голямата разлика се заключава в това, че клетките на твоя организъм могат да образуват стероидни ядра, а моите не могат и затова аз непременно трябва да включвам в храната си холестерин, а ти можеш да минеш и без него. Имах дете от жена, родом от 575-ия. Ето колко незначителни изменения са се извършили с човека за този огромен промеждутък от Време.

Тези разсъждения не направиха особено впечатление на Харлан. Той никога не се бе съмнявал, че по принцип човек е еднакъв в почти всички Столетия. За него това бе нещо дадено, което се разбираше от само себе си.

— Историята познава случаи, когато видът е останал непроменен в продължение на милиони Столетия — каза той.

— Но те не са много. И освен това налице е фактът, че възникването на Вечността бележи края на човешката еволюция. Просто чиста случайност? Над този въпрос се замислят само малцина от рода на Сенър, а аз никога не съм бил Сенър. Винаги съм смятал хипотезите за празна работа. Ако един проблем не може да се реши с помощта на Кибермозъка, значи Компютърът няма право да си губи биовремето с него. И все пак, когато бях по-млад, понякога се замислях...

„Това може би си заслужава да се изслуша“ — помисли си Харлан.

— Над какво? — попита гласно той.

— Замислях се понякога какво ли е представлявала Вечността веднага след основаването ѝ. Тя е обхванала само няколко Столетия между 30-те и 40-те и хората са се занимавали предимно с междувременна търговия. Те са се интересували от възстановяването на горите, износа на почва, прясна вода, доброкачествени химикали. Животът е бил прост в онези дни. Но след това те са открили Промените в Реалността. Старши Компютър Хенри Уодсман с присъщия му драматичен маниер, за който всички сме чели и чували, е предотвратил цяла война, като повредил спирачката на автомобила на един конгресмен. След този случай центърът на тежестта във Вечността все повече и повече се измествал от търговията към Промените в Реалността. Защо?

— Много ясно. За благо на човечеството — каза Харлан.

— Да, да. Обикновено и аз мисля така. Но сега говоря за моите кошмари. Ами ако съществува и друга причина, неизказана, подсъзнателна? Човек, който има възможност да се премести в безкрайно далечното бъдеще, може да срещне там хора толкова посъвършени от него, колкото той самият е изпреварил човекоподобната маймуна в развитието си. Не е ли така?

— Може би. Но хората си остават хора...

— ...дори и в 70000-ия. Да, знам. А това не е ли свързано с нашите Промени в Реалността? Ние изхвърлихме всичко необичайно. Даже съществуването на родното място на Сенър е непрекъснато под въпрос с неговите обезкосмени създания, макар че те са съвсем безобидни. Ами ако ние, независимо от всичките ни честни и искрени намерения, сме попречили на еволюцията на човешкото развитие само защото не *искаме* да се срещнем със свръхчовеците?

Но и тези разсъждения не направиха кой знае какво впечатление на Харлан.

— Ако е така, добре — отвърна доста безучастно Техникът. — Какво значение има това?

— Но ако все пак съществуват свръхчовеци в далечното бъдеще, което е недостъпно за нас? Ние контролираме Времето само до 70000-ия. По-нататък лежат Скрытите Столетия! Но защо са „скрити“? Може би защото еволюиралото човечество не желае да има работа с нас и затова не ни пуска в своето Време? Защо им позволяваме да останат „скрити“? Може би защото и ние не искаме да се занимаваме с тях и след като веднъж сме претърпели поражение, сме се отказали дори от всякакви по-нататъшни опити? Аз не твърдя, че ние съзнателно се ръководим от тези съображения, но съзнателно или не, ние все пак се ръководим от тях.

— Нека да е така — мрачно каза Харлан. — Те са недостижими за нас, а ние — за тях. „Живей самият ти и не пречи на другите да живеят.“

Тази максима явно направи много силно впечатление на Туисъл.

— „Живей самият ти и не пречи на другите да живеят.“ Но ние постъпваме точно обратното. Извършваме Промени, чието въздействие се разпростира само върху определен брой Столетия, след което то затихва под влияние на темпоралната инерция. Сигурно си спомняш, че на закуската Сенър говори за този ефект като за една от

неразрешимите загадки на Времето. Според него излизаше, че всички тези данни са чиста статистика. Някои Промени въздействуват върху повече Столетия, а други — върху по-малко. Теоретически съществуват Промени, които могат да обхващат най-различен брой Столетия; сто, хиляда, дори сто хиляди. Хората от далечното бъдеще в Скритите Столетия може би знаят това. Да предположим, че тях ги безпокои възможността един ден някоя Промяна да обхване цялата епоха чак до 200000-ия.

— Какъв смисъл има сега да се тревожим за това? — запита Харлан с вид на човек, който имаше много по-големи грижи.

— Но да предположим — продължи Туисъл шепнешком, — че техните безпокойства не са били особено сериозни, докато Секторите в Скритите Столетия оставаха празни. За тях това е служело като доказателство, че нямаме агресивни намерения. И изведнъж това примирие, или наречи го както искаш, е нарушено и някой се заселва отвъд 70000-ия. Ами ако те са сметнали това за първия признак на едно сериозно нашествие? Те могат да ни отделят от своето Време, следователно развитието на науката при тях е на много по-високо ниво, отколкото при нас. А нищо чудно да са в състояние да направят и това, което ни се струва невъзможно — да поставят бариера на Каналите на Времето, като ни отделят...

Ужасен Харлан скочи на крака.

— Нойс е в *техни* ръце?!

— Не зная. Това е само хипотеза. Може би не е имало никаква бариера. Възможно е просто капсулата ти да е била в неизправ...

— Имаше бариера, имаше! — изкрещя Харлан. — И вашата хипотеза обяснява нещата. Защо не ми казахте това преди?

— Не бях сигурен — простена Туисъл. — И още се съмнявам. Не биваше дори да споменавам за тези глупави измишльотини. Но моите собствени страхове... историята с Купър... всичко това... Но да не правим прибързани изводи, остават само няколко минути.

Той посочи с пръст индикатора на Столетията. Стрелката се движеше между 95000-ия и 96000-ия Век.

Като постави ръка върху управляващия лост, Туисъл внимателно започна да намалява скоростта на капсулата. 99000-ият бе останал зад

тях. Стрелката на по-грубия индикатор застина неподвижно. Почувствителната апаратура започна бавно да отчита номера на Столетията.

99726... 99727... 99728...

— Какво ще правим? — едва прошепна Харлан.

Туйсъл поклати глава с жест, който красноречиво призоваваше към търпение и вяра, но той изразяваше и съзнанието на Компютъра за собственото му безсилие.

99851... 99852... 99853...

Харлан се приготви за труса на бариерата и отчаяно помисли: Нима ще трябва да се спасява Вечността само за да се получи отсрочка и да се спечели време за предстоящата борба със създанията от Скритите Столетия? Но как иначе би могъл да си върне Нойс? По-скоро назад, назад към 575-ия и там да напрегне всички сили...

99938... 99939... 99940...

Харлан затаи дъх. Туйсъл още повече намали скоростта. Капсулата едва пълзеше напред. Всичките ѝ механизми работеха безупречно и тя веднага откликваше дори и при минимално придвижване на управляващия лост.

99984... 99985... 99986...

— Сега, сега, ето сега... — несъзнателно шепнеше Харлан.

99998... 99999... 100000... 100001... 100002...

Числата ставаха все по-големи и двамата мъже като в транс следяха как номерата на Столетията върху индикатора нарастваха.

Туйсъл пръв се съвзе.

— Няма никаква бариера — радостно извика той.

— Но тя беше тук. Бариера имаше — откликна Харлан.

Безкрайна мъка разкъсваше сърцето на влюбения.

— А може би те са похитили Нойс и са снесли бариерата, защото тя вече е изпълнила своята функция.

111394-ия!

Харлан изскочи от капсулата и извика:

— Нойс! Нойс!

В неясен синкоп ехото резонира в стените на пустия Сектор и замря.

Туисъл слезе по-спокойно и извика след по-младия човек:

— Харлан, почакай!

Напразно! Харлан стремително летеше през празните коридори към онази част на Сектора, където те с Нойс си бяха устроили някакво подобие на дом.

За миг през ума му мина, че можеше да се срещне с някой от „еволуиралите хора“, както Туисъл ги наричаше, и изведнъж той усети как го полазиха студени тръпки, но страстното желание да намери Нойс се оказа по-силно от страха му.

— *Нойс!*

И внезапно, преди още да се увери, че наистина я е видял, тя се озова в обятията му, обгърна с ръце шията му, притисна се с цялото си тяло към него и опря бузата си в рамото му, а тъмната ѝ мека коса нежно галеше брадичката му.

— Ендрю — шепнеше тя, като се задъхваше в прегръдките му. — Къде беше? Дълго време все те нямаше и нямаше и аз вече започнах да се плаша.

Харлан я отстрани малко от себе си и започна да ѝ се любива с жадно възхищение.

— Всичко наред ли е при теб?

— При мен — да. Но се уплаших да не ти се е случило нещо неприятно...

Нойс изведнъж прекъсна мисълта си и в очите ѝ проблесна ужас.

— Ендрю! — едва можа да промълви тя.

Харлан стремително се обърна.

Но това беше само Туисъл, запъхтян от бързия ход.

Вероятно изражението на лицето на Харлан поуспокои Нойс, защото тя запита с по-хладнокръвен глас:

— Познаваш ли го, Ендрю? Той с теб ли е?

— Не се безпокой — отвърна Харлан. — Това е моят шеф, Старши Компютър Лейбан Туисъл. Той знае всичко.

— Старши Компютър?!

Нойс стреснато се дръпна назад. Туисъл бавно се приближи към нея.

— Аз ще ти помогна, дете мое. Ще ви помогна и на двамата. Дадох дума на Техника, но той не иска да ми повярва.

— Моля да ме извините, Компютър — резервирано каза Харлан все още без особено разкаяние.

— Простено ти е — отзова се веднага Туисъл.

Нойс стеснително и след доста двоумене му позволи да я хване за ръка.

— Кажи ми, моето момиче, добре ли живееше тук?

— Безпокоех се.

— И никой ли не е идвал, откакто Харлан е заминал?

— Н... не, сър.

— Никой? Ни жива душа?

Тя поклати отрицателно глава и погледна Харлан въпросително с тъмните си очи.

— Защо питате?

— Просто така, моето момиче. Нелепа приумица. Да вървим, ще те върнем в 575-ия.

На връщане Ендрю Харлан постепенно потъна в неспокойни и дълбоки размисли. Той дори не погледна индикатора, когато минаха 100000-ия, и Туисъл високо и облекчено изсумтя, като че до последната минута се бе боял да не попадне в капан.

Харлан почти не се помръдна и когато ръката на Нойс се плъзна в неговата и в отговор той почти машинално бе стиснал пръстите ѝ.

След като Нойс бе заспала в една съседна стая, разкъсващото нетърпение на Туисъл достигна кулминационната си точка.

— А сега — обявлението, моето момче! Аз удържах на думата си. Любимата ти е вече с теб.

Мълчаливо, все още зает със собствените си мисли, Харлан разтвори лежащия върху бюрото том. Намери необходимата му страница.

— Всичко е много просто — каза той, — но е написано на английски. Ще ви го прочета първо буквално, а след това ще ви го превода.

Малкото рекламно обявление заемаше горния ляв ъгъл на страница трийсета. На фона на щрихованата рисунка бяха напечатани няколко думи с големи семпли букви:

АКЦИИТЕ НА

ТЪРГОВСКИТЕ СДЕЛКИ —
ОБЕКТ НА
МЪЛВАТА

Под него с малки букви бе написано: „Ежеседмичен бюлетин за абонати в провинцията. Пощенска кутия 14, Денвър, Колорадо.“

Туисъл напрегнато изслуша превода на Харлан и видимо се разочарова.

— Какво е това „акции“? — запита той. — Какво са искали да кажат с това?

— Борсата — нетърпеливо отвърна Харлан. — Система, съгласно която частният капитал се влага в дадено търговско предприятие. Но не в това е работата. Нима не виждате щрихованата рисунка, на фона на която е отпечатано рекламното обявление?

— Виждам я. Гъбовиден облак от взрив на атомна бомба. Опит да се привлече вниманието. Е, и?

— Да ме порази Времето! — избухна Харлан. — Но какво ви става, Компютър? Погледнете датата на изданието.

Той посочи един малък ред на самия връх на страницата, отляво на номера ѝ: 28 март, 1932 година.

— Това едва ли се нуждае от превод. Цифрите са почти същите като в Единния Междувременен Език и вие сам виждате, че това е 19.32-ият Век. Нима не знаете, че в това Време нито едно живо същество още не е видяло гъбовидния облак? Никой не би могъл да го нарисова така точно освен...

— Почакай, почакай. Та това е само една щрихована шаблонна рисунка — каза Туисъл, като се стараеше да запази спокойствие. — Може би приликата с гъбовидния облак е случайно съвпадение?

— Случайно съвпадение? Бихте ли хвърлили още един поглед върху формулировката на обявлението?

Почти изгубил търпение, Харлан заби пръсти в четирите кратки реда, на които бе поместена рекламната.

— „Акциите на — Търговските сделки — Обект на — Мълвата.“ Както виждате, началните букви образуват думата АТОМ, което е английското наименование за атом. И това ли е случайно съвпадение? Не, не е. Нима не виждате, Компютър, че това обявление удовлетворява всички поставени от самия вас условия? То мигновено прикова вниманието ми.

Купър е знаел, че е невъзможно да пропусна подобен анахронизъм. Същевременно за човек от 19,32-ия Век в него няма никакъв скрит смисъл.

Така че това съобщение би могло да се помести само от Купър. То е и неговото послание до нас. Знаем положението му във Времето с точност до една седмица. Имаме и пощенския му адрес. Единственото нещо, което може да се направи, е да се последва Купър. В цялата Вечност има само един човек с достатъчно познания за предисторическата епоха, за да открие в нея Купър — това съм аз.

— И ти си съгласен да го последваш? — лицето на Туисъл светна от облекчение и щастие.

— Съгласен съм — при едно условие.

— Отново условия? — намръщи се Туисъл, внезапно възвърнал си нормалното самочувствие.

— Условието е същото. Не искам нищо повече. Нойс трябва да е в безопасност. Тя ще дойде с мен. Няма да я оставя тук.

— Ти *още* не ми вярваш? Измамих ли те досега? Какво все още те безпокои?

— Само едно нещо, Компютър — мрачно отвърна Харлан. — Едно единствено. На 100000-ия *имаше* поставена бариера. Защо? Това е, което още не ми дава покой.

17. КРЪГЪТ СЕ ЗАТВАРЯ

Тази мисъл непрекъснато го преследваше. В суматохата на подготовката за отпътуването времето неусетно летеше, но с всеки изминат ден тревогата на Харлан нарастваше. Отначало тя се вмъкна между него и Туисъл, а след това и между него и Нойс и в отношенията им настъпи отчуждение. Дори денят на самото заминаване не можа да изтръгне Харлан от състоянието на мрачна замисленост.

Когато Туисъл се завърна изтощен от едно заседание на Специалния Комитет към Съвета, Харлан едва можа да се насили да прояви поне минимален интерес към разискванията.

— Как мина? — запита той.

— Не беше от най-приятните разговори — уморено отвърна Туисъл.

Техникът бе готов да се задоволи с този отговор, но за да запълни паузата, промърмори:

— Надявам се, не сте им разказали за...

— Не съм, не съм — раздразнено каза Туисъл. — Не им казах нито за момичето, нито за твоята роля в историята с Купър. Заявих, че вината е била в неизправността на механизмите — просто неблагоприятно стечение на обстоятелствата. Поех цялата отговорност върху себе си.

Колкото и да бе обременен със своите черни мисли, Харлан все пак почувствува известно угризение на съвестта.

— Тази работа едва ли ще остане без последствия и за вас.

— Засега ръцете на Съвета са вързани. Ще трябва да изчакат, докато грешката бъде поправена. Дотогава не могат да ме докоснат. Ако се провалим, никой на никого не може нито да помогне, нито да навреди. Ако успеем, самата победа ще пледира за мен. Ако ли пък не... — старецът вдигна рамене. — Аз и без това смятам след приключването на тази работа да се оттегля от активна дейност.

Туисъл говореше с привидно безразличие, но нервно мачкаше цигарата между пръстите си и я захвърли, преди да я изпуши даже до половината.

— Аз бих предпочел изобщо да не ги посвещавам в това дело, но нямаше никаква друга възможност да използваме специалната капсула за ново пътуване отвъд долната граница на Вечността — с въздишка завърши Компютърът.

Харлан се обърна с гръб към него. Мислите му отново потекоха по установените вече пътища, които дни наред бяха изцяло заети с тази грижа. Техникът смътно дочу, че Туисъл каза нещо, но едва когато Компютърът повтори въпроса си, той се сепна и дойде на себе си:

— Моля?

— Питам: готово ли е момичето ти за път? И схваща ли тя какво ѝ предстои да направи?

— Да, разбира се. Аз ѝ обясних всичко.

— Е, как го прие тя?

— Какво?... А, да, да... хм... така, както и предполагам. Не се страхува.

— Останаха по-малко от три биочаса.

— Знам.

С това разговорът приключи и Харлан отново остана насаме с мислите си и подтискащото съзнание за големия товар, който бе длъжен да поеме върху плещите си.

След като бе привършено с товаренето на капсулата и управляващите механизми бяха регулирани, Нойс и Харлан се появиха облечени вече за път. Костюмите им наподобяваха селски дрехи от началото на 20-ия Век.

Нойс бе внесла някои корекции в препоръките на Харлан относно гардероба ѝ, позовавайки се на женската си интуиция по въпросите на облеклото и естетиката. Тя грижливо бе избрала детайли за тоалета си от рекламните картинки в съответните томове на ежеседмичника и най-внимателно беше разглеждала вещите, доставени от десетина различни Столетия.

— Ти как мислиш? — понякога се допитваше Нойс до Харлан.

— Щом става дума за женска интуиция, ти сама най-добре можеш да прецениш — вдигаше той рамене.

— Това е лош знак, Ендрю — каза тя с пресилено безгрижен тон, който прозвуча доста фалшиво. — Прекалено отстъпчив си. И изобщо, какво става с теб? Ти не си на себе си. Вече няколко дни просто не мога да те позная.

— Нищо ми няма — унило отвърна Харлан.

Когато ги видя облечени като туземци от 20-ия Век, Туисъл направи опит да каже нещо духовито:

— Пресвято Време! — възкликна той. — Какви грозни одежди са носели хората в предисторическата епоха и все пак — ужасният костюм не е в състояние да скрие красотата ти, мила моя.

Нойс му се усмихна сърдечно и Харлан, който стоеше до нея в безучастно мълчание, бе принуден да признае, че в старомодно-галантния комплимент на Туисъл имаше известна доза истина. Роклята на девойката не подчертаваше фигурата ѝ. Гримът ѝ бе сведен до няколко неизразителни цапвания на боя по устните и страните, а веждите ѝ бяха грозно изписани. Великолепната ѝ коса (това беше най-ужасното от всичко) бе безжалостно подстригана. Но въпреки това тя оставаше прекрасна.

Сам Харлан вече почти бе свикнал с неудобния колан и плътно прилепващата дреха под мишниците и в чатала, а също и с белезникавомишия цвят на грубата тъкан. И преди неведнъж му се бе налагало да облича странни костюми от други Столетия.

— Всъщност намерението ми беше да поставя в капсулата ръчно управление, както бяхме говорили преди — обърна се Туисъл към Харлан, — но се оказва, че това е невъзможно. За тази цел инженерите трябва да имат достатъчно мощен източник на енергия, за да са в състояние да регулират придвижването във Времето, а такива източници извън Вечността никъде няма. Единственото, което можем да направим оттук, когато ви изпратим в предисторическата епоха, е да променим локалното напрежение на Темпоралното Поле. И все пак успяхме да монтираме лост за връщане.

Той ги въведе в капсулата, проби си път между купищата снаряжения и им посочи едно малко метално лостче, което стърчеше върху вътрешната стена и нарушаваше идеално гладката повърхност.

— Цялата работа се свежда до инсталирането на един обикновен прекъсвач — каза той. — Вместо автоматически да се завърне веднага във Вечността, капсулата може да остане в предисторическата епоха неопределено време. Щом обаче пожелаете да се върнете, обръщате лоста и се озовавате пак тук. А след това — второто и, надявам се, последно пътешествие...

— Второ пътешествие? — смаяно извика Нойс.

— Знаеш ли, не успях да ти обясня — обърна се Харлан към нея. — Виж, целта на сегашната експедиция е да установи точно момента на появата на Купър в 20-ия. Ние не знаем колко Време е изминало от пристигането му и публикуването на обявлението. Ще се свържем с него, като му пишем на упоменатия в съобщението пощенски адрес, и ще се постареем да си изясним минутата на пристигането му или поне да получим възможно най-точни сведения по този въпрос. След това ще можем да се върнем към същия момент, като прибавим и петнайсетте минути, през които капсулата е останала в предисторическата епоха, за да може Купър да...

— Разбираш ли, не можем да изпратим капсулата в едно и също място и време в два различни момента на биовремето — намеси се Туисъл и се опита да се усмихне ободрително на Нойс.

Младата жена добросъвестно се старееше да усвои обяснението.

— Аха — каза тя доста неопределено.

Туисъл продължи, като се обръщаше към нея:

— Когато пресрещнем Купър в момента на пристигането му, ние ще обърнем всички микроизменения. Обявлението с гъбовидния облак от атомен взрив отново ще изчезне, а сам Купър ще узнае само това, че капсулата, която е изчезнала, както ние предварително го предупредихме, изведнъж се е появила отново. Той изобщо няма да разбере, че по погрешка е бил в друго Столетие, а и ние няма да му кажем нищо по този въпрос. Ще му обясним, че сме пропуснали да му дадем някакво особено важно указание (ще скалъпим нещо), а после ни остава само да се надяваме, че той ще сметне епизода за маловажен и когато пише мемоара си, няма да упомене, че е бил изпращан два пъти в миналото.

Нойс повдигна изскубаните си вежди.

— Всичко това е доста сложно за мен — каза тя.

— Да. За съжаление.

Туйсъл потри ръце и погледна Харлан и Нойс така, като че го измъчваха някакви вътрешни съмнения. След това той възвърна самообладанието си, извади нова цигара и дори успя да придаде на гласа си известна напереност:

— А сега, моето момче, желая ти успех.

Туйсъл за миг стисна ръката на Харлан, кимна на Нойс и слезе от капсулата.

— Тръгваме ли вече? — попита тя, когато останаха насаме.

— След няколко минути — отвърна Харлан.

Той хвърли един кос поглед към Нойс. Тя го гледаше в очите, усмихната и безстрашна.

За момент Харлан изпита вътрешна необходимост да ѝ отвърне със същата усмивка, но се въздържа. Та това бе чувство, а не разсъдък; инстинкт, а не мисъл. Той отмести очите си от девойката.

В самото пътуване нямаше нищо или почти нищо особено; то не се различаваше от обикновено пътуване с капсула. По едно време те почувствуваха някакво леко разтърсване, което вероятно съответствуваше на преминаването през долната граница на Вечността. То би могло да бъде просто плод на възбуденото им въображение, защото бе едва доловимо.

А след това капсулата спря в предисторическите Времена, те слязоха от нея и стъпиха в един скалист, пустинен свят, осветен от ярките лъчи на следобедното слънце. В слабото подухване на ветреца вече се чувствуваше лекото и освежително захлаждане на настъпващата нощ. Нито един звук не нарушаваше тишината. Голите скали бяха безразборно разпръснати и величествени, оцветени матово във всички нюанси на дъгата от смесите на желязото, медта и хрома. Зашеметен от великолепието на безлюдната и почти безжизнена местност, Харлан се почувствува смален и нищожен. Във Вечността, която не принадлежеше към материалния свят, нямаше слънце и дори въздухът бе вносен. Спомените от детството му бяха смътни. А при Наблюденията си в различните Столетия той имаше работа само с хората и техните градове. Никога в живота си не бе виждал *такова* нещо. Нойс докосна лакътя му.

— Ендрю! Студено ми е.

Той трепна и се обърна към нея.

— Дали няма да е добре да включим инфралампата? — запита тя.

— Добре. В пещерата на Купър.

— А ти знаеш ли къде е тя?

— Съвсем наблизко — лаконично отвърна той.

Харлан беше уверен в това. Местоположението на пещерата бе точно определено в мемоара и първоначално Купър, а след това и той бяха изпратени на същото място.

Вярно, че като Ученик у Харлан се бяха зародили съмнения във възможността да попаднеш точно в желаната точка от повърхността на Земята при пътешествията си във Времето. Той си припомни как веднъж бе поспорил с Наставника си Яроу:

— Но нали Земята се върти около Слънцето — бе казал той, — а Слънцето се движи около Центъра на Галактиката и самата Галактика също се намира в движение. Ако от дадена точка на земната повърхност се преместим сто години назад, ще се окажем в празно пространство, защото ще са необходими цели сто години, за да може Земята да достигне тази точка.

(В онези дни Харлан още казваше „сто години“ вместо Столетие.)

— Не бива да разделяме категориите Време и Пространство — троснато бе отвърнал Яроу. — Като се движим във Времето, ние се движим и в Пространството, заедно със Земята. А може би ти смяташ, че птицата, която се извисява във въздуха, изведнъж ще се окаже също в празно пространство, защото Земята се върти около Слънцето и прелита със скорост осемнайсет мили в секунда?

Да се доказва нещо по пътя на аналогията, както е известно, е рискована работа, но по-късно Харлан се запозна и с по-солидни аргументи. Ето защо сега, след безпрецедентното пътешествие в праисторическия свят, той уверено направи няколко крачки и съвсем не се удиви, като откри входа на пещерата точно там, където бе посочено в инструкцията.

Харлан избута настрана скалата и разхвърляните камъни, които прикриваха входа, и влезе вътре.

Тънкият бял лъч на фенерчето му разсичаше тъмнината подобно на скалпел. Инч по инч Харлан най-старателно оглеждаше стените,

тавана и пода на пещерата. Нойс, която не се отделяше и крачка от него, запита с шепот:

— Какво търсиш?

— Нещо. Каквото и да е — отвърна той.

Харлан намери своето „нещо“, „каквото и да е“ в самия край на пещерата под формата на изгладен камък, който подобно на преспание покриваше зеленикавите банкноти.

Той хвърли камъка настрана и побутна листчетата с палеца си.

— Какво е това? — запита Нойс.

— Банкноти. Средство за размяна. Пари.

— Знаеше ли, че са тук?

— Не знаех нищо, но се надявах.

Той просто се бе позовал на същата обратима логика, на която се опираше и Туисъл — откриване на причината по следствието. Вечността съществува — следователно Купър трябваше да вземе правилни решения. Щом той, Харлан, разчиташе, че обявлението ще го насочи към съответното Време, беше естествено пещерата да се яви като допълнително средство за свързка.

И все пак може да се каже, че благоприятният начин, по който се развиваха събитията, надминаваше и най-смелите му мечти. Неведнъж по време на подготовката си за пътешествието в предисторическата епоха Харлан се бе опасявал, че появата му в града с кюлчета злато и без пукнат грош в джоба ще възбуди подозрение и задръжки.

Разбира се, Купър успешно беше преминал тази фаза, но той бе имал достатъчно време на разположение. Харлан измери на ръка тежестта на пачката. Толкова пари не можеха да се съберат за ден-два. Добре се беше оправил младежът, изумително добре.

Още малко и кръгът щеше да се затвори.

Във все по-ръждивия отблясък на залязващото слънце те пренесоха припасите в пещерата. Капсулата бе покрита с дифузен отразяващ филм, който трябваше да я скрие от любопитни погледи. Освен това Харлан бе въоръжен с огнестрелно оръжие и при нужда можеше да го използва за „най-любознателните“. Включиха инфралампата, закрепиха фенерчето в една цепнатина и в пещерата стана топло и светло.

А навън бе хладна мартенска нощ.

Нойс замислено гледаше как параболоидният отражател на инфралампата бавно се въртеше.

— Какво смяташ да правиш сега, Ендрю? — запита тя.

— Утре сутрин тръгвам за най-близкия град — отвърна той. — Знаем къде се намира, т.е. къде би трябвало да се намира.

(Мислено той отново смени условното наклонение с изявително. Нямахше да срещне никакви затруднения. И отново — логиката на Туисъл.)

— И аз ще дойда с теб, нали?

Харлан поклати отрицателно глава.

— Ти не знаеш езика — каза той, — а и без това пътешествието няма да е лесно.

С къса коса Нойс изглеждаше странно архаична, а внезапният гняв, който проблесна в очите ѝ, принуди Харлан смутено да отвърне поглед от нея.

— Не бива да ме мислиш за глупачка, Ендрю — каза тя. — Та ти почти не разговаряш с мен. Не ме поглеждаш. Какво има? Навярно нравствеността на родното ти Столетие отново взема връх над теб. Или пък ме обвиняваш за това, че заради мен си изменил на идеалите на Вечността? А може би смяташ, че аз съм те покварила? Какво има?

— И през ум не може да ти мине какво смятам — каза той.

— А ти все пак го опиши. Сега е моментът да поговорим. Едва ли след това ще ни се удаде такава възможност. Мислиш ли, че още ме обичаш? Защо ли питам? Та щеше ли да ме използваш като изкупителна жертва, ако сърцето ти бе изпълнено с любов? Защо ме доведе тук? Обясни ми. Защо не ме остави във Вечността, щом не съм ти нужна и ти е противно дори самото ми присъствие?

— Съществува опасност — промърмори Харлан.

— Хайде, говори най-после.

— Повече от опасност. Кошмар. Кошмарът на Компютър Туисъл — каза Харлан. — Той ми разказа за него, когато в панически ужас, с шеметна бързина ние летяхме към теб през Скритите Столетия. Туисъл размишляваше върху възможността тези Столетия на отдалеченото бъдеще да крият еволюирали разновидности на човешкия род, непознати същества, може би суперчовеци, които ни отрязват пътя към тях и замислят да сложат край на нашата дейност по Промените на Реалността. Той смяташе, че те бяха поставили бариерата на 100000-

ия. Но след това ние те намерихме и Компютър Туисъл забрави своя кошмар. Просто дойде до извода, че изобщо не е имало никаква бариера, и се върна към по-неотложния въпрос за спасяването на Вечността.

Но аз, знаеш, се заразих от неговите страхове. Бях сигурен, че имаше препятствие. Никой от Вечните не би могъл да го постави, защото, според думите на Туисъл, такова нещо бе теоретически невъзможно. А може би науката при нас не е достатъчно развита. Но бариера имаше. И тя бе поставена там от някой или от нещо.

Разбира се — продължи замислено Харлан, — в някои отношения Туисъл се заблуждава. Той счита, че човек *трябва* да еволюира, но това не е така. Вечните не се интересуват особено много от палеонтологията, обаче тя е била една от популярните науки в последните Столетия на праисторическата епоха, така че имам известна представа от нея. И поне едно нещо знам със сигурност: живите същества еволюират само ако това се налага от измененията в обкръжаващата ги среда. Ако тя е стабилна, то и тези същества може да останат неизменни в продължение на милиони Столетия. Първобитният човек е еволюирал много бързо, защото е живял в сурова, непрекъснатоменяща се обстановка. Но веднага щом се научил да изменя средата си по собствено желание, той я направил приятна и стабилна, така че той, естествено, е престанал да се развива.

— Нямам представа за какво говориш — каза Нойс, без ни най-малко да смекчи тона си, — но ми е ясно, че не каза и дума за нас с теб, а това сега е единствената тема, която ме интересува.

Външно Харлан успя да запази присъствие на духа.

— И все пак, защо бе поставена тази бариера на Времето в 100000-ия? — продължаваше той. — Каква цел се преследваше с нея? Ти беше невредима. Тогава за какво бе нужна тя? И аз си зададох въпроса: последва ли нещо от това, че бариерата беше поставена, или — с други думи — какво не би се случило, ако бариерата не беше сложена?

Той замълча, като се загледа в неудобните си тежки ботуши от естествена кожа. Помисли си, че би се почувствувал безкрайно удобно, ако ги свали през нощта, но сега това беше невъзможно, сега — не.

— Отговорът на този въпрос можеше да бъде само един — каза Харлан с мрачна тържественост. — Когато тази бариера се изпречи на

пътя ми, обезумял от гняв, аз се устремих назад, да взема невронния бич и с негова помощ да накарам Финдж да признае всичко. За да те спася, бях готов да рискувам Вечността и при мисълта, че съм те загубил завинаги, едва не я унищожих. Разбираш ли?

Нойс прикова в него поглед, който изразяваше смесица от ужас и недоверие.

— Нима искаш да кажеш, че хората от бъдещето са те накарали да направиш това? Че са разчитали, че ще постъпиш именно така?

— *Да.* И не ме гледай така. *Да!* Не виждаш ли как това коренно променя нещата? И докато действах сам, по свои лични подбуди, бях готов сам да поема и цялата отговорност — материална и морална. Но да знам, че са ме *изиграли, измамили*, че някой управлява и регулира чувствата ми като че съм сметачна машина, в която е достатъчно да вложиш само съответната програма...

Харлан изведнъж осъзна, че крещеше, и рязко млъкна. Той изчака няколко секунди и след това продължи:

— Да знаеш, че си бил просто марионетка в нечии ръце, това е наистина непоносимо. Аз трябва да поправа всичко, което съм извършил не по своя воля. Само тогава отново ще мога да намеря покой.

Може би действително тогава щеше да намери покой. Независимо от личната си безизходна трагедия той чувствуваше приближаването на една грандиозна обща победа. Кръгът се затваряше!

Нойс нерешително се опита да хване ръката му — вдървена, сякаш безчувствена.

Харлан се отдръпна; не му беше нужно нейното съчувствие.

— Всичко е било предварително скроено. Срещата ми с теб. Всичко. Емоционалната ми нагласа е била проанализирана. Това е очевидно. Действие и ответна реакция. Натиснете това копче и човекът ще направи еди-какво си. Натиснете онова копче и човекът ще направи еди-що си.

Харлан с мъка изтръгваше думите от глъбините на своя позор. Той тръсна глава и се опита да се освободи от ужаса, както кучето се отърсва от водата.

— Само едно нещо не ми беше ясно в началото: как бях отгатнал, че Купър трябва да бъде изпратен в праисторическата епоха. Това бе

възможно най-невероятната догадка. А и нямах никакви основания за нея. Туисъл така и не разбра как бях достигнал до това предположение. Той много пъти споделяше удивлението си, че със слабите си познания по математика съм успял да достигна до правилния извод.

Но тъй или иначе, бях успял. За първи път тази мисъл ме осени тогава... именно в оная нощ. Ти спеше, но аз стоях буден. Изведнъж изпитах странното чувство, че имаше нещо, което на всяка цена трябваше да си припомня: някакви думи, някаква мисъл, *нещо*, което бях забелязал във възбудата и оживеността на вечерта. Мислих продължително, докато внезапно разбрах значението на всичко, свързано с Купър, и в същото време ми мина през ума мисълта, че можех да унищожа Вечността. По-късно аз проверих тези изводи в различните истории на математиката, но всъщност това не беше особено необходимо. И така, вече и сам знаех нужното. Нещо повече — бях съвършено уверен в откритието си. Но как? Защо?

Нойс беше нащрек. Сега тя дори не направи опит да вземе ръката му.

— Нима искаш да кажеш, че това е работа пак на хората от Скритите Столетия? Че те са ти втълпили да постъпиш така, че са те използвали като марионетка съобразно личните желания?

— Да. Да. Именно. Но това не е цялата работа. Те все още не са довели делото докрай. Кръгът се затваря, но той още не е затворен.

— Та как биха могли те да направят нещо сега? Нали ги няма тук?

— Няма ли ги? — запита той с толкова глух глас, че Нойс пребледня.

— Невидими свръхсъщества? — прошепна тя.

— Не, не свръхсъщества. И не невидими. Вече ти обясних, че веднага щом човек е създал своя собствена среда, той е престанал да еволюира. Хората от Скритите Столетия са Хомо сапиенс. Най-обикновени хора от плът и кръв.

— Значи навярно ги няма тук.

— Ти си тук, Нойс — печално каза Харлан.

— Да. И ти. И никой друг.

— Ти и аз — съгласи се Харлан. — Никой друг. Една жена от Скритите Столетия и аз... Не се преструвай повече, Нойс. Много те моля.

Тя се вгледа с ужас в него.

— Какво говориш, Ендрю?

— Това, което трябва да кажа. Какво ми говореше ти онази вечер, когато ме упои с ментовата напитка? Беше нещо лично, интимно, съкровено. Твоят ласкав глас... нежните слова... Тогава аз не разбирах нищо, но в подсъзнанието ми се бе запечатал смисълът на думите ти. За какво нашепваше мекият ти глас? За пътешествието на Купър в миналото? За Самсон, който разрушава храма на Вечността? Не греша, нали?

— Аз дори не знам кой е този Самсон — каза Нойс.

— Никак няма да е трудно да отгатнеш това, Нойс. Кажи ми, кога за първи път се появи в 482-ия? И чие място зае? Или може би просто... се вмъкна в Столетието. По моя молба един Специалист от 2456-ия изработи Прогноза на твоята Съдба. Ти изобщо не съществуваше в новата Реалност. Дори нямаше свой Аналог. Нещо странно, но не и невъзможно, за една толкова малка Промяна. А освен това Проектантът на Съдби ми спомена и нещо друго и аз го чух, но не го разбрах. Дори се учудвам, че въобще съм запомнил тези думи. А може би още тогава някаква мисъл светкавично бе прекосила съзнанието ми, но аз бях така погълнат от... теб, че просто не съм й обърнал внимание. Той каза: *„С тази комбинация от данни, която ми дадохте, не виждам как е могла тя да се вмести и в старата реалност.“*

Той бе прав. Ти наистина не се вмести в нея. Ти беше нашественичка, дошла от далечното бъдеще, и си играеше и с мен, и с Финдж, както ти беше изгодно.

— Ендрю... — опита се да го прекъсне Нойс.

— Нещата съвпадат. Чудя се само как съм могъл да бъда такъв слепец. В къщата ти намерих филмокнига, озаглавена „Социална и икономическа история“. Изненадах се, когато я видях там за пръв път. А тя явно ти е била нужна, за да научиш как най-добре да изпълниш ролята си на жена от това Столетие. И още нещо — първото ни пътуване в Скритите Столетия, спомняш ли си? Ти спря капсулата в 111394-ия Век. Спря я рязко и без колебание. Къде се беше научила да управляваш капсула? Ако бе такава, за каквато се представяше, това би трябвало да е първото ти пътешествие във Времето. Апропо, защо именно в 111394-ия? Да не би това да е родното ти Столетие?

— Защо ме доведе в предисторическите Времена, Ендрю? — тихо запита тя.

— За да спася Вечността! — внезапно изкрещя Харлан. — Не знам какви поразии би могла да направиш там. Но тук ти си безпомощна, защото аз те познавам добре. Признай, че всичко това е истина. Признай!

В пристъп на гняв той скочи от мястото си и замахна да я удари. Тя не трепна. Бе съвършено спокойна. Приличаше на модел, изваян от топъл и красив восък. Ръката на Харлан застина във въздуха.

— Признай! — повтори той.

— Нима след толкова умозаклучения все още се съмняваш? — запита тя. — Пък и какво значение има дали ще призная, или не.

Харлан почувствува, че яростта отново го завладява.

— И все пак признай, за да не изпитвам след това никакво разкаяние, да не усещам никаква болка.

— Болка?

— Нойс, аз съм въоръжен с огнестрелно оръжие и съм решен да те убия.

18. НАЧАЛОТО НА БЕЗКРАЙНОСТТА

Харлан стискаше в ръката си дръжката на смъртоносното средство. Дулото му бе насочено към Нойс. Но в дълбините на сърцето си той чувствуваше, че пропълзяват съмнения, разкъсваше го нерешителност.

Но защо тя не отговаря нищо? Защо остава все така безучастна?

Нима можеше да я убие?

А нима можеше да не я убие?

— Мълчиш? — изхриптя той.

Тя се помръдна, но само за да седне по-удобно, да склучи хлабаво ръце в скута си, да изглежда още по-равнодушна към насоченото срещу нея оръжие. Когато най-накрая заговори, гласът ѝ бе станал по-самоуверен и беше придобил някаква свръхчовешка, почти мистична сила.

— Ти искаш да ме убиеш, но не защото смяташ, че това е единственият начин да спасиш Вечността. Ако причината наистина е само тази, би могъл да ме изненадаш, да ми завържеш здраво ръцете и краката и като ме оставиш в пещерата, на разсъмване да се отправиш спокойно по пътя си. Или би могъл да помолиш Компютър Туисъл да ме държи под ключ до завръщането ти от праисторическото Време. А би могъл и да ме вземеш със себе си рано призори и да ме оставиш някъде в пустинята. Ако само смъртта ми може да те удовлетвори, това е, защото смяташ, че съм те прелъстила и съм предала любовта ти, за да те тласна по-късно към измяна на Вечността. Ти искаш да ме убиеш, за да отмъстиш на нараненото си честолюбие. И не се опитвай да се самозаблуждаваш, че извършваш справедливо възмездие.

При тези думи Харлан се сгърчи от болка.

— Но ти си от Скрытите Столетия, нали? Отговори ми.

— Да — каза Нойс. — Защо не стреляш?

Пръстът на Техника затрепери върху спусъка на оръжието. Но той продължаваше да се колебае. Пряко разума си Харлан все още се опитваше да я оправдае, като се позоваваше на останките от

несполучливата си любов и празни копнежи. Може би тя бе отчаяна, че той се отказваше от нея? Може би с лъжите си умишлено се стремеше към смъртта? А може би това бе само глупава афектираност, породена от огорчението, че той се бе усъмнил в нея?

Не!

Така би могла да се държи героиня от филмокнигите, написани в сладникаво сантименталните литературни традиции на 289-ия, но не и момиче като Нойс. Тя не беше от тези, които умираха в ръцете на неверния любовник с радостния мазохизъм на съкрушена кървяща лилия.

Дали пък тя не изключваше с пренебрежение възможността, че той въобще би могъл да я убие, каквито и основания да имаше за това? А може би Нойс разчиташе на своя чар и бе уверена, че той още я обича и в решителния момент любовта ще го парализира и той ще почувствува слабост и разкаяние?

Това предположение засегна болното му място, защото бе твърде близо до истината. Пръстът му прилепна по-здраво към спусъка.

— Ти се бавиш — отново заговори Нойс. — Значи ли това, че очакваш да чуеш моите оправдания?

— Какви оправдания може да имаш ти? — запита Харлан, като се постара да вложи презрение в гласа си.

Вътрешно обаче той се радваше на отсрочката. Тя забавяше мига, в който той щеше да се надвеси над простреляното тяло, над окървавените тленни останки със съзнанието, че това, което бе сполетяло неговата прекрасна Нойс, беше дело на собствената му ръка.

Харлан непрекъснато намираше оправдания за отлагане на присъдата.

„Нека говори — трескаво помисли той. — Колкото повече неща разкаже за Скритите Столетия, толкова по-добре за сигурността на Вечността.“

Той се улови като удавник за тези разсъждения, защото дори в собствените му очи те прикриваха неговото малодушие под маската на твърда непреклонност. Поне за кратко време Харлан можеше да погледне Нойс почти със същото спокойствие, с което го гледаше и тя.

— Искаш да узнаеш нещо за Скритите Столетия? — продължи Нойс, сякаш бе прочела мислите му. — Ако това може да бъде оправдание, то е лесна работа. Може би за теб е любопитно защо

например човечеството е изчезнало от лицето на Земята след 150000-ия Век? Интересува ли те този въпрос?

Харлан нямаше намерение нито да проси, нито да купува информация. Той държеше в ръка огнестрелното оръжие и твърдо бе решил да не проявява никакви признаци на слабост.

— Говори! — рязко каза Техникът и се изчерви, като забеляза, че при заповедта тя спонтанно се усмихна иронично.

— В един момент от биовремето, когато Вечните още не бяха отишли много далече в бъдещето, преди да достигнат 10000-ия Век, ние, нашето Столетие — да, ти беше прав, аз действително съм от 111394-ия — научихме за съществуването на Вечността.

Познаваме пътешествията във Времето, но при нас те се базират на съвсем други принципи и затова предпочитаме да наблюдаваме Времето, а не да преместваме материални обекти от едно Столетие в друго. Нещо повече, ние се интересуваме само от своето минало, от по-ранните Столетия.

За наличието на Вечността узнахме по косвен път. Първо, изработихме една обща Прогноза за вероятността на съществуване на различните Реалности. Когато наложихме нашата Реалност върху общия модел, с удивление открихме, че нейната степен на вероятност е много малка. Това бе един сериозен проблем. Как бе възникнала нашата практически невъзможна Реалност?... Но ти сякаш не слушаш, Ендрю? Интересува ли те изобщо това?

Харлан я чу да изговаря името му със същата интимна нежност, както и в безвъзвратно отлетелите седмици. Сега тези думи би трябвало да подразнят слуха му, да го разгневят с циничния си фалш. Но странно, че те нямаха такъв ефект върху него.

— Продължавай разказа си и не ми губи времето, жена — каза той, отчаян и ужасен от себе си.

Харлан се опита да противопостави топлотата, прозвучала в нейното „Ендрю“, на хладната ярост, която той вложи в думата „жена“, но и сега само мимолетна усмивка озари лицето ѝ.

— Ние започнахме издирванията си в миналото — продължи Нойс — и се натъкнахме на Вечността, която непрекъснато се разрастваше, като обхващаше все нови и нови Столетия. Почти веднага за нас стана ясно, че в някой предишен отрязък на биовремето — ние също имаме такова понятие, само че използваме друг термин за него

— нашата Реалност е била съвсем друга. Тази Реалност, с максимална вероятност за съществуване, нарекохме Естествено Състояние. Беше очевидно, че някога ние, или по-точно казано, нашите Аналози, са живели в това Естествено Състояние. Но по онова време не сме знаели нищо за характера на това Състояние. Не сме имали и най-смътна представа за него.

Разбирахме обаче, че причината за отклонението е била една от Промените, извършени от Вечността в далечното минало; Промяна, която, по силата на статистическата вероятност, бе обхванала всички Столетия преди нашето и дори беше излязла извън пределите му. Заехме се да си изясним какво представлява Естественото Състояние, за да можем да оправим злото, ако наистина съществуваше такова. Първо, ние установихме карантинната зона, която вие наричате Скритите Столетия, като от 70000-ия назад изолирахме нашето Време от Вечността. Бронята на тази изолация трябваше да ни предпази от евентуални по-нататъшни Промени; тя не даваше абсолютна гаранция, но под нейната закрила можехме поне по-спокойно да обмислим следващите си ходове.

А след това извършихме нещо в разрез с принципите на нашата култура и етика. Изследвахме бъдещето си, по-късните Столетия. Трябваше да узнаем съдбата на човека в съществуващата Реалност, за да можем след това да я сравним с Естественото Състояние. Оказа се, че някъде след 125000-ия човечеството е открило тайната на полета към звездите. Хората са се научили да извършват Скокове в хиперпространството. И чак тогава човекът е достигнал звездите.

Харлан слушаше отмерените й думи с все по-голямо внимание. Докъде се простираше истината? И откъде тя прерастваше в добре обмислен опит да го измами?

— И щом хората достигнали звездите, те изоставили Земята — прекъсна я той, като се опита да се освободи от магнетичното очарование на плавния поток на речта й. — Нашите учени отдавна са се досетили за това.

— В такъв случай вашите учени са се заблудили. Човекът се е *опитал* да напусне Земята. За нещастие обаче ние не сме единствените обитатели на Галактиката. Съществуват други звезди с други планети. Възникнали са много различни цивилизации. Вярно, че нито една от тях — поне в тази Галактика — не може да се сравнява по древност с

човешката, но докато хората в продължение на сто двайсет и пет хиляди Столетия са останали бездейни на Земята, по-млади цивилизации са ни достигнали и надминали, усъвършенствували са междузвездните полети и са покорили Галактиката.

Когато човекът се добрал до звездите, навсякъде вече били поставени табели: ЗАЕТО! НЕ НАРУШАВАЙ ГРАНИЦИТЕ! ВХОД ЗАБРАНЕН! Човечеството отзовало своите изследователски отряди и хората си останали на Земята. Но сега поне те знаели какво всъщност представлява тази тяхна Земя: затвор, заобиколен от безгранична свобода... И човечеството загинало!

— Просто загинало. Глупости! — не съвсем уверено възкликна Харлан.

— Да. Загинало, но не така „просто“. За това са били необходими хиляди Столетия. Имало е моменти и на възход, и на упадък, но, общо взето, хората, лишени от стимулите на целта, се почувствували безполезни, никому ненужни, изгубени и те не могли да превъзмогнат това свое усещане. Един последен спад на раждаемостта довел до окончателното изчезване на човешкия род. И всичко това е дело на вашата Вечност.

Сега Харлан можеше да защити Вечността още по-ревностно и дори всеотдайно, защото съвсем скоро той се беше нахвърлил така ожесточено върху нея.

— Пуснете ни в Скрытите Столетия — каза той — и ние ще поправим всичко. Досега винаги сме успявали да постигнем най-висшето благо в покорените от нас Столетия.

— Най-висшето благо? — повтори Нойс с толкова незаинтересован глас, че фразата прозвуча като подигравка. — А какво е то? На този въпрос отговарят вашите машини. Кибермозъците. Но кой настройва тези машини и поставя в тях съответните програми, кой се интересува от крайните резултати? Машините не са по-прозорливи от човека; те само по-бързо решават проблемите. Само по-бързо! И тогава какво е всъщност това, което Вечните наричат „благо“? Аз ще ти отговоря. Безопасността и сигурността! Умереността. Нищо повече от това, без което не може! Никакви рискове без стопроцентова увереност в съответната компенсация.

Харлан преглътна. С внезапна яснота той си припомни думите на Туисъл в капсулата за еволюирания човек от Скрытите Столетия. „Ние

изхвърлихме всичко необичайно“ — беше казал тогава той.

Нима наистина беше така?

— Ти, изглежда, се замисли — отново заговори Нойс. — Тогава размисли добре върху тези неща. Защо в съществуващата Реалност човек непрекъснато прави опити да пътешествува в космоса, въпреки че винаги търпи неуспех? Хората от всяка епоха, разбира се, знаят за многобройните неудачи, които са срещали предшествениците им в тази област. Защо тогава те отново и отново се опитват?

— Не съм се занимавал с изучаването на този въпрос — промърмори Харлан.

Но той с безпокойство си припомни за колониите, които периодически се основаваха на Марс, макар и винаги досега несполучливо. Техникът си помисли за странната притегателна сила, която винаги бе имал космичният полет дори и за Вечните. Той като че чуваше как Кантор Вой от 2456-ия въздишаше след унищожението на електрогравитационния космически полет. „*Беше много красиво*“ — отекваха в съзнанието на Харлан думите на Социолога. Пред Техника изникваше фигурата на Плановика на Съдби Нерон Ферук, който горчиво бе изругал при същото известие и безсилен да облекчи душата си, бе обсипал с хули Вечността заради търговията ѝ с противораковия серум.

Не притежаваха ли разумните същества някакъв инстинктивен стремеж да се изтръгнат от затвора на земното привличане, да се разширят навън, да достигнат звездите? И не беше ли залегнал именно този стремеж в основата на десетките опити на човечеството да усъвършенствува междупланетния полет, да лети отново и отново към мъртвите светове на Една Слънчева Система, в която единствено Земята бе пригодна за живот. И дали неудачите, срещу които Вечността непрекъснато се бореше, не се дължаха на гнетящото съзнание у човека, че неговите експерименти са обречени на неуспех и в края на краищата той трябва да се завърне в своя дом-затвор? Харлан си помисли за наркоманията, разпространена в същите тези никому ненужни Столетия.

— Като спестява на човечеството нещастията на Реалността — продължи Нойс, — Вечността ги лишава и от сладостта на победите. Човечеството може успешно да се издигне до забележителни върхове само ако се преборва с големите изпитания по пътя си. Точно от

опасността и тревожната несигурност се ражда силата, която тласка хората към нови и нови, все по-високи завоевания. Можеш ли ти да разбереш това? Можеш ли да осъзнаеш, че като отстранява провалите и нещастията, които обкръжават хората, Вечността не им дава възможност да намерят свои изстрадани и именно затова по-добри решения; истински решения, които се вземат при покоряване на трудностите, а не при заобикалянето им.

— Най-висшето благо на огромното мнозинство... — назидателно започна Харлан.

Нойс не го остави да довърши.

— Да допуснем, че Вечността въобще не е била създавана — спонтанно реагира тя.

— Е, какво би станало тогава?

— Ще ти кажа. Усилията, които бяха хвърлени за разрешаване проблемите на темпоралното инженерство, щяха да бъдат посветени на развитието на атомната физика. Вечността нямаше да съществува, но в замяна на това щеше да има междузвездни полети. Човечеството щеше да достигне звездите повече от сто хиляди Века, преди те да бъдат овладени в настоящата Реалност. Тогава небесните тела все още щяха да бъдат свободни и хората щяха да се настанят в простора на Галактиката. *Ние* щяхме да сме първи.

— И какво бихме спечелили? — упорствуваше Харлан. — Щеше ли това да ни направи по-щастливи?

— Кого имаш предвид под думата „ние“? Тогава човечеството нямаше да представлява само един малък, затворен свят, а милиони, милиарди светове. Ние щяхме да владеем космоса. Всеки свят щеше да има свой периметър от Столетия, свои ценности, свои пътища за търсене на щастие в една своя среда. Съществуват много разновидности на доброто и щастие, безкрайно множество. И точно *това* е Естественото Състояние на човечеството.

— Догадки... — каза Харлан раздражено, защото почувствува, че пряко волята си той се бе увлякъл от картината на бъдещето, нарисувана от Нойс. — Откъде знаеш ти какво би станало тогава?

— Вие се надсмивате на невежеството на Временните, които познават само една Реалност. Ние се присмиваме на невежеството на Вечните, които знаят, че Реалностите са много, но смятат, че в определен период от време може да съществува само една от тях.

— Какво означават тези несвързани думи?

— Ние не правим предварителни изчисления за редуващите се Реалности; просто ги наблюдаваме. Виждаме ги неосъществени, в състояние на Нереалност.

— Нещо подобно на вълшебна страна на сенките, където „може би“ играе на криеница с „ако“.

— Само че без сарказма.

— И как постигате това?

— Не зная дали бих могла да ти обясня, Ендрю — каза Нойс след кратка пауза. — Ти сам знаеш, че съществуват някои неща, които, без истински да разбираме, свикваме да приемаме като аксиоми. Можеш ли ти например да обясниш какво е устройството на Кибермозъка? Но въпреки това знаеш, че съществува и функционира такава машина, нали.

Харлан се изчерви.

— И какво от това? — попита той с привидно невъзмутим глас.

— Ние се научихме да наблюдаваме Реалностите и открихме, че тази от тях, която се явява Естественото Състояние на човечеството, е точно такава, каквато ти я описах. След това установихме и Промяната, която бе унищожила Естественото Състояние. Тя не се заключаваше просто в една от Промените, които извършват Вечните, а в самото създаване на Вечността, в самия факт на съществуването ѝ. Всяка система, която подобно на Вечността позволява на шепа хора да решават бъдещето на цялото човечество, неизбежно води дотам, че безопасността и посредствеността започват да се считат за най-висше благо; в една такава Реалност звездите са недостижими. Самото възникване на Вечността изведнъж е унищожило възможността за покоряването на Галактиката. И за да бъде тя възстановена, Вечността трябва да изчезне.

Числото на вероятните Реалности е безкрайно голямо. И всяка от тях има неограничен брой варианти. Например числото на Реалностите, в които съществува Вечността, е безкрайно; числото на Реалностите, в които не съществува Вечността, е безкрайно; и най-накрая числото на Реалностите, в които Вечността е съществувала, но е унищожена, също е безкрайно. Но хората от моето Столетие избраха от безкрайното множество група Реалности, в които бях и аз.

Нямах нищо общо с техните кроежи. Подготвиха ме за задачата така, както и вие с Туисъл бяхте подготвяли Купър. Но числото на Реалностите, където бих могла да унищожа Вечността, също бе безкрайно. Предоставиха ми за избор пет варианта, които изглеждаха възможно най-прости. От тях аз избрах този, в който беше ти, единствената Реалност, където те имаше.

— Защо именно нея? — запита Харлан.

Нойс отвърна поглед от лицето му.

— Просто защото те обичам. Обикнах те много преди да се срещнем.

Тя изрече тези думи с такава дълбока искреност, че Харлан бе потресен. Но веднага си помисли с раздражение: „Чудесно играе ролята си...“

— Вижда ми се доста абсурдно — каза той.

— Абсурдно? Много те моля, Ендрю, изслушай ме. Изучих вариантите, които ми предложиха. От всички тях аз избрах този, в който трябваше да отида в 482-ия Век, където първо срещнах Финдж, а след това и теб. Избрах тази Реалност, в която ти щеше да дойдеш при мен и да ме обикнеш; Реалността, в която ти ме взимаше със себе си във Вечността и ме скриваше в далечното бъдеще на моето родно Столетие; Реалността, в която ти изпрати Купър в 20-ия вместо в 24-ия Век и в която ние с теб се завръщаме в праисторическата епоха и оставахме там до края на дните си. Видях съвместния ни живот; той беше щастлив и аз те обичах. Така че няма нищо абсурдно в това. Избрах тази алтернатива, за да бъде вярна любовта ни.

— Това е измама — простена Харлан. — Пълна измама. Нима се надяваш, че ще ти повярвам?

Той направи кратка пауза, като размисляше нещо. След това внезапно възкликна:

— Чакай! Казваш, че си знаела всичко предварително, всичко, което трябваше да се случи?

— Да.

— В такъв случай ти очевидно лъжеш. Иначе щеше да знаеш, че тъкмо в този момент от нашето пребиваване в предисторическата ера аз ще насоча оръжието към гърдите ти. Щеше да знаеш, че ще претърпиш неуспех. Какво ще отговориш на това, а?

— Вече ти обясних, че всяка Реалност има безкрайно много варианти. Колкото и точно да фокусираме определена Реалност, тя винаги представлява множество от твърде сходни Реалности. Те са като неясни петна. При по-добро фокусиране неопределеността е по-малка, но идеална точност е теоретически невъзможна. Когато неопределеността е по-малка, съществува по-малка вероятност някой случаен вариант да развали резултата, но тази вероятност никога не е равна на нула. Едно такова неясно петно развали цялата работа.

— Кое по-точно?

— След като бариерата бе вдигната от 100000-ия, аз те очаквах да се върнеш при мен в далечното бъдеще. Така и стана. Но ти трябваше да дойдеш сам. Ето защо така се уплаших в първия момент, когато те видях с Компютър Туисъл.

Харлан отново почувствува безпокойство. Как лесно съгласуваше тя думите си с наличните обстоятелства!

— Уплахата ми щеше да е още по-голяма — продължи Нойс, — ако напълно бях осъзнала значението на този вариант. Ако беше се върнал сам, ти щеше да ме вземеш със себе си в предисторическата епоха, както всъщност и направи. Но тогава, в името на човечеството и в името на любовта си към мен, ти нямаше да си помръднеш дори пръста да издириш Купър. Вашият кръг щеше да се разкъса, Вечността — да загине, а това щеше да е и гаранция за съвместния ни щастлив живот тук.

Извършена бе обаче една от случайните вариации — ти се върна с Туисъл. По пътя той бе споделил с теб тревогите си относно Скритите Столетия и така у теб се бяха породили низ от мисли, които в крайна сметка те заставиха да се усъмниш в мен. И всичко завърши с оръжието, което сега е между нас... Това е и краят на моя разказ, Ендрю. Сега можеш да стреляш. Нищо повече няма да ти попречи.

Харлан почувствува болка в ръката си — така силно бе стиснал дръжката на оръжието. С шеметна бързина той го премести в другата си ръка. Наистина ли в разказа й нямаше никакво уязвимо място? И къде беше изчезнала решителността, която очакваше да почерпи от убеждението, че тя действително е същество от Скритите Столетия? Сега, повече от всеки друг път, той се разкъсваше от вътрешни терзания, а зората вече настъпваше.

— Защо бяха нужни тези два етапа, за да се сложи край на Вечността? — запита Харлан. — Защо не изчезна тя веднъж завинаги, когато изпратих Купър в 20-ия Век на Първобитното общество? Тогава с нея щеше да е свършено и в настоящия момент нямаше да се гърча в мъчителни колебания.

— Защото не е достатъчно само да се унищожи Вечността — отвърна Нойс. — Необходимо е до минимум да се сведе вероятността за повторното ѝ създаване в каквато и да било форма. Така че ние трябва на всяка цена да свършим една задача именно тук, в Първобитното общество. Една малка Промяна, нещо съвсем незначително, което Вечните биха нарекли Минимална Необходима Промяна. Дължни сме просто да отправим писмо до един полуостров, който в 20-ия Век се нарича Италия. Сега тук е 1932 година. Ако изпратят това писмо, след няколко години един италианец ще започне да прави опити с уран, като го бомбардира с неутрони.

Харлан почувствува да го полазват ледени тръпки.

— Искаш да промениш праисторията?

— Да. Точно такава е моята мисия. В новата, вече окончателна Реалност първият ядрен взрив ще се извърши не в 30-ия Век, а в 1945 година.

— Но представяте ли си вие какви рискове носи това? Осъзнавате ли добре колко голяма е опасността?

— Да, знаем евентуалните последствия. Прегледахме всички по-късни Реалности и установихме, че съществува вероятност, разбира се, само вероятност Земята въобще да изчезне, като цялата площ, върху която се простира тя понастоящем, се покрие с радиоактивна кора, но преди това...

— И какво според вас оправдава един такъв риск?

— Овладяването на Галактиката. Възвръщане към Естественото Състояние и подсилването му, което всъщност се явява и развитие на историята на човечеството.

— И след всичко това вие се осмелявате да обвинявате Вечните, че се намесват...

— Обвиняваме ги за това, че многократно са се намесвали, за да държат човечеството оковано в името на безопасността. А ние се намесваме един *единствен* път, за да ускорим малко насочването на

хората към ядрената физика и да бъдем сигурни, че Вечността никога, *никога* няма да възникне повторно.

— Не, Вечността трябва да съществува — простена Харлан с отчаяние.

— Както решиш. Ти си този, който ще реши. Ако искаш някакви психопати да диктуват бъдещето на човечеството...

— *Психопати?! —* избухна Харлан.

— А не са ли такива? Ти отлично ги познаваш. Размисли сам!

Харлан я загледа с ужас, но пряко волята си се замисли. Представи си сътресението, което изживяваха Учениците, когато научаваха истината за Реалността, и своя съученик Латурет, който се бе опитал да се самоубие, когато бе узнал горчивата действителност. Бяха го спасили и той дори бе станал Вечен, който сам съставяше проекти за Промените в Реалността, но едва ли някой можеше да знае какви белези остави тази история в душата му.

Харлан си припомни кастовата система на Вечността, ненормалния живот, който превръщаше подсъзнателното чувство за собствената вина на Вечните в ярост и ненавист към Техниците. Помисли си за конфликтите между Компютрите, за Финдж, който кроеше интриги срещу Туисъл, и за Туисъл, който пък шпионираше Финдж. Сети се за Сенър, чийто комплекс за уродливата му лиса глава бе породил у него чувство за непримиримост с всички принципи на Вечността.

Помисли за себе си.

А след това помисли и за Туисъл, великия Туисъл, който също бе нарушавал законите на Вечността.

Стори му се, че той завинаги е знаел, че Вечността е именно такава. Защо иначе щеше така страстно да желае да я унищожи? И все пак той никога не бе признал това напълно, дори сам пред себе си; никога не се беше решил да погледне истината право в лицето. Това стана едва сега, и то — най-внезапно.

Той видя съвсем ясно Вечността като клоака на задълбочаващи се психози, трап, изкривен от неестествени стимули, жалки човешки съдби, безпощадно изтръгнати от своята естествена среда.

Харлан смутено погледна Нойс.

— Сега ме разбираш, нали, Ендрю? — запита тя нежно. — Да вървим към изхода на пещерата!

Той я последва като хипнотизиран, зашеметен от кардиналната промяна, която беше настъпила във възгледите му само за няколко секунди. Чак сега дулото на оръжието се отклони от правата линия, която го съединяваше със сърцето на Нойс.

Първите проблясъци на зората вече светлееха на небето и на неговия фон масивният корпус на капсулата пред входа на пещерата представляваше гнетяща сянка. Очертанията ѝ изглеждаха неясни и замъглени под защитната завеса на филма, с който беше покрита.

— Пред нас е Земята — каза Нойс, — но не вечният и единствен дом на човечеството, а само отправната точка на едно безкрайно приключение. Трябва да вземем решение. Бъдещето на човечеството е в твои ръце. Поле от биовреме ще обгърне двама ни заедно със съдържанието на пещерата и ще ни предпази от последствията на Промяната. Ще изчезне Купър със своето рекламно обявление; Вечността ще премине в небитието, а заедно с нея — и Реалността на моето Столетие, но *ние* с теб ще останем, ще имаме деца и внуци и човекът ще достигне звездите.

Той я погледна и видя, че тя му се усмихва. Пред него отново бе предишната Нойс и сърцето му пак заби както преди.

Той самият дори не знаеше, че вече беше взел решение, докато светлината внезапно не завладя цялото небе и грамадата на капсулата не изчезна също тъй внезапно.

Харлан потръпна, когато Нойс полека се сгуши в ръцете му, и той разбра, че този момент беше край, окончателният край на Вечността... И началото на Безкрайността.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.